

MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 62.

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTIK

BISZTRAY GYULA

KIRÁLY ISTVÁN

62. KÖTET

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XII.

1881. augusztus – december

1971

MIKSZÁTH KÁLMÁN

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XII.

1881. augusztus — december

1971

Sajtó alá rendezte:
BISZTRAY GYULA

© Akadémiai Kiadó, 1970

Magy. i. t. 3.
94,528.

A kötéstervezés Csillag Vera munkája

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója
Szerkesztésért felelős: Somogyi Béla Műszaki felelős: Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1960. IX. 3. — Terjedelem: 21¹/₂ (A/5) ív + 4 melléklet
Példányszám: 1800
71.70525 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

PESTI HIRLAP

MEHÁDIAI LEVÉL

Herkulesfürdő, aug. 14.

A magyar kincstár fürdője, hova a »takarékos miniszterek« (Trefort és Szende) járnak mulatni, vidám napokat él most az idény utolsó felében is.

Még Magyarországon vagyunk — de már nem látszik meg egyébről, csak a sárga-fekete ablaktáblákról a katonai kórházon: egyebekben oláh és szerb légáramlat van az ország egyik legszebb fekvésű, legnagyobb komforttal berendezett fürdőjében.

Ámbár e legnagyobb komfort is még igen gyarló a külföldi fürdőkben élvezhető kényelmi eszközökhöz képest.

Szobák alig kaphatók, a vendégek ötösével, hatosával kénytelenek lakni. Az ágyak szembetűnően mutatják, hogy ez már a »porta orientalis«. A tisztaságnak semmi nyomain sehol.

És ez is kényelmes helyzet — a poloskáknak.

*

Hogy a fürdő magyar állami jószág, mutatja a túlságos gondoskodás a közös hadsereg érdekében. Van itt vagy háromféle asylum, beteg katonák, beteg tiszték számára gyógyító ház és lakások. És mutatja az, hogy tele van olyan elemekkel, kik a magyar állameszme ellen izgatnak minduntalan, még a társadalmi téren is.

Ezek közt a legharapósabb valami Popovicium nevezetű doktor, kinél egész politikai gyűlde van, mert házat is épített ide.

E derék ember nyíltan hirdeti a gyűlöletet fajunk ellen ha részeg, ha józan, de ha részeg, akkor még irtó hadjárattal is fenyegetőzik.

A múltkor e tárgyban, beszélük, összeszólalkozása volt az éppen ott időző Jekelfalussyval is, de a dolog valahogy kiegyenlítettett.

Lehetséges úgy, hogy kapacitálta Jekelfalussyt a magyarok ellen!

*

A vendégek száma még most is megközelíti az ezerkilencszázat, kik igen jól érzik itt magukat, mert multság akad bőven: kóbor komédiás-truppok, oláh koncertírózók, szerencsét próbáló hegedűvirtuózok egymásnak adják a kilincset, mely többnyire arannyal van befuttatva: minthogy az idegeneknek van pénzük, — mert nincs Tisza Kálmánjuk.

Azonfelül is majd mindennap van kirándulás a környék érdekes pontjaihoz, a »Kurszalón«-ban pedig napjában kétszer is táncmultság. Délelőtt az apró gyerekek kerekednek neki a valcereknek, este aztán a fölsördült kétnembeli fiatal-ság próbálja.

A csárdás persze éppoly ritka, mint a magyar szó, de kivált ez utóbbi nem is igen ajánlatos, mert azt nyeri vele az ember, hogy rosszul szolgálja ki a cselédség s nehezebben jut az idegenek ismeretségéhez, azaz unatkozhatik.

Ösztönszerűleg is érzik a magyar családok az oláh preponderanciát s nem jönnek ide. Az 1900 vendég között nincs több harminc magyarnál.

*

De hát ki ennek az oka?

Nos, éppen a magyar családok, kik a külföldre viszik a pénzüket, ami igazán megrovásra méltó lenne, azon esetben, ha a fürdő tulajdonosa, a kormány, jobb rendbe hozná a szállodákat s több rendet hozna be az igazgatásba, — így azonban nem lehet föltétlenül elítélni a vagyonosabbakat, ha többet igényelve, messzebb mennek üdülni és itthon az oláhokot hagyják grasszálni.

Egy millióval a Herkulesfürdőből világhírű üdülhelyet lehetne alkotni, hol nyarankint fényével a magyar arisztok-

rácia odavonzana a civilizált európai társaságokból is sokakat.

Így azonban a Herkulesfürdő »csak érdekes« hely, de minden természet-nyújtotta előnyei mellett sem való úri embernek egyébre, mint megbámulni egy kissé *originális* életét, az oláh asszonyok szép szemeit, különös toalettjeit és aztán odábbmenni — ha egyebüvé nem futja, hát legalább Palicsra.

*

A nevezetesebb vendégek közül Bismarck gróf még mindig itt időzik. Mondják, hogy az idén unta magát.

Hiába, több szezon, mint ahány Erdélyi Marietta!

Pálmai Ilka még régebben ment el, a női fürdővendégek nagy örömére, kiknek mindenike nyert ezáltal egy-két udvarlót.

Most Makart, a híres festő van divatban — mert divatban mindig lenni kell valakinek. Bárhol jelenik is meg az igénytelen barna emberke, sűrű turista-öltönyében élénk bámulat tárgya.

Ma a lugosi dalárda jött el koncertet adni s tiszteletére délelőtt néhány dalt énekelt el, köztük magyar nótákat is.

A festő lejtött közéjük s hálásan köszönte meg a figyelmet, említve a rokonszenvet is, amit a nemes magyar nemzet iránt érez.

Délben bankett és toasztok Makarra — és a többi meg a többi.

*

Szent István-napját és a király nevenapját nagyban készülnek minél fényesebben megülni. Az ünnepélyt Dr. Csatabáry, a fürdő magyar érzelmű derék orvosa rendezi.

Lugosról, Kikindáról számos szép leány várja a fényes bált, mely az ünnepélyeket követni fogja.

Van néhány megnézésre méltó bojár menyecske is, kik azonban a mi hölgyeink tündöklő szépsége mellett csak festői nemzeti öltözetükkel tűnnek ki.

MOLNÁR ALADÁR

Oly férfiú halálhírét vesszük Gleichenbergből, kit nem hordozott tenyerén az országos népszerűség nagy mértékben, mert élete, munkás tevékenysége nem volt számítva színpadi külső hatásokra, de akiben tízszer többet veszítettünk, mint a napok hőseinek némelyikével vesztenénk.

A név után, mely a gleichenbergi magyar koporsón áll, nem hangzottak frenetikus tapsok, sem dörgedelmes éljenek. Az áldásos munka embere volt az elhunyt, azon kevesek egyike, kik ledér közéletünkben a súlyt, a komolyságot képviselik.

Molnár Aladár a Széchényiek, Wesselényiek anyagából volt gyúrva; azon minta után kicsiben. Nem hiúság vezette, hogy emelkedjék nagy szerepléssel, hanem az ösztön, hogy emeljen, hogy tegyen, hogy mindazt, amit az ő esze kigondol és a lelke megszeret, megszeresse más is s érvényesítse másoknál is.

Férfikorának delén sem volt még, s mégis egy gazdag múlt van mögötte.

Nevét már Eötvös báró minisztersége alatt tisztelettel emlegették szűkebb körökben. A fiatal osztálytanácsosnak nagy részt tulajdonítottak a magyar népoktatási törvény megalkotásában, mely kétségkívül egyik legérdekesebb reformműve a 67-iki érének.

S valóban Molnáré az érdem nagy része, ő szövegezte, ő állította össze a nagyfontosságú javaslatot, sok eszmével járult ahhoz, annak gyakorlati végrehajtásában is nagy tevékenységet fejtve ki, hivatalos idején kívül is hivatalának élve.

Már Eötvös halála után mindjárt figyelmeztették őt is, hogy az ülő hivatal árt egészségének. Talán ezen okhoz hozzájárult még más is, s kilépett állásából — de az e téren tevékenysége emiatt nem hogy apadt volna, inkább még fokozódott.

1872-ben a nagyvázsonyi kerület megválasztotta képviselőnek, s azóta három országgyűlésen át egyik legtiszteltebb, nagy reményekre jogosító tagja volt a törvényhozásnak s főleg a tanügyi dolgokban legnagyobb kapacitása. Mint politikus Deákhoz csatlakozott, míg a fúzió óta a szabadelvű

párt híve volt, bár akut politikai kérdésekben mindennemű szerepviteltől tartózkodott s szerényen vonta ki magát ott is, ahol a párt kitüntetés gyanánt tisztelte meg valamely feladattal. A jegyzői tollat is sokáig vitte, s mindig közakarattal lett megválasztva.

De ha kivonta magát a szorosán vett politikából, egyszer sem mulasztá el fölemelni szavát ott, hol kedvenc törekvését, a tanügy javítását elérhetni remélte. A közoktatási dolgok tárgyalásánál úgy ment el mindig a parlamentbe, akár a fiatal asszony a házhoz — mint tréfásan mondták neki —; tele volt esze minden fiókja hasznos dolgokkal, amik nem vásárra valók, mert nem mindig népszerűek és kelendők, de megbecsülhetlenek, mert kiegészítő részei a jó háztartásnak.

Egyébiránt mindig a józan haladási eszmék vezették, higgadság, mérséklet voltak jellemző tulajdonai. S erős hazafiúság idomítá át tanulmányait. E tekintetben felülmulta Eötvöst, ki nagyobb reformer volt, de nem magyar reformer.

Az irodalomban már régebben működött Molnár és oly fényes sikerrel, hogy néhány év előtt a Magyar Tudományos Akadémia őt bízta meg a múlt századbeli közoktatás történetének megírásával. Egy egész csomó szakműve jó ajánlólevél volt e kitüntetéshez, melyre méltónak bizonyítá a mű első, nemrég megjelent kötete.

Nagy kár, hogy a többi a tollban maradt örökre. Ott hever a halott hagyatékában tömérdek adathalmaz is, melyet nagy fáradsággal gyűjtött össze a levéltárakban, de vajon akad-e kéz, mely ezek között oly biztosan eligazodjék, mint az övé?

De ha akadna is, ki fogja őt pótolni egyebütt? Mert ott volt mindenütt, ahol használhatott. S ahol ő volt, ott alig maradt meg másvalaki.

Már kora tavaszkor rosszul lett. Rokonszenves arcán ott ült a halál vizitkártyája: a sárga viasz-szín.

Le nem törülte azt onnan semmi gyógyír, semmi küzdelem. Mintha érezte volna, hogy sietnie kell, lázas mohósággal írta nagy művét, de mégsem végezhetette be, mert emiatt a halál is sietett.

A választások alatt már nem léphetett fel, illetőleg nem mehetett el programbeszédet tartani, s Nagyvázsöny nem

választotta meg, pedig bizony megtehetette volna programbeszéd nélkül is, mert az ő programja azon a téren, ahol működött, mindnyájunk közös öröksége.

A stájer fürdőbe, Gleichenbergbe ment. De gyógyulást nem találhatott, mert szomorú állapota csak legfeljebb hosszabbítható volt még, de nem elodázható.

Ma reggel félőtkor következett be halála, mely véget vetett hosszas szenvedéseinek, s mely fájdalmas gyászba borította az ország intelligens köreit, melyek fölfogják, mit veszítettünk e munkással, ki a munkások dísze volt.

Az édes hazai földre csak holtteste kerül vissza, mert Balatonfüredre fogják hozni kívánsága szerint.

Ott fog pihenni a szeretetház közelében, melynek meg-alapításán annyit fáradozott.

A szeretetnek emelt házat, a szeretet fog virrasztani az ő sírján is, mert az a föld is az ő háza lett, ahol a leghumánusabb szív porladozik.

A PICIKE KIRÁLYKISASSZONY

Hát csakugyan? Lám a gödöllői kis hercegnőt milyen hamar kerülgeti a szerencse!

Még csak az imént volt egészen gyermek! Még csak az imént láttuk játszadozni a fehér báránnyal a budai várkertben. Még a hosszú ruha sem illeti meg és már a vőlegényéről beszélnek a lapok.

Legalább így csacsogja azt ki a berlini kávénéni: a »Tageblatt.«

Lesz mit beszélni, lesz mit suttogni a fejedelmi rezidenciákban.

*

Lajos bajor király volna a vőlegény. Ő szakítaná le a legszébb rózsabimbót, mely valaha termett Magyarországon

Egy kicsit koros vőlegény lenne a tizenhárom éves hercegnőhöz de hiszen a királyok közt nem megy ez olyan strikte.

Aztán többet is ér egy idősebb király, mint egy »kis herceg«:

De meg az uralkodók gyorsabban öregszenek.

S ahol olyan szép a királyné, mint a bajor lenne — ha az egész hír véletlenül nem kacsá —, ott a királyné az uralkodó.

*

Különben a fejedelmek utazása mindig pletykával jár. Lehet, sőt valószínű, hogy királyunk jelenlegi utazásának csupán a szokásos járuléka ez a hír.

De ha úgy áll is, örvendetes, hogy a mende-mondagyártók nem tudtak az idén *politikai* vagy *háborús* kombinációkat fűzni a király útjához.

A béke fehér galambja röpköd felette

Szorultságból egy *karikagyűrlőt* illesztettek a csőrébe

A kis királykisasszony pedig ezalatt játszik odahaza a bábuival.

A MALÓRÓS NAP

I.

A főkapitányi szobában

Beütött a pech tegnap éjjel a kávéosoknak és a kártyajátékosoknak.

Thaisz Elek véletlenül ballábbal kelt fel s elkezdte min-dennek az ellenkezőjét tenni, amit eddig tett.

Kiadta a rendeletet:

— Fel kell kutatni az összes városi kisebb . . jól értsék meg: kisebb . . kártyabarlangokat, le kell foglalni a bankokat és a nasi-bankárok neveit fel kell írni.

— Igenis, kérem — mondja a parancsot átvevő hivatalnok.

— Tennünk kell valamit, urak . Sajtói dicséretekre szomjúhozom . Megkóstoltam most, amióta az éji lepkék eltávolítása miatt kedvemre írnak.

— Pedig, oh kegyelmes pasa, ez a rendszabály se ért semmit, . . . most *öregasszonyoknak maszkirozva* járnak az utcákon ugyanazok a hölgyek.

— Nos, az előre látható volt. Ez se fog érni semmit, de azért . . .

— Nem értem, mire való a névsor . . .

— Hogy meglegyen. Ki tudja, mire lesz jó. Ha Széll valaha hivatalnoki kart tudott szervezni a »*végzett földesurakból*«, miért ne jöhetne egy miniszter, aki a végzett nasi-bankárokat ülteti be a bürókba . . . Az ördög nem alszik . . . Ki tudja, hátha még nemzeti bankunk is lesz, ahol pompás hivatalnoki kar lesz belőlük.

II.

A rendőrszobában

Egy civil rendőr halk hangon beszél:

— Fiúk, estére nagy razzia a kártya-bankok ellen.

— Lehetetlen!

— De istenügyse igaz tartsátok titokban.

— Hüm!

— Hanem azért kiki oltsa a saját házát.

— Persze. Ahhoz emberi joga van mindenkinek.

A rendőrök szétszélednek különféle városrészekbe.

III.

A razzia

(Saját tudósítónktól)

Éjjel egy rendőri fogalmazó két kapitányi biztos kíséretében felkereste a kártya-bankokat s egypár helyen sikerült a bankot lefoglalni s az erősen szervezett kártya-bandák fejét összeírni.

A legtöbb helyen előrsök voltak felállítva, akik beszaladtak: »Valahára! Jönnék már!«

Némely helyeken nem találtak semmit.

Voltak pedig a szénatéri »Két oroszlán«-ban, az Aranykéz utcai »Hétválasztó«-ban, a Nagydiófa utcai Friedmann-féle

kávémérésben, hol szerencsésen lefoglalták a bankot, mert javában kártyázva találták a kompániát.

— Nekem az a gyanúm van — mondá egy rendőr —, hogy ez a kávé nem volt értesítve e razziáról.

— Az roppant valószínű föltevés — felelte a másik rendőr, mialatt a Király utcai »Jó pásztor«-hoz értek.

Ez körülbelül a legveszedelmesebb barlang, hol szemtelül úzik a legnagyobb gazságokat.

Különb en ezen éji út alkalmából a következő urak tettek szert névre:

Klein, Suppé, Leicht, Steinicz, Breinde, Ellinger, Grünfeld sat.

Érdemes volna hexameterbe szedni e derék *nasisták* neveit, ha nem lenne sok egy rókáról két bőrt húzni — mert a királyi ügyész ügyis ráncba szedi őket.

Különb en ez csak a kisebb része, mert ezek is úgy vannak, mint az Andrássy verebei, hogy: ha lelövünk hetet a százból, hány marad még?

Mind a száz — mert az elröpültek azonnal kiegészítik magukat.

Mínthogy ennek a cikknek »Malőrös nap« a címe, a nyájas olvasó bizonyára azon kérdést fogja megkockáztatni a végén:

»Kire volt hát malőrös ez a nap? A rendőrségre, vagy a kártyásokra?»

Mind a kettőre.

A HITELES BIZONYÍTVÁNY

(Egy érdekes pörirat)

Tudósítónk érdekes esetről értesít Csanád megyéből.

Van ott egy kis mezővároska abban a választókerületben, melyet hajdan Szontagh Pál képviselt. Hogy senki se ösmerhessen rá (mert nem akarjuk Göcsej és Rátót sorsára juttatni) változtassuk meg nevét — belügyminiszteri engedély nélkül — Mogyoróvárra.

Tehát Mogyoróvárott lakik egy jóra való ügyvéd, névleg Szabó Elemér, aki egy jelentékenyebb rendes pört azért vesztett el a törvényszéknél, mert az alperes egy községi bizonyítványt csatolt a védiratokhoz.

Ide írhatnók a pört is, az összes, különféle »vesszők« alatt csatolt mellékletével, de ez túlságosan unalmas lenne; a fődolog az, hogy a bírói serpenyőben a végzetes községi bizonyítvány nyomta alá a mérleget az alperes javára, mely bizonyítványt a rendezetlen tanácsú városka előljárósága írt alá.

Az ügyvéd miután előtte az ítélet a marasztalási indokkal együtt fölolvastatott, megapellálta azt, és pedig ilyenformán argumentálva az ellen:

»Hogy mennyit ér azon bizonyítvány, melynek alapján elutasítottam keresetemmel, annak bizonyítékául a tekintetes királyi táblához a következő ugyanazon előljáróság által aláírt s a város pecsétjével ellátott hiteles bizonyítványt csatolom:«

Szolt pedig a *hiteles bizonyítvány* ekképpen:

»Mi alólírott, Mogyoróvár előljárósága, hitelesen bizonyítjuk, hogy egytől egyig ostoba tudatlan fráterek vagyunk, akik sohase nézzük meg, ki mit írat alá velünk, azért is kérünk magunknak a tekintetes királyi tábla által egyenkint huszonöt botot kiutalványoztatni.«

Mogyoróvárról szoltam — de a menyem is értsen belőle a hiteles községi bizonyítványok tekintetében.

KIRÁLY-LÁTOGATÁSI APRÓSÁGOK

A fölséges úr most már sokkal többet jár Magyarországon, mintsem nagy dolog lenne többé, ha ő közénk jó.

Hiszen ha a gödöllői paraszt kaszálás közben nagy port lát kavarogni az országu-ton s vágató lovas csapatot, egéaz egykedvűen mondja:

— Nini! A királyék megint *ittthon vannak*.

Természetes, hogy a gyakori látogatások következtében megritkultak az adomák, melyek őfelsége egy-egy látogatását

csapatosan kísérték azelőtt — de azért egy-kettő mindig terem most is.

Nincs is már egyéb óhajtásunk ez időre, csakhogy mindig köztünk lakjék, s az osztrák sógorok csináljanak adomakört, ha néha átlátogat majd hozzájuk unalomból.

Ha itt lalnék, még tán unszólnók is, hogy menjen néha át a németek közé is, mert *azokon szeretne meg bennünket mindig jobban-jobban.*

Így azonban azt kell óhajtanunk, hogy addig is minél többet forogjon köztünk, hogy először megismerjen egészen.

*

Alig van már hely az országban, ahol a király nem volt, hol passzióból, hol valamely adott incidens következ-tében.

Majd minden évben szétnéz az egyes vidékekre a hadgyakorlatokra. Hanem az idei miskolci hadgyakorlatnál alig-ha igyekezett egy is érdekesebbnek.

Nagy fénnyel készülnek fogadni öfelségét és igaz magyar szivélyességgel, amint annak mindig több-több híre szivárog be a lapokba.

A borsodi bandérium már erősen szervezkedik. — Élén Szathmáry Király Pál fog lovagolni »borsodmegyei buzogányt« tartva kezében.

Erről a buzogányról a következő történetet olvassuk:

»Gróf Vay Ábrahám Borsodnak ezerháromszáz fejből álló nemes lovasaival és így eddig soha nem látott ily számos tisztelkedő Bandériummal jobb-jában Szittyá Törzsök Atyáinak szokása szerint, ez inneplésre csináltatott drágakövekkel kirakott ezüst buzogányt tartva, Miskoloról Csaba helységen túl az ohajtva várt és közelítő új Fő-Ispán (királyi magyar főudvarnok és udvari főkancellár Revisnyei Reviczky Adám, Ő Exclja.) eléje kilovagolván s ezt a nemes Ezred homloksorai előtt, tüzes ménjéről magyar tűzzel és Athenei kellemmel üdvözölvén, annak az érintett buzogányt az azon örömpillanatok szép emlékére szentelt, melyet Ő Exclja a vele született nyájassággal elfogada, de azonnal Borsodnak ajándékozá ily meghagyás mellett, hogy az ezen vármegye nemes hadnépének Hadvezérei ezeket minden előforduló alkalmatossággal vezéreljék.«

*

Számos apróság maradt fenn a királynak különösen az ötvenes években tett utazásáról, melyen rajta van az akkori idők kinyomata.

Gömörben, Rimaszombatban, egy Szentmiklósy, víg betyár fiú volt, és egy kicsit jó kedvű is, kiszakítván magát barátjai kezéből, odalépett bátran a kocsiba szálló fölséghez.

— Jó reggelt, fölség! — mondá és odanyújtá kezét a királynak.

A király zavarral fogadta el, de hogy ezt palástolhassa, kegyesen kérdé:

— Nos, mi hír, hívom, a felvidéken?

Szentmiklósy vállat vont s ímmel-ámmal veté oda:

— Szedik az adót mindenfelé, felséges uram!

*

Gróf Grünne volt vele, nagyon gyűlölt ember ezekben az időkben.

Mikor a klenóciak híres produktumukat, az ostyepkát hozták ajándékba a királynak, az megtekintvén a remekbe készült nagyszerű sajtokat, németül kérdé:

— *A zöldje is jó?*

— *Nicht, Majestät! Grüne muss man weck!* — mondá egy rossz németeségű szittyamagyar.

Somogyban, hol a megyeház udvarán népünnepélyt rendeztek, egy veres pruszlikos szép parasztnő odakiáltott vakmerően az erkélyre a királynak:

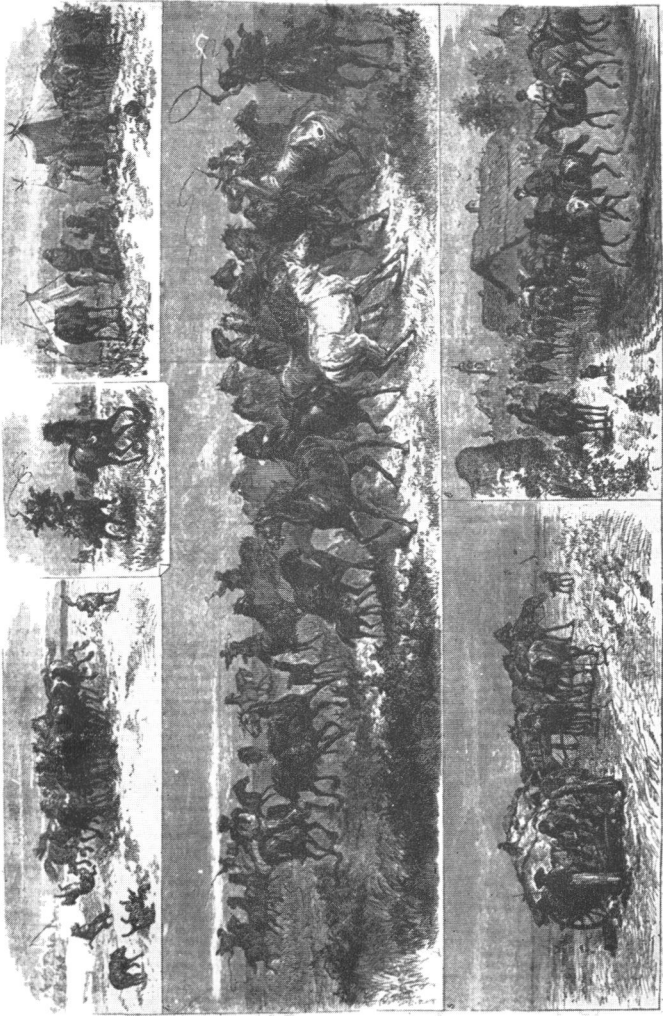
— Jöjjön velem táncolni, felség!

— Már én házasember vagyok — mondá a fiatal császár mosolyogva.

— Annál jobb! Éppen összeillünk. Mert én is menyecske vagyok ám.

*

Midőn Debrecenbe ment a király, a város kocsisa vitte pompás ekvipázson a város híres lovain.

Puszta élet

MOLNÁR ALADÁR.

Közibe vágott az öreg kocsis az öt szilaj lónak s úgy röpi a hintó, a nyíl se különben.

— Lassan hajtsen — inté a király —, nehogy feldőlünk.

— Ne búsuljon fölséged — szólt hetykén a kocsis, félarcra hátrafordulva s egyet sodorintva bajuszán. — Vittem én már nagyobb urat is! Kossuth Lajost 48-ban mégsem dőtöttem fel!

*

A kassaiak tragoediáját már megírtam egyszer valahol, de ez fölmelegítve sem fog ártani.

Ővelők ugyanis az történt, hogy a polgármester a dekorációkért a 450 frtos kontót éppen már akkor kapta az illető mesteremberektől, midőn a felség fogadására indult.

Szórakozottságból odatette a folyamodványok közé, melyekből egy nyaláb volt a hóna alatt, a fejedelem színe elé juttatandó.

Át is nyújtotta, azon módon — semmi rosszat nem gyanítva.

Bezzeg elhült nagyon, midőn egy fél év múlva egyszer csak leérkezett a kabinetirodából a négyszázötven forint azon hozzáadással: *hogy ha még egyszer Kassára találna jönni őfelsége, többé ne fogadják parádéval.*

*

Mindezek az adomák pedig csak a lomtárba valók már. Más egészen a levegő.

Valaha szájról szájra jártak az illető vidékeken s hittek bennök, mintha szentírás lenne.

Ma már adomáknak sem igazak. Valaha búsultunk. Most nevetünk rajtok.

— De bolond ember volt — mondjuk —, aki ezeket valaha is kikomponálta.

PUSZTAI ÉLET

— A ló-kultusz —

(Képpel)

Mikor Tissot Viktor itt járt, bemutatnak neki az Alföldön egy fiatalembert.

— Tóth Pál! — mondák —, aki arról nevezetes ebben a városban, hogy egyszer leesett a ló-ról.

Tissot-nak nagyon tetszett ez a mondás s feljegyezte jellemző vonásnak, hogy a magyarok közt olyan rendkívüli dolog leesni a ló-ról, miszerint elhíresül az ember általa.

Persze a par excellence lovas nemzetnél így megy ez, a lovakat a poézis veszi itt körül, száz meg száz népdal dicsőíti a »Madár«-t és a »Fácány«-t.

Mikor az 1824-iki nagy ínség volt, a szomorgó népköltészet nem az emberek, de a lovak sorsát siratta. Mélabúsan fájón:

Nincsen széna, nincsen abrak,
Édes lovam, agyoncsaplak.

De visszafelel a ló igazi ragaszkodással:

Ne csapj agyon, édes gazdám,
Kitelelek a zsúpszalmán.

És ezt a nótát énekelte akkor az egész ország! Könnyezett, búsult rajta, cigánnyal húzatta.

Az 1860-iki nagy alföldi szárazság sanyarúsága mérveit is egy lóadoma jellemzi:

A gazda, mikor már nem bírta eltartani a lovát, nehogy elsoványodjék nála, csupa merő szeretetből kivitte két pej lovát a határ közepire s egy karóhoz kötötte, a lábára pedig madzaggal odabiggyesztette a *pakszust* is: hadd vigye el *becsülettel* valaki, akinek szénája van.

Másnap akaratlanul is arra a helyre vitte a kíváncsisága, no, meg a szíve. s meglepetésére nemcsak hogy ott találta a két lovát: hanem egy másik szegény ember még két másik lovat kötött hozzá.

Mindenütt mindenben nyilatkozik a ló-kultusz.

A gyermek, alighogy fölcseperedik, csikót kap az apjától. Megmutatják neki.

— Ezen mégy el a német ellen, fiam!

És amint a csikó növekszik a gyermek szeme előtt, amelyiken a német ellen megy, úgy nő a gyűlölete is a német ellen.

A huszár és a lova, hogy »két test, egy személy« régi dolog.

A paraszt, a dzsentrí és a mágnás ebben az egy pontban találkoznak. Mind imádja a lovat.

Hét esztendeig beszélnek hetedhét vármegyében, ha valakinek szép »cúg«-ja volt, mikor házasodott; még az unokákra is fényt vet ez a tulajdonjoga az ősnek.

Aztán minden meg van aranyozva, ami a ló körül szükséges, nemhogy maga a ló nem lenne.

Ha a párizsi anya csecsebecséli a gyermekét, ráhalmoz mindent, ami csak tőle telik; bezzeg a magyar ember még a csillagokat is leszedné, hogy a »Madár« vagy a »Fácány« kantárjára biggyessze. A csótárok, bojtok, sallangok, karikák mind a lovak számára kigondolt piperecikkek, melyeknek nagy a kelete.

Képünk a pusztai lóvilágba vezet be. Ott látjuk a tanyát, a csikóst egy másik részleten, amint lovaival elbánik, élénk tárul a pusztai katasztrófa is, amint megfeneklik a szekér, ott legel a végtelen puszta közepén a ménés, melyről azt írta a külföldi utazó, hogy vadlovak, amelyekből a magyar fuvaros ott, ahol esetleg lovat akar váltani, összefog magának ab invisis négyet, a fáradtakat pedig a világnak ereszti.

Ez a vélemény el is terjedt, mert gyakran látunk külföldi képes lapokban (nemrégiben egy jóhírű angol lapban) ménés-képeket ezen aláírással: »A vadlovak Magyarországon.«

Ezt a tapasztalatot pedig nyilván úgy szerezhette a külföldi tudós-utazó, hogy fuvarost fogadván, mikor már négy óra hosszat utaztak a homokbuckák között, Nagy János uram, a fuvaros (tegyük fel, hogy így hitták őkgiyelmét) tudván a falubeli ménés delelő helyét, ottan megállapodék s a másik négy lovat kötötte ki a ménésből.

Ez pedig igen sajtószzerű látvány lehetett a tudományos férfiúra.

Ideje megörökíteni e képeket, mert fájdalom, idestova elvész már a puszta költészete is.

A csikós faj elenyészik, a betyár is gyalog fog lopni, mint a városi csirkefogó rongyos ruhában, és nem lesz róla hetyke dal, hogy: »Láttál-e már egy lovon hét patkót? Négy a fakóm lábán, s kettő a rámás csizmámon s a hetedik patkó? én is Patkó vagyok.«

A szerelmes legény sem fogja énekelni, midőn kedveséhez siet:

»Röpülj fakó . szikrázik a patkó . « sat. Gyalog fog kuncsorogni az is a szeretője ablaka előtt.

De hát a lovak hová lesznek?

Mindenben fogyunk. A lovakból gebék lesznek.

LÁZÁR MIHÁLY

— Ó székely ballada —

A jó Lázár Mihály mit gondolt magában, mutató ujját a homlokára nyomva . .

Egy fiákert váltott, vagy hogy komfortáblit s beállít Budára miniszterelnöki fényes palotába.

Az előszobában ott kuncsorog Aldzsi, ott feszeleg Végh Aurél, híres Móricz Pali a körmét tisztogatja, Boér, Ivánka a tükör előtt próbát tartanak a hajlongásból, Nagy Gyuri a jegyzőkönyvébe belekomponált bókokat magolja.

S mind feszülten várják a belső ajtó nyílását, ahonnan a fényes arcú nap fog felkelni, s illetőleg ahonnan Tisza Kálmán fog belépni mamelukjai közé.

Borzalmat gerjesztő kép!

Mert nem a szelíd, kezes bárányok ők többé, akik csupa odaadás, csupa engedelmesség.

A mamelukok éhesek. S eljöttek követelni vagy kerületet, vagy hivatalt.

A választások előtt vagyunk. S a széna rosszul áll ott-hon, a kerületekben.

Ezek valának tehát a cirkumstanciák, midőn jó Lázár Mihály belépett!

*

— Egy habarédi! — sziszegék. — Én uram istenem, vajh ez mit akarhat?

Lázár belépett — Sámsonhoz.

— Kegyelmes úr! — mondá. — Eljöttem tőled búcsúzni, mert most már, midőn semmi érdekem, megvallhatom, hogy semmi kedvem ezzel a pocsék habarékokkal lennem. Hozzád vonzódtam mindig, csak a tisztesség okáért fityegtem köztük.

Tisza mosolygott.

— Te mindig okos ember voltál, Miska, és karakteres ember.

— Igen, én az voltam. De most, ha még egyszer feljönnek a parlamentbe (amitől különben isten mentsen meg, nem vágyom reá), szívvel-lélekkel zászlód alá állanék. Ha valahogy boldogjában el kell fogadnom otthon a mandátumot, előre is jegyezz be a *szabadelvű* párt közé.

— Azonnal is bejegyezzek, kedves Misim. Neked nem is szabad kimaradnod. A hazának szüksége van Lázár Mihályra.

*

Beült ismét a komfortábliba jó Lázár Mihály és elhajtott a *függetlenségi párt* végrehajtó bizottságához.

— No, gyerekek, csakhogy most már köztetek vagyok idehúzott szűm érzelme mindétig igaz lelkes hazafiak közé. Hiába, fiúk, öregszünk s ilyenkor megszólal az emberben már a lelkiismeret.

— Bizony ideje már, Miska.

— Nos, ha megleszek még képviselő köztetek leszek: jegyezzétek fel a nevemet a listára.

— Hát föllépsz?

— No no . . . majd meglássuk. nemigen töröm magam utána, aztán pihenni is szeretnék a nyáron, egy kis útra készülök Olaszországba: nem akarnék meghalni addig, míg Kossuthot nem látom; akkor aztán nyugodtan hunyom be szemeimet.

A függetlenek könnyes szemekkel elérzékenyülve jegyzik be jelöltjeik közé Lázár Mihályt.

Így lőn, hogy a jó Lázár Mihálynak nem vala semmi-
nemű vesződése az ő kerületében: minden párt megrespek-
tálta.

S így lőn, hogy mikor képviselő lett, minden párt lapjá-
ban a *saját édes elvtársuknak* figurált önagyága a kimutatási
lajstromokban.

Aztán vesse még valaki, Kemény Gáborra gondolva,
azt az alaptalan vádat Erdély szemére, hogy nem teremnek
benne okos emberek !

A KÖPÖNYEGEK

»Hallani már a kopogást . . . a kopogást . . .
Ez csak darabont kopogása lehet.«

Így rohannak ők, a hősök a rablók ellen, s irtják ször-
nyű erővel Oh jaj, Thaisz Lexi isteni népe !

Múzsza, segíts megénekelni őket, önts tüzet belém és lel-
kesültséget, hogy méltó legyen e himnuszi zengemény öhoz-
zájuk.

Oh jaj, Thaisz Lexi isteni népe !

*

A rendőrökről az az állítás van legújabbán elterjedve,
hogy talán nincsenek is, hanem csak mint fogalom egzisztál-
nak s rendeltetésük célja nem egyéb, mint az, hogy az újság-
lapoknak legyen mindig kit szidni.

Ezen vélemény mellett szól az, hogy sehol se láthatók,
verekedéseknél, tolvajlásoknál elő nem fordulnak.

Vagy ha előfordulnak — saját magukat el nem fog-
ják.

Van ugyan egyetlenegy ismerősünk, aki azt állítja, hogy
ő már látott valóságos eleven rendőrt.

De ez az egyetlenegy ismerősünk sem szavahihető ember.

*

Belenyugodtunk már egészen, hogy rendőrök nincsenek. Spiegelfechterei az egész. Kiki vigyázzon a saját bőrére és a vagyonára. A szegény államok vízzel főznek. De azért úgy kell mutatni, hogy zsírral csinálják.

Nos, nincs rendőr, csak szégyelljük bevallani a külföld miatt, mint ahogy a restorációs nemesemberek tették, kik ketten ülvén be egy fűrhéces kocsiba az egyetlen pár kordován csizmát ketten húzták fel arra a lábukra, amelyik kilátzott a kocsiból, a belső lábak bizony meztelenül voltak egészen.

S íme, most utólagosan kisül, hogy nem volt igazunk. Kellemesen csalódtunk.

Most már bizonyossággá lett, hogy mégis vannak rendőreink.

Múlt éjjel a józsefvárosi őrtanyán valami akasztófáralvaló gazemberek, mint biztos forrásból értesülünk, ellopták az őrszobából a rendőrök köpenyeit.

No, már ez csak világos bizonyíték mellettök.

Mert ha rendőrök nem lennének, rendőr-köpenyegek sem volnának.

S ha rendőr-köpenyegek nem volnának, akkor rendőr-köpenyegeket nem is lehetett volna lopni.

Márpedig hogy a rendőr-köpenyegeket ellopták, tény.

Alapos remény van azonban, hogy ha megtudják a tolvajok, milyen gyámoltalan népet loptak meg, önként visszahozzák a nevezett köpenyegeket.

A MI GYULÁNK

Igen, a mi Gyulánk, a kedves Gyula Megint szerepel. Megint beszélnek róla a telegramok.

Megrázta magát, mint a mesebeli táltos s újra mindjárt a nap hőse lett a kontinensen.

Csodálatos dolgok történnek a nap alatt. De kezdjük az elején.

Az eleje pedig nem ott van, hogy Gyula úr Sinaiába megy. Az eleje ott kezdődik a dolognak, hogy Tisza Lajos Terebesre ment.

Amiből tökéletesen kilátszik, hogy Andrásy Gyulának nem illik otthon lenni.

*

Mert valahányszor Tisza Lajos Terebesre megy, Andrásy Gyula akkor soha sincs otthon.

Nem akarjuk azt mondani, hogy azért nincs otthon, mert Tisza Lajos oda megy.

De azt sem akarjuk mondani, hogy Tisza Lajos éppen azért megy, mert Andrásy Gyula nincs otthon.

Hadd maradjon valami kitalálni való a pletykának is

*

Politika-e vagy csak magánlátogatás?

Valószínű, hogy mind a kettő, vagyis egyik sem a szó szoros értelmében.

Sajnáljuk, hogy le kell hámoznunk a misztikus ködöt, amellyel a közvélemény körülveszi e violaszínű eseményt. Csupa szín, csupa koloritból van összerakva az egész.

Egy vadászó magyar mágnás, akit egy *koronás fő* hí meg vendégének, akit *külön udvari vonat* visz, akit *levett főveggel* üdvözl a pályaudvarban az eléje utazott Ghica herceg.

A királyság minden részéből a központba utazik a község, hogy Andrásy Gyulát láthassa.

Az indóházból udvari négyes fogat szállítja lakására. Onnan megy a királyhoz, ki egész udvarát összetartja, míg vendége itt lesz.

Felharsan a tüzes Rákóczi-mars a román királyi palotában, s »éljen«-től visszhangoznak a falak.

Ez mind annyira hasonlít Andrásy Gyulához . s annyira hasonlít ahhoz, ami minket, magyarokat elragad s hiúságunknak hízeleg, mintha csak maga Andrásy csinálta volna.

*

A román király denique okos ember. Van sikkje.

Az embert is jól megválasztotta, akivel a magyar nemzetnek leginkább hízeleghet, s az eszközöket is.

Nekünk csak a külsőségek imponálnak.

Andrássy ismét a dicsőségben úszik, s ott ő annyira ott-hon van, mint a macska a tűzhelynél.

— Csupán egyetlenegyszer volt pechem életemben — beszélte egy ízben Andrássy Gyula, ki határozottan Európa egyik legszerencsésebb államférfia.

Mikor Gorovéval Londonban voltunk, mint száműzöttek, a francia követ meghítt bennünket estélyre.

— Milyen nyakkendőt kössünk fel? — kérde tőlem Gorove.

Zavarba jöttem. Mert ezt csakugyan jó volna tudni. Miután igen különösen veszi ki magát az ember, ha egy fekete frakkos társaságban valami által különbözik a többiektől.

— Bizony nem tudom én, barátom, milyenben lesz a szocietás, feketét visel-e vagy fehéret?

Gorove arcán a kétségbeesés rajzolódott le. De nem sokáig. Ötletem jött. Az nekem akad mindig.

— Tudod, hogy tegyünk, Pista! Kössünk fehér nyakkendőt, de vigyünk a zsebünkben feketét is; ha esetleg feketében van a társaság, visszavonulunk az öltözőbe és felkötjük.

— Helyes! — mondá Gorove. (A szegény Pista szája már ráállt a »helyes«-re; mamelukom volt már akkor is.)

Tehát fehér nyakkendővel mentünk az estélyre. A francia követ tüntetőleg akart fogadni s elénk jött egész az előszobába.

Megdöbbenve láttuk (különösen Gorove adott az ilyenekre sokat), hogy a házigazda fekete kendőt visel.

A szokott udvarias pár szó után tehát azonnal visszavonultunk egy kabinetbe s felkötöttük mi is a fekete nyakkendőinket.

De amint az elfogadó terembe lépünk, egészen anständig, újra szembe jön ránk a házigazda, de most már neki volt fehér nyakkendője.

Az udvarias francia azt kötött fel hirtelen Elpirultam. Ez volt az egyetlen malőröm életemben.

Azóta mindig helyesen kötöm fel a nyakkendő-t s eltalálom hozzá a színeket.

*

Miután majdnem evidens dolog, hogy Andrássy nem a romániai határkérdés ügyében ment Sinaiába, hanem csak magánlátogatást tett, de olyat, mely a király részéről egy magyar—román barátság árnyékát veti előre, s Andrássy Gyula eszerint — bár csak passzív szereplő —, mégis őneki esik az érdem, ha a szövetség esetleg létrejönne.

A szerencse szárnyaira veszi mindenütt.

Romániai Erzsébet mellette ül az asztalnál, s egy király hízeleg neki. Aranyruhás bojárnók tüzes szeme csiklandozza.

Mikor már azt hinné mindenki, hogy egészen lecsúszott a nyakkendője, megmutatta a világnak, hogy az még mindig jól van megkötve.

Asszonyok szemei, palota-termek tükrei még mindig azt mondják neki:

»Gyula, te nagy ember vagy!«

Miért ne hinné el? Hiszen mindenki hiszi, hogy ő nagy ember.

Neki hát nem marad fenn egyebe, mint vagy lenézni az embereket, kik ostobák, hogy nem ösmerik meg rajta a parva sapientiát, — vagy együtt hinni velök a saját nagyságát? Tertium non datur.

S ő sokkal udvariasabb mások iránt, hogysesem haboznia lehetne. Csatlakozik a többiek véleményéhez, s ha a gyomrát nem terhelik meg túlságosan az udvari lakmározások, úgy jó haza a kaszinóba, mint aki megint megreperálta egy kicsit a világot: most már egy darabig magátul is menni fog.

Pedig nem a világot reperálta meg — hanem saját magát.

A RÓZSALEÁNYOK

Van már megint »*Karácsonyi-díj*«.

Az előbbi abszolút drámai művekre, az utóbbi abszolút női erényre.

Mind a kettő ritka dolog.

Eddig mindig csak ilyesmit lehetett olvasni széltiben:

»Száz aranyat egy poloskáért.«

Most már ilyen is lesz.

Száz aranyat egy erényes leányért.

Poloska volt, dacára a nagy díjnak. Leány is akad —
talán a nagy díj végett.

*

Sokan nevetik a grófot.

Vizet prédikál s teljes életében bort ivott.

Pedig nincs igazatok, urak. A gróf egészen logice jár el.

Az ültessen rózsát, aki *letépni* szereti

*

Csupán az az egyetlen különbség van az alapítványban,
hogy ő, ki mindig álmos, erőszakkal ébren akarja tartani az
erényt.

A kaszinóban kétségenkívül nagy megbotránkozást fog
okozni a bizarr ötlet.

— A Guido! . Ki hitte volna? No lám, a selyma!

— Ellenünk tör

— Nem! Úgy tesz, mint Blick a csontokkal, mikor már
maga jóllakott, morog és azon mesterkedik, hogy a többiek
se ehessenek.

— Ki tudja? Hátha magának tartogatja.

— Fidonc! Annyira mégse fősvény!

*

Három falut tett boldogtalanná. Szentivánt, Vörösvárt,
Solymárt.

A szép csipkés ingváll alatt érintetlen keblek fognak
pihegni, szendesség fog ragyogni a szemekben és ártatlanság
honol majd a homlokokon.

És Guido úr mindezekben gyönyörködni fog.

De meglehet, hogy nem. Hátha ennek az új Karácsonyi-
díjnak is lesz egy kibúvó paragrafus, mint a Teleki-díjnak.

Ott arra, hogy a díj ne lehessen kikapható, itt meg arra, hogy a leány *kikapi* lehessen.

*

Az az egy azonban bizonyos, hogy ezentúl kapósak lesznek ám a szentiváni, vörösvári és solymári leányok. Elbújhat Kőrös és a kőrösi lány.

Elbújhat Kecskemét is.

Vörösvárt, Szentivánt foglalja be koszorúba a nóta:

Aki legény, onnan hozzon menyecskét.

Ejnye, most jut eszembe, hogy nagy politikussal van dolgunk. Guido úr ravasz is egy kicsit. Míg mi itt dicséneket zengünk neki, addig ő már régen úgy kombinálhatta ki ezt a gavalléros jótékonyt: hogy azzal alaposan vissza lesz hozva a »jus primae noctis«.

BALDÁCSI REGIMENTJE

A jó öreg Baldácsi bácsi régen pihen. Egy egész országgyűlést átaludott már.

A pörök is megkevesbedtek azóta, Bosznia is nyugodt lehet, nem kell rettegnie, hogy őt nevezik ki oda gubernátornak; amilyen nyugtalan volt idefenn, olyan csendes, békés halott odalenn.

Neve is kezd kimenni az emlékezetekből; legfeljebb a lutheránusok emlegetik még s a pörtári aktákban fordul még elő

Pedig nem úgy van; Baldácsi bácsi gondoskodott róla, hogy a holta után se legyen nyugtunk miatta. Hadd pöröljünk vele mindig. Hiszen a pört szerette a legjobban.

Ezért vállalta el a »veteránusok« együletének patronátusát.

*

Ez az egyesület pedig arra való, hogy az osztrák szellem, melyet magába szednek azok, kik a közös hadseregben szolgálnak, a katonai élet megszűntével el ne halványodjék valahogy, hanem ébren tartassék a polgárok közt örökkön-örökké . . .

És arra való ez az egyesület, hogy midőn mi azt sürgetjük szívvel-lélekkel minduntalan, ne viseljenek béke idején, szolgálaton kívül fegyvert a katonák, ugyanazon időben meg egy csomó iparos, kiskereskedő stb. is felkösse a kardot, hogy parádézzon vele.

*

Komikus látvány az egész. A vén gyerekek katonásdit játszanak. Ezüstszinóros uniformist öltenek magukra, hősi vadászkalapokat, s az egész úgy áll rajtuk, mintha a macska lábára rojtos kamáslit húzna valaki . . .

Trombitásaik is vannak. Megfújják erősen a marsokat s úgy feszítenek az utcákon végig, mint a thermopilei hősök . .

A szolgálok mind kiszaladnak a kapuk elé a csalogatós trombitaszóra.

De csalódva húzódnak vissza csakhamar egy gúnymosollyal:

— Hisz ezek csak a fakfőn katonák!

A talmi katonák pedig tovább masíroznak és azt hiszik magokról, hogy az egész világ szeme irigykedve nézi spíszbürgeri dicsőségüket.

*

Szomorú érzés fogja el az ember szívét, ha a Baldácsi regimentjét látja.

Összeomlik a sok humánus álomkép . . szétfolyik köddé a bölcsék teóriája, hogy a világ halad s az emberek folyvást tökéletesbülnek.

Komikumma lesz a frázis, hogy magyarosodunk. Mert ez egy osztrákosító egyesület itt, a magyar főváros kellő közepén.

Nincs ennek semmi kigondolható dicséretes célja.

Csak a huszárok vannak vele megelégedve, s jószívűleg mondogatják:

— Szegény bakák! Elkellett az istenadtáknak: *hogy immár ők is lenézhetnek valakit.*

De a telivér bakanép azt tartja: hogy inkább voltak *utolsók* őnélkülök, mint *utolsó előttiek* — ővelük.

Hiába no kevélység még a bakában is nagyon.

A »GYOPÁROS«

A fürdőévad vége felé, mikor már mindenki megírta a maga fürdőtárcáját, ki Tátrafüredről, ki Mehádiáról, ki Marienbadból és Ischlből, ahol a királyi család tagjai időztek az idén, midőn leírtak és észrevettek mindent a legapróbb részletekig, hogy milyen alázatos, hajlékony és nevetséges volt a szinte ott idéző Milán fejedelem, milyen feltűnő szép volt Nathalie, miért van vérpiros belés az Erzsébet királynő napernyőin, szabad legyen nekem most, mikor már senkinek sincs semmi mondanivalója, előjönni a magam fürdőjével, a »Gyopáros«-sal, amelyhez fogható eredeti fürdő nincs több a civilizált világrészekben.

A bizony, a Gyopáros! Nincs ám ott sem liget, sem erdő, sem fényes rezidenciák. A »kurszalokban«, mely magá a szép természet, a szöcskék ugrándoznak nagy kedvveléssel, mindennemű muzsika nélkül.

Nyári kóborlásaim alkalmával először életemben vetődtem Orosházára, ahol én egy lelket sem ismerek, kivéven az orosházi kovácsot, a népdalból, akire a patkó felveretését bízta rá a szerelmes legény.

No, de magyar helyen könnyen ismerős lesz a magyar ember. Egy délután már otthon éreztem magam az úgyszólván csekély számú intelligencia közt. Mely bármily csekély is, nem hagy fenn semmi kívánni valót. Vagy tíz gyönyörű úrilány volt a társaságban, hol a délutáni feketekávémat ittam.

Mondták, hogy mind itt van, mindössze még a doktornak van otthon egy beteges kisasszonya. De biz én már nem vol-

tam kíváncsi többre. Úgy tetszett, hogy ezeken kívül már talán nincs is több leány a világon.

Valaki azt indítványozta este felé, hogy menjünk fürödni.

— De hova? — kérdém mosolyogva.

— Hova? Hát a Gyopárosba.

— Micsoda az a Gyopáros?

— A mi fürdőnk!

— Az önök fürdője? No, arra kíváncsi vagyok.

Kocsikra, hintókra ültünk (akinek hogy telt), s az egész társaság denique a Gyopáros felé tartott.

— És fürödni fogunk ott? — kérdém a lelkésztől, akivel egy kocsiban ültünk.

— Természetesen. Mindennap fürdünk. A hölgyek már délben úgy csinálnak toalettet.

— Hogyan, a hölgyek is fürödni fognak?

— Mindenesetre.

— De hiszen könnyebb volna nekik ott venni fel az úszóruhát.

— Hol?

— Hát az öltöző kabinetekben!

— Vannak is ott öltöző kabinetek!

— Hát hol vetkőznek le és hol öltöznek fel?

— Ej, édes istenem hát a gyepen, uram a gyepen.

— Lehetetlen! A szemünk láttára?

— Igen, a szemünk láttára.

— Tiszteletes uram, ön tréfál!

— Szavamra mondom hiszen meg fog ön győződni róla!

— Majdnem hihetetlen. És ezek a gyönyörű teremtések, ezek az angyalok fognak ott levetkőzni? Az a junói alak, az Ilonka . . . vagy az Erzsike. Nem, uram, ilyesmi nem lehetséges! . . .

Útitársam mosolygott, én pedig alig vártam, hogy a Gyopároshoz érjünk. Egy jókora tó az, körülbelül kétszer olyan, mint a városligeti. Kietlen homoksivatagnak zavaros kék szeme.

De az óriás ez az egyetlen szeme is rút, mintha szemöldje hiányzanék, hogy nincs körülé egyetlen bokor sem.

De azért nem kell lebecsmérelni, mert huszonötezer lakosnak a fürdője az, talán a legnépesebb fürdő Európában. Kultúrának, emberi kéz dirigálásának semmi nyoma, azonmódon van, mint ahogy az isten odacseppentette.

A partokon nagy néptömeg hullámszik, ki öltözik, ki vetkőzik, benn pedig a tóban rajként sűrögnek, úszkálnak, evickélnek az emberek, nők, férfiak vegyesen, az előkelő úrnő a béna koldus mellett, a sugár szép lány derékig meztelen imádójával diskurál, s kergetik egymást dévajul, pajkosan, szelíden kétfelé hasadnak előttük a habok.

— Soha még ilyen világot! — mondtam önkénytelenül.

— Hja, a szegény emberek vízzel főznek — felelte a tiszteletes úr —, nekünk ez a fürdő is áldás.

— De az erkölcstelenség!

— Az egészség fenntartása az első kötelesség, uram.

(Mért nincs ez Budapesten? — gondoltam magamban —, mekkora cikkeket lehetne penderíteni Thaisz Lexi ellen, hogy megengedi!)

De e pillanatban még a gondolatom is megállt. Két bájos ismerősném leszállván a kocsiról, a tó északi részén egy-egy gyepes helyen lekuporodtak s elkezdték cipőcskéiket kifűzőgetni. Megszűntem lélegzeni is. Alig volt időm az egyik szemmemmel (pedig kertbenező vagyok) egy tekintetet vetni a közönségre, ha vajon így nézi-e az is? Nem a! Észre sem látszottak venni a tündéri jelenetet.

A legnagyobb keccsel húzták le a cipőket, a kalap már előbb le volt téve a pázsitra. Most a fűződereket gombolták ki; azután a sugár derék körül mozogtak azok a tündérujjacs-kák: nyilván a szoknyákat eresztik meg rendre.

Szemem elhomályosult egy pillanatra és mire ismét oda tekintettem: már csak a kék selyemszoknyácskák virítottak a gyepen — üresen; a két vízi tündér már akkor ott úszkált a habok között. Neptun kacérokodott velük.

Csak néha-néha láttam őket, amint felálltak az övig érő vízben, vékony úszó ingeik odatapadtak a gyönyörű idomokhoz. Szemkápráztató látvány volt. Aphrodite nézhetett ki úgy, mikor a hullámokból kikelt!

Hüm! ezek tehát még otthon vették fel az úszóöltönyt?

Persze, persze! Így aztán nemigen láthat az ember nagyon sokat. Hanem csak türelem, majd ha kijönnek a vízből, akkor csak le kell vetniök ezt a vizes ruhát is. Az lesz még csak a spektákulum.

De bizony csalódtam; mert mikor a vízből kiszálltak egyenkint, még féllábuk a parton se volt, egy öregasszony burnuszt vetett rájuk, s ugyane percben mint varázsütésre lehullott a nedves lepel — a burnusz alatt.

Soha még ilyen gyorsaságot és művészetet, mint aminőt a vetkőzésben és öltözésben kifejtének! Az ügyesség jobban megvédi őket a kandi szemek elől, mint a négy fal, mert ott mégis van legalább — kulcslyuk.

Hiába, a kénytelenség a legnagyobb mester és a legjobb tanító.

Sokáig elmélkedtem e dolgok fölött, még este benn a vacsoránál. Sőt midőn az indóháznál elbúcsúztam a lelkész-től, meg nem állhattam, hogy egy kérdést ne intézzek hozzá:

— Ugyan mondja meg, tiszteletes uram, — de lélekre: hány törvénytelen gyerek van itt aztán évenként?

— Az nálunk nagy ritkaság! Minden két évben egy eset ha előfordul

— A közös fürdés dacára is?

— Sőt néha három év is elmúlik . . .

— Aláz' szolgálja! Akkor nem ér hát egy ütöt taplót sem az emberi kombináció!

A LEGDRÁGÁBB KŐ

Eddig is voltak nevezetes köveink, mint például azok, amelyekkel a Tisza Kálmán ablakait behajigálták.

Drága köveink is voltak, amiket a Tisza-töltésekre szállítottak a vállalkozók.

Nehéz kőben sem volt hiány; mert nehéz kő ez a közös-ügy s úgy lenyom mindnyájunkat, hogy szuszogni sem bírunk alatta.

Hanem azért ez mind csak bliktri.

A kövek köve még csak most jön. Most van útban a »Kálvin tér« felé, ahol a monumentális szökőkút medencéjeitől és díszetül fog szolgálni.

*

De azért a kövek köve nem a *bölcsek köve*.

Mert nem valának bölcsek, akiknek ilyesmi jutott eszközbe, midőn a várost ismét egy műtárggyal akarták gazdagítani.

Az igen helyén van, hogy a város szépítésére költsenek, sőt dicséretes is, s még sokkal dicséretesebb, ha művészibb és ritkább tárggyal gazdagítják, amiben Budapest úgyis szegény.

De akkor nem Békásmegyér mellől kellett volna szállítani az óriási kódarabot, mert az útban levő kő, mint értesülünk, törmelékes, lyukacsos és egyenlőtlen, úgyhogy szoborművekre nemigen lesz alkalmas.

Ha farag is valami alakokat belőle drága pénzen a szobrász, azok is úgy járnak, mint a szegény Nagy Kristóf a Kristóf téren.

Az pedig úgy járt a boldogtalan, hogy minduntalan be kell festeni vagy amputálni, hogy szegényében odább ne álljon.

*

Istvánnapkor egy csomó paraszt atyafi nézte a Széchenyi-szobortalapzat figuráit.

— Oszteg mikor építették ide ezeket?

— Tavaly — magyarázta a községi jegyző.

— Ejnye, de komisz kő — milyen hamar levedlett ezekről az asszonyokról *az ümög!*

Amit itt naivitásból mondott őkegyelme, az könnyen igazán rá fog illeni amaz óriás-kőre is.

*

Ha már ilyen monumentális mű van tervben, megérde-melte volna a finomabb követ.

De az illetők — hihetőleg — arról nem akarnak lemondani, hogy egy darabból legyen minden, s ez legyen a legnagyobb kódarab a világon a Nagy Péter szobrának talapzata után, mely három millió fontot nyom.

Pedig ez csak másod-kérdés a művészi becshez képest, amit a véső ad meg neki.

Aztán alig is kivihető.

Egy hétig szállították nagy nehezen a hegyről az ország-útig az egyenesen e célra mesterségesen összecsinált kocsin. Ott azután elakadt az országnak útján. Most ott kell lefaragni belőle, amit csak lehet, a szabad ég alatt. S a Margithídon még így sem merik áteresztetni a kolosszális járművet.

De még itt is attól a veszedelemtől tartanak, hogy a városba behozva, annyira le fogja nyomni a talajt, hogy tönkreteszi a gáz- és vízvezetékét.

Azon eshetőség előtt állunk tehát, hogy a legdrágább követ nem fogjuk mégsem láthatni Budapesten.

AKI A CSEH SZÍNHÁZAT FELGYÚJTOTTA

Midőn istenben megboldogult József nádor meghalt, az ő halálát követő napon égett le a budapesti német színház.

Mintha fákyafény lenne az égő épület, a ravatalához. És a gyújtogatót sehoggy sem lehetett felfedezni.

E két incidens összeesése alkalmából a következő jóízű mennyei történetet komponálták ki az elmés táblabírói agyvelők, s cirkulált is egy darabig a tekintetes urak közt — per sze csak úgy élőszóval.

József nádor lelke — úgymond — elválván porhüvelyétől, az égbe röpült s megkopogtatván a menny kapuját, Szent Péter mogorván kérdi:

— Ki az?

— Én vagyok.

— Miféle én?

— Én József, Magyarország nádora.

— Mit parancsol fenséged?

— Be akarok jutni a mennyországba.

— Igen? *Hát tett-e valami jót a magyarokkal?*

Soká gondolkozott a nádor, törte a fejét, de végre is kénytelen volt azt felelni:

- Bizony semmire sem emlékszem, kedves barátom.
- Akkor sajnálom, de nem ereszthetem be.
- Másnap megint kopog a kapun József nádor.
- Ki vagy?
- József, Magyarország nádora.
- Tett-e valami jót fenséged a magyarokkal?
- Tettem bizony, kedves barátom. *Felgyújtottam ma a német színházat, hogy a németek is kénytelenek legyenek a magyarba járni.*
- Szent Péter hirtelen szétrántotta a mennyei kapu mind a két szárnyát:
- Tessék besétálni, fenséges uram.
- Így jutott be József nádor a mennyországba.

*

Hanem az a Janowszki Vendel, aki a cseh nemzeti színházat felgyújtotta, az nagy bolond.

Mert ha már felgyújtotta a cseh színházat, minek vallotta ki?

Vagy ha már kivallotta, minek vallotta ki Pilsenben?

Mert ha el bír jutni titkárával Magyarorszáig s itt vallja be — *hát még bekerülhetett volna a pótválasztásoknál négy kerületből is a képviselőházba.*

Szegény Wendel! Meg volt rá a jogcíme, hogy népszerű lehessen, — s íme, »rab« lesz és el fogják ítélni.

Hanem hát azzal hibázta el, hogy »cseh«-nek született és mint cseh gyűjtotta meg a »Cseszko Dvadló«-t.

Fogadja részvétünket!

A PESTI HIRLAP KÜLÖN RENDŐRSÉGE

Előre is kijelentjük, hogy a cím »humbug«. Csak akkor nem jelentenők ki, hogy »nagyozolni« szeretnénk, mert amit tréfából írunk ki »cím«-nek, az valójában létezik — már t. i. nem a szó egészen szoros értelmében.

Öt-hat különtudósítónk van, akik hírekre vadásznak éjjel-nappal a fővárosban.

Nem követünk el indiszkréciót azon misztikus homály ellen, mely a lapkészítés titka körül gomolyog, ha eláruljuk, hogy a tudósítók soronkint fizettetnek, amennyiben tudósításuk beválik.

Ezért hát érdekes hírekre vadásznak, csupán olyanokra, amikről fel lehet tenni, hogy az »újdondász úr« (ki megközelíthetetlen magaslatban áll előttük) használhatóknak találja.

Mint hogy azonban politikai és másnemű híreket korlátozott állásuknál fogva alig tudhatnak meg, terük szegényeknek egyedül az alsóbb néposztályokra szorítkozik.

Az alsóbb néposztálybeli emberrel pedig ismét csak akkor történik nevezetes (újságban említésre méltó) dolog, ha vagy lop, vagy agyonüt valakit, vagy pedig őt üti agyon valaki.

A riportereknek ez tökéletesen mindegy — szabad választékot engednek.

Őket csak az interesszálja, hogy lopás, rablás és gyilkolás történjék s ezt ők kifürkészhesék.

S ennyiben valóságos rendőrök.

De amennyiben a valóságos rendőröket nemigen interesszálják a rablások és gyilkolások és nincsenek is utána, hogy kifürkészhesék — *annyiban* mégsem mondhatók hát valóságos rendőröknek a mi privát tudósítóink.

De a foglalkozás, mondom, azonos — ami igen kellemes néha a rendőrökre —, mert ha csakugyan úgy esik, hogy valamit jó volna kikutatni, olyankor bezzeg jól esik tudakozódni a tudósító uraktól. Azoknak az öt ujjában van minden bűneset — *még olyan is néha, ami csak másnap fog megtörténni — a lapokban.*

A mi külön rendőrségünk közt Fischer a fő ember. Praktikus csont ezen a pályán. Szeretetteljesen úzi foglalkozását s a humoros oldalról tekinti a dolgokat.

Persze, persze. Hiszen az összes lopások és gyilkosságok neki is jövedelmeznek.

Néha-néha, az igaz, akad olyan infámis gazember, aki olyan igénytelenül lop, vagyis annyira minden furfang nélkül, hogy négy sort sem lehet róla írni.

Ő az illetet éppen úgy lenézi, mint mi az olyan író, aki minden terv és kompozíció nélkül ír meg egy novellát.

Hát ez egyszer Fischerről szól az ének.

Három éve van már ezen a pályán, de eddig még nem vihette többre, mint hogy ő volt a »nyersanyag«-szállító, mely nyersanyag aztán feldolgoztatik az újdondászok által.

Ma nagy *előmenetelt* tett.

Ma úgy nyitott be a szerkesztőségbe, mint »*tárgy*«.

*

Halljuk őt magát:

»Múlt éjjel Budán jártam, amint egy óra tájon bekanyarodom a Toldy Ferenc utcából a Kagyló utcába, egyszerre egy markos kéz kap meg hátulról és fojtogatni kezd:

— Hová megy? — kérdi tőlem durván.

— Pestre! — mondtam.

— Kicsoda ön?

— Újságtudósító — feleltem szerényen, mire ő fumigative viszonzá:

— Nos? Van-e pénze, mi?

Szégyelltem bevallani, hogy nincs, s a szégyenérzet bizonyos hősiességre ingerelt. Megfogtam nagy botomat s egy irtóztató ádáz csapást mértem fejére.

(Bolond volt maga, Fischer — mért nem kért tőle inkább egypár forintot kölcsön?)

Ez ütéstől elszédülve eltántorodott, miközben egy ablak nyílt ki a szomszéd házon s valaki kérdé:

— Mi történik itt?

Erre a rabló veszélyben hívén magát, megfutott, én pedig siettem a II. kerületi kapitánysághoz s ott Haszlinger biztosnak feljelentést tettem.

Tessék ebből az esetből csinálni, kérem, vagy negyven sort.«

SE PÉNZ, SE — RENDJEL

Párizsban rövid idő óta óriási hirdetései által nagy feltűnést kelt egy lengyel származású fényképész, aki egyébiránt mesterségében igen ügyes, s ezért sokan is látogatják műtermét. Musztafa-ben-Izmail, tuniszi miniszter, aki jelenleg Párizsban tartózkodik, szintén levétette magát nála.

Fényképészünk már régóta törte a fejét, hogyan juthatna rendjelhez; most, hogy hallotta, milyen bőkezűen osztogatja a tuniszi miniszter a rendjeleket, abban a reményben ringatta magát, hogy megtalálta azt az embert, aki rendjel-vágyát ki fogja elégíteni. Elkészítette tehát a fényképeket és elküldte rendeltetési helyökre egyik segédjével, akinek szigorúan meghagyta, hogy pénzt ne fogadjon el értök.

A segéd elbámult:

— De hiszen a fényképek ezernégyszáz frankba kerülnek!

— Mit sem tesz — felelé a főnök. — Ön nem fogad el pénzt. Tudom, hogy miért teszem.

A segéd nem értette ugyan a dolgot, hanem úgy tett, amint parancsolva volt.

A miniszternek nagyon tetszettek a képek és a számlát kérte.

— Kérem — szólt a segéd —, a képek nem kerülnek semmibe, különös szerencsénknek tartottuk.

— Ah, úgy! — kiáltá Musztafa. — Várjon, kérem, egy percig.

Ezzel kis ébenfaládát nyitott fel, kivett belőle egy rendjelet és azt sajátkezűleg a *fényképész-segéd* mellére tűzte.

A meglepett segéd hirtelenében nem tudta, mit tegyen. Habozott mint, Hamlet. Odaadja-e gazdájának a rendjelet? — De hiszen az ő mellére tűzte a miniszter! — Ki tudja, ismétlődik-e valaha hasonló eset életében!

A hiúság győzött. Hazament, felmondta gazdájának a szolgálatot és rendjelével együtt búcsút vett tőle, a lengyel atyafi minden tiltakozása dacára.

Miért hogy ilyen meg nem történik Posner Károly Lajos segédjeivel?

BODA PÁL, A PARASZTPOÉTA

A lapok írják Boda Pál uramnak az ő virtuscselekedetét, hogy őfelségének egy költeményt volt bátor átnyújtani az utcán.

Király őfelsége bizony »istanciának« gondolta azt is s ímmel-ámmal tette a többi közé, de mikor véletlenül szét-

nyílt a papír, s látta a strófákból, hogy vers, megörült neki s az egész udvari ebéd alatt Boda Pál uramról kérdezősködék.

No, hát ilyen dicsőség sem esett még meg szíhalomi emberen, mióta a világ áll — mert Pali szíhalomi legény ám, ahol azok a szép lányok teremnek, kik a szívét olyan ábrándossá tették.

Boda Pali körülbelül 30 éves legény most, földműveléssel foglalkozik és költéssel. Nem lehet eltagadni tőle a vénát. Rászületett a poézisre, ami Magyarországon nem olyan nagy csoda, ahol a legszebb gondolatokat és a legvonzóbb fordulatokat még a műköltők is a néptől kölcsönzik.

Boda Pálban hát nem az a nagy sor, hogy jó nótákat csinál, mert hiszen csinálnak ebben a »szépirodalmi országban« szebbeket is a fonóban, vagy künn a mezőn az arató leányok, hanem abban híres ember Pali, hogy rögtönözni tud.

Jó ideje már annak, hogy egy napon csak beállított a »Hon« redakciójába egy nyaláb verssel, nyomassák ki azokat az újságba.

Ott aztán körülfogták a szelid, okos nézésű, tisztesség-tudó és okos, józan beszédű parasztleányt a munkatársak, s megmagyarázták neki, hogy a »Hon« komoly lap, és nem közölhet verseket.

De már hogy a »Hon« komoly lap lenne, ezt még Boda Pali sem akarta elhinni, hanem a versek fogyatékos voltában kereste a közlés megtagadásának okát, s hogy ha tán nem tetszenének, megszerezze egy-két jobbal, leült a Reviczky asztalához, s még vagy két verset kapott le hirtelen, hogy Komócsy bátyánk sem hamarosabban:

Ne kínozz már tovább
Ó, fájó szenvedély,
Mert szívem nagy sebe
Isten látja be mély,
Honnan jönne hát rá
Földi örömrézt,
Ha így kínoz engem
E tarka költészet,
Vagy ha terhelve van
Tőle szívem tája,
Vegyen árnyékába
A költészet fája.

Ott költötte őkelme még az alábbi, »Víg Szíhalom« címűt is, oly gyorsan, mintha könyökéből rázná:

Víg Szíhalom falujába,
Kis angyalom kapujába
Három vadalmafa látszik,
Hej, de fehérrel virágzik.

Egyszer feküdtem alája,
Keám hullott az almája;
Hármat ettem meg belőle;
Most is beteg vagyok tőle.

Hull az almafa levele,
Az arcom is sárgul vele;
Csak rózsám nem hervadozik,
Rólam nem is gondolkozik.

A munkatárs urak megbámulták Boda Pál uramat vagy hogy csak ő hitte, miszerint bámulják, s hogy már jobban kivágja a becsületet, még a redakcióra is kanyarított egy poémát ráadásnak:

Jegyezd meg magadnak,
Szegény árva Boda,
Hol most verset csinálsz,
Ez a »Hont«-iroda.

S gondold meg, hogy itt a
Magyarország tolla
Jobban forog, mint a
Falusi motolla;

S oly sűrű leveles,
Mint a szőlő fája,
Majd ha megengedik,
Csak azt írd reája:

Hogy ha nem születél
Valódi költőnek,
Csak megtarthatnának
Ott kályhafűtőnek.

A keserűség és a szemrehányás szól ki ebből, amiért nem méltányolják eléggé az ő költészetét. S talán-talán egy-egy gúnymosolyt is felfedezett a tudós urak arcán.

No, de most már begyógyult ez a sebe.

Most már a király őfelsége is olvassa a verseit és az bizonyosan sokkal jobb indulatú kritikus, mint György Aladár és Reviczky.

AZ ABLAKADÓ

Tagadhatatlan, hogy az összes miniszterek közt a legtöbbet ér gróf Szapáry Gyula — az asszonyok szemében.

Szép szelíd szemei, melyek olyanok, mint a damaszkuszi halastavak, bizonyos ártatlanságot kölcsönöznek neki, szőke pakfonszínű és fényű haja majdnem gyermekfőre vall, s azon állapot, hogy ő pénzügyminiszter, bizonyos szánalomérzetet költ fel az emberekben iránta.

Nincs, bizonyára nincs senki, aki antipátiával viseltessék iránta: még a Pázmándy kirohanásának oka is nem annyira őbenne rejlik, mint inkább Pázmándy Dénesben.

Nagyon kedves ember, mert nagyon gyenge ember.

Még az se von le renomméjából semmit, hogy a király éppen pénteki napon nevezte ki.

Az omen se fog rajta.

Mert ha szerdai, keddi vagy csütörtöki napon nevezi is ki őfelsége, Magyarországra nézve ez a nap mégis mindig *pénteknek* volna számítható.

*

A finánc-miniszteri tudomány úgyis abból áll, hogy adósságot csinálni, ha lehet, s ha nem lehet, új adónemeket kigondolni.

Szapáry gróf ott van körülbelül, ahol már nemigen lehet adósságot csinálni, s agyvelejének újszülötte az ablak-adó.

E kis csecsemő lett eredménye a nemes államférfiú erőködésének. Íme, önök azt mondták róla, hogy tehetetlen Mily csalódás!

Kipattant s ott látható pólyában a kis szörnyeteg.

Az »új ház« bizonyára kedvesen lesz meglepetve.

Mondják, hogy Madarassy a keresztapa. Már t. i. olyan keresztapa, aminők a keresztapák szoktak lenni ott, ahol az apák tehetetlenek.

*

No, hogy a földet megadóztatták, az valami természetes, nem ütközik meg rajta senki. Az egész világon nyugodtan fizetik az emberek a földadót.

S mi a legközelebb fekvő fogalom a földhöz? Az ég! Ég és föld, szoktuk mondani.

Igen, föld és ég — s a föld már meg van adóztatva századok óta, az ég pedig nem!

Mert ostobák az emberek és parva sapientia regitur mundus.

Egy Szapáry Gyulának kellett születni, hogy észrevegye s az eget megadóztassa: akkora darabkára mérvén azt, amennyi egy-egy ablakon bemosolyoghat belőle a becstületes adófizetőkre.

*

Szegény adófizetők!

A magyar ember sorsa rövid extraktumban ilyen lesz már ezután:

Reggel az ember felkel, az istenhez fohászkodik, akinek a szolgálja számára évenként húsz forint adót fizet, azután megissza teáját, melynek fontjáért egy forint behozatali vámot fizet, rummal, melynek literjeért ismét 20 krral van megadóztatva.

Azután kihajlik az ablakon, melyért 10 frt adót fizet, megnézi az időt és leakasztja a puskáját a falról, melyért öt forint fegyverdíjjal adózik, s elhagyja busásan megadóztatott házát s kimegy a saját megadóztatott földjeire, melyektől még azonkívül vadászati bért fizet.

Délben visszajön az országúton, mely a községi adóban esik az ő terhére, s megiszik egy pohárka pálinkát, miután kifizette érte a másfél krajcár accst, megtömi pipáját, melynek dohányáért 20 frt adóját kifizette — s miután azt keresztülcselekszi vagy harminc évig, elővesz egy 50 krral megstemplizett papírt, ráírja végrendeletét s főbe lövi magát, — amiért aztán már csak az örököse fogja lefizetni a *haláleseti illetéket*.

Méltó vagy elődeidhez, nagy Szapáry!

SAJÁT KÜLÖN POÉTA

Eddig még csak saját külön tudósító volt. De poéta dolgában még nem vitte annyira senki, mint most a bajor király.

Nálunk a fogalom is hiányzik.

Vannak ugyan udvari poétáink nekünk is, de ezek is *lucus a non lucendo*.

Mert ők udvari poétáknak születtek ugyan, de udvar nem született számukra.

Szász Károly és Komócsy megvolnának.

A verset is ontják két kézzel — de mégis csak abban a helyzetben vannak, amiben a fülemilék, hogy vagy hallgatja őket valaki, vagy sem.

Egyszóval biztos *kundschaft* nincs.

*

Lajos király, kivel nemrég hírbe hozták a mi kis Valeriánkat, szerelmes a műzsákba.

Hanem olyan furcsát kíván tőlük — ami a közönséges nőtől sem telik —, hogy csak őt gyönyörködtessék, hogy csak ő élvezze őket.

Van ott valami Karl Steigel.

Azt árendálta ki őfelsége kétezer márkáért. Úgy él, mint a pók. Két darabot tartozik írni évenként s azok mindenikéért kap még külön kétezer márkát.

S még a témát is a király adja hozzá.

*

Nemrég írta a »Szerelem géniusza« című darabot, de a világ persze nem tud róla semmit, mert a tulajdonjog a királyé, és a darab sohasem kerül a publikum elé.

Valódi Józsa Gyuri-féle luxus!

És azonfelül rettenetes leleményesség arra nézve, hogy kell egy poétára nézve ártalmatlanná tenni a *kritikusokat*.

Ajánlom őfelségét a Petőfi-társaságba tagnak!

NÉPMESE RUDOLF KIRÁLYFIRÓL*

Hol, hol nem, messze Csehországba ment el a királyfi a párjával. Kacsalábon forgó aranyvárban laknak; kilenc eleven sárkány őrzi a portájukat.

Mert nagy kincs van ottan.

Mikor a királyunk fia házasodott s elvette a belga királyi kisasszonyt, összejöttek az örömszülők, s így szólt a mi jó öreg királyunk:

— Ezer láda aranyat adok a számodra, egy véka klárist a feleségednek, száz pár piros csizmát, háromszáz selyemviganót azontúl.

A királyfi megköszönte a drága ajándékot és kezet csókolt apjának . . .

— Hát még kívánsz-e tőlem valamit? Mert holtom után úgyis tied lesz mind a két országom.

A királyfi már éppen ki akarta ejteni a száján, hogy a kardjai közül adja ide a legdrágábbat, amelyik a karbunkulusokkal van kirakva; mikor — hogy honnan, honnan nem — egyszer csak ott terem mellette Vén Bence (az istenben megboldogult egri kegyes barát, akit kigyelmetek is ösmertek) hosszú ősz szakállával és ráncos képével, imígyen szólván:

— Bolond vagy, kis királyfi, hogy im a kardot kéred; hanem van a te felséges apádnak három egyforma fehér galambja, azokat kérd el tőle: odaadja.

A kis királyfi csak el nem bírta gondolni, mire való lesz őnekik az a három fehér galamb, mikor olyanokat egy forintért is lehet venni a piacon, mikor a karbunkulus kard többet ér egymaga talán még fényes Miskolc városánál is!

De csak meghallgatta a százesztendő ősz barát fülébe sügött tanácsát és a galambokat kérte a királytól.

Fejét csóválta a király erre a furcsa kívánságra; sügött-bügött Tiszával, Andrássyval, hát csak sehogy sem bírták

* Levelezőnk küldte ez érdekes mesét, melyet a mezőcsátiak csináltak s mely az egész tájékon elterjedt, mióta a királyfi ott tartózkodik. Én csak némi formába öntöttem a nyersanyagot.

kitalálni, mi módon tagadják meg tőle a három fehér galambot, melyek a kis királykisasszonnyal vagynak egy szobában s azzal esznek egy tányérból.

Ekkor felállott a menyasszony édesapja és imigyen szólt:

— No, ha te a fehér galambot kérted édesapádtól, akkor én meg od'adom leányomnak a három piros almát, mely a tündérfán nőtt.

Elhozták a galambokat is, a három almát is és aranytulipántos ládába zárták.

— No, királyfi — szólt ekkor a látatlanul ott lévő vén Bence —, ezzel most már te lettél a leghatalmasabb és a legszerencsésebb király a világon. Hanem egyre vigyázz, mert különben nagy baj lesz.

— Hallgatlak, öreg barát!

— Ezek a galambok mindig egyformák legyenek, mert akkor mindig épek és egyformák lesznek az almák is.

A királyfi csodálkozó szemeket vetett a vén Bencére és így szólt:

— Nem értem a beszédet, jó öreg.

— No, hát ide figyelj. A három alma ti vagytok. Apád: a felséges király az egyik, te a másik, feleséged a harmadik.

— Hát a galambok?

— Azt nem mondhatom meg, mert nem tudom; azt csak egy élő ember tudja, az öreg Kossuth Lajos, — ha hírét hallottad. Messze, óperenciákon túl él egy fekete erdőben, töviskorona van a fején, és egy aranybot a kezében. Az megmondhatná.

A királyfi nagyot sóhajtott és lehajtotta a fejét a tulipántos ládára, ahol a madarak voltak meg az almák.

Az öreg barát megsajnálta és még azt is elmondta neki, amit talán nem lett volna szabad.

— Tudd meg, királyfi, hogyha azok a galambok nem maradnak egyformák, az almák sem maradnak. Úgy vigyázz hát a galambokra, mint a két szemed fényire.

És ezzel eltűnt az öreg Bence; köd előtte, köd utána. A királyfi pedig sokáig gondolkozott ezen s kiadta a parancsot mindenkinek, hogy az almákat aranyos párnán, üveg alatt kell őrizni, por oda ne érjen; a galambokat pedig fej-

vesztés alatt úgy kell etetni, hogy egy fél búzaszemmel se kapjon többet az egyik, mint a másik, hadd legyenek mindig egyformák.

A lagzi után, hogy im Csehországban laktak a királyfiék, egyszerre csak férgesedni kezdett az egyik alma, s a kisebbik királyasszony rá nyomban fekvő beteg lett.

Sírt, rítt a királyfi neje ágya szélén, összeszaladtak a doktorok is, de bizony senki sem bírta meggyógyítani.

Fekete posztóval vonták be a palotát s lábujjhegyen jártak hat álló hétig a cselédek, mikor a hetedik héten eszébe jutott a királyfinak, hogy a galambokat kellene megnézni.

Hát uramfia, mi történt? Hogy megváltozott azóta a három galamb!

Az egyik olyan kövér lett, mint a hizott réce, a másik olyan sovány volt, hogy a szárnyát se bírta emelni s szép fehér tollai is mind kihullottak.

Hát a harmadik galamb?

A harmadik galamb csak olyan maradt, mint azelőtt, de a két szeme hályogos volt és nem látott semmit.

Dühbe jött a királyfi és legott megparancsolta: a kövér galambnak adjanak ezentúl kevesebb tiszta búzát, a soványnak többet, a harmadik hályogos szeméit pedig javasasszonyok gyógyítgassák.

Most már maga a királyfi is felügyelt az etetésre. De csak nem lettek többé egyformák sem a galambok, sem az almák, sem meg nem gyógyult a kisebbik királyasszony.

Amint ezen így búslakodnék, egyszer csak megszólítja a palota előtt egy magyar fiú, aki a hamuban ült és szalonnát evett.

— Felsóges királyfi! Add alám azt a rossz sárga csikót, amelyik ott haldoklik most a szemétdombon, hadd, én elsiessek ahhoz a remetéhez, akit Bence barát mondott neked egyszer; aki túl lakik az óperenciákon, egy fekete erdőben, töviskorona van a fején, aranybot a kezében és Kossuth Lajosnak hívják.

— Nem bánom én, csinálj akármit — mondá a királyfi és nagy szomorúsága mellett sem állhatta meg, hogy ne nevéssen, amint a kócos fiú felült a sovány gebére.

S imhol, egyszerre megrázkódott alatta a sovány ló és tündérparipává változott, fényes csillaggal a homlokán.

Nagy por keletkezett utána s még a felhők is megálltak nézni a röpülését.

Éjfélre itthon volt az üzenettel.

— No, hát megjöttél, szógám? — kérde a királyfi.

— Megjöttem, fenséges királyfi. Azt üzeni a vén remete...

— Hallgatom figyelmesen.

— Azt üzeni, hogy a kövér galamb a papokat és a hivatalnokokat jelenti, a sovány galamb a népet, a hályogos szemű galamb pedig . . . jaj, nem merem megmondani.

— Csak ki vele, szógám! Nem történik semmi bántódásod.

— A harmadik galamb maga a fölséges király, aki nem jól látja a dolgokat.

A királyfi szeme felnyílt s mindjárt befogatott és sietett Miskolcra, az öreg király után — hogy megvan már a nyitja, hogyan kell *egyformává tenni a galambokat*.

És most naponkint erről tanácskoznak együtt. Nem tudhassa az ember, hogy fog eldőlni?

Úgy-e, hogy az urakat és papokat fogják koplaltatni, míg olyan soványok nem lesznek, mint a nép? Vagy úgy-e, hogy a parasztnépet is olyan gazdaggá teszik, mint aminők a nagy urak?

Hanem 'iszen majd kitudódik nemsokára!

AZ ÖREG BARNUM

Ez pedig Renz, aki rettenetesen érti azt a mesterséget, hogy kell a publikumot becsapni, mikor az érdeklődés lan-
kadni kezd a pajácái iránt.

Vannak neki vékonyabb, vastagabb és legvastagabb griffjei.

Sőt néha odáig is megy vakmerősége, különösen Pesten, Bécsben, hogy őfelségét a királynét keveri be a játékba.

No, ha ez se hat, akkor már nem hat semmi.

Ez azonban mindig hat; de mi, akik királynénkat szeretjük, megköszönjük szépen a vén Barnumnak az ilyen stikliket.

*

Valahányszor Renz Budapesten van, megüti rendesen a nagy dobót. . . A királyné ekkor jön, a királyné erről beszélt vele, most a lovait nézte meg, majd magához hívatta, nem-sokára ő megy oda új lovakat bemutatni, s száz meg száz svindler ötletet ereszt fel, kivált a könyomatú lapokban.

Sikerült is e tapintatlanságokkal azt a vélelmet terjeszteni el, különösen a németek közt felséges királyasszonyunkról, hogy szenvedélyesen szereti a cirkuszosokat, a cirkuszlovakat és hogy egyéb nem is érdekli.

Pedig őfelségét éppúgy érdeklik a nemesebb multságok is; a hazai művészetek, az irodalom. Csakhogy ezen a téren nincsenek olyan élelmes csontok, mint Renz úr, akik ezt a reklám kedvéért úgy el tudnák kürtölni, hogy százszorosan megnagyobbodják.

*

Ma ismét hozza a könyomatú a nagy Renz legújabb szándékát ezzel a címmel: *»Renz a királynénál.«*

A lapok persze mind át fogják venni és megint olvasni fogja a publikum a királyné nevét a Renz cirkusszal összekötésben, mint még bizonyosan olvasni fogja a pesti szezon alatt igen sokszor, akár érdeklődik a királyné a cirkusz iránt, akár nem.

Ezúttal azt jelenti csak a könyomatú, hogy a dicső Renz a jövő kedden tisztelegni fog a királynénél s két lovat mutat be és meghívja a cirkuszba őfelségét!

S mindez viseli azt a hangzatos címet:

»Renz a királynénál.«

De hátha még be sem eresztik?

Mindegy.

Renz úr azért talál módot és eszközöket tovább is hurcolni mint reklámot a legbálványozottabb nevet Magyarországon.

A lapok pedig segítenek neki hozzá.

A »NEMZETI KÖNYVTÁR«

Talán minden irodalom az »előfizetésekkel« kezdődik. Ugyanazokat a jelenségeket látjuk Szerbiában, Romániában, amik nálunk voltak a 40-es évek előtt. A nyomtatott betű a hazafiságra apellál. »Lelkes honleányok« és »nagy érdemű« gyűjtők bekalandozzák ismerőseiket s szóval, rábeszéléssel fognak egy-egy megjelenendő könyvnek előfizetőket. S ez habár fáradságos, de mégis hálás foglalkozás, mert bizonyos hiúságokat elégit ki s nimbusszal veszi körül — a gyűjtőket. Hiszen nálunk is valaha majdnem olyan ismeretesek és tiszteltek voltak az előfizető-gyűjtők, mint maguk az írók.

Később aztán midőn a hazafias láz kialszik, bizonyos apátia áll be: az ami most tíz-tizenöt év óta van Magyarországon.

A rég elévült előfizetési rendszert már hiába venné elő valaki.

Vajda költeményeire csak hét előfizető jön, sőt a nemzet legnépszerűbb, úgyszólván egyedül népszerű írójának, Jókainak »Emlékeim« című könyvére is csak hatvan előfizető érkezik. A lelkes honleányok már rég kihaltak, vagy pedig ha élnek még, már nem lelkesek. A könyvre senki sem küldi előre a pénzt, mert minek előlegezzon, ha úgyis megveheti, mikor megjelenik? Már t. i. ha egyáltalán megveszi. Annyi sok előfizetési pénz veszett el már gonoszul, hogy az új előfizetési felhívásokhoz éppen nincs bizalom. Az előfizetési fölhívás ma az apátia korszakában már komikus.

De éppen mert apátia van s mert az egy Jókain kívül senkit sem olvasnak, a könyvkiadóknak jutott a nehéz szerep az előfizetési felhívások elévült szisztemjét a könyvfogyasztás fokozása szempontjából valami új dologgal helyettesíteni, s erre legalkalmasabbnak bizonyultak a füzetes vállalatok. Gyulai Pál és Aigner Lajos derék kiadónk kezdék meg; amaz az »Olcsó Könyvtár«-ral, emez pedig a sokkal jelentékenyebb »Nemzeti Könyvtár«-ral.

Érzék kellett a közönség természetét kiismerni s úgy juttatni jó könyvekhez, hogy ne is érezze, mikor veszi meg; harminc és húsz krajcáros füzetekre szedni szét oly vállalatot, melyben apródonkint a magyar irodalom összes régebbi és újabb termékeinek javát megszerzi anélkül, hogy észrevénné.

Jellemző lenne, ha »becsalogatási rendszer«-nek neveznők Aignernek e taktikáját, melyet bizonyára nem ő talált ki, de melyet ő alkalmazott ügyesen a magyar könyvkereskedelemben. Csakis így vált lehetségessé, amiről már álmodni sem mertünk, hogy Kazinczy, Mikes Kelemen, Kármán, Vitkovics, Dayka, Csokonai, Katona, Zrínyi, Sárosy, Dugonics irodalomtörténeti szempontból is becses művei összegyűjtve napvilágot lássanak. Még így is bizonyára tetemes anyagi veszteséggel az áldozatkész kiadó részéről, akiben mindig meglát-szik az író.

De ha becsalogatási rendszer kell a közönségnek — fordítsuk meg az érmet —, az kell az íróknak is. Mert amilyen a vármegye, olyan a vicispánja is! . . .

A viszonyok hűtik, lankasztják a termelési kedvet s innen a hanyatlás irodalmunkban. Maga az ország világszerte ünnepelt írója, Jókai is úgy tesz a regényeivel, hogy mintegy belecsalogatja, belekényszeríti magát azok megírásába, mint a közönség a megvételbe.

Ez ha egy füzetet megvesz 30 kr-ért, megveszi a másikat is az első kedvéért és aztán a többi: az ha belekezd a »Hon«-ban valamely új regénybe, kénytelen azt aztán folytatásokban végigírni.

Jellemzi a nagy író munkálkodását, hogy néha megesis, miszerint a szerkesztőségbe küldött regény folytatása valamely alkalmi tárca miatt vagy technikai okok folytán kimarad a lapból.

Másnap ilyenkor aprehenzióval támad rá Jókai a munkatársaira:

— Micsoda dolog az, hogy nem közlitek a regényemet? Most egy egész napot elvesztettem miattatok.

Az ember csodálkozik, miért. Míg aztán ki nem találja magyarázatnak, hogy a koszorús költő amint leküldi kéziratát a nyomdába, ha másnap nem jelenik meg a »Hon«-ban, hogy ott meglássa, hol hagyta el, nem bírja tovább folytatni, kedves alakjainak álmokba ringató történetét.

De térjünk a »Nemzeti Könyvtár«-hoz, melyből már számtalan, húsz vaskos kötetet kitevő füzet jelent meg. Kazinczy összes művei 4 kötetben, Mikes Kelemen (A mulatságos napok és levelei): Kármán művei két kötetben Abafi Lajos

érdekes tanulmányával Kármánról; Vitkovics válogatott munkái, életrajzzal Szvorényi Józseftől két kötet; Zrinyi: Sziget veszedelme, Dayka költeményei (Abafi életrajzot írt hozzá), Dugonics András »Báthory Mária«-ja Endrődi Sándor tanulmányával Dugonicsról; Sárosy Gyula és Katona József összes művei. Végül méltán sorakozik e művekhez Haraszty Gyula tanulmánya Csokonairól egy kötetben. Egyike a legjobb magyar életrajzoknak.

A közlött névsor felöleli az összes régi irodalmat, s amint így előttünk áll az izmos húsz kötet mintha egész nemzeti irodalmunk élete kitérülne előttünk nagy küzdelmeivel s nemes buzgalomával.

A lépcsők, amelyeken idáig juthattunk, egymás mellé rakva. A nevek, melyek mint fényes gyöngyszemek egymásután következtek. Az ékszerek, melyeket anyáink viseltek. A patakok, melyekből folyam támadt.

A »Nemzeti Könyvtár«-nak egyetlen magyar családban sem volna szabad hiányoznia. Mert hadd ragyogjon ott a polcokon Jókai, Daudet, Theuriet, ők olyan kedvesen tudnak csevegni, hogy mindig mulattatnak és gyönyörködtetnek; de jók az öregek is a háznál: az öreget kell meghallgatni, hogy a fiatalokat megértsük.

REMINISZCENCIÁK DEÁK FERENC RŐL

(Beszéli Dóry János bátyánk az »Órá«-ban.)

Hát úgy volt biz az, öcsém, hogy az öregúr nagyon félénk ember volt, mint minden ember, akinek jól megyen a dolga. Mert tudvalevő dolog, hogy a kanonokok és a püspökök a legfélénkebb emberek. Fűrhéces kocsira fel nem mernének ülni a viláért, vásárban ha lovat vesznek, legelőbb mindig azt kérdik, nem-e ragadós a ló, nem-e szilaj természetű.

Szegény öreg Deák bátyám sohasem mert felülni valamely gavallér ösmerésének a kocsijára, mindig azt hajtotta: »Eszeveszett gyerekek vagytok és a veszélyekkel labdázatok szüntelen, én nem szedtem szemeten az egészségemet és az életemet; azért hát nem is kockáztatom könnyen.«

Mindössze egyszer tette meg azt a kivételt, hogy felült a kocsimra, akkor is azzal a megjegyzéssel:

— Te jó kocsis vagy, Jankó, megbízom benned.

Büszkén röpítettem az öregurat Szentgotthárdra, s biz a zökkenőknél nem közönséges ijedelmet állott ki. Baj nélkül értünk be, s látható megkönnyebbüléssel veregette meg a vállamat.

— Ember vagy, öcsém! Nagy lokális memóriád van, hogy még a kátyuk helyét is megösmered éjjel. Én azt mindig megbámultam.

Azután kivette az óráját és megnézte:

— No, még ilyen gyorsan sose jöttem ide.

A vacsoránál is ezt emlegette. Egy Inkey fiú, hogy magát érdekessé tegye, így szólt:

— Az még semmi ahogy urambátyám jött. De én egyszer olyan gyorsan jöttem ezt a két mérföldet, hogy egy félóra nem sok, de nem telt bele.

— Az még semmi, kedves öcsém, ahogy te jöttél — vágott bele az öregúr, aki kivált fiatal embernél nem szerette a hazug mondásokat —, hanem mi olyan sebesen jöttünk Jánossal, hogy csak öt perc múlva ért utánunk — *a lovak árnyéka*.

Az Inkey gyerek elpirult és soha többé nem dicsekedett a sebes hajtásaival.

*

Hogy Deáknak mekkora nagy memóriája volt, jellemzi a következő eset:

Egyszer Kehidán nagy társaság volt az öregúrnál.

Néhányan vacsora felett disputálni kezdtek, hogy mint vélekedik Thiers a forradalomról és az alkotmányról.

Az öregúr nem vett részt a disputában, az unokahúgával beszélgetett édesdeden. Mert olyan volt Deák, mint egy gyerek a gyerekekkel, egészen az ő gondolatvilágukba helyezte magát.

— Hát urambátyám hová szavaz?

— Miről van szó? — kérdé.

— Azon veszekszünk, mint vélekedik Thiers az alkotmányról és a forradalomról.

— Meg akarjátok tudni? Vagy hogy csak veszekedni akartok?

— Persze, hogy meg akarjuk tudni.

— Nos hát akkor ugorj fel, János öcsém, s menj át a másik szobába.

Ott volt az öregúrnak a könyvtára.

— Ott vagy már? . . . A harmadik polcon balról a hetedik könyvet, sárga kötésben vedd ki.

— Fogom már a fülit, urambátyám.

— A százhuszonnyolcadik oldalon a harmadik kikezdés.

Olvasd fel onnan, hogy: »*Az igazi politika nemzedékek műve . . .*«

Mindnyájan bámulva néztünk az öreg államférfiúra, mert csakugyan e kikezdésben volt összetömörítve Thiers véleménye az alkotmány- és a forradalomról.

Ő pedig mintha valami nagyon természetes dolgot vitt volna végbe, mialatt én hangosan olvastam, oda se hallgatva tovább is a Nedecky kisasszonyokkal évődött.

*

Az asszonyoknak különben nem volt nagy tisztelőjük, sőt bizonyos tekintetekben a fiatal lányokat kivéve, akiket nagyon szeretett míg az ártatlanság hímpora rajtuk volt, fumigative nyilatkozott róluk.

Szó volt arról egy téli estén Szt.-Lászlón, hogy az asszonyok közt is vannak jó írók.

— Ott van például Sand George, Madame Staël, Eliot — mondá Oszterhuber —, ezek mind hírnévre tettek szert. Denique nem igaz az, hogy az asszonyok nem írnának szépen .

— Szépen — dünnyögé az öregúr —, vannak, akik szépen írnak, de olyanok nincsenek, *akiknek ítélőtehetségük lenne.*

*

Deák élete utolsó éveiben szó jött róla, hogy az osztrákok is ragaszkodnak az alkotmányukhoz: az alkotmány velük született joga a nemzeteknek, mert ha megkapják, nagyon ragaszkodnak hozzá, ebből látszik, hogy életszükség s hogy

a legtökéletesebb forma. Az abszolutizmust lerázni igyekeznek a nemzetek önkéntelenül is mindenütt, sőt a reszpublikától is menekülni siettek a franciák.

Deák a következőket jegyzé meg a németekre:

— Ragaszkodnak az alkotmányhoz, elhiszem, mert olyan nekik az, mint télen a bunda . Most pedig tél van.

— Nos, és nyáron? — kérde Szentiványi.

— Nyáron levetik éppúgy mint a bundát, mert nagy melegük van alatta. Igaz, hogy a magyar nemzet alkotmánya is olyan, mint a bunda, csakhogy olyan, mint a medve bundája: *ha el akarják venni tőle, meg kell előbb nyúzni érte.*

*

A nagy tömjénezést nem szerette, kivált fiatalkori pajtásaitól.

Midőn egy alkalommal Vas vármegye küldöttsége járt nála s Nagy Miska hajdani iskolatársa tartotta neki a beszédet nagy pátozzal, ilyenformán hogy:

— Dicső hazafi! aki magasan ragyogsz egünkön, mint a fénylő Vénusz csillag, híred betölti a Kárpátoktól az Adriáig az ország véráztatta földjét, elméd miként az égő szövétnek

— Ugyan ne bolondozz, Miska! — vágott bele Deák mosolyogva. — Hanem mondd meg nekem inkább, ettél-e már bíbiojából rántottát?

— Nem én soha! — szólt Nagy Miska megzavarodva s abbahagyta a betanult hímes szónoklatot.

»KÜLDÖTTEINK« A BÉCSI KONGRESSZUSON

A »Függetlenség« már a második lap, mely gúnyval említi fel, hogy Ágai, Keszler József, Visi és Szemere Attila úr képviselik a magyar irodalmat Bécsben, akik közül pedig Ágait kivéve tulajdonképp egyik sem író.

E megjegyzés talán igaz, de nagyon udvariatlan, az epés gúny pedig egyenesen igaztalanság az említett urak ellen,

akik nem is a magyar irodalmat mentek a kongresszusra képviselni, hanem egyrészt az úgynevezett írók és művészek társaságát, mely a Szikszay fölött székel, másrészt pedig lapjaikat, lévén mind a három igen tisztességes hírlapíró, mindenik más-más laptól.

Ágai urat nem is említjük, ő elment (ha ugyan elment) a saját mulatságából, amihez különben joga van, s ha résztvesz a kongresszuson, ahhoz bizony címe is van — mert a Kisfaludy-társaság tagja.

Kár, hogy az akadémia és a Kisfaludy-társaság nem küldött képviselőket; de ez az ő dolguk, s éppen nem zárja ki, hogy ezért az úgynevezett írók és művészek társasága se küldhessen.

Ahhoz ugyan szó férne, hogy azon társaság, mely a Szikszay fölött szokott pikettirozni, jogosult-e képviselőket küldeni komoly irodalmi dolgokban s akceptálhatók-e azok? Véleményem szerint nem. Nem jogosult arra sem, hogy az »írói kör« nevet viselje s annál kevésbé, hogy a magyar irodalmat reprezentálhassa. Mert egy olyan kör, mely tagjainak kvalifikációját csupán ahhoz köti, hogy képesek-e évenként 25 frt-ot fizetni, lehet »szeszfinomító társaság« vagy a »szerb-tövis kiirtására alakult klub«, de nem lehet írói kör.

Igen, de már évek óta tűri a sajtó e játékot, amit az irodalmi nimbusz és érdemek rovására itt úznenek. Jól esik odanyomatni a lapokba, hogy ide is, oda is koszorút küldött az írói kör, nem bánja; sőt nemcsak hogy tűri, hanem reklámirozza, ha *idehaza* qua írói kör képviselteti magát »a minden lében kanál három szoba a Szikszay fölött«. Sohasem emelkedett ez ellen egy hang is, mert jól esik a két fő-fő irodalmi társaságnak, az akadémiának és a Kisfaludynak, hogy két s három lépcső van azon magaslatig, amin ők állnak, és ennek következtében kár lenne azt az egyik lépcsőt elbontani.

Itthon úgysem árt, gondoljuk, a publikum úgyis tudja, kik az igazi írók, hadd játsszanak és mulassanak hát azok is az írói tógákban, akiknek sohasem volt még helikoni por a sarujukon.

Am ez az indolencia szükségképpen ezt eredményezte. Most aztán tessék szépen hallgatni és bosszankodni; mert

ha jók a koszorúk, amiket az írói kör a ravatalokra helyez, ha jó, ha túrt az a cím egyébkor, amikor áldoznak, most sem lehet azt tőlük megvonni, amikor ők *reprezentálnak!*

Tetszett volna szólni mindjárt és mindig, valahányszor az írói kör szerepelt.

Ez az igazság, s még kevésbé jogosult a gúny azok ellen, akik a kiküldetést elvállalták.

Ezek igazán ártatlanok ebben a dologban. Nekik sokkal kényelmesebb képviselni, mint nem képviselni. Az egyes bizottságokba beosztva közelebb állnak az eseményekhez, mint ha csupán reporterek volnának.

Ettől azonban eltekintve is éppen csak a személyes támadás indokolatlan ebben a kérdésben, pedig éppen csak a személyek támadtatnak meg a »Függetlenség«-ben.

Keszler és Szemere talán az egyedüliek az írói kör tagjai közül, akik a francia nyelvet úgy bírják, hogy ott beszélhessenek.

Örülünk kell, hogy volt valaki, aki irodalmunk kitüntetését, mely Jókai megválasztása által érte, megköszönte, s hogy vannak ott, akiktől esetleg információt lehessen kapni irodalmi viszonyainkra nézve.

Elég nagy hiba volt, hogy íróink nem mentek el még ilyen közelre sem, elszalasztották páratlan keleti-vérűséggel ezt az alkalmat is, megösmernedni a világ nagy szellemeivel s ezekkel összeköttetésbe lépni: mert ha a világ összes írói ösmernék az irodalmunkat, az összes emberiség ösmerné.

De ha már el van követve a hiba, miért gáncsolni azon néhány hírlapírót, akik mégis elmentek?

Még ha az ország vagy valamely irodalmi alap költségén mentek volna, lenne talán értelme.

De elmentek a saját maguk, vagy a lapjaik költségén és nem hoztak ott az irodalomra semmi szégyent s nem is adták ott ki magukat magyar halhatatlanoknak, hanem becsülettel hallgattak, mint ahogy hallgatott volna, ha odamegy, akár Vajda vagy Arany János is.

AZ IRODALMI KONGRESSZUS MAGYAR RÉSZE

Urváry Lajos úrtól, mint az írói kör elnökétől, tegnapi cikkünkre a következő sorokat kaptuk:

Budapest, 1881. szept.

Tekintetes szerkesztőség!

Az írók és művészek társaságáról s annak a bécsi nemzetközi kongresszusra utazott tagjairól becses lapjának mai számában oly cikk jelenvén meg, mely a valóságnak meg nem felelő adatokat tartalmaz, kérem következő helyreigazító soraimnak szíves közlését.

Az írók és művészek társasága nem tudományos jellegű társaság, hanem írói társasági klub, éppúgy, mint a bécsi Konkordia klub. A nemzetközi írói kongresszusnak ezúttal a bécsi Konkordia a házigazdája, s a Konkordia volt szíves társaságunkat meghívni, mely így joggal képviselteté magát a kongresszuson.

Messze vezetne, ha reflektálni akarnék a megjegyzésekre, melyekkel az ön tisztelt cikkírója az írók és művészek társaságának működését általában megisztelti.

Akik ismerik a viszonyokat, azok remélhetőleg méltányosabban ítélnék társaságunkról, mint a t. cikkíró. Csak arról akarom biztosítani, hogy az írói társasági klub fenntartását Budapesten szükségesnek tartjuk, s igen fájjaljuk, hogy éppen némely írotársunknál a kollegialitás oly teljes hiányát tapasztaljuk, mint az ön t. cikkírójánál.

A legteljesebb tisztelettel

alázatos szolgája:

Urváry Lajos,

az írók és művészek társaságának
elnöke.

A tisztelt elnök úr helyreigazító soraira azt jegyezzük meg, hogy neki igaza van — de éppen semmit sem igazít helyre.

Tudjuk, hogy meghívásra mentek Bécsbe a képviselők, de mindig fönny marad az a kérdés, amit fölvetettünk: vajon lehet-e irodalmi ügyekben reprezentáló ereje egy olyan írói körnek, mint a mi írói körünk, melynek tagjai kevés kivétellel nem írók, hanem ügyvédek, kereskedők és másnemű foglalkozásúak?

Mi nem állítottuk, hogy a Konkordia meg nem hitta az írói kört: hiszen *éppen az a baj, hogy a fölvelt név után az írói kört hitta meg.*

Kérdés: meghívta volna-e, ha a viszonyokat ismeri, hogy írók alig vannak a tagok között? Kérdés, mondom, mert — gondolom — mégiscsak az lehetett a »Konkordia« célja: a magyar *írókat* invitálni meg az irodalmi kongresszusra.

Az irodalmi társas életet mi is óhajtjuk, s igen örülünk, hogy Urváry Lajos is: mert őneki van elég tekintélye és buzgalma ahhoz, hogy azt a jövőben meg is teremtsé — de nem a mostani alapszabályokkal, melyek megengedik a körbe lépést akárkinek, aki a 24 frt-ot megreszkirozza.

Társas életet teremteni lehet úgy is, de *irodalmi társas életet* nem.

Mikszáth Kálmán.

A MINDSZENTI BÁLVÁNY

Ami parádét a mindszentiek csapnak Horváth Gyulának, a töltések kormánybiztosának, az már mégis sok egy kicsit attól az ellenzéki várostól.

Hanem hiszen Horváth Gyula, az igaz, szeretetreméltó ember és nem érdemli meg, hogy mameluk lett.

A szentesiek is így okoskodnak és csak a munkás, a fátadalmakat nem ismerő embert tisztelik benne.

Azaz jobban mondva a talentumot tüntetik ki, mely úgy tudja gruppirozni a semmittevést, hogy az szakadatlan munkálkodásnak látszik.

*

Tegnapelőtt leplezték le jól sikerült arcképét, amelyet a mindszenti tanácssterem számára Vastagh György festett.

»*Megható*« ünnepélynek írja ezt az »Ellenőr«, de a hatás alkalmasint csak a lakoma végén nyilatkozott.

Szinte látni vélem e *megható* ünnepélyen Aldzsit, a mellék-apostolt, amint a marka közé nevet.

Hallom a poharak csengését. Látom a kalamajkát táncoló mindszenti polgárokat.

S fölharsan az ablakok alatt a susztergyerekek kiáltása: »Éljen Horváth Gyula !«

*

Az az egy azonban bizonyos, hogy Horváth Gyula olyan-
nak tűnik fel előttem, mintha Tisza Kálmánnak valami meg-
szokott ruhadarabja lenne.

Teszem azt, a mellénye.

Ennek a zsebében tartja az aprópénzét.

A szentesiek az aprópénznek is ujjongnak.

*

Az igaz, hogy rokonszenves s az összes mamelukok közt
egyike a legérdekesebb alakoknak.

Szerepe sajnálatos, de tehetségét nem lehet megtagadni
s jelleme is acéltiszta.

Tisza Kálmán elméjét ő trágyázza, ideái csak neki van-
nak, de ő mégis csak eszköz tud lenni azok végrehajtásában

*

Egyebekben igen jó fiú (még csak a negyvenes évek felé
evez), Aldzsinak bátyja, — de az az Aldzsi hibája, mert
Horváth Gyula minden embernél fiatalabb.

Ne szidjuk tovább. Annál sokkal több, hogy az egész
párt miatt őt kelljen üldözni, annál pedig sokkal rosszabb,
hogy a renoméjának még ártani lehetne.

Tehát ne szidjuk, ha nincs célja, hanem mondjunk el
ehelyett két érdekes epizódot róla, melyek jobban jellemezik,
mint bármi más.

Az egyiket beszélje el ő maga.

— Uraim! Mikor én sugalmaztam az »Ellenőr«-t, egy
cikket vittem a szerkesztőnek, hogy adja ki.

A szerkesztő átvette és leküldte a nyomdába.

Én azonban észrevettem, hogy javít benne valamit, de
ez csak akkor jutott eszembe, mikor már a nyomdában volt
a cikk.

— Kérem, szerkesztő! Ön valami szót kijavított — mon-
dom Hindynek. — Szeretném látni.

Az ötölt-hatolt s azt mondta:

— Majd elküldöm a korrektúrát a képviselő úrnak.

— Nem, én most mindjárt látni szeretném.

Nem volt mit tenni, fölhozatta a cikket.

— Na, hadd lássuk — mondám élénken —, mit javított?

Hindy elpirult.

— Bocsánat, képviselő úr — mondá félénken nekem —, ön így írt ide egy szót: »*Álamügyekett!*« én azt két »l«-el és egy »t«-vel szoktam írni.

Láttam szegényt, hogy nagy zavarban van, megnyugtattam.

— Nem tesz semmit — mondám. — *Így is jól van.*

*

A másik epizódot magunk mondjuk el róla, ami igazán gavalléros színben tünteti fel.

Egy szegény embernek megígérte, hogy hivatalt fog neki szerezni.

Szórakozott ember lévén elfelejtette.

Mikor a protegált meglátogatta, ha vajon beszélt-e már Tiszával, restelkedve mondta:

— Nem még. De jöjjön holnap, holnapig elintézem.

Szándéka volt okvetlenül beszélni a királyi biztossal, s bizony megint elfelejtette, de már másnap, mikor a szegény ember újra eljött, nem mert neki tagadó választ adni.

— Igenis beszéltem a biztossal és kinevezte önt. Jöjjön fel holnap a hivatalomba (egy kisajátító bizottság főnöke volt akkoriban).

Megörült a szegény ember, Horváth Gyula pedig föltette magában, hogy de most már utólagosan beszélni fog a biztossal.

Az új beamter beállított másnap a hivatalba, s ott ült másfél esztendeig, és dolgozott, míg csak a kisajátítási bizottságok tartottak. Horváth másfél év alatt minden nap elfelejtett érdekében a királyi biztossal beszélni s minden hónap elsején a saját zsebéből fizette ki emberét; még azt a pedantiát is megtette, hogy nyugtát vett tőle.

Az szegény abban a téves tudatban élt, hogy ő biztossági hivatalnok.

Nem is sült ki az ellenkező csak éppen a legvégén, mikor hivatalos bizonyítványt kívánt a hivatalban töltött idejéről.

Mondanom sem kell, hogy megharagudott Horváth Gyulára — s ma is halálos ellensége, pedig jó volt a havi gázsi két évig.

Ez az ok, amiért Horváth Gyulára még a mamelukságáért sem merek haragudni: mert ki tudja, mire jó az — nekünk.

A NEMZET SZAPORODÁSA

»Keresztények sírjátok,
Mélyen szomorkodjatok.«

Ne kapja el ijedten a fejét senki. Nem Konek vagy Kautz lesz aláírva e cikk alatt, hanem Scarron.

Nem statisztikát akarok összeütni, hanem egy meggon-
dolatlan indítványom van.

A cím ne zavarja önöket, mert szaporodásról lesz ugyan szó, de nem az olyanról, aminőt Miskolc és Mezőkövesd tájé-
kán várhatni esztendőre. Vagyok olyan okos ember, hogy
ennek azt a címet adom: *A császári királyi hadsereg manőverei.*

Sem nem olyan szaporodásról, aminőt Kőrösy, vagyis a
városi statisztikai hivatal szokott kimutatni bő esztendőkbén.

Embercsemetékkal szaporodni, akiket még előbb szop-
tatni kell, akik még meg is halhatnak, míg felnőnek, nem nagy
virtus, sem nem nagy haszon, hanem kész adófizetőkkel,
valóságos eleven megnőtt emberekkel többszörösödni, ez már
valami.

*

Egy hét lefolyása alatt a második eset fordult elő, hogy
magyarországi zsidó család kikeresztelkedik.

Nemrég egy hírlapíró kikeresztelkedését említették a
lapok, legújabban megint a »Numa Roumestan« derék fordítója
fordította át magát keresztényre.

Amihez sokkal jobban gratulálunk neki, mint a »Numa
Roumestan« fordításához.

Ily viszonyok mellett az az indítványom van, hogy mint
a névmagyarosításoknak, nyissunk »*állandó rovat*«-ot a keresz-
telkedéseknek.

Mert van abban valami, hogy, aki A-t mondott, mondjon B-t is.

A magyar nevekhez föl kell venni a magyarok vallását: a katolikust vagy a kálvinistát (végszükség esetén a lutheránus hit sem rossz).

*

És ezzel ki van tűzve a Reformáció zászlaja.

Úgy sincs már egyebünk csak keresztvizünk.

Most már nyúljanak ahhoz, tisztelt zsidó polgártársaink.

Ha nem lehet is szolid hitele ott a *fiúnak*, ahol az *apa* »örökéletű«, mégis el kell ösmerniök Krisztus tanairól azok üdvözítő voltát s azt, hogy megszerzik a hívőknek a mennyországot.

Szerzésről lévén szó, ha már úgyis mindenünnen kiszorultunk, csináljanak nekünk a mennyben is egy kis konkurenciát.

Különböztetés általános a remény, hogy ha a zsidók keresztényekké lesznek, könnyebben, leszállított áron lehet majd odajutni.

*

Lonkay Antal, mondják, igen kedvesen fogadta a két áttérési hírt.

És igaza van.

Mert, hogy neki a renoméja és az olvasóközönsége megmaradjon, ahhoz valóban már új, *kezdő keresztények* kellenek.

TUDTÁRA ADATIK MINDENKINEK

(Fürdői novella képekkel)

Ősz van már. Hullanak a fákról a sárguló levelek s hűvösödik a levegő.

Lassankint bundában kell járni, s az asszonyok is, akik még itt maradtak, fölvehetik kis bekecseiket, mert már a csipkés lenge toaletteknek bizony-bizony vége van erre az esztendőre.

Hanem iszen akik csak mulatságból voltak itt a fürdőn, azok úgyis hazaszállingóztak már, csak a betegek maradtak s azok is mennek ma holnap.

Az omnibusz, mely az indóházig szállít, csak visz s nem hoz soha senkit.

Lassankint egészen néptelen lesz a kis park és rideg az egész fürdő tájéka. A banda is elment, nincsen muzsika se reggel, se este, csak a kellnerek ásítózva járnak-kelnek a téres étteremben, egyetlen szögletasztalnál megfér az egész társaság.

A zajos szezonnak csak az emlékei maradtak.

Nos, igen, emlékei, az elveszett vagy az elhagyott tárgyak, melyeket a fürdő egyik szolgálja most dobol ki, mikor körülbelül senki sem hallja, csak a kiabálására összeszaladt libák és ebek, akik pedig nem valószínű, hogy igénykeresetet nyújtsanak be valamely tárgy iránt. Nem is azért dobolja ki a tárgyakat Mátyás úr, hogy gazdájok akadjon (hasznát veszi ő azoknak), az egész komédia csak propter formam történik, ahogy a tekintetes szolgabíró úr mondaná, ha itt volna.

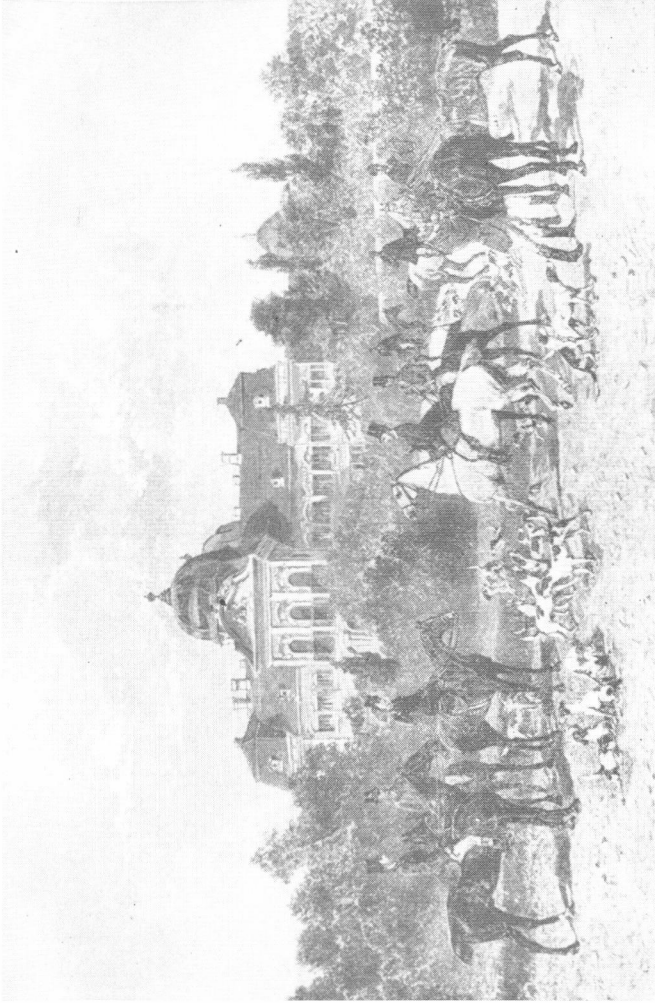
De bizony már az sincs, csak a szezon derekán teszi ide székhelyét a rend fenntartásának szempontjából, no, meg azért, mert itt minden időben össze lehet ütni egy-egy färbli-kompániát.

S amint kivedlik díszéből a táj, a fürdő, azonképpen lehámlik Matyi is. Mert tudni kell, hogy Matyi fürdőszolga, de azon időre, míg a tekintetes szolgabíró urat felszolgálja, hogy annak az erejét növelje, a vármegye ruháját veszi fel, cifra dolmányban jár, s minden élő ember abban a csalékony hitben él, hogy ő valóságos hajdú.

De a fürdő-évad végén azután le kell vetnie a szép burkolatot, s bizony ilyenkor többnyire a talált tárgyakból ruházódik fel; most is a Nr. 8-beli bécsi doktor egyik rossz cilinderét vette a fejére, s hogy a szobákból kikukucskáló vászonnépet megnevettesse, figurát csinált magából, föltéve még pápaszemet is az orrára.

Így olvassa komolyan a fürdőn talált gazdátlan tárgyak jegyzékét.

Íme, két míder.

A királyi udvar Gödöllőn
Blaas Gyula festménye

Tudtára adatik mindenkinek

(Füredi novella képekkel)

Van van már fülledék a körül a sértésbe levelek, a lényedek a levegő.

Lamanklik bandolás kell járni, a az szomogyok in a kik még is maradtak, fülledék kik helyeseket, mert már a naplók levegő fülledékek bizony bizony vége van erre az esztendőre.

Hozom kezem a kik ezek mutatagból voltak itt a fülledék, csak egy le használt fülledék, csak a levegő maradtik a azok is maradtak meg.

Az unalmas, mely az fülledék esztét, csak van a nem hoz oda senki.

Lamanklik egyszere népszerű lesz a kis park az végig az egész fülledék. A hasznok is elment, minden unalmas az végig, az enné, a fülledék unalmas járások-közök a téves szótörések, agyitlen csigák-estakálai megfűt az egész szomogy.

A napok talonsnak csak az emleket maradtak. Nem igen emlékezt, az elmentem vagy az elhagyott

tárgyak, melyeket a fülledék egyik szavának most dobolt ki, mikor körülbelül veszi szem hatja, csak a kábókák sára-mozzanakó lábak és egek, a kik pedig szem világnak, hogy egykérekesen a ajtóknak be válnak egy tárgyat.

Nem is azért dobja ki a tárgyakat Mátyás az, hogy gyalogok akadalon (hasznát veszt a hasznok), az egész komédia az kik megfogott az történetek, a hogy a tekintetes udvalnok az az elmond ha itt volna.

De bizony már az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Egy alót nél madrag

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De azért a thémától nem tanácsos lesz. A madrag várom, szomogy várom, fülledék az a párléval. Kik, hogy az van csak az a csoklósok! Hagyas, a csoklósok nem térték volna be az e! Vájos ki lehetett a tulajdonosja. Nagyjából kis madrag; mely gránát szó vár Mátyás fülledék-estakálai képzetek.

De bizony máig még ez az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De azért a thémától nem tanácsos lesz. A madrag várom, szomogy várom, fülledék az a párléval. Kik, hogy az van csak az a csoklósok! Hagyas, a csoklósok nem térték volna be az e! Vájos ki lehetett a tulajdonosja. Nagyjából kis madrag; mely gránát szó vár Mátyás fülledék-estakálai képzetek.

Az unalmas, mely az fülledék esztét, csak van a nem hoz oda senki.

Lamanklik egyszere népszerű lesz a kis park az végig az egész fülledék. A hasznok is elment, minden unalmas az végig, az enné, a fülledék unalmas járások-közök a téves szótörések, agyitlen csigák-estakálai megfűt az egész szomogy.

A napok talonsnak csak az emleket maradtak. Nem igen emlékezt, az elmentem vagy az elhagyott

tárgyak, melyeket a fülledék egyik szavának most dobolt ki, mikor körülbelül veszi szem hatja, csak a kábókák sára-mozzanakó lábak és egek, a kik pedig szem világnak, hogy egykérekesen a ajtóknak be válnak egy tárgyat.

Nem is azért dobja ki a tárgyakat Mátyás az, hogy gyalogok akadalon (hasznát veszt a hasznok), az egész komédia az kik megfogott az történetek, a hogy a tekintetes udvalnok az az elmond ha itt volna.

De bizony máig még ez az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De bizony máig még ez az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De azért a thémától nem tanácsos lesz. A madrag várom, szomogy várom, fülledék az a párléval. Kik, hogy az van csak az a csoklósok! Hagyas, a csoklósok nem térték volna be az e! Vájos ki lehetett a tulajdonosja. Nagyjából kis madrag; mely gránát szó vár Mátyás fülledék-estakálai képzetek.

Az unalmas, mely az fülledék esztét, csak van a nem hoz oda senki.

Lamanklik egyszere népszerű lesz a kis park az végig az egész fülledék. A hasznok is elment, minden unalmas az végig, az enné, a fülledék unalmas járások-közök a téves szótörések, agyitlen csigák-estakálai megfűt az egész szomogy.

A napok talonsnak csak az emleket maradtak. Nem igen emlékezt, az elmentem vagy az elhagyott

tárgyak, melyeket a fülledék egyik szavának most dobolt ki, mikor körülbelül veszi szem hatja, csak a kábókák sára-mozzanakó lábak és egek, a kik pedig szem világnak, hogy egykérekesen a ajtóknak be válnak egy tárgyat.

Nem is azért dobja ki a tárgyakat Mátyás az, hogy gyalogok akadalon (hasznát veszt a hasznok), az egész komédia az kik megfogott az történetek, a hogy a tekintetes udvalnok az az elmond ha itt volna.

De bizony máig még ez az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De azért a thémától nem tanácsos lesz. A madrag várom, szomogy várom, fülledék az a párléval. Kik, hogy az van csak az a csoklósok! Hagyas, a csoklósok nem térték volna be az e! Vájos ki lehetett a tulajdonosja. Nagyjából kis madrag; mely gránát szó vár Mátyás fülledék-estakálai képzetek.

Kalotinból ékezesek. Egy arany reménytelen. (Tik tak!) Ez mutatja a passzozást.

Két madrag, az egyik a kedves arcképfel, a másik egy hátteret. Egy színes polimer, egy lépcső-mutató. Hogy hány lépcső a színteremtől — a meg-ágyalás.

Ha azonban valamelyik lépcsőre lépett volt, meg-érezte, hogy a lépcső, mert a polimer olyan pontos lehetett, hogy a lépcsőre lépett is mutatott.

Az egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

Két naplók között, az egyikben fülledék barom. Elmentem Dombóvárról jár az egyetlen talánki.

Ha a ruhákban rang lenne, várom, akkor az alót madrag lenne a valóságos belső titkos tanácsos.

De azért a thémától nem tanácsos lesz. A madrag várom, szomogy várom, fülledék az a párléval. Kik, hogy az van csak az a csoklósok! Hagyas, a csoklósok nem térték volna be az e! Vájos ki lehetett a tulajdonosja. Nagyjából kis madrag; mely gránát szó vár Mátyás fülledék-estakálai képzetek.

Az unalmas, mely az fülledék esztét, csak van a nem hoz oda senki.

Lamanklik egyszere népszerű lesz a kis park az végig az egész fülledék. A hasznok is elment, minden unalmas az végig, az enné, a fülledék unalmas járások-közök a téves szótörések, agyitlen csigák-estakálai megfűt az egész szomogy.

A napok talonsnak csak az emleket maradtak. Nem igen emlékezt, az elmentem vagy az elhagyott

tárgyak, melyeket a fülledék egyik szavának most dobolt ki, mikor körülbelül veszi szem hatja, csak a kábókák sára-mozzanakó lábak és egek, a kik pedig szem világnak, hogy egykérekesen a ajtóknak be válnak egy tárgyat.

Nem is azért dobja ki a tárgyakat Mátyás az, hogy gyalogok akadalon (hasznát veszt a hasznok), az egész komédia az kik megfogott az történetek, a hogy a tekintetes udvalnok az az elmond ha itt volna.

De bizony máig még ez az uncs, csak a valom derekán tevedő esztétiséget a fülledék unalmasnak ömlesztéséből, no meg azért, mert itt minden időben össze lehet égni egy egy fülledék-kompiált.

A másik létezőléte áradóba a től a fülledék, szomogyok lehasznált, Mátyás le. Mest talán kell, hogy Mátyás fülledék, de azon időre, míg a tekintetes szavakból nem felszámolja, hogy annak az ország névjelje, a vármegye névjelje az az, az a fülledékben jár a mindenütt az ember akkora a esztétikus hához az hogy a való egész halál.

De a fülledékével végig azután is kell vesztés a nagy bukásból a bizony fülledék unalmasnak a talán tárgyakból rohadókba fülledék most is a. Az a fülledék eldől az egyik zóna ellenségek vette a fejére a hogy a madarakból kikékesekből végsőre megvesztettek. Így azután némi magából, fülledék még pápaszemet is az vesztés.

Egy utasnak komolyan a fülledék talán garátnak, tárgyakat jogyukát. Ime kik az uncs.

As egyik párná csoklós a másik több párnák. Mindkettő karcos derekat körülhatott a nagyon ki van tálalva az illet' helyen. — Im! Ez a fülledék az a fülledék-kompiált.

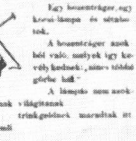

Egy kockás és egy létes...
Az ismeretlen tulajdonosok ha...
Mert a gyalok sőt volt, a létes...

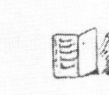
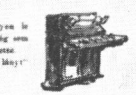
Napnyári és jékos...
Milyen létesek...
A meg egyelőre...
Ahol az előző...
Milyen jékos...
Milyen jékos...

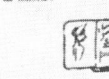
Egy kocsis...
A kocsis...
A kocsis...
A kocsis...
A kocsis...
A kocsis...

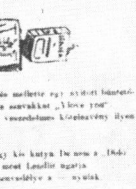
Zongora...
A zongora...
A zongora...
A zongora...
A zongora...

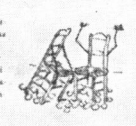
Íme néhány...
Ez a...
Ez a...
Ez a...
Ez a...
Ez a...

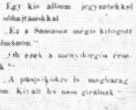
Xo lam...
Xo lam...
Xo lam...
Xo lam...
Xo lam...

Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...

Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...

Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...

Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...
Egy kis...

...
...
...
...
...

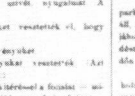
...
...
...
...
...

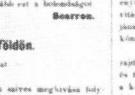
...
...
...
...
...

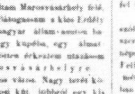
...
...
...
...
...

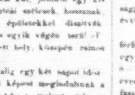
...
...
...
...
...

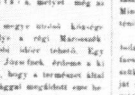
...
...
...
...
...

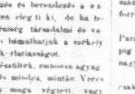
...
...
...
...
...

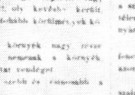
...
...
...
...
...

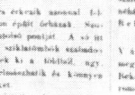
...
...
...
...
...

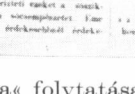
...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

VARGA JÁNOS.

Az egyik piros csipkés, a másik fehér vászon. Mindkettő karcsú derekat szoríthatott s nagyon ki van tágulva az illető helyen. — Hm! Ez alighanem a Komornoky kisasszonyoké volt.

Két csipkés kendő, az egyiken ötágú korona. Hatvani Deutschéktől járt ott nyilván valaki.

Egy alsó női nadrág.

Ha a ruhákban rang lenne, uraim, akkor az alsónadrág lenne a „valóságos belső titkos tanácsos”.

De erről a témáról nem tanácsos beszélni.

A nadrág csinos, nagyon csinos, köröskörül csipkével. Kár, hogy el van szakadva a comboknál.

Hogyan, a combok nem tértek volna benne el?

Vajon ki lehetett a tulajdonosnője?

Szegény kis nadrág! mely prózai sor vár Matyi fog összerépítgetni kapcának.

Csakhogy ahhoz még csizma kéne előbb.

Huh! hogy fog viszketni benne a lába!

Egy finom svéd kesztyű . . . A puha kacsóknak még most is ki van nyomkodva benne a helye. Mintha csak most húzták volna ki belőlük.

Egy félkesztyű — egészen értéktelen a párja nélkül. A kis Eveline kezecskéjének tokja. Ah! tok, tok, tok! A kesztyűt a parkon találta Matyi. — Fölvette. Lendl nem vette volna fel — ha a saját arcán találja is.

Egy pár cseresznyeszín harisnya.

Uraim, önök azt mondják, hogy a *ruha* teszi az asszonyt.

Nem igaz! A *ruha-nélküliség* teszi.

És mégis. a harisnyáknak megbocsátunk: ők csak nagyritkán mutatnak hamisan.

A talált harisnyák cseresznyeszínűek és selyemből vannak.

Apropos! Itt jut eszembe. Ki emlékszik önök közül az Erdélyi Mariette és a Pálmai Ilka harisnya-afféjére?

Ott nagy gondot szerzett egy pár harisnya, amely hiányzott, itt pedig gondot szerez egy pár harisnya, amelyik fölösleges.

A harisnyakötők is megtaláltattak Igazán bámulatos!

Három méder és számtalan esernyők.

Minden jel azt mutatja, hogy ezek férfi-miderek valának . . . A domborodó helyek érintetlenek.

Három kalap . . .

Nem az a vígjáték, kérem, hanem valóságos férfikalapok.

Nem csoda . . . Sok ember veszt el fejéről a fürdőben a kalapot — még több, mielőtt idejönne, azaz idehozná a feleségét.

Különböző ékszerek. Egy arany remontoir-óra. (Tik-tak! Ez mutatta a pásztorórát.)

Két medaillon, az egyik a kedves arcképével, a másik egy hajfürttel.

Úgyszintén podimeter, egy lépés-mutató.

Hogy hány lépés a szerelemtől — a megugrásig.

Ha azonban valamelyik hölgyecskéé volt, nem csoda, hogy elhagyta, mert a podimeter olyan pontos lehetne, hogy a *ballépéseket* is mutatná.

Púderes doboz . . . finom szivartárca és pénztárca monogrammal! . . . A púderes doboz tele van és fehér, de a szivar- és pénztárca üres, vagyis »svarc«!

Az ilyet nem virtus elveszteni .

Két pár cipő, az egyik szolid, a másik túlgavalléros svindli sarokkal.

Az egyik lábacska sem volt valami nagyon nyerges. Hanem azért elég csinos formájúak a cipők.

Fésűk is találtattak s egy tucat tarokkártya.

A »herz« van kívül. Egytől egyig herzig tárgyak.

Notabene, a kártyák meg vannak *jegyezve*. S hátul ellátva Thaisz Elek által használati utasítással és engedéllyel.

Egy muszkaszabású köpenyeg, egy kis étui a kézben.

Bizonyosan valami orosz herceg, kit most Spitzer Adolf név alatt köröznék.

Hja, a fürdőző orosz hercegeken, illetve a köpenyegjeiken megesik az ilyen is.

Egy gukker és egy látcső.

Az ismeretlen tulajdonosok bizonyosan megunták a messzire való látást s egymás szemébe nézegetnek.

Mert a gukker nőé volt, a látcső férfié.

Napernyő és fotográfiaik.

Mintha láttuk volna valaha ezeket az arcképeket Sárkánynál.

S még egyebütt is.

Ah, az elhagyott arcképek politika is lehet.

Hátha proselytákat hoznak.

Egy hőzentráger, egy kocsi-lámpa és sétabotok.

A hőzentráger azokból való, melyek így kevélykednek:
»nincs többé görbe hát.«

A lámpás nem azokból való, amelyek Tiszának világitanak.

Különféle botok trinkgeldnek maradtak itt.

Matyi meg is érdemli.

Zongora, mely szörnyen le van hangolva — de mégsem annyira, mint az, aki vette.

A billentyűk a »Kőrösi lány«-t dünnyögik maguktól.

Íme, néhány elrongyolt kotillonjegy és egy táncrend.

Mi ez?

Első keringő: Erneszt.

Első csárdás: Erneszt.

Első négyes: Erneszt.

Füzértánc: Erneszt.

Ej ej, kisasszony! Kegyed az egész éjet Erneszttel töltötte!

No, lám, »Nana« és mellette egy nyitott büntetőörvénykönyv, címlapján e szavakkal: »I love you.«

Na, na ez egy veszedelmes kötelezvény ilyen könyvre írva.

Egy kis kutya. De nem a »Didó«. Didó most Lendlit ugatja.

Szenvedélye a — nyulak.

Két szék. Aki közöttük a pad alatt maradt, az nem lát-ható.

De mi ösmerjük.

Neve diszkrécióból elhallgattatik. A kiadóhivatalnál (Nádor utca 7) azonban megtudható.

Egy kis album jegyzetekkel és sóhajtásokkal:

»Ez a Samassa mégis kifogott Kálmánon.«

»Oh, ezek a mennydörgős érsekek.«

»A püspökökre is megharagszom. Kivált, ha nem girálnak.«

Egy férfi-toalett-készülék, tükör-, fésűk-, hajkefékkel.

A tetejére ki van gravírozva: »György Aladár tulajdona.«
Egy női kalap, spanyol.
Vajon miféle infánsnő vesztette el?
Egy kulcs hevert mellette.
Micsoda pleonazmus! Hiszen néha egy szép női kalap maga is kulcs — a legédesebb lakathoz.
Musset költeményei.
De Musset csak fordította — Rudnyánszky Gyulából.
Egy női karperec — alul egy képviselónk jól talált arc-képével.
Kosár. Valamelyik kisasszony hagyta itt mérgében, mert nem volt alkalma senkinek odaadni.
A kosárban bent az »Egyetértés« egy hétfői száma, melyben csak nyolcszor fordul elő Gelléri Mór neve.

B e f e j e z é s

Ezek a tárgyak találtattak a fürdőben. Aki elvesztette, visszakérheti a magáét.

De ez még nem minden.

Hány egyén vesztette el szívét, nyugalmát. Amit aztán nem talált meg senki.

Némelyek a reménységüket vesztették el, hogy kigyógyulnak.

Mások elhagyták a köszvényüket.

Ismét mások az étvágyukat vesztették. (Azt alighanem a Matyi találta meg.)

Mi pedig elvesztettük e kitéréssel a fonalat — minélfogva nem folytathatjuk tovább ezt a bolondságot.

A KIRÁLYI UDVAR GÖDÖLLŐN

— Saját tudósítónktól —

Állandó rovatot nyitni egy lapban a gödöllői udvari életnek, nem kis feladat. A tudósító, mikor végignéz tudósításán, bizony megérdemel magától egy elismerő öntelt mosolyt s a szerkesztőtől egy csillagot.

Ezek a sorok nem azért vannak kinyomva bevezetésül, hogy dicsérjük magunkat, hanem hogy alkalom legyen kevésbé épületes tényt közölni az olvasóval. Az úgynevezett udvari »alsóbb körök« ugyanis, nevezetesen pedig Szupp várkapitány (egy magyar embernek való hivatalt viselő beköltözött egyén) szigorúan őrködnek afelett, hogy a nemzet ne vegyen tudomást a királyi család hogylétéről. Ki van adva a parancs a reporternek felett való őrködésre. Évekig kell Gödöllőn lakni annak, ki az udvarról valamit meg akar tudni. Azonkívül az újságíró az élelmes rendőrügynökkel kell egyesítenie.

Szupp úr és társai mindent elkövetnek arra nézve, hogy Gödöllő még mindig nem »magyar Schönbrunn«, ahol a királyi család otthon érezze magát, s ahol őket is otthon érezze a nép. Szupp úr miatt éppoly távol vannak, mintha Bécsben lennének.

Semmi közünk hozzá, ha őfelsége drágán él, de mert közöttünk van, saját nemzeti hírnevünk követelné, hogy nagyúri nyelven értelmezett jutányos áron szerezhetne be mindent. Szupp úr a gödöllői és budai várkapitányságért nagy fizetést húz, lehetne hát benne annyi jóakarát, hogy a magyar nemzetet, melynek jóvoltából eszi kenyérét, megmentse a rágalmaktól.

Valóban kellemtlen, ha a nemzetet vagy legalábbis a magyarfaj itteni részét zsarolónak tartják. Természetesen, ha a magyar viszonyokat nem ismerő Hohenlohe az úr Gödöllőn s nem a király személye körüli miniszter, akkor könnyen lehet pazarolni.

Bocsánat ez unalmas bevezetésért.

Szupp úr tilalma dacára is legelőbb a »Pesti Hírlap« olvasói hú képét fogják kapni az udvari mozzanatoknak.

*

Figaró itt, Figaró ott, a tilalom ki van játszva.

A cselédek képezik a gazda gondolkozásának visszhangját.

A kiborotvált és egészen borotvált cselédurak, officielek és kammerperszonat között seres poharak mellett nincsen megtiltva a politika. Ezeken át kiszivárgott az, hogy őfelsége *Lendl iránt nem fog elnéző lenni.*

Egy magas állású egyéniség — ezt leghatározottabban állíthatom —, ki az ilyen ügyekbe be szokott folyni, egész nyíltan és bátran hirdeti azt, hogy a legszigorúbb eljárást nem fogja megakadályozni azon körülmény, hogy Lendl leköszön.

Annál rosszabb reá nézve — mondá a magas állású úr.

*

Érdekes tudni, hogy mi lesz a lelőtt szarvasokból? Amit nagyon összelőnek, azt kimérik Gödöllőn. Kimérik az olyant is, melyet másnap, harmadnap találnak meg a véredek. A többieket, miután szarvaikat levágják, Bécsbe küldi egy gödöllei vállalkozó. Darabjéért 25 forintot fizet. Egy-két darabot néha a király ajándékba küld. Olykor valamelyiknek a hátgerincét asztalra is hozzák . . .

A napokban egy szarvastehenet lőttek meg véletlenségből, s mint mondják, egy a királyi családdal közel rokonságban álló hölgy, ki szenvedélyes vadász lőfegyverrel, de ez titok, mit elárulni csak — újságírónak lehet.

*

Az udvar Gödöllőn csakis mulat. Így a kérelmezőknek legjobb Budán jelentkezni audienciára. Itt csak látogatást fogadnak el. Ezt a körülményt méltányolni lehet, és jó volna, ha az illetők nemcsak kímélet-, de saját szempontjukból is megtartaná

AZ UDVAR GÖDÖLLŐN

— Saját tudóstónktól —

Az udvarhoz az otthonias elhelyezkedés után kezdenek jönni a vendégek. Most a legifjabb gróf Larisch van itt.

Igazi szőke német atléta a Nibelung-énekből. Az udvar még gyászol. A gyász október 5-én telik le. Akkor valami duodez fenségért az úgynevezett kis gyászt öltik föl pár

napra A cselédség közül csak az elsőbbrangúak viselik a gyászt, a »fekete dresz«-t

*

A Miskolcra bokrosan átutazó katonaság parancsnokoló tisztje vagy báró Mondelnél tiszteleg, vagy Rohonczy őrnagy veszi át a jelentést. A tisztelgés és jelentés mindig az adjutáns kíséretében történik egész parádében.

Valéria főhercegnőt Rónay püspök jelenleg legfőképp a geológiára oktatja. A múlt napokban az egykori Duna-tengerről tartott előadást, különösen a magyarországi képződményekre való tekintettel. Ez alkalommal Rónay püspök bemutatta a balatoni kecskekörmöket s elmondá az ismeretes regét ezekről a speciális magyarországi képződményekről, melyek lételüket a Duna-tenger hullámzásainak köszönik.

*

Ferenczy Ida kisasszony elutazott. Egy rokona halt meg . . .

A literatúra pihen ilyenkor, (szegény literatúra, ha csak ilyenkor pihenne !)

*

Tegnapelőtt vásár volt Gödöllőn. Az udvari tisztok és személyzet egész halom vásárfiát vett. A mézeskalács-szívek verseit magyaráltatták magoknak.

Egy vidéki embernek feltűnt egy magas ember. Megkérde, ki az ?

— A királyné főpatikárusa.

— No, ennek idehaza kevés dolga lehet. Pedig a németek között ugyancsak el van foglalva.

*

A királyné látogatása Károlyi grófnőnél képezi a beszélgetés főtárgyát nemcsak az udvarnál, hanem a nép közt is.

A nagy alsó osztályokban, hol minden dologhoz valami kombinációkat fűz a maga észjárása szerint az ős fantázia, azt beszélük, hogy valahányszor a királynőnek egy lánya nő meg, mindig egy nagy magyar ember koporsójához megy imádkozni.

S annak a szelleme adja a tanácsot, kihez menjen férjhez.

A Deák Ferenc koporsójánál nyilvánult az idősebbik főhercegnő szerencséje, most pedig, hogy im a kis Valéria is nagylány lett, a Károlyi koporsójához ment a királyné.

Mint hogy pedig már nincsen harmadik lánya a királynőnek — a harmadik nagy ember: Kossuth Lajos nem fog meghalni mindaddig, míg ismét egy főhercegnő nem lesz, akit férjhez kellene adni — az ő szelleme tanácsára.

És ez lenne a kis unoka, melyet még szíve alatt hordoz a kisebbik királyasszony.

DEÁK SZOBRA

Elzengték a lapok a különféle véleményeket és kritikákat, amik éppen elég jók arra, hogy most már igazán ne tudja Huszár Adolf: miképp alakítsa a szobrot.

Hja, már az így van az olyan országban, ahol mindenki mindenhez ért.

A publikum betelt már vele, hiszen már több mint egy hónapja, ahogy ott ül az „öregúr” kényelmes karosszékében a Lánchíd téren; aki akarta megnézhetette.

Most már ismét beviszik a műterembe s elkészül véglegesen. Nincs olyan szobor s nem is lesz soha a világon, amivel a publikum meg lenne elégedve teljesen.

Még a szegedi Dugonicson is (pedig az a legszebb szobor az országban) hibát találtak az ottani városatyák, hogy hát a ló, hol maradt ki alóla?

Mert ha már annyi pénzbe kerül, ne hagyták volna legalább gyalog a főtisztelendő urat!

*

Hát én is azt mondom a Deák-szoborról, hogy minden-
esetre kényelmesebb és méltóságteljesebb dolog lesz ülni az
öregúrnak, addig a néhány száz esztendeig, mintsem hogy ott
álljon hajadonfővel azon a magas oszlopon . .

Nem is avatkozom hát a dolog ezen részébe, hanem a
divergáló eszmecezerék közé markolva, kiveszem azokat a
megjegyzéseket, amiket a nem-szakértőktől hallottam imitt-
amott (mert amit a szakértők beszélnek, azon túl vagyunk,
azt nem érdemes feljegyezni.)

— Szép szobor — mondja egy mameluk képviselő, kár
hogy nem szubtilisabb valamivel.

— Nekem nem tetszik — veti oda egy másik —, s ha
rajtam állna, visszavetném az egészet.

— Kár lenne a munkáért és az anyagért

— Hát iszen azért hasznát lehetne venni

— Ugyan mire?

— Ha Szapáry meghal: neki állítanánk fel, mert őhozzá
is hasonlít.

— Az istenügyse! Csakhogy Szapáry

— Mit? Hogy nem kap szobrot?

— Ej, dehogy! Hanem nem fog meghalni.

*

Ugyancsak két másik képviselő beszélget.

— Nos, mit szólasz az öreghez?

— Pompás, nagyszerű és találó

— Ugyan mi a találó rajta?

— Az, hogy a *szabadelvű körnek hátat fordít*.

HERVADÁS

— A »Pesti Hirlap« eredeti szeszon-tárcája —

Egész literatúra támadt már, mely a hervadást dicsőíti
— az asszonyokban. A »harmincéves« asszonyoknak fölszállt
az agiójuk, mióta Balzac nyomán egy nagy csoport író kelet-
kezett, kik elfordulnak a szende, naiv, ártatlan hajadonoktól
s nem érdekli őket a pírulva, szemlesütve elrebegett »igen«,

hanem fölkeresik az asszonyt a harmincadik évében, mikor az már mindent tud és mindent mer.

Igen, a hervadás költészete semmivel sem rosszabb, mint a virágzása, sőt bátran ki merem mondani, hogy idillibb. Azért csak hadd dicsőítsék a tavaszt a poéták, én megmaradok az ősznél.

Tulajdonképpen csak ez az egy évszak van Magyarországon: a többi ajtóstól ront be. A hidegből egyszerre nagy meleg lesz. Csak a nagy meleg embereli meg magát s lassan, alig észrevétlenül hagyja itt a szép Magyarországot: sőt amikor elment is, visszatér még egyszer, mintha itt felejtett volna valamit: hanem hát mi nem vesszük szórakozottság-számba s mint valami köteles ajándékot, a vénasszonyoknak adjuk oda évente nyárnak azt a fölösleget. Mert még a vénasszonyok iránt is udvarias a magyar, ha elhiszi, hogy az ő kedvükért kukkan még be a nyár ősszel egy-két napra.

Ha szép az első szerelem, nem kevésbé szép az utolsó, a bágyadt őszi napsugár; ha nem éget is, mint a tavaszi, de melegít még, s az ember érzi, hogy már nem tart sokáig. S edesebb, becsesebb az, ami fogy, mint az, ami növekszik.

Azért vonzódom én mindig ahhoz a szomorú processushoz, amit hervadásnak neveznek.

Flóra legszebb leányai, a rózsák, csak az imént voltak még virulóban. Láttuk és élveztük a kicsi teremtéseket; láttuk, amint a haragos zöld levelek között a rügy támadt — isten csókjától fogamzott talán, — a rügyből bimbó lett, mely egyszerre szétnyitotta keblét a napsugár tüzetől, a selyemlágú tündérszárnyacsok szétereszkedtek s titkos rétegei a legszebb virág kelyhének szerelmet látszottak lehelni. Reggelenként egy-egy csillogó harmatcseppnek jutott a boldogság, lemosni róluk a nap porát, salakját.

Oh, hogy ilyen üde csepp csak a Flóra leányainak jut s az Éva leányainak nem!

És nem lehet teljesen boldog senki. A tavasznak várni kellett a rózsákra: megkapta későn, a nyár büszkélkedett velük, de elvesztette korán. Az ősz járt a legjobban: az új rózsákat kapott külön, hanem ezeknek rövid volt az életük.

Születni, fesleni és elhullani csak néhány nap. Mikor még teljes bevonulását tartja az ősz gazdag színpompá-

jában, útközben egyszerre elvesznek legszebb ékszerai: a rózsák.

A napsugár, mely megszerette, mely a nyílásra csábította, melynek sóhajtván engedének, megperzseli tüzes nyelvcskéivel a vágó szirmok széleit, a szél, mely illatukat fölcsókolta, kéjelegve, megzörögteti hajladozó ágaikat s ketten végzik a hálátlan gyilkos munkát. A szirmok elhullanak. A mulandóság úgy tesz velök, mintha a könyvből, melyet gyönyörrel lapozgat mindennap, kitépne egy levelet. Elfogy a könyv, s nem marad ott csak a rideg tábla, a rózsza zöld tartója, a szár, s a száron a tövisek.

Letarolva a kert, mint piros kagylócskák elborítják a rózsaszirmok, még halálukban is széppé, költőivé téve a földet, amely nekik életet adott. Mintha szőnyeg volna, mintha tündérek picike lábai alá lenne megterítve: ők fognak itt táncolni harmatos, csendes éjjelen.

És másnap, harmadnap virradóra csakugyan le van gázolva a puha szőnyeg; a levelek, mik a tő nélkül is éltek még egy darabig, rothadásba mennek át. A föld párája alulról rohasztotta-e el őket: vagy az ég csípős harmatja felülről, vagy egyik sem a kettő közül, hanem hogy igazán eljöttek a fantázia tündérkisasszonyai s pergő fűrgő táncban legázolták, színüket saját arcukra kenték, őket pedig odaadták a földnek? Hadd legyen belőlük haraszt, por, sár és semmi.

Szegény rózsák! Hiába keres másnap a pillangó. Nem talál meg soha többé. Habozva röpködi körül a helyet, a ravatalt, a sírt

S amint tovaszáll s nincs semmi szín már, mely hímporos szárnyait fölülmúlja, nem féltékeny többé, de nincs is kit szeretni többé.

A halál neki is ágyat vetett, az ősz dermesztő szele sívítva hurcolja a földön halálos derekalját, a fonnyadt virágleveleket.

Szegény rózsák és szegény pillangók!

Azaz dehogy szegények! Ők elenyésznek hamar, de nem tudják, hogy elenyésznek.

Mi emberek maradunk sokáig, de tudjuk, hogy el fogunk enyészni.

Az idő új rózsákat hoz nekünk nagyon gyorsan s ugyan-
csak az idő új embereket hoz a rózsáknak, de lassabban.

... Ha egyszer el találná téveszteni az idő — s az embe-
reket vinné el egyszerre s a rózsákat hozná vissza lassan ?

Pedig az is megtörténhetik . . .

A rózsák halálát gyorsan követi minden. Először élén-
kebb színeit veszti el a föld, azután megkopaszodik fái
lehullatják lombjaikat, a gyep elsárgul rajta . . .

S az őszi esőtől meggyűlt vizek úgy néznek ki, mint egy-
egy szomorú szem, melyekben a haldoklás bágyadtsága tük-
röződik az őszi napsugár hideg fényében.

A természetben bizonyos fájó, de mégis édes melancholia
van. Minden olyan nagyon szomorú és mégis olyan nagyon
kedves.

A hervadás költészete ez . Az elmúló pompát még
egyszer odaképzeli az ember a fantázia által megszépítve.

S meghatja szívét ami nincs már, ha hidegen ment is el
mellette, mikor még volt.

Minden átváltozott: egyforma kopasz, barna az egész
világ, csak a kútgém maradt meg a régiek a pusztán.

Azaz hogy arra meg a gulyás akasztotta ki piszkos tarisz-
nyáját *fehéredni*.

Mire leveszi tavasszal, olyan lesz, mint a patyolat.

A KIRÁLYI KUTYÁK

Azt mondják: egyszer volt Budán kutyavásár és nem
lesz többet. Gödöllőt azonban szerencsére nem zárta ki a köz-
mondás, mert Gödöllőn most olyan kutyavilág van, aminőre
a legöregebb gödöllői kutyák sem emlékeznek.

Nem viccelek, kérem, nem a »Kossuth kutyák« gúny-
elnevezést akarom visszaadni, én valóságos igazi kutyákat
értek, és az korántsem lealacsonyító név, mert királyi kutyá-
nak születni nem kutyaállapot.

32 tagból áll a falka, tehát 8-cal kevesebből, mint egy-
egy tudományos akadémia, amelyek fölött mint korlátlan
hatalom székel királyné őfelsége főkutyapecérje. A főkutya-

pecér fölött magasan állnak a *huntsmanok*. Ezek képzett szakemberek, kik büszkeséggel kezelik hivatalukat s éppen olyan garral beszélnek egy-egy tanulékony növendékükről, mint amilyen büszkeséggel emlegeti Szilágyi Dezső, hogy ő nevelte Pulszky Gusztit, vagy Pulszky Guszti, hogy ő nevelte Szilágyi Dezsőt.

A főkutyapecér igen büszke úri ember, aki azt mondja, hogy egy kutyában több ész van, mint ötven emberben, s ha az emberekben igazságérzet lenne, kalapot emelnének a kutyák előtt.

És igaz is, a királyné harminckét kutyája közt, éppen úgy, mint egy akadémiában, vannak nevezetességek, hírhedt celebritások, ünnepelelt példányok és középszerűségek.

Legkitüntettebb állást foglalnak el egy afrikai dogg és egy spanyol uszkár. Nevüket nem lehet megtudni, mert a főkutyapecér azt találja, hogy a két állat nevét illetlen dolog lenne közönséges emberi ajkakon meghurcolni.

Maga a főkutyapecér, noha csak közigazgatási teendője lenne, csupán két állatot tüntet ki azzal, hogy személyesen gondoskodik róluk.

Ő vezetgeti a dán doggot (bizonyosan nagy kitüntetés a nemes doggra nézve), s ő fésüli a spanyol uszkárt. Nos igen, miért ne lenne részrehajló ott, ahol igazi celebritások állnak vele szemben?

A királyi kutyáknak, eltekintve azon fényes rangbeli állástól, melyet elfoglalnak, nincs valami különös jó dolguk. (Meg kell ezt írnom a közönséges juhászkutyák vigasztalására, kik eddig a mészároskutyákat is átkozottul irigyelték.)

Enni csak egyszer kapnak naponkint, éspedig 12 kiló húst ugyanannyi zabdarával, s mindig a vadászat után, mikor már ki vannak merülve az éhségtől.

Ez bizony szűkecske koszt egy királyi udvaron, azonfelül nincs meg a szabadságuk, amit a juhászkutya oda nem adna az udvari fényért, s gyakran meg is büntetik őket: ami ellen apellálni sem lehet. A gödöllői közönséges kutyának a verés ellen megvannak a maga fortélyai, szökés, az asztal és ágy alá való búvás, a királyi kutyák hallgatagon kell hogy túrják, még csak ugatniok, vonítaniok sem szabad, mert *siket szájkosarat* kapnak.

De hát a rangot sem adják ingyen. Az pedig megvan nekik illő mértékben. Tisztességes neveik vannak, mégpedig nem olyan bolondos parasztnevek, hogy Tisza vagy Dráva, hanem igazi előkelő nevek. A főkutyapeccér neveiken szólítja és valószínűleg per »ön«. De mindez még semmi. Egy nyomtatott lajstromban is előfordulnak, s a királyné e lajstromból nézi ki, oda be van írva a magaviseletük, milyen az ügyességük és mire alkalmasak.

Ha valamelyik jó reményben van (s most is várandó egy), az aztán kiváló gondoskodásban részesül, s az új csemeték megkereszteltetnek, lehetőleg tekintetbe vétetvén az anyai név, mert apai ág nincs a kutyák között.

A harminckét kutyán kívül van még három agár is. Ezek azonban nem foglalhatnak helyet ezen arisztokratikus testületben, csak mint olyan »túrt perszónák« mozognak a kutyahatalmasságok között.

A királyné szeszélye az egész, akinek nagy kedvence az *Ida* agár. A másik két agár hát alkalmasint csak azért van az udvarnál, hogy a kis »Idácska« meg ne unja magát a high life közt.

A király kutyáiról is kellene még szólanunk. De hát ezek nem élnek szoros udvari életet. Először nagyvárosba nem mennek sohasem, hanem állandóan Gödöllőn vannak. Fidonc! Valóságos falusi nevelésű kutyák, kik kezdetleges műveltségüket az erdészekről nyerik.

Meg is látszik rajtuk. Kopóknak beválnak s vérebeknek ügyesek.

De finom vadászati rafinériára nem valók.

LENDL SZÁZADOS ÉS A MAGYAR KORMÁNYBIZTOS

(Regényes kép az alföldi vízvédelmi állapotokról)

Nem sokkal a Göczi-affér előtt történt, hogy Horváth Gyula képviselő kormánybiztosul küldetett ki Szentes környékére a töltéseket megcsinálni.

Szentmártonban valóságos lázadás volt, mikor Horváth Gyula oda indult a szükséges mérnöki személyzettel.

Már az úton kérdezte tőlük egy paraszt:

— Hova mennek az urak?

— Szentmártonba.

— Oda ugyan ne menjenek, mert ott nagy rebellió van.

A polgármestert meg az egész tanácsot már elkergették, a csendbiztost agyonütötték, most a kormánybiztost várják, hogy azt is agyonüthessék.

— No, az a kormánybiztos éppen én vagyok — mondá Horváth Gyula.

A mérnökök azt indítványozták, hogy jobb lenne visszatérni.

Horváth, a szégyenletes oldalát festette a visszatérési aktusnak s azon föltétellel rábírta őket a követésre, hogy katonai erőért sürgönyözött Edelsheim-Gyulainak. Hatvan embert kért.

Edelsheim-Gyulai úgy kombinálta a dolgot, hogy a civil ember mindig felényivel [!] jobban fél, mint kellene, s harminc embert menesztett a sürgöny vétele után útnak.

Ezek körülbelül egy nappal később, éjjel érkeztek meg Kunszentmártonba, mint a kormánybiztos.

Nagy sötétség volt a vendéglő előtt, ahova a biztos szállt. Csak két-három ember állt ott a gangon, mikor a korcsmárosnak megnevezte magát s lehető jó szobát kért. A korcsmáros sietett is eleget tenni a kívánatnak.

A parasztok mogorván álltak ott föltett kalappal és fenyegető arccal.

— Hogy hínak téged? — kérdé a kormánybiztos az egyiktől.

— Ipacs Ferencnek.

— Vedd le a kalapodat.

Ipacs Ferenc levette.

— Hol a polgármester?

— Elkergettük.

— Hát a jegyző meg a tanácsnok?

— Mindenkit elkergettünk — szólt sötéten. — Nem kell senki.

— Eredj, küldd ide a polgármestert.

— Nem tudom, hol van.

— Keresd meg, édes fiam.

Ipacs Ferenc elment, de természetesen eszeágában sem volt a polgármestert megkeresni, hanem bejárta a lázadók főkolomposait, hogy megérkezett a kormánybiztos, s annyira alarmírozta a várost, hogy alig egy óra múlva, midőn a kormánybiztos már levetkőzött, lefeküdt, ijedten rontott be a korcsmáros, hogy nagy baj van, vasvillás emberek gyülekeznek, kik be akarnak törni a szobájába és meg akarják ölni.

— Mondja meg nekik, hogy nem fogom az ajtót becsukni éjszakára, bejöhetnek, amikor akarnak.

Ez az üzenet úgy hatott a tömegre, mint a zuhany. Bosszankodva oszlottak szét — lefeküdni.

Másnap a városházára ment Horváth. Óriási tömeg állott a városháza előtt, a szörnyű nagy sárban s elállva az egész járdát.

Az ingerültség tükröződött az arcokon és az elszántság. Egyik se lépett félre a trotoárról, mikor a komisszárius jött, hadd ő menjen a sárba.

— Adjatok helyet! Látjátok, hogy nincs bagaria csizma a lábamon, hanem cipő

A városházán minden nyitva volt, de egy lélek sem várta; az akták ott voltak elszórva a szobákban az asztalokon, nem vigyázott azokra senki.

Egyetlen szál hajdú volt ott, aki félvállról eldünnyögte a kormánybiztosnak, hogy az egyik mérnökét, ki hajnalban elment a többieket megnézni, úgy megverték, hogy úgyszólván lepedőben kellett hazahozni.

— No, majd beszélék hát én ezzel a rakoncátlan tömeggel — mondá Horváth.

— Hanem akkor jó is lesz, ha nagyságod előre megírja a feleségének, *hogy agyonütötték*, én majd elviszem annakutána a postára, hogy ideérhessen a temetésre.

A pillanat csakugyan komoly is volt. Vasvillák emelkedtek és kaszák villogtak odakünn.

Horváth lement és így szólt:

— Hát mit akarnak kendtek?

— Mi nem akarjuk az urat — hangzottak a felkiáltások.

— Menjen innen! Fel is út, alá is út!

— Eh, sose diskuráljatok vele sokáig! Üssük agyon!
— hangzott egy stentori hang a tömeg fölött.

— Gyávák! — kiáltá Horváth. — Hitvány, gyávák vagytok.

Minden ököl fenyegetőleg emelkedett, óriási lárma és zavar keletkezett, a tömeg rá akart rohanni a beszélőre.

E pillanatban megharsant a trombita. Megérkezett a harminc katona.

— Hol a kormánybiztos? — kiáltá a vezénylő tiszt.

A tömeg utat nyitott, de nem a félelem, de a meglepetés miatt.

— Én Lendl százados vagyok! — mutatá be magát a tiszt. — Parancsára állok a kormánybiztos úrnak.

— Üssük agyon a katonákat is! Fel a kaszákat! Kövekhez, fiúk!

— Igenis, gyávák — folytatá zavartalanul Horváth.
— S én nem félek tőletek. Nekem nem kell a katona.

Lendl kapitány felé fordult:

— Százados úr, vonuljon ön el embereivel az udvarba, nincs szükségem önökre.

Majd emeltebb hangon szólt:

— A magyar ember nem fél ezer embertől sem, de ti nem vagytok magyar emberek, ti százan rohantok egyre. Minden hitvány, gyáva nép ilyen.

Ez mentette meg Horváthot.

Összenéztek a kunok, s kezdett a fenyegető lárma szelidebb morgássá devalválódni.

— No, ugye nem mertek bántani? Hát mármost térjünk a dologra. Adjátok elé a bajaitokat, mondjátok, hogy mit akartok? Hátha megértjük egymást.

Egyszerre kétszázan kezdtek beszélni, ki vastagon, ki vékonyan, némelyik ordítva, másik káromkodva. Olyan káosz volt ez, mintha a Bábel tornyát építenék.

— Hallja-e kend, Ipacs Ferenc uram. (Ő volt a vezér.) Hát érti kend ezt, amit ezek beszélnek? No, ugye nem? Bizony én sem. Hanem válasszanak kendtek egypár okos embert, azok majd elmondják nekem odafenn!

Ebbe aztán bele is nyugodtak, s egypár perc múlva húsz szónok állott Horváth Gyula előtt fenn a teremben s

mind a húsz egyszerre beszélt össze-vissza mindenféle zagyalékot.

Horváth Gyula csak hallgatta egy darabig, hanem azután egy szerencsés ötlete támadt, hogy azt a sok bolond beszédet jegyzőkönyvbe kellene felvenni; kerített is szerencsésen egy írnokot valahonnan, akinek meghagyta, hogy *markírozza*, mintha a jegyzőkönyvet vezetné.

— Hát mármost beszéljenek kendtek egyenkint. Mert nagyon fontos az, amit kendtek beszélnek, azt ez az úr majd írásba teszi.

(Jól számított, mikor úgy okoskodott, hogy a magyar embert ki kell hagyni beszélni s akkor az mindjárt lecsillapszik.)

Hát iszen úgy is volt. Tóth János kezdte a diktálást. Két óráig beszélt egyhuzamban. Már ezalatt megszökött a húsz szónokból kilenc. Utána Varga-Máté Imre vette át a szót. Már a delet is rég elharangozták, még mindig ő beszélt. No, már azt csak nem lehet kivárni soha! Aztán meg az ördög vigye a város dolgát, de meg Varga-Máté Imre úgyis elég okos ember, elmond az mindent őhelyettük is.

Egyenkint szökdöstek meg mellőle, mire Horváth Gyula, ki ezalatt a gangan cigarettézve sétált, visszakerült, már akkorra nem volt egy lélek se, csak Varga-Máté uram, ki is azon végezte, hogy iszen különben ők tulajdonképpen mindenbe belenyugosznak.

S így történt, hogy a biztos még aznap hozzáláthatott a töltéscsináláshoz.

Folytatta is nagy erélyességgel, néha sok galibával. A katonákra bizony szükség volt s azok künn is tanyáztak a töltéseken.

Valami nagyobb zavar azonban elő nem fordult. Csupán Lendl kapitány jött egyszer panaszra, hogy ő itt nem maradhat, mert semminemű kényelme nincsen, a házban, ahová elszállásolták, nincs semminemű kényelem, a vendéglőben rosszul főznek.

— Hát, bizony rosszul főznek . . . — mondja Horváth Gyula részvétteljesen —, de még a civilizáció kényelmi követelményeit sem ösmerik ezek az emberek . . . én igen sajnálom a kapitány urat, de nem tehetek e tekintetben semmit.

— Hogyan? Semmit sem tehet?

— Ha csak arra nincs kedve, hogy megossza velem az én kényelmemet.

— Ezer hálával és örömmel! — mondá a kapitány örömragyogó arccal. Hízelt neki egy kissé ez a kitüntetés. Hogy isne. Együtt étkezni és lakni a kormánybiztossal. Bezzeg mennyire megirigyl ezért a hadnagya!

Éppen künn a töltésen ejtődött meg ez a párbeszéd. Alig ügyeltek fel a munkásokra egy óráig, beesteledett, s Lendl megnézvén az óráját, figyelmeztette a biztost, hogy a vacsora ideje itt volna már.

Horváth karonfogta s vitte a parton nyugotnak.

— De hiszen nem a város felé megyünk, nagyságos uram!

— Nem — mondá a kevés beszédű Horváth.

— De hát akkor hova megyünk?

— Majd meglátja.

Egy munkássátorhoz értek. A felügyelő hevert ott egy szűrön, mellette nem messzire két bunda hevert.

— Jó estét, Mudrik uram! — szólta a kormánybiztos. — Adja elé a vacsorámat, mert már megéhezünk.

Mudrik uram kivett a szeredásból egy nagy karaj fekete kenyeret és egy fontnyi vékony szalonnát.

— Van-e két bicskája?

— Van, méltóságos uram!

— No, hát adja ide szaporán.

Azzal odanyújtotta az egyik bicsakot Lendl kapitánynak, maga pedig a másik segélyével kezdett falatozni.

A kapitány kidülledt szemekkel bámult egy ideig, azután megevett egy-két falatot és félretette.

— Hát most mi lesz?

— Lefekszünk, kapitány úr! Mudrik uram, hozza elő az ágyneműt!

— Ott van, méltóságos uram, mind a két bunda; a kapitány úr ül rajta.

Lendl kapitány savanyú arcot vágott, felkelt s bocsánatot kért, hogy neki sürgős dolga van, a városba be kell mennie.

S azontúl soha többé nem kívánczozott megosztózni a kormánybiztos kényelmén.

AKIT KIRÁLYNAK TARTANAK

(A Lándzsa Imre komája)

Rászállott a gólya a Lándzsa Imre uram házára, el is hozta a kicsikét, s épp ahogy kívánta, király embere lett, azaz hogy fiú.

No, hát nem is lehet más keresztapja, mint maga a király, akiről az a hír otthon Császártöltés helységében, hogy a szomszédos Gödöllőn most éppen odahaza van.

Elindult hát ökgyjelme, míg otthon a bábák a dolgukat végzik, toronyirányában egyenest Gödöllőre, hol is könnyű dolog volt megtalálni a király házát.

Hanem bezzeg nehéz volt bejutni. Egy jáger járkált a kapu előtt feszesen, azt szólította meg Lándzsa Imre magyarrul.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus, tekintetes uram. Eresszen be, kérem, a királyhoz.

A jámbor német jáger tiltakozólag állt a kapu elé, mert noha nem értette a magyar beszédet, a szándékot nyomban észrevette, hogy a paraszt be akar menni.

— Nix ungrisch.

Szerencsére egy másik udvari nőcseléd jött, aki tudott magyarul is, németül is: annak tolmácsolása mellett aztán megindult a diskurzus.

— Nem lehet bemennie, barátom, mert őfelsége itt Gödöllőn nem szokott audenciát adni.

— Pedig én tanácsbeli ember volnék. Az egyik bátyám meg éppen bíró Császártöltésen.

— Az mindegy! Mégsem lehet bemenni.

Lándzsa Imre uram elkezdte a fejét vakarni, mint az olyan ember, akit váratlan bosszúság ér.

— Pedig én keresztapának szeretném meghívni őfelségét.

— No, az meg éppen lehetetlen — felelte a jáger —, mert az udvari etiquette tiltja, hogy őfelsége mindenféle keresztapaságot elvállalhasson. Tudja ön, mi az az udvari etiquette?

No, azt ugyan nem tudta Lándzsa Imre, de nem is volt rá kíváncsi. Mérgesen szemére húzta a kalapot és elkezdte a

fejét csóválni, hogy az úgy ingott jobbra-balra váll-lapockái között, mint egy meglódított hinta.

— Ejnye ejnye — dünnyög. — Ez már hiba, nagy hiba, roppant nagy hiba.

Olyan szomorú hangon mondta ezt, hogy a becsületes vadász, kit Schram Ferencnek neveznek, megszánta a parasztot s így szólt:

— Ne búsuljon, barátom. Ha csak éppen keresztkoma kell, talán jó leszek én is?

Imre megnézte a derék, szálas urat és a tenyerébe csapott.

— Szaván fogom. Ebben maradunk.

Schram szabadságidőt kért s még aznap elindult Lándzsa Imrével Császártöltésre komának, s csaptak ott olyan víg keresztelőt, hogy a király se különbet. Schram még csárdást is táncolt a kackiás magyar menyecskékkel és két aranyat tett le kis keresztfia vánkosa alá ajándéknak.

Meg is becsülték ott úgy, hogy még a helyet is megfújták, ahova leült.

Mikor pedig elment, híre kerekedett a faluban, hogy akárki mit mond is, de mégis csak maga a király volt az a saját személyében.

Hogy mégis eltagadta magát: az onnan van, mert az uraktól tart, akik nagyon megszólnák, ha tudnák, hogy egy olyan szegény, egyszerű parasztyereket tartott a keresztvízre.

SZEGEDI CSODÁK

A két nagy alföldi várost felosztotta a két *Tisza*-testvér. *Kálmánnak* Debrecen jutott, *Lajosnak* Szeged. (A szegény Lászlónak, ha jut, jó lesz valami falu is.)

Kálmán Debrecennel kokettirozik. Játsszák a »*haragsom rád*«-ot ketten. Hol ez dobja oda a szultán-kendőt Debrecennek, hol Debrecen vissza. Hanem hát a vége, ki tudja, mi lesz?

Tisza Lajos pedig Szegeden fészkelte be magát erősen. Szeretik ott igazán, mert becsületes és lelkiismeretes munkát végzett.

Eleinte nagy bizalmatlansággal fogadták a bátyja végett, végre pedig megszerették tán szinte éppen a bátyja végett, mert a bátyja nélkül bizony sok dolgot nem vihetett volna ki, ami már tény ma, s nem kis fontosságú a város jövőjén.

Nincs is ez idő szerint más ellenzője Tisza Lajosnak Szegeden, mint talán az az egyetlen ellenző, amit az asszonyok vettek neki: *t. i. egy kályhaellenző.*

A rekonstrukció vége felé közeleg már. Mint biztos forrásból halljuk május elején *megszűnik a királyi biztosság.*

Nem hisszük, hogy ez javára lenne a városnak, s hogy májusig teljesen be lenne fejezhető az ő működése, de másrészt nem kívánhatjuk Tisza Lajostól, hogy hasonló megjegyzéseknek tegye ki magát, mint a múlt évben, a királyi biztosságról szóló törvény meghosszabbítása alkalmával: hogy a szegedi udvartartást hosszabbítja.

Hallottuk akkor az ízetlen pikantériát, hogy Tisza Lajos sokkal nagyobb ember, mintsem szerep nélkül meg tudjon élni és sokkal kisebb ember, mintsem szerephez tudjon jutni a mai viszonyok közt, ha a királyi biztosságot leteszi.

Ennek a személyes önző indoknak tulajdonították maradását. Pedig sok komoly közérdekű indok kívánná, hogy megmaradjon még a jövő évre is, s mi hisszük is, hogy befejezi művét. Ha a biztosságról szóló törvény lejár is ebben az *alakjában*, az ő hatásköre megmarad. A biztosság mehet, a hivatalnoki karra már nincs ott szükség, de a biztos maradjon, míg a város nem lesz egészen talpra állítva.

Ami még teendő hátra van, azt Tisza Lajos innén a fővárosból is végezheti.

Érdeklődéssel csügg az ország a nagy alföldi város során. A sajtó kimerítően közli az ott történeteket, de többnyire az »Országgyűlési Értesítő« után.

Mondjunk valamit erről az »Országgyűlési Értesítő«-ről.

Van a »Karácsonyfa« című látványosságban egy jelenet, ahol a zenetanár azt hirdeti, hogy *hat* óra alatt tanítja be a muzsikát.

— Eh, mit! — mondja Popov! Az ilyen reklámoknak csak a felét kell elhinni!

— Nos, akkor hát *három* óra alatt tanítana meg!

Egyebet ne mondjunk az »Országgyűlési Értesítő«-ről. Azt hiszem elég.

Most pedig közöljük: mit ír a szegedi rekonstrukciórul.

A rekonstrukció munkálatai nagy arányokban haladnak előre, bár az október hó második felében bekövetkezett esőzések tetemesen hátráltatták a munka gyors folyamát, s az építkezések a szállítás akadályai miatt hátramaradást szenvedtek.

A város épülése szépen halad. Ezen évben már az árvíz óta épült házak száma meghaladta a másfélezret. Az építkezési statisztika tanúsága szerint f. évi jan. 1-től október végeig 1206 építési engedély adatott ki 886 lakházra és 320 melléképületre, s tényleg fölépült vagy építés alá került a jelen év alatt összesen 598 lakház és 296 mellék-épület. A múlt évi építkezések eredményét is beszámítva, Szegeden az árvíz óta összesen 1645 ház épült s ezekből 1221 lakház és 425 mellék- vagy gazdasági épület.

A középületek közül jelenleg 9 áll építkezés alatt, ezek közül 4 nagy állami épület és 5 a város által építtetik. Ide számítandó továbbá a közös seregbeli laktanya nagyszerű épület-csoportja.

A középületek közül az emeletes leányiskola díszes épülete tető alá került, a szintén emeletes szegényekházán már a homlokzati vakolat is készen áll s még csak a belső munkálatok vannak hátra, s a humánus intézet átadható lesz rendeltetésének.

A kisdedóvó-épület az alsóvároson szintén egészen elkészült.

A laktanya-csoport monumentális épületei gyorsan emelkednek fölfelé. A melléképületek közül a börtön és az istálló már tető alatt vannak; a tisztai pavillon emeleti falazata részben már felrakatott, a 3 legénységi kaszárnya földszinti falazata készen van, az altiszti laktanyánál a pincefalazat készül, a szertárnak szintén rakják az alapfalait. Egészen véve tehát a munka szép haladást tett aránylag rövid idő alatt.

Előkészületek tételnek két szép stílus kápolna építéséhez. Egyik a Szent Rozáliáról nevezett fogadalmi régi kápolna helyett épül a Gizella téren (a múlt században dúlt pestis emlékére), a másik a kálvária-sugarút végén a kálváriával lesz kapcsolatban.

A csatorna-hálózat s az azzal összeköttetésben lévő szivattyútelepek építéséről szintén kedvezőleg írhatok. A szivattyútelepek már régebben elkészültek s a felsővárosi telepen már a gépek is föl vannak szerelve. A fő gyűjtő-csatornák közül, a 2-ik számú már egészen elkészült 3460 folyóméter hosszúságban, s ennél már a vas zsilipek is elhelyezvék. Az eddig elkészült csatornák összes hossza 6680 folyómétert tesz.

A kör- és sugarutak feltöltése annyira előhaladt, hogy az óriási munkálat közel áll a befejezéshez. A sugarutak közül még a szabadtéri sugarút áll feltöltés alatt, melyre október 1-én kezdték meg a földszállítást gőzmozdonyokkal. Még a két körúton van hátra egy kevés

munka. A sugárutak mind fel vannak emelve a tervezett magasságig, sőt a Boldogasszony sugárúton már a kövezés is megkezdett.

Nemsokára munkába veszik a sétányok és köztertek létesítését. Ezekre nézve készen vannak az ízléses tervek, melyek afelől tanúskodnak, hogy az új Szeged belső terein gyönyörű vázok fognak séta- és üdülő helyekül szolgálni a közönségnek.

A rakodópart és tiszai híd építése szintén nagy erővel folyik. A rakodópart felső részén már hosszabb vonalban kész a partfalazat.

A hídfők- és pilléreknel hangyszorgalommal dolgoznak. Az I. pillérnél a caisson már 11 méteren áll a Tisza 0 pontja alatt s az alapfalazás 12.50 méter magasságban bevégezve van. A II. sz. pillérnél már szintén lesüllyesztett a caisson, s a munka 3 méterig haladt a 0 pont alatt s a caisson menyezete fölött az alapfal 2.50 méter magasságig a 0 pont fölött van fölrakva.

MI A SIKK ?

— Eredeti ostobaságok képekkel —

Magyarországon két részből áll az úri osztály, akárhány okos cikket írjon is Láng Lajos, Szontágh Pál és Asbóth János: a dolog egyre megy. A világot nem fogják megváltoztatni, sem a nemességét restituálni.

A nemesség ma, mondom, két részből áll: szíves *házigazdák*ból és a *vendégek*ből.

Én magam is a vendégek osztályához tartozván, hosszú »lengyeleskedésem«
alatt szerzett tapasztalataimból kifolyólag a következő tanácsokkal szolgálok tisztelt kollegáimnak, kik egy-egy kastélyba bejutnak, melynek gazdája még nem »egy mitőlünk«.

Vigyék el önök minden lovaikat és minden szolgálóikat ilyenkor. Mert a vendégkonyha és a vendégjászol jól tesz úgy a cselédeknek, mint a szegény állatoknak.

Mint hogy azonban nem minden vendégnek vannak lovai és szolgálói: az, akinek nincsenek — otthon hagyhatja őket.

Ha a háziúr így szól:

— Nézzük meg a vetéseket.

— Nos, természetesen nézzük meg.

Kicsiségekben mi legyünk udvariasak a gazdáink iránt, hogy nagy dolgokban viszont ők legyenek udvariasak.

Fiatal vendég, hozzád pedig vagyon titokban egy diszk-rét tanácsom. Vigy magaddal a pakktáskában fúrót is, mert nem tudhatod, mi minden érdekeset láthatsz a másik szobában, ha lyukat fúrsz magadnak az oldalajtón keresztül.

A reggelinél aztán természetesen érvényesítsd a tapasztalataidat.

Mikor a fiatal asszonyka ezt kérdezi:

— Hogyan aludt ön?

Mondd el úgy odavetőleg:

— Jól, köszönöm. Csak egyszer ébresztett fel valami recsegés a szomszéd szobában.

Ne törődj azzal, hogy belepirul — te szemtelen voltál ugyan, de lásd, a szemtelenség egy lépés a cél felé.

Én úri asztalnál sohasem teszem vissza a palackba a dugót, hanem az ujjamat dugom be, s így lesz az ujjam is *borízú* és a bor is *újízű*.

Ez egy kapitális vicc tőlem, amelyért sokan tartanak engem eredeti embernek. Mert egy jó társaságban sohasem lehet tudni, miért lesz szeretetreméltóvá az ember.

Óvakodjanak vendégtársaim az idegen kisasszonyoktól, akiket az asztalnál önök mellé ültetnek.

Mert becsületesre mondom, vannak kisasszonyok, kiket legelőször elvisznek bálozni, azután fürdőzni — s ha már semmi sem sikerül, elviszik őket *kastélyozni*.

És ez az utolsó kísérlet is beüthet.

Tévesszék el önök gyakran a szobájukat, mert egy-egy rövid és szende pillantás is sokszor csak azért rövid és szende, hogy annál finomabb lehessen.

Hogy tekintélyük megmaradjon a hölgyek előtt, okvetlenül hajtsanak be néha Pestre. Mintha sürgős dolguk volna ott, vagy valami érdekes rendez-vous-juk. Ha egyebet nem, hát legalább — megborotválkozhatnak.

Hozzál nekik valami csecsebecsét.

Adj, hogy kaphass!

Ha halat hoznak fel az asztalra, beszéljenek el önök valami undorító történetet, s biztosak lehetnek, hogy a tál egészen tele marad az önök számára.

Ezek az asszonyok olyan bolond képzelődők.

Aki már eddig is nem vette volna észre, hogy én az illetlenségre oktatom a vendégeket, annak itt még egyszer megmagyarázom, hogy előkelő csak az lehet, aki illetlen, mert az illetlenség a »sikk«.

Nos, az is jó tanács tőlem, fiatal vendégbarátom, tégy pikáns megjegyzéseket a férj jelenlétében annak feleségére mások előtt és aztán löjtek egymásra a parkban.

A rendőrségnek ne jelentsd be előlegesen, mert az úgy sincs falun.

Rendőrség csak az Apponyi Albert miniszteri programjában lesz. De mikor?

Szobádat hagyd néha nyitva. S azokat a bizonyos tárgyakat és üvegcskéket, az arany fiatalság háztartásának kiegészítő részeit és kísérőit ne dugd el valami nagyon.

Hadd leljék meg kíváncsiságból belopódzó hölgyecskék, hadd találgassák, tanulmányozzák, mi mire való. Legalább megösmérik, mivel foglalkozol a legörömestebb.

Azzal — amiben meg vagy akadályozva.

Nincs kellemesebb látvány a világon s azonfelül istennek is tetsző, mikor fiatal hölgyek imádkoznak a templomban. A kedves angyalokat bizonyosan meghallgatják az egek.

Ha meg akarod tudni, milyen áhítatosak, csúsztasd a padba a »Borsszem Jankó« valamelyik frivol számát.

S a mise után hallani fogod mindenfelé:

— Micsoda skandalumokat ír össze az az Ágai!

Ha még e csínyek után sem kergetik ki önt a kastélyból, akkor meggyőződhetett róla, hogy mégis nagyon szeretetre méltónak kell lennie.

Ez esetben fordítsa minden erejét a *vadászatokra*.

Ha jól akar ön mulatni, üljön rá egy nyúl-vacokra.

A nyúl magától is eljön oda s akkor kényelmesen lepufozhatja. Azonfelül megvan a nyúl vigasztalása is, hogy majdnem ágyban halt meg.

Legyen rá gondja, hogy reggelenként, mikor még mindenki alszik, a tornáccon eldurantsa néhányszor a fegyverét; egypár rossz veréb leeshetik és a háznál mindenki ijedten riad fel.

A hölgyek pedig egész nap duzzogni fognak, hogy »az a csúf Szatymándi Elemér vagy Szelléri Aladár legédesebb álmimat rontotta meg.«

Miután szokásban van, hogy a férfiak vadászaton egymást szokták kínálni a kulcsaikból, dupla tartalmú kulacsot hordj.

Az egyik rekeszét töltesd meg finom egri vörössel a Stöbl József szegedi pincéjéből, a másik rekesztéket pedig a Pannónia lőréjével.

Ha, akit megkínálsz, valami *főispán* vagy *hivatalnok*, kínáld meg e szavakkal:

»Igyunk egyet a *Verhovay* egészségére!»

Legokosabb kiválni a csoportból s valami gyalogsósvényre térni ki. Az ember kényelmesen pipázgatva ügethet. Aztán az is megeshetik, hogy véletlenül éppen arra hajtanak, s elsőik leszünk a »hallali«-nál. Énrajtam már megtörtént.

Ha valami állatot lősz a vadászaton, kérdezd meg hetykén azoktól, akik látták, hogy:

— Uraim és hölgyeim! kell-e még több?

Vaddisznó-vadászatra tégy kampós vasakat a csizmádra, hogy a rúgásaid nyomatékosak legyenek, ha netalán makacs disznóval lenne dolgod.

Okos ember, ha csak szerét ejtheti, a legelső fordulónál elszakad a társaságtól és visszafordul.

Mivelhogy a kastélyban majd mindig vannak unatkozó hölgyek.

A vadászatra vigyen ön magával gyufát is, hogy ha netalán elsötétednék ön előtt a világ egy közeledő vaddisznó láttára: világot gyújthasson.

S a vaddisznót ledurranthassa.

De egy jól nevelt ember fényes tulajdonságai mégis legjobban ebéd alatt tűnhetnek ki az asztalnál.

A legjobb mód, hogy az ember a figyelmet magára fordítsa, ha a szalvétának csücskére csomót köt, s annál fogva dugja az inggallérja alá.

Az ott annyira alkalmatlan, hogy az asztal-társaság szentül azt hiszi, hogy no, most mindjárt meg fogsz fúlni.

Meglehet, hogy néhányan *kvánják* is.

Ha csak teheted, csöppents rá valami mártásfélét a szomszédnének (már ha t.i. szép a szomszédné) ruhájára; ha

megharagszik, sebj, ki lehet békíteni, ha meg nem haragszik — akkor már tudhatod, hányadán vagy.

Évés közben törüld néhányszor az orrodát. A »jerikói kürt«-öt utánozd. Erre azt fogják mondani, hogy ez nonchalance!

Ha meg akarsz tudni, mi történik az asztal alatt, mert sok mindenféle dolog történik néha ott is — hirtelen ejtsd le az asztalkendőt az asztal alá és hajolj le érte.

Eleinte veres bort ittam csupán, de szörnyű veres lett tőle az orrom.

No, majd kifehéredik, gondolám, ha ezentúl fehér bort iszom.

Rákaptam a fehér borra.

De csak ismét veresebb lett a fehér bortul is az orrom.

Ebből látható, hogy abszolút tudományos igazságok nincsenek.

Igyál tehát válogatás nélkül mindenféle bort, amit elédbe tesznek.

Ha a gyomrod megbírja, igyál egy kortyot a szájöblítő vízből is, miután előbb már megöblítgetted a szájadat.

Azt fogják mondani rólad, hogy szórakozott ember vagy: azaz geniális.

A fogaidat a villával is piszkálhatod. Kivált ha szép félérek.

Ha mindezen stiklik után nem *igy* tekintenek rád a háziak — bátran folyamodhatsz Tisza Kálmánhoz hivatalért.

Mert te a közönség szolgálatára termett férfinak bizonyultál be.

MIRE JÖTT RÁ A RENDŐRSÉG?

Elbeszéli: *Thaisz Elek*

Sok ami sok! Magam is meguntam már — nem a közbiztonság hiányát, hanem azt, hogy az ember a reggeli kávéja mellett bele nem nézhet nyugodtan a lapokba, mindenütt a saját szidalmazását olvassa.

Ha van valakiben flegma, hát énbennem van. — de már mégsem túrhettem tovább. Pláne, azt is szemünkre lobban-

tották, hogy soha semmit sem bírunk kisütni. Még az Ernygyilkosságra sem tudtunk rájönni egész mai napig.

Nekem ugyan az a meggyőződés, hogyha valakit *megölnék*, ezt utólagosan úgysem lehet már *helyrehozni*.

Az oktalan kíváncsiság fürkészheti még, hogy ki volt a gyilkos, de gyakorlati szempontból nem látom be, mi haszon van abból, ha tudjuk, ha nem tudjuk?

Mindegy. Eluntam a dolgot. A sok csaholás idegessé tett már s kiadtam a rendeletet közégeimnek:

Urak! mondom nékik, mielőtt kétszer lenyugodnék a nap és fölkelne, akarom, hogy a Landauer-féle betörés tettesei ki legyenek derítve.

A jó öreg Somogyi jóváhagyólag bólintott fejével. Ha ő valamire bólint, az aztán szent. Tudtam, hogy a föld alól is ki lesznek kerítve a betörők. A jó öreg Somogyi nem tréfál.

Nosza, kezdődött rögtön a hajsza, s egy nap múlva már be voltak fogva Pospischillék s ki volt derítve minden.

Igenis, Pospischillék követték el a betörést. Úgyes gyerekek.

Hanem a dolog nem ment könnyen, Pospischill civilizált ember s bizonyos tudományos rendszerrel dolgozik.

Ambícióval látott a dologhoz. Nem akarta a kudarcot. Tudta, hogy az erős Wertheim-kasszát feltörni nem gyerekesség. Ahhoz nem elég a hazai ráspoly.

Úgyes kéz és finom angol ráspoly kell hozzá. Hogy hát a művelet okvetlen sikerüljön, *két londoni betörőt szerződötetett vendégszereplésre tízezer forint tiszteletdíj mellett*.

Tízezer forint nem tréfadolog, kivált ha előre kell lefizetni.

A két vendégművész lejött. Az indóháznál Pospischillék fogadták s azonnal a tettek mezejére indultak.

A vállalatot siker koronázta. A londoniak művészileg oldották meg elvállalt feladatukat.

De a feltört Wertheim-kasszában, mint általánosan tudva van — csak *nyolc ezer* forint találtatott.

Ebből világos, hogy Pospischilléknek *két ezer forint deficitjük* volt a vállalat mellett.

Ez a tiszta színvalóság.

Amint megtudtam, sajnálat fogott el. Hiszen én is keresztény vagyok, — két bőrt egy rókáról nem lehet húzni.

Hogy én ezeket az embereket, akik ilyen érzékeny kárt vallottak, még tetejébe üldözsem is — no, már arra nem vitt rá a lelkem.

Igazam van-e, vagy nem?

JAJ AZ ERŐSEKNEK!

(Rendőrségünk legújabb nyomozási rendszere)

A francia rendőr úgy szaglászta ki a barát-csuhába bujtatott tolvajt, hogy feltűnt neki az álbarát szőrös karja, s mint finom észlelőnek eszébe jutott, hogy ha a barát barát volna: a daróc öltönytől rég elkopott volna karjain a szőr.

Paupera úr, aki a Landauer-betörés vezetésével lett megbízva, nem olyan finom észlelő. Ő áttanulmányozván az egész ügyet, csak annyit bírt kisütni, hogy aki a betörést elkövette, annak okvetlenül *nagyon erős embernek* kellett lennie.

Tyű! Hogy megörült ennek a zseniális ötletnek.

— Paupera! — mondá a tükör felé állva önmagához — te mégis nagy talentum vagy!

*

Nosza, most már fel kell kutatni az erős embereket az egész városban. Azok közt meglesz a betörő.

Becsengette Lassanjáró Mihályt, a legerősebb vén rendőrt.

— Ösmeri ön a várost?

— Akár a tenyeremet.

— Figyeljen ide. Hanem, pszt, lassan beszéljünk. Nevezze ön meg nekem a legerősebb embereket a városban.

— Már hogy a legerősebbeket? Azt bizony bajos tudni voltaképpen, hanem az meg már bizonyos, hogy tulajdonkép-

pen én voltam a legerősebb ezelőtt huszonöt esztendővel. Istenúgyse én voltam.

— Nem arról van szó. Hanem a mai legerősebb embe-
rekről.

— Ühüm! Hát már tán nincs is igazándi erős ember, azaz hogy a Lupek István keresztkomám mégis beszélt egy rettenetes erős emberről. aki csak úgy szaggatta a fákat a földből, mint más ember a karórépát.

— Az lesz . . hátha az lesz . Mi a neve?

— Valami Herkules.

— Kend számár. Tudja meg, hogy az a Herkules már nem élő személy, ergo nem lehet elfogatni. Mondjon másikat.

— Valami Kinizsi Pali.

— Bolond maga! Az se egzisztál már .

— Hát kérem alássan, elég erős ember Móricz Pál úr is, meg Tisza László, sőt a Tallián úr is a nemzeti theatrumból.

— Egye meg őket! Ezek csak nem törték be a Landauer kasszáját?

— Hát tudom én? Hanem most jut eszembe, ismerek egy olyan erős korcsmárost, aki a régi kétgarasost széttöri az ujjával, mint a cserepet. Pospischillnek hívják.

— Miről tudja, hogy olyan erős?

— Ötünket hajigált ki a minap a korcsmájából. Pedig mi fel voltunk fegyverezve, ő pusztá kézzel.

— Megfordulnak-e nála gyanús és rossz emberek?

— Hogyne.

— Honnan tudja?

— Hát hogyne tudnám. Hiszen mi rendőrök oda-
járunk.

— Már az lesz. Okvetlenül az lesz. Be kell fogni.

S így történt Pospischill befogatása.

A rendőrség hivatalos lapja hozta is akkoriban mint a legfontosabb argumentumot ellene, hogy mekkora erős ember.

*

(*Tragikomikus jelenet a Frohnerben.*) Thaisznak jelentik, hogy nem Pospischill a betörő.

Thaisz úr dühbe jön s elkeseredve vágódik hanyatt szé-
kében.

A szék nagyot reccsen és összetörik.

Thaisz bosszúsan hagyja el a szállodát.

A rendőrségtől azonban időközben küldött jön, Paupera
úr, a híres nyomozó személyében. Azt jött jelenteni, hogy
befogatta a Szemeráth testvéreket, mert ezek is nagyon
erősek.

A főkapitányt nem találja már ott a Frohner-szállóban,
hanem ott találja a széttört széket és Jeant, az új kellnert.

— Ki törte össze ezt a széket?

— Egy úr.

— Hogy törte össze?

— Beleült és rögtön összetört.

— Jézus Mária! Ez lehetett ám erős ember. Ki volt az
az ember?

— Nem ösmerem.

— Miről beszélt?

— Valami betörésről.

— Hah! az volt! Bizonyosan az volt! Utána, darabon-
tok! Fogjátok el! Hogy nézett ki, milyen ruha volt rajta?

— Potrohos ember, sűrű kabátban, deres szakállal,
a sétány felé ment

— Utána!

Egy negyedóra múlva behozták a leírás után Thaiszt.
Két rendőr kísérte.

— Hogy mert ön engem befogatni?

— Bocsánat, főkapitány úr, a rendszerem alapján!

— A rendszere?

— Igen az én rendszerem az, hogy egy erős ember kö-
vette el. minélfogva sorra veszem az erőseket.

— Ön élnetetlen, kedves Paupera úr! Hát nem olvassa
ön mindennap a lapokban, hogy én *gyenge ember vagyok?*

*

Hírlik, hogy Paupera úr nemsokára ki fogja kérni a ház-
tól gróf Forgách Antalt és Paczolay Jánost: mert azok is na-
gyon erős emberek.

KI HITTE VOLNA CSIKY GERGELYRŐL?

Sohasem hittem volna, hogy a »Proletárok« koszorús írója olyan nagy politikus s olyan nagy ellensége a kormánynak.

Mióta »Mukányi«-t megírta, azóta Tiszának majdnem lehetetlen volt fogni érdemrendekkel és címadományozásokkal korteseket. Kénytelen a rendjeleket érdemes embereknek osztogatni ki. Így jutott hozzá Paulay is. Mukányi nem akar lenni senki sem. Pedig a Mukányiak háta mögül kormányoztatnék az ország . legalább ez a parlamenti felfogás és úzus.

De hát ez még mind nem volt semmi. A Mukányiakat még ki nem irhatta a »Mukányi« egészen. Hanem a »Cifra nyomorúság«, az felköltötte az éhes orosz lányokat.

Mióta ezt a darabot előadták, azóta a szegény öreg Pauler nem tud aludni.

A tisztviselők »minorum gentium«, melyet Csiky olyan bravúrral hozott a színpadra, amint meglátta magát a festett deszkákon, kezdte magát megösmerni.

Csak ez a szikra kellett, hogy a lázadási zászló kitűzessék.

S most — mint a könyomatú lap írja — egy egész szervezett légió zúg és zajong, nem egy csapatban, de hatban is.

A bírósági végrehajtók emlékiratot adtak be, hogy vagy törülje el egészen a miniszter azt az állást, vagy pedig javítsa meg valahogy, mert egy tisztességes ember arra nem pályázhat vagy ha ráfanyalodik: vagy tolvajjává, vagy sikkasztóvá kell lennie előbb-utóbb. Az írnokok 700 és 800 firt-ra kívánják fizetésüket felemeltetni.

Hát még a diurnisták? Ezek a szegény párák. Ezek is a jövőre gondolnak. Kérvényeznek, küldöttségeznek. Ezeknek is jobb sors kell.

Pauler alig győzi őket elfogadni és csillapítani, mert máris követelő kezd lenni a modor, mellyel ez az áramlat, ez a létért való jogos küzdelem megindult nemcsak a fővárosban, hanem folyton nagyobb-nagyobb arányokat öltve Nagykanizsán, Debrecenben, Szatmártt és több helyen.

És az igazságügyminiszter még azt sem meri megkérdezni, hogy »micsoda hang ez?« — mert itt is azt felelhetnék, hogy »hivatalos hang«.

Az a hang amelyik a legtompább, hanem azért mégis a legmélyebb, az a hang, amelyik a legrémletesebben kong, mert *üres gyomrokból* jön.

Pauler úr mély gondolatokban méri miniszteri termein: mint segítsen a szegény hivatalnokokon?

— Lehetetlen, lehetetlen.

És mégis kell. Mert az éhes emberekkel nem lehet tréfalni. Kormányozni csak jóllakott emberekkel lehet.

Könnyű megoldási probléma volna ez, hanem az a baj, hogy ha a hivatalnokok jóllaknak, a nép marad nagyon éhesen.

S az éhes nép aztán meg találja enni a minisztereket.

A BOT

Csak vissza-visszasóhajt az ember abba a régi jó világba, mikor még a só is sósabb volt, mint most.

Mikor még egy váltógaras volt a bor iccéje, s egy pár kordován csizmát meg lehetett venni 1 frt 80 kr-on.

Ezt még mind meg lehet érteni.

Hanem mikor valaki azért sóhajt vissza a régi korbá, hogy megvolt benne a botbüntetés — az igazán furcsa gusztus.

Nem irigyeljük a »Magyar Föld«-től.

*

Igaz, hogy a magyar föld (az a másik, melyet nem *nyomatnak*, de *nyomnak* elegen) terem elég sok mogyorófa bokrot.

Sőt azt sem lehet eltagadni, hogy a bot a legolcsóbb igazságszolgáltatás. Mert a magyar föld, mondom, ingyen termi a mogyoróvesszőket.

A »Magyar Föld« véleményét különködésnek tartanók csak, ha nem volna egyszersmind a gazdasági egyesület közlönye.

Lapsus linguae-nek is megjárná, sőt a szerkesztőtől se vennék zokon. Egyszerűen így szólnánk Andrassy mondatát travesztálva:

»Amit óhajtotok: kapjatok meg mindent!«

*

Hanem — és ez a *hanem* itt a fő — a »Magyar Föld«-nek lapfelügyelő bizottsága is van. Olyan emberek, akik lényeges tényezők társadalmi életünkben.

Ha ehhez hozzáadjuk aztán azt a tünetet, hogy legközelebb két főispán is nyilatkozott rosszállólag igazságszolgáltatásunk s büntető törvényeink enyhességéről, könnyű kitálalni, hogy a mi társadalmunkban vannak még elemek, amelyek szívesen térnének vissza a régre.

A sallagos dohányzacskó korszakának lovagjai megmozdulnak a sötét ködtől eltakarva, de hangjuk már nem vihar, még csak nem is trombita-harsogás, mely összehíná a zászló alá a rozsdás tábornok, hanem hasonlít ahhoz, mint mikor az orrát fújja valaki.

És senki sem kívánja neki, hogy: *Conducat sanitati!*

*

Nem viaskodunk a botbüntetés behozatala ellen, mert úgyse hozzák be; csak egyszerűen kommentáljuk, mint ahogy felemlítenénk akármilyen más kuriózumot.

A »méltóságos uraknak«, kiknek sehogy sem tetszik, hogy a modern intézmények kivették kezükből a hatalmat, persze jól esnék ha megint visszahoznák udvaraikra a derest meg a kalodát.

Hiszen, valljuk meg, volt abban egy kis romantika is.

Olyan nagyon szép volt az, mikor a magyar szolgabíró csak úgy a kocsikulcsról diktálta a huszonötöket.

Most már nem az eleven emberek úriaskodnak, hanem a nyomorult, élettelen §§-ok.

*

Hadat a paragrafusoknak! A vén ősi menték alatt megdobban még egyszer a szív.

Milyen hatalmas dolog is lenne az?

Ami jó van az új korban, azt már úgyis kieszközölték: megvan a távirdaállomás a falunkban, a családi vasút stb. Most csak a régi kor csecsebecséiért kár még. Egy kis mame-luksággal milyen pompás lenne most kieszközölni Tiszáéktól, teszem azt: egy kis pallos-jogot

Hanem hát mind hiába ! A dolog nem megy többé.
A bot is csak mint sétatálca kapható őméltóságaik számára Baliczkynál.

Az ilyen rugaszkodásokkal maholnap már nem lehet sehova jutni.

Ha ugyan lehet azt mondani, hogy ha az ember a kényyszerzubonyba jut, hát sehol sincsen.

*

De nini, most jut eszembe, hogy a sok szónak sok az alja.

Nincs nekem igazam mégsem.

Hiszen valószínű, hogy az egész dolog nem egyéb, mint hogy Dapsy szerkesztő úr, nem méltányolva az Apafi Mihály uram őnagysága ellenében hozott erdélyi törvényt, *ebéd után* írta meg a botkövetelő híres cikket.

Aztán nem is olyan nagyon rossz az.

Legalább egy kissé emlegetetté tette lapját, mely máris halomra készült dönteni egy tudományos elméletet, hogy »a föld mozog«.

Nem igaz ! A »Magyar Föld« sohasem mozgott.

Kivévéen ez egyszer.

De ez sem annyira mozgás, mint inkább keringés.

A BOTRÁNYKŐ

(Karcolat)

Hogy Mekkában kolera van, hogy Debrecenben zsinat gyűlésezik, hogy a király Kállay és Kálnoky között habozik, hogy Bernhardt Sarah elutazott és Fiáth főispán megérkezett s hogy Gelléri Mórral ezen az egész héten semmi sem történt: az mind nem olyan nagy dolog a városi atyáknak, mint hogy az Első Hazai Takarékpénztár által készítendő szökőkúthoz a nagy követ nem lehet elhozni a Kálvin-térre.

Budapest úgysis szegény műemlékekben. Ha valami nagyot akarunk mutatni az idegennek, nincs egyebünk, mint a

közvágóhíd meg Blaháné: aki az egyiket látta, a másikat pedig hallotta, az legfeljebb Ráth Károly hosszú bajuszát tartja még érdeemesnek megbámulni.

Ezért lett volna jó az a nagy kő. Meg aztán Sztupa Gyuri-nak is ki kellett a kedvét tölteni. Miután családi vasutat s több ilyenfélé a helyrajzi körülményeknél fogva nem kívánhat, hát állítsanak neki oda a patikája mellé egy kolosszális kőmonstrumot, hogy aki azt megpillantja, rögtön elájuljon a csodálkozástól s rászoruljon a patikájára.

Elindultak a nagy követ most már keresni, s hogy semmi okosat ne lehessen belőle faragni, hadd legyen az mészkő.

Nagy lett az öröm, mikor találtak egy ilyenre.

Városi atyák és igazgató-tanácsosok bankettet rendeztek a Frohnerben.

Erre a bankettre még a szegény nagy Kristófot is meghítták.

Hanem az ütött-kopott alak szégyellt eljönni onnan, a Kristóf-térről. Az ő ideje lejárt már. Régen volt az, mikor még ő is nevezetesség volt! Ha most a követ elhozzák, olyan nagy figurát faragnak belőle, hogy a vén Kristófot teszik oda a markába csecsebecsének.

S amint az óriás kődarabot hozták: a városházán, az újban és régiben, örvendetes nyüzsgés támadt.

„Ő jön! ő közeledik! már útban van! Nemsokára itt lesz!”

A lapok is jelezték, hogy jön a nagy kő.

Csak az apró flaszter-kövek nevelték a dolgot gúnyosan.

— No iszen, az ugyan ide nem jön! Aztán mire való is lenne itt? Mi legalább arra is jók vagyunk néha, hogy a miniszterelnök ablakain beröpüljünk. De az a nagy kő semmire sem jó!

A város urai pedig kifeszítették a mellet, hogy:

— Hát iszen, igaz ami igaz. Az angol királyné gyémántja a legrágább kő, de a legnagyobb kő a mienk.

S ennek az öröme is bankettet rendeztek a Frohnerben.

Lőn azonban, hogy úgy jártak a kővel, mint a nagyenyedi bábával, nem lehetett egyszerre elhozni. Aquincum és a Papföld közt megakadt és beüzente, hogy ő a herkópáternek sem megy odább. Jó hely ez itt neki. — Legalább Thal-

lóczy és Hampel kijönnek néha-néha s be fogják bizonyítani tudományos cikkeikben, hogy ez egy maradvány a *kőkorból*. Míg Pesten eltorzítanak a szobrászok, s csirkefogók hálnának alatta. Ő bizony egy tapodtat sem mozdul. De hiába is kény-szerítenék, a Margit-hídon úgyse mehetne át.

Eközben azután még nagyobb bajok merültek fel. Hogy csak vízi úton lehet idehozni a követ. De a Filátori gát hídja úgyse bírja, míg a Dunához szállítják. Tehát ez is lehetetlen.

S mi több, mi főbb, hátha amikor elhozzák, összeropeszti a vízvezetéki csöveket a Kálvin-téren.?

Mindenféle aggodalmas kombinációk keltek szárnyra.

Most legyen már okos ember valaki. Összehíttak szak-férfiakból álló tanácsot: Jó emberek, adjatok tanácsot!

— Én azt mondom — szólt az egyik —, törjük össze a követ apróra, azután szállítsuk be talicskákban, itthon pedig ragasszuk össze a darabokat egybe.

Megéljenezték.

— Én azt mondom, urak — szólt a másik —, az össze-törés és a ragasztás igen sokba kerülne, legjobb lett volna, uraim, ha öregapáink Aquincum tájára építették volna fel Budapestet. Ez az én szerény nézetem. Így azonban azt mon-dom, fűrészeljünk le a kőből vagy négyszáz mázsát. Ezt én egy angol meséskönyvből tanultam, ahol az egyik királykis-asszony lába bele nem akart menni a bűvös cipőbe: fogta magát a kisasszony és lefaragott belőlük. Uraim, bátran el-indulhatunk a praktikus angol nemzet eszméi után.

Megéljenezték, és határozatba ment a kő *terjedelmes sú-lyának szakszerű enyhítése*, s lőn a Frohnerben erre újra egy fényes bankett.

De a nagy követ még így sem lehetett elhozni.

Megint új tanácskozás.

Valaki azt indítványozta, hogy kéressék fel valami euró-pai szaktudós, nem lehetne-e azt a sok üres beszédet petrifi-kálni, amit a városházán tartanak.

Ebből talán még nagyobb követ lehetne előállítani.

Egy másik azt proponálja, hogy várják be azt az idő-pontot, ha majd fagy.

Mert ha majd fagy, akkor a gáthíd elkerülésével lehet a követ lehozni a Dunapartig.

Most ebben a stádiumban van a botránykő ügye.

Ha majd fagy! .

De hátha nem fagy?

»Híres szakférfiaink« pedig nem mernek a Váci és Dorottya utcán járni, mert a vén nagy Kristóf olyan gúnyosan nézi őket talapzatáról, hogy belepirulnak.

AZ IRODALOM HALOTTJÁRÓL

(V a r g a J á n o s r ó l)

Az ő kompániája nincsen már meg. Nem tartozott sem a »Korona«-beli »titánokhoz«, sem a Kammon-klubhoz — azaz hogy mit is beszéljek, hiszen akkor még nem volt meg sem a Titaneum, sem a kammoni »hátsó asztal«, hanem volt csupán a »Kávéforrás«.

Az pedig nagyon magas hely volt az ő számára. Az egész Olympust mások ülték körül. Akinek ott hely jutott, az nem hagyott oda más embert ülni, kivált az olyan egyszerű, igénytelen embert, mint Varga János.

Ő csak ott a néhai boldog emlékezetű »Fillinger kávéház« emlőin növekedett. Neve nem kísértett a lapokban hasábos reklámok közt. A saját nevét nem tartotta érdemesnek a nyomdai festékre, mit keresne a közönséges hangzású Varga név a szépliteratúrában? Mást választott. De olyan éktelen nevet, ami ne csillogjon, ne mutasson semmit, ne hívja fel a világ irigykedését.

Bagó Matyinak írta magát.

Akkor még egzisztált a Tóth Kálmán lapja, a hajdan híres »Bolond Miska«. Abba kezdett Varga dolgozni s humoros versei (ami nagy ritkaság az élelapok versei közt) gyorsan nemcsak ismertté, de emlegetetté is tették nevét. A »Bál előtt és bál után« c. költeményt például országsherte szavalták.

Még jobban feltűntek a »Vasárnapi Ujság«-ban írt képmagyarázó cikkei az egyes népies szokásokról. Oly tősgyökeres nyelven voltak ezek írva s oly jóízű humorral, aminőket sem azelőtt, sem azóta nem olvastunk még.

A népies irodalomnak egy nagy tehetségű író t ígért már a kezdet is.

A vidám kedélyű, erőteljes külsejű ifjúnak nagy jövőt jósolt mindenki. Csak a szerénységből tudna már egyszer ki-
vetközni.

Szürke, lelkes szemei sokszor csillogtak ragyogó tűzben, midőn irodalmi kérdésekről volt szó. S búsan hanyatlott le feje, valahányszor arra gondolt, hogy valamely kenyérpálya után kell látnia.

Ügyvédi irodát nyitott Aradon, s nagy panaszok közt végzé teendőit, mert érezte a bánatot, amit az okozott neki, hogy a múzsáktól elpártolt. Hanem azért, bár nem szívesen, foglalkozott is az ügyvédséggel, kötelességét híven teljesíté, s csak egészen üres idejében lopózkodott a múzsákhoz, kik ezért nem aprehendáltak rá, s nem fordítottak neki hátat.

Itt írta a »Véletlen« című egyfelvonásos, kiváló sikert aratott vígjátékát, mely alá odajegyzé: »*Barilli olasz novellája után.*« (Ha minden drámaírónk ilyen magyaros őszinteséggel cselekednék, be kevés *eredeti színmű* maradna!)

Varga egyszerű szegedi polgár-szülök fia.

Sorsa így is nagyon emelkedett, mert Aradon irodája egyike lett a legkeresettebbeknek, s ő maga az intelligenciának egyik dísze. Megházasodván, bizonyos jólétre tett szert, házasságában boldog volt. Szerencsés embernek mondható így is, de mivé lehetett volna, ha életben marad s ha tehetségét idő előtt nem zsidbasztja a betegség, mely mint órló szú csak lassan-lassan, de biztosan pusztította!

Utóbbi két népszínműve kevésbé sikerült, de ezekben is sok jó és szép részletet találunk. Midőn ezeket írta, már akkor beteg volt. Beteg, olyan beteg, aki már maga is tudja, hogy sohasem lesz többé jobban.

De mégis szakadatlanul dolgozott.

Múlt évben részt vett az »Arad és vidéke« megalapításában s az még kezei közt lett az alvidék tekintélyesebb orgán-
numává.

Ez utolsó év már nem volt egyéb rá nézve, mint szomorú haldoklás.

Mikor legutoljára, néhány hét előtt lent voltam Szegeden: akkor beszélt a testvére, hogy a szegény János levelet

írt: azt írja, hogy még egyszer életében szeretne olyan almás pitét enni, mint aminőt valaha réges-régen, gyermekkorában evett.

A feleségem — mondá a jó testvér — sütött is neki, ma küldtük el a postán. Egész gyerek lett abból a szegény Jánosból!

Aztán szomorú arccal tette hozzá:

A halál vagy hirtelen viszi el az embert, vagy ha lassan viszi: mielőtt leszakítaná, előbb gyermekké teszi.

DUX ADOLF

Egy idő óta sűrűn kellett jelezniünk irodalmunkat ért veszteségeket. Míg egy írónk támad, tíznek szakítja ki kezéből a tollat a halál.

Ügyszólván nekrológ nekrológot követ. Még meg sem száradtak a göröngyök Lukács Móric sírján, alighogy eltemették tegnap a fiatal Varga Jánost Aradon, már ismét ki kell tűzni a fekete zászlót az Akadémia palotájára: az Akadémiának és a Kisfaludy Társaságnak van halottja Dux Adolfban.

Dr. Dux Adolf már egy éve betegeskedik. De ma reggel 6 órakor bekövetkezett halála még korántsem látszott oly közelnek.

Egy tevékeny és érdemekben gazdag élet az, amelyre ravatalánál visszatekintünk.

Dux Adolf németül írt teljes életében, s mégis a magyarul beszélő közönség hálája kéri a legközelebbi széket koporsójánál. Csak kis nemzeteknél, kis irodalmaknál lehet ilyen szerep, aminőt Dux Adolf oly szépen betöltött; ami kicsiny, de mégis több, mert hasznosabb a nagyokénál.

A magyar irodalmat és szellemi életet ő hozta és tartotta folytonos összeköttetésben a külfölddel. És nem lankadt sohasem, kedvét nem lohasztotta a nagy, folytonos munka, melynek csak izzadsága van, de nem fénylő látszatja. Jókait, Petőfit, Aranyt, Eötvöst, Vörösmartyt, Katonát ő fordította.

Lelkiismeretes volt e feladatban, nem az anyagi jutalom izgatta a majdnem bámulatos szorgalomra, melyet harminc

éven át kifejtett, mert az úgyszem volt, még a siker sem lehetett ösztöne, sarkantyúja — csak a cél.

Ez az a sarkantyú, melyről megismerjük a szellem országában az igazi nemes lovagot.

Érdemeit sem ösmerték el, néhányszor meg is támadták, nem az ő irigyei — hiszen őtőle nem lehetett irigyelni semmit — hanem a mindenütt jelenvaló kicsinyes lelkek, azoknak az irigyei, kiknek szellemi produktumait ő közvetítette.

Őt nem bántotta ez sem. Szakadatlanul haladt előre: fordított, dolgozott, fáradozott.

Mert az a fordítás nem megy ám olyan könnyen magyarból, mintha valaki Daudet, Feuillet, meg Bret Harte urakat fordítgatja. Hosszú, unalmas processzus az!

Először el kell olvasni, azután lefordítani úgy, hogy abba az utolsó élelaptól kezdve fel a legelső nagy lapig mindenki bírálólóg bele fog szólni, mert az nálunk nagy esemény.

Mikor aztán a nagy munka be van végezve, úgyhogy senki sem talál benne gáncsol, hibát, akkor jön a nehezebb vége: most már el kell indulni vele *házalni*, Bécsből Lipsésébe, Lipséséből Berlinbe. Sorba kell kopogtatni minden kiadó ajtaján, kapacitálni per mopsz, ezer és száz levelet megírni, kerülő utakon eleibe menni az ellenszenvnek, a közönynek, meglesni a jóakaratot, félretaszigálni az útból az akadályokat, míg végre egy kis nyomdafestékre talál a magyar szellem.

És ezt a szegény jó Dux Adolf mind végigcselekedte — miértünk, harminc hosszú éven keresztül.

Pedig ő maga sem volt mesterember. Művész a tollforogatásban. Erről tanúskodik kötött és kötetlen fordítása, mely hű majd mindig, és a német irodalom magaslatán áll, ott is a jobbak között.

És ennek az embernek, aki maga is tudott produkálni, volt annyi ereje egy egész életen át mindig a mások tündöklő homlokát mutogatni, sohasem mondani, hogy »nézzetek, itt vagyok én«, hanem azt kiáltani örökké: »Itt van ő. Gyönyörködjetek őbenne.«

Ezt a virtust nem mérik bőven az embereknek; nála is csak a hazafiság tarthatta azt meg épnek annyi ideig, hogy önzés, kimerültség össze nem törte.

A magyarság halottja ő, olyannyira a magyarságé, mint senki jobban.

Dux Adolf Pozsonyban született 1822-ben.

Pozsony abban az időben még rosszabb volt; igazi elővárosa Bécsnek. A német nyelv és szellem uralkodott ott. Még Kraxelhuberek sem voltak, mert a Kraxelhuberkedés már *támaszkodó helyzet*: jele, hogy ok van a támaszkodásra, valami tolja őket kifelé. No, hát az a valami még akkor nem volt meg. Nem is álmodtak róla.

De a 24 éves ifjú mintha megérezte volna, mivel viselős az idő. Kezébe vette a magyar nyelvtant és megtanulta a pogány nehéz nyelvet, melyről azt mondta mindenki, hogy mire való az, aminek ügyse lehet soha hasznát venni?

Mert ha a magyarokkal akar beszélni az ember, azért nem szükséges a nyelvükhöz nyúlkálni, ők tanulják meg az idegen nyelveket: ez úgy dukál, de teszik is magoktól, az az úzus.

Ha pedig a magyar irodalmat akarja búvárolni, no, azért ugyan nem érdemes magyarul tanulni: az összes évi literatúrájukat meg lehet venni húsz garason a kassai kalendáriumban.

De Dux megtanult magyarul, mégpedig rövid idő alatt olyan jól, hogy magyar cikk- s röpiratszengéket írhatott.

1854-ben alapították tekintélyes és mindig hazafias német lapunkat: a »Pester Lloyd«-ot. Ezen időtől kezdve kevés megszakítással (amikor az Ung. Lloydhoz ment át) e nagy orgánumnál helyét kitűnően betöltő s mindenki által tiszteletben tartott munkatársa volt egész a múlt év közepéig.

A múlt évben a tüdőtágulás, melyben évek során át szenvedett, vízikórrá fajult, s emiatt nyugalomba vágyván vonulni, rovatát átengedte dr. Silberstein Adolfnak, ki mintha e rovatnak tradíciói volnának, híven az öregúr nyomdokaira lépett, minek nem kevésbé örült budai magányában a rohamosan hanyatló beteg.

De betegsége dacára sem pihent. Folytonos figyelemmel kísérte budai haldoklásában is irodalmunkat. Azonfelül szakadatlan dolgozott. A német lexikonoknak ő írt a magyar dolgokról, s a Lónyay Menyhért szakkönyvét fordította, bár a szorosan vett anyagi szükség nem nyomta.

Szorosan véve, mondjuk, mert e folytonos munkában eltelt életnek nem volt, nem lehetett anyagi sikere.

A »Pester Lloyd« ötven forinttal nyugdíjazta havonkint, hitsorsosai pedig ötezer forintot gyűjtöttek számára. Ez volt minden, de most már arra sincs szüksége többé a néma halottnak.

Az ő elnémulásával magunk is némábbakká lettünk. A tolmács halt meg.

Dux Adolf két eredeti könyvet is adott ki, egy beszélygyűjteményt és egy vastag ismeretterjesztő kötetet »Aus Ungarn« címmel.

Megemlítjük még, hogy aránylag fiatal özvegyet hagyott hátra.

PAULAY-BANKETT

A Nemzeti Színház tagjai, írók és tisztelők serege, ma este ünnepélyes lakomát rendezett *Paulay Ede*, a Nemzeti Színház drámai igazgatójának tiszteletére, kinek a Ferenc József-renddel való kitüntetéséről már ismételt volt alkalomunk megemlékezni.

Nyolcvannégyen gyűltek egybe a Hungária dísztermében. Jelen voltak a Nemzeti Színház drámai osztályának férfi- és nőtagjai kivétel nélkül, számos operai tag, a drámaírók közül *Csiky Gergely*, *Várady Antal*, *Szász Károly*, *Bartók Lajos*, s hírlapírók *Urváry*, *Vadnay*, *Gyulai*, *Ágai* s számos színházi kritikus.

Az asztalfőn *Paulay* foglalt helyet. Jobbján *br. Podmaniczky* intendáns, balján *Ribáry* miniszteri tanácsos ült.

Fél tízkor kezdődött a vacsora, melynek menüje a következő volt.:

Esturgeon et fogas sauce tartare.

Vin de Neszmély.

Roastbeef à l'anglaise et filet de
mouton à la jardinière

Vin de Sashegy.

Canard et poularde rotis
Salade. Compote française

Champagne.

Crème nationale.
Fruits, fromages.
Café. Thé.

A pecsenyénél fölkelt *Podmaniczky* báró és poharát emelte a királyi családra.

Utána *Gyulai Pál* »termetéhez illő rövidséggel« mondott toasztot hajdani tanártársára, Paulayra, kivel együtt nevelték a Nemzeti Színház művészeinek sok jelesét.

Győry Vilmos mint pap és a kereszt szolgája, rendkívül illőnek találta, hogy ezen »kereszt« alkalmából szót emeljen és éltesse Paulayt.

Szász Károly »nem mint író, csak mint közönség« élteti azon férfiút, ki neki legtöbb élvezetes estét szerzett. »Nincs okuk félni a mai színészeknek az összehasonlítástól a régiekkel« mondá.

Ribáry Felekinére és Prielle-re ürité poharát.

Bercsényi a Nemzeti Színház tagjai nevében ékes szavakkal köszönté fel a szeretett igazgatót.

Vadnay Károly a sajtó nevében éltette azt az embert, aki, mióta a Nemzeti Színháznál van, ugyancsak megkönnyíté annak feladatát.

Ez volt az utolsó pohárköszöntő, mely után víg cigányzene mellett táncra perdült a társaság. Nem vagyok próféta, hogy megmondhatnám: mikor ér véget a kedélyes mulatság.

BUS—BACH PÉTER

Férfiat énekelek. A nagy Busbachot zengi lantom húrja.
Mert testre kicsiny, de mamelukságra nagy.

Ha az »úr«-ból mameluk lesz, az még mindig olyan,
mint a hajlékony vessző, kis szellő nem mozdítja, nagy szelek
vagy balra, vagy jobbra hajlítják, — de ha a burgerből lesz

mameluk, az már olyan, mint az érzéketlen tuskó, csak ülőhelynek jó, vagy a tűzre.

*

Busbach összes múltját és jelenét a neve magyarázza. Azelőtt az ellenzékhez, a bús magyarokhoz tartozott. Azelőtt ő is *bús* volt, most pedig, mióta képviselő lett, azóta valóságos *Bach*.

Nincs abban egy porcikányi függetlenség sem, nem hogy öt forint 25 krajcárnyi hazafiság lenne benne naponkint.

*

Az úgynevezett nagyszájú emberek közé tartozik. A nyelvét, mint a váci asszonyoknak, külön fog kelleni agyonütni a halála után.

Ha minden rossz beszédét, amit eddig itt-ott tartott, kinyomatná, műveinek egy-egy példányából még egy Somogyi könyvtárt lehetne ajándékozni Szegednek.

De ha csak a jó beszédeit venné be, éppen úgy nézne ki elokvenciájának monumentuma, mint a Vizvári »összes művei« Odry Lehelnél.

Az Odry könyvtárában ugyanis van egy *üres papirosból* álló díszkötetű könyv, ezzel a felirattal: Vizvári »válogatott művei«.

*

Herr Busbach különben prókátor m e s t e r e m b e r.
A mesterembert szándékosan ritkítjuk, mert ő csakis mint mesterséget űzte azt.

S az üzlet jól jövedelmezett. Volt egy kis klientélája is, van egy-két háza és egy csinos villácskája Ausseeban.

Most már csak egy rendjelecske kellene még!

Meglesz, herr Vetter, ne búsuljon!

*

Az emberek azonban mégis gazdagabbnak hitték őt, mint aminő. Úgy látszik, nagyon szegényen vonult el működési pályájáról.

Az gondolták: Busbachnak *meggyőződése* is van, — de bebizonyult, hogy nincs.

Csalóka Péter úr, a városi közgyűléseken nagy vitéz volt, támadott, mint egy Don Quixotte, harcolt, küzdött és hadonászott minden ellen, ami felülről jött.

Tisza Kálmán egy napon a választások előtt így szólt tanácsosaihoz:

— Noe is mindenféle állatot bevett a bárkájába. Én is be szeretnék venni. *Bűnbakom* már volt, *Busbakom* még nem volt. Jó volna megvenni ezt a Busbakot.

— Ennek csak egy ebéd kell, kegyelmes uram!

S úgy lőn, amint beszéltek.

Egy ismeretes mameluk meghívta ebédre Busbakot, s Tisza Kálmán mellé ültették.

Mint *ellenzéki* ült le, mint *kormánypárti* kelt fel az asztal mellől.

*

Ez volt a Busbak vig története.

S ez az oka, hogy tegnap a képviselőház pénzügyi bizottságában semmi megróni valót nem talált még a rendőrségen sem.

A derék Busbak meg van elégedve mindennel és mindenkivel.

Hanem a választói közül bezzeg senki sincs megelégedve a derék, becsületos Busbachhal!

JÓ AZ ÖREG A HÁZNÁL

100 arany pályadíjt lehetne annak az embernek kitűzni, aki a debreceni zsinat tárgyalásait olvasta, — az ember biztos volna, hogy nem veszélyezteteti az aranyait.

Annál még csak egy szárazabb olvasmány van:

A Ghyczy Kálmán könyve.

*

Mindig azt beszélték az öregúrról, hogy félénk ember, hogy sohasem tudja magát ráhatározni semmire.

No, hogy mennyire nem igaz ez, mutatja ez a röpirat.

Egy röpirat, amely azt demonstrálja, hogy még mindig több adót kell fizetnünk.

S új adónemeket hoz javaslatba, fokozni kívánja a fogyasztási adót és a fináncok hatalmát.

Erre a röpiratra is jó lesz rányomatni, ami Ghyczy Kálmán falujában, a templomon ékeskedik, hogy:

»Készült itt helyben Igmádon.«

Mert az ember azt hihetné különben, hogy nem az »igmándi tekintetes komposszessor úr« gondolta ki ezeket a dolgokat, hanem valami fináncminiszteri tanácsos, a Szapáry mulattatására.

*

Az angolok rossz néven vették Disraelitől, hogy visszavonulván a miniszterségtől, regényeket írt.

Mi meg Ghyczynek azt vesszük rossz néven, hogy ha unja magát otthon Igmádon, mért nem ír inkább regényt. Révaiék kiadják.

A röpiratot különben Ráth Mór *adta ki*.

De a publikum be nem veszi.

De mi is lelte az öreget, hogy így megfordítja a világrendet?

Eddig már megszoktuk a »volt« miniszterektől, hogy ők vetik a legnagyobb gáncsot az utódoknak. Nehezítik útjokat, frontot csinálnak ellenük, vagy ha nem is, legalább titokban frondeurkódnak.

S íme, a jó öreg Ghyczy ehelyett maga nyúl be a darázs-fészekbe, hogy a fullánk őt érje.

S majdan könnyebben szedhessék ki a darázsokat a kollégák.

De nem lehetetlen, hogy a látszat dacára mégis csak a nyugalomba vonult miniszter hagyományos politikája ez!

.. Mert ha ennek a tervnek véletlenül neki találna ug-rani Szapáry, százat lehet tenni egy ellen, hogy megbukik.

*

S ha Szapáry megbukik (de már erre kétszázat lehetne tenni), zicher miniszterelnöknek bukik meg.

No, hogy ebből mi következik — azt minden okos ember eltalálja.

*

Ghyczy röpirata ezért nem veszedelmes.

Meg azért, mert az adófokozás már teljes lehetetlenség.

Ghyczy röpiratának tehát éppen csak annyi gyakorlati értéke van, mintha valaki arról írna munkát, hogy miként kellene juttatni az égbe lajtorja nélkül egy eleven pesti susz-tert, hogy az angyaloknak ne kelljen meztláb járniok ?

*

Egy van csak, ami csodálatos vonás az öregúrban. Hogy mikor és miért szerette meg olyan nagyon az úgynevezett fináncokat ?

Ezek az ő gyűlölt, szeretett gyermekei. Ezeknek ő megengedne mindent s szerető keble semmit sem képes tőlük megtagadni.

E kedves kíváncsiaknak megengedi még azt is, hogy mindenkor szemlét tarthassanak az adóköteles raktárában és üzletében.

A szegény adókötelesek, ez üldözött vadak pedig csak hadd tűrjenek és örüljenek rajta, hogy fel nem akasztják őket.

Mert tán föl is akasztanák .. ha ennek következtében nem apadna az állam kárára a *fejadó*, vagyis műnyelven a személykereseti-adó.

*

De ne tréfáljunk.

Ghyczy könyve megjelent. Meglehet, hogy tanulhatnak belőle a szakemberek, s lehet, hogy sokan elolvassák a laiku-sok közül is.

De az az egy bizonyos, hogy senki sem fogja elmondani a szerzőről, amit Teleki Sándor magáról mondott:

»Hogy jól fogta föl a nemzet géniuszát.«

A DRÁMAÍRÓK HAZÁJA

(Csevegés)

»Száz arany egy poloskáért!« — szokott lenni felírva néhol a boltajtókon egy-egy táblácskán, hol oda van rajzolva nagyított alakban a hirdetmény mellé két oldalról a poloska is, arany színekben.

Valahányszor arra sétál el valami drámaíró (s vajon a nap melyik órájában ne sétálna?), mindig megrebben és elhalványodik, sóhajt, kezét szívére teszi (hiszen a mellényzseb is ott azon a tájon van véletlenül), s gondolataiban, mint a villám cikázik át az elkeseredés emésztő töprengése:

— Hát egy poloska is annyit érne, mint egy sikertült darab?

De ez csak helytelen értelmezése a bolti táblácskának.

Jönni fog idő (és már nem is lehet valami nagyon messze), amikor ilyen táblácskák fognak állni reklámul a puskaművelek cégtábláin: »huszonöt arany egy drámaíróért.«

Mert, uraim, küszöbén állunk annak, hogy éppen mint a poloskák elszaporodása folytán, a drámaírók kipusztítására is valami arkánumot találjanak fel.

Nehezen fog ugyan menni, mert szerény véleményünk szerint százszor könnyebb a poloskákat kipusztítani, mint a drámaírókat.

Aki valaha Szana Tamásnál megfordult, az láthatott az ő budoárjában két nagy karosszéket.

E két karosszéken tornyosodik a népszínházi száz aranyos pályázat eredményének harmadrésze.

Ha éjjelenként recsegni kezd a két izmos bútordarab kísértetiesen, mintha Poe Edgar sötét rajzainak alakjai suhannának el a szobában, a hiúság láncai csörögnek ez árnyakon, a szegény Szana Tamást valami lidérc lenyomja az ágyá-

ba, mellére térdel, — ő akkor tudja, hogy ugyanekkor Királyi Pali is ilyen helyzetben van.

S ez neki jól esik.

Mert hiába nincs olyan szív a világon, amelyikbe a káröröm nem fér be.

De hát ez még csak megjárta a *Pulszky* Ferenc drámájáig.

Hanem most? Mi lesz mármost?

Most már tehát senki se ment többé ettől a ragályos nyavalyától.

S nem lehetetlen, hogy a Teleki-vígjátékdíjra Tisza Kálmán is pályázik, és hogy a népszínmű-pályázatra Kossuth is küldött darabot.

Kritikusok, vigyázzatok!

Úgy okoskodjatok, mint a 48-iki szabadságharc után egy Földváry, kinek a csizmáját akarták leporolni egy úri palota előszobájában.

— Vigyázz, fiam! — mondja az inasnak. — Hátha a nagyapád pora van rajta.

... Kritikusok, vigyázzatok!

SZAPÁRY SZÉKE

Ha éjjel megzörögteni valami az ablakot, vagy ha a pap ablakában megcsördülnek a templomkulcsok, ha az asztalra helyezett palack, egyszerre pattan és megreped, ez biztos jele annak, hogy halál történik.

De hátha a szék recsen az ember alatt és összetörik?

S kivált ha az a szék a miniszteri piros szék?

Vajon mit érzett a »bádoghajú« miniszter, mikor ropogni kezdett alatta az a hatalmas, izmos bútordarab, melynek használati joga ezerszer többet ér tulajdonjogánál?

*

Hogy éppen az ő székének kellett összetörni! Az övének, aki sem nem olyan kövér, mint Szende, sem nem olyan lejárta, mint Pauler, — mert Trefortot nem akarom említeni, miután Trefort »kenyérbe van téve« s valóban kegyetlenség volna őt elejteni, mert más foglalkozásra nem való.

És mégis a fátum gróf Szapáryt jelöli ki határozottan. A nyolc miniszter közül ő a »tizenharmadik«, ki egy év lefolyása alatt ki fog esni a miniszterségből.

Mert a fátumban, a csodákban és az isteni kijelentésekben hinni kell.

Ha nem volnának titkos égi hatalmak, vajon hogyan álmodhatta volna meg gróf Andrássy Manó, hogy az Izabella-gyűrűje elveszett?

Van, igenis van misztérium a természetben, s ha nem volt lehetetlenség az, hogy Szapáry miniszter legyen, — bizonyára nem lehetetlenség az sem, hogy Szapáry miniszter *ne legyen*.

*

A szék-eltörésből nem lett valami lényeges baj. Őexcellenciája hirtelen észrevette és nem esett el. A szolgák sietve hoztak más széket, mivel még két fölösleges piros bársonyszék van a képviselőházban.

De e csodálatos intermezzo elsápasztá a mamelukok ábrázatját.

Móricz Palya megdöbbsent, szíve hangosan dobogott.

— Én babonás ember vagyok — mondá Palya. — Isten legyen nekünk irgalmas.

— Már a lelketlen bútordarabok is megmozdulnak alattok! — véle Verhovay. — De már ezeket bizonyosan szélsőbaloldali asztalos csinálta!

— Valaha az asztalokban laktak a kopogó szellemek — jegyzé meg Szalay Imre.

— A forradalmi szellem sokkal szerényebb — tudáskodék Ugron —, visszahúzódott a székekbe.

AHOL UNATKOZNAK

¶ Nagy szerencse egy *kezdő* íróra nézve, ha a darabját elfogadja a drámabíráló bizottság, és nagy pech, ha el nem fogadja.

De egy veterán íróra nézve az is a szerencse forrása lehet, ha rossz darabot ír.

Pulszky Ferenc mindazt visszanyeri most a népszerűségéből, amit apródonként elvesztett, csupán azért, mert rossz darabot írt.

Nincs a világon logika!

S ha van, az olyan görbe, hogy senki sem igazodhat el rajta.

*

A »Felsülés« már maga e cím mint rossz ómen lebegett e darab fölött.

Pulszky Ferenc azt hiszi, hogy a drámabíró bizottság sült fel.

A »Fővárosi Lapok« azt hiszi, hogy Pulszky fog felsülni a felolvasással.

Pedig legjobban fog felsülni az egyetemi hallgatóság — a meghallgatással.

*

Van ebben a »Felsülésben« egy érdekes jelenet. Két politikai nagyság ugyanis párbajt vív egymással. Midőn kiállnak a küzdőmókra mielőtt elsütnék a pisztolyt, elkezdenek előbb disputálni a párbaj jogosultságáról a társadalomban.

Ez a disputa éppen egy félórát tölt ki a véres csatatéren.

Mit szólnának az ilyen színpadi szerkezethez Rohonczy Gida és Komjáthy Béla?

*

Hanem azért ezt a darabot, ha már a gonosz drámabíró bizottság be nem eresztette is a Nemzeti Színházba, mégis kár a feledés karmainak szétmarcangolni.

Hát mire való a Népszínház? Ott úgy sincs kilátás jó darabokra.

Oda kellene adni az egész darabot Blahánénak, hogy elejétől végig énekelje el egymaga, mint valamikor ezt a verset:

»Müller Gyula
Nagy Naptára
Szerkesztette
Fribejsz István
Ezernyolcszáz
Ötvenhétben stb.«

Már ez csak elég lejtős próza volt s mégis sirtunk rajta a fájdalomtól valamikor régen, régen. ma már nem is igaz talán.

*

Az utolsó évtizedben Blahánéra szabták a hazai népszínműírók a darabjaikat.

Ez volt a selyem-korszak.

Ma már olyan fűzfapoéták is akadnak, akik Pálmai Ilka idomaihoz öntik elmeszüleményüket.

Ez a gyócs-korszak.

Pulszky Ferenc fogta magát, írt egy olyan darabot, melyben csak Greguss Ágost és az öreg Wenzel Gusztáv tudnák eljátszani művészileg a főbb szerepeket.

*

Pulszky Gusztáv üres óráiban tudvalevőleg egyetemi tanár is. A tanterem ajtaja fölé, melyben előadásait tartja, nemrég ilyen feliratú cédulát akasztottak ki a nebulók:

»A h o l u n a t k o z n a k.«

Most már letépte onnan a cédulát a pedellus, de az ötlet elég jó arra, hogy ismételtessék annak a teremnek ajtaján is, hol a felolvasás lesz.

Mert nagyon ügyes felirat ez, amit roppant jól lehet applikálni.

Most még tán csak az egyetemen, a száraz felolvasásokon, de maholnap a Népszínházban is.

Ha a Nemzeti Színház nem volna, a fővárosnak alig lenne más mulatóhelye, mint az egyetlenegy *képviselőház*.

TÖMEGES KIVÉGZÉS BUDAPESTEN

(Rajz a kutya-állapotokról)

Mióta a kutyák is beléptek az adófizetők sorába, azóta sokkal magasabb nívóra emelkedtek, sőt tán a politikával is foglalkoznak, mely őket tényezőkké emelte az államban. És az nekik nem is valami nehéz, mert sokkal szorosabb összeköttetésben vannak az irányadó magas körökkel, mint a közönséges polgárok.

Különösen az arisztokrata kutyák élnek nagy fényben, selyemvánkoson ülnek úrnők lábainál, pompás ételekkel táplálkoznak s arcépeiket Pállik örökíti meg . .

Sohasem felejttem el — engedjenek kérem egy kis kitérést —, midőn a múlt hónapban Horgos nevű faluban voltam, találkoztam egy fogattal, melyben egy szegedi előkelő úri ember: Kárász ült. Arca csüggedt, szomorú volt. Némán, szomorú biccentéssel fogadta köszönésemet . nem is csoda, egy kis koporsót tartott a kezeiben.

Egy kis diófakoporsó mindig olyan látvány, mely mélyen hat az emberre s sötét színeket vegyít hangulatába.

Horgoson megkérdeztem, kije halt meg Kárásznak. Hiszen az tudtommal nem is nős ember.

Ott aztán nevetve mondták, hogy a kis kutyáját jött ide eltemetni a nemesi uradalmába.

— Abban a kis koporsóban ?

— Igen, abban a koporsóban feküdt a kis Nini ölebecske.

Örökre elnémult szegényke.

— Pedig milyen szépen tudott ugatni.

— Bizony, rettenetes dolog az, hogy ezek a szegény kutyák is megdöglenek.

— De hát miért hozza ide, hiszen otthon is elkaparhatta volna ?

— Mit gondol ön ? Egy Kárász nem hagyhatja azt, hogy a kis Nini ott feküdjék abban a közönséges burger városban. Itt az ősi parkban legyen édes pihenőhelye neki.

Bocsánat e kitérésért, mely a humanizmus diadalainak egyik kis bizonyítéka.

A kis Nini úgyis már kimúlt, és nem fog rá irigykedni senki.

Még tán mindössze egy síremlék fogja elmondani, ki és mi volt ő, s azzal vége.

Nem is írtam volna meg, de mint novellaírónak meseterségemhez tartozik kiemelni az ellentéteket. Ezekkel a színekkel dolgozom én. Ha erőszakos kivégzéseket akarok rajzolni, bevezetésül egy természetes kimúlás szépségeit festem.

Tagadhatatlanul sok kutya örülhet annak, hogy nem született embernek, de uraim, nem mind arany mégsem, ami fénylik. A kutyatársadalomban is vannak békétlen, elcsigázott és rosszul táplált elemek.

Azon nagy drámának, melyet leírandó vagyok s mely Greguss Ágostnak talán egy kutyatragédiához fog tárgyat szolgáltatni, egyetlenegy kutya volt az oka.

Mert mint a nagy folyamok is egyetlen picike forrásból származnak, úgy jönnek a veszedelmek is. Tavasszal ugyanis egy demokrata kutya érkezett a poros országúton Budára.

Szép nyári délután volt. A nap arany sugarai pazarul szórták fényüket. A kutya alkalmasint azért tartott Budára, mert a kutyák összes dicsősége és ragyogó múltja e fényes városhoz tapad, hol már kutyavásár is volt egyszer.

A kutya szép fekete volt — s hogy regénystílusban folytassam —, behunytt szemekkel futott Buda felé.

Szemeit hihetőleg azért hunyta be, nehogy a kanyargó Duna folyamat, hazánk testén e gyönyörű ezüstpaszomántot lássa, mert a kutya *víziszonyban szenvedett*.

Nagy baj ez, kérem. Ha az ember víziszonyban szenved, hát ihatik bort, de a kutyának nincsen bora, hát harap.

Budára érve a Vízivárosban megpillantá a »Fehér kutya« című vendégfogadót, s annak a cégtábláján fehér kollégáját.

Elkezdett vele konverzálni — de az nem felelgetett neki...

Dühösen ment odább s ahány kutyát csak látott útközben, mind összeharapta.

És, uraim, semmi sem terjed olyan nagyon, mint a veszetség, még tán a korrupció sem.

Hogy mi lett az idegen kutyából, azt majd ki fogja nyomozni a történelem. Ő maga teljesen elveszett, de nyomai megmaradtak.

A »hetes szám« rettenetesen ránehezedett ős Buda kutyalakóira.

Hetednapra megveszett egy csomó kutya.

Hetedik hétre még nagyobb csomó veszett meg. Most a hetedik hónap közeledik.

A boldogtalan kutyák arról tanácskoznak, hogy jó volna valami hasznót húzni e nagy szerencsétlenségből s petíciókat szándékoznak benyújtani a biztosító társaságokhoz, hogy szabad legyen az életüket asszekuráltatni.

De miként a történelemíró hidegen megy el az elesett hús- és százezrek között s figyelemmel csupán a királyok és az országnagyok dolgát kíséri, — mi is akként állapodtunk meg a rettenetes vészben báró *Edelsheim-Gyulai kutyáinál*.

Aki ismerte e kedves kicsinyeket, és a nagyméltóságú *newfoundlandit*, az bizonyára meg fog döbbsenni borzasztó sorsukon.

De hát hogy az Andrássy Manó híres Izabella-gyűrűjének három betűjével (S. F. V.) éljünk: Sic Fata Volunt.

Egy sötét gyanú lopózott be a híres tábornok fejébe.

Ezek a kutyák is az utcákon kóborogtak. Hátha ezek is meg vannak veszve? És itt jön a »hetedik hónap«.

Tartsunk halálos ítéletet fölöttük.

És ki lett mondva, *hogy a kutyák ki fognak végeztetni*.

Mély gyászba öltözött az egész palota. A szolgák baljós-latúan suttogtak a folyosókon.

A tábornok megélt — de a kutyái meg fognak halni.

A dolog ki volt mondva, s minden mutatta, hogy ez lesz az első nagy aktusa, ami sikerülni fog.

A kutyák pedig nem tudtak erről semmit, hanem gondtalanul ógyelegtek föl s alá a lépcsőkön, az udvaron és a szobákban.

Nem is lesz addig a kutyákból semmi, míg nem lesz nekik egy párt-orgániumuk, ahol az ellenök való merényletek híre idejekorán napfényre jöjjön.

Az óra rémesen kongott déli tizenkettőt. Ez volt a halál-harang csengése.

A *newfoundlandit* levezették a pincébe .

Az lement gyanútlanul.

Egy lövés dördült el, s megszűnt élni.

Milyen halál! Az emberek közt kevés van olyan boldog, aki pincében halhat meg boros hordóra hajtva haldokló fejét.

A lövés zaját meghallotta ott fõn a szép báróné:

— Szent isten, mi történik odalenn?

— Semmi, semmi . . . A newfoundlandit lőtték agyon.

— A newfoundlandit? De hát lehetséges ez? Én azt hittem, valami közönséges katonát. De a newfoundlandit! Ez borzasztó, uram.

Most azután két új lövés dördült el. A szép báróné elsápadt.

— Mit cselekszik ön, báró? — Kegyelem!

— Nincs kegyelem. Meg kell halniok.

— Miért, miért? Hisz ártatlanok.

— Elhiszem, de hátha megvesznek.

— Nos, akkor kell õket agyonlõni, nem elõbb.

— Ha majd valakit megharapnak, késõ lesz.

— Menjen ön, uram! Ez olyan osztrák politika.

— De édesem — szõlt a báró —, be kell bizonyítanom, hogy erélyes ember vagyok. Minden kutyát kiirtok a házból.

— A *Mungót* és a *Murzukot* is?

— Azokat is.

— Azok az én kutyáim. Azokat én nem engedem.

— Akaratomat semmi sem változtatja meg.

— Pedig hogy örültek ezek a kedves kis ebceskék a fölgyógyulásodon.

— Nincs pardon!

— Jól van hát . . . de ám lásd a következését. Én magam fogom inspirálni a lapokat. Verhovaynak megüzenem az esetet, s másnap szent, hogy cikkek jönnek ellened ezzel a felirattal:

»*Edelsheim-Gyulai mint gyilkos.*«

Edelsheim-Gyulai megrezzent s megkegyelmezett *Murzuknak* és *Mungónak*.

A kedves kis állatkák azonban addig is, míg a hetedik hónap kisütné, ha vajon tiszták-e még, orvosi felügyelet alá adattak. A szép bárónének hetenkint kétszer küldenek pontos jelentést — állapotukról.

A Murzuknak az utóbbi napokban a szõre — kezd ki-menni, Mungó azonban jól érzi magát.

De ez csak a doktori jelentés.

Mert így magunk közt szólva, lehetetlen, hogy jól esnék ez a hosszú szabadságolás nekik, akik meg vannak szokva esténként színházakba, hangversenyekbe járni — az úrnőjükkal.

KISS JÓZSEF KÖLTEMÉNYEI*

Kiss József neve már régen táplálkozik nyomdafestékkel. Majdnem tizenöt éve ír már ő többnyire jó dolgokat. Szűkebb körben mindig számított, derék tehetségét mindig elősmerték a suba alatt. Az irodalmi emberek, ha elkezdtek egymást megszámlálni, sohasem felejtették el. Mindig rájöttek, hogy ő is itt van, de nem érezték, hogy itt van. Semmilyen helyet sem bírt magának kiszorítani. Meglehet, mert szerényebb volt a többinél, lehet, hogy szerencsétlenebb és valószínűbb azért, mert még nem jött el az ideje.

Hanem mikor aztán egy német művésztől hallották szavaltatni az »Ágota kisasszony«-t, egyik igen szép költői rajzát, s látták, milyen szép az németül, akkor elhitték, hogy magyarul is az.

Mindig eszembe jut az az adoma, mikor a londoni orvoshoz utazott budai magyar embernek azt mondá, baját megvizsgálva a doktor:

— Önnek fürdő kellene, uram csakhogy félek, igen sokba fog kerülni, mert nagyon, nagyon messze van. Kérdés, ha elszánja-e ön magát?

— El vagyok, uram, szánva, megyek én akár a világ végére.

— Menjen ön el Magyarországra . Budára . Van ott egy Császárfürdő .

Kevés híja, hogy közbe nem rikkantott:

— Tyű! Hiszen éppen mellette lakom, hanem aztán mégis csak elszégyellte magát s nagy bölcsen szó nélkül utazott haza meggyógyulni. Sokszor megesett ez már rajtunk különböző variációban. Mindig is restelltük utólagosan. Így

* Kiadja Grill Károly. Ára 2 frt 40 krajcár.

Kiss Józsefnél is. S hogy helyreüssük a mulasztást, elkezdünk két kézzel szórni a dicséretet rá. Ezt is így szoktuk.

Pedig az nem praktikus dolog. Ha valakit éhezni hagyunk, hiába rakjuk eleibe mindazt az ételt egyszerre, amit esztendőkön át megvontunk tőle: nem bírja megemészteni.

Innen a visszahatás az »Egyetértés« és a »Vasárnapi Ujság« kritikáiban, melyek máris hajlandók a túlságos dicsősegből lefaragni egy keveset.

Márpedig a Kiss József előttünk fekvő kötete megérdemelte volna, hogy egyhangú tetszéssel örüljön neki a sajtó.

Tagadhatatlan, minden túlzás émelygős, s korántsem szándékunk akár Aranyhoz, akár Gyulaihoz (kinek kötete most van sajtó alatt) hasonlítani Kiss Józsefet, de ezt ő maga sem akarja, s általában megfoghatatlan, hogy a »Vasárnapi Ujság« hogyan jut ahhoz, e két nagy érdemes költővel ütni egyet Kiss Józsefen.

Kiss Józsefet a fiatal generációval kell venni, amellyel támadt s amellyel együtt működik. Itt pedig ő áll az első helyen Reviczky Gyula, Bartók Lajos és Ábrányi Kornél mellett. Ez egyszer tagadhatatlan.

Ha nem lett volna is az első: elsővé tenné a kötet, mely nemcsak nyomdászatusunknak válik díszére, mert a lehető legizlésebb amatőr-kiadás, oly fényes köntös, aminőt a magyar irodalmi termékek nemigen bírnak még, hanem a beltartalmával is a maradandó becsű költői termékek között fog helyt foglalni mindenkor, sőt bármely kifejlett irodalmi nemzetnél is számot tenne.

Kiss Józsefnek hatalmas érzéke van a népies forma iránt s az enemű balladáiban méltó utódja Aranynak. Igaz, hogy néhol nagyon is a nyomán igyekszik járni, de a legtöbb balladájában ismét, mint a »Kincses Lázár leánya« és »A szép Batóné«-ban az ő saját felfogása és ereje domborodik ki, és még leginkább »Simon Judit«-ban. Az ős népies formának új és tetszetős alakot ad az ő egyénisége.

A 200 lapra terjedő kötet mindenféle genre-t foglal magában, s bár a balladák, melyeket ő »tragédiák«-nak nevez, képezik a kötet koronáját, sok gyönyörű költeményt találunk a lírai részben is, mert a költő meleg bensőséggel tud érezni, s érzelmeinek megtalálja a formát.

De beszéljenek magukért e sorok, midőn anyja sírjáról szól:

»Valahol messze,
Valaha régen
Megástak egy sírt
Temetőszélen.
Fája elsüppedt,
Hantja behorpadt,
Ki nyugszik ottan,
Azt én tudom csak —
Én tudom csak.

Nem jártam arra,
De oda szállnék,
Nem láttam soha,
De rátalálnék,
Valami titkos
Erő él bennem,
Az megmondaná:
Merre kell mennem —
Merre kell mennem . . .

Ha egyebet sem ír Kiss József, mint e kis költeményt, már akkor is igazi költőnek kellene tartanunk őt, kinél a közvetlenség bája és a művész esztergályozó tehetsége akképp egyesül, hogy egyik sem foglal el a másik medréből semmit, hanem bizonyos harmóniában folynak egymás mellett.

De hány meg hány szebbnél-szebb vers van e kötetben, melyek az író sokoldalú tehetségét feltüntetik. Ott a »Magány« a líraiak, »Ágota kisasszony« az elbeszélők között mint csúcspontok, de ami azokon alul van, azok is mind jelentékeny tehetség termékei, tele hangulattal, erővel és színekkel.

Kiss Józsefnek nincs széles látköre, fantáziája nem csapongó, nagyobb alkotásai már nemigen lesznek, mert se mély, sem magas, de éppen abban van az ő nagy érdeme, hogy meg tud maradni a saját mezsgyéjén.

Bartóktól abban különbözik, hogy az ízlése tisztultabb, nyelve tömörebb, egyénisége konszolidáltabb, míg viszont Bartók eredetibb és izmosabb, Reviczky mélyebb mindkettőjüknél, de ez legkevésbé van még kiforrva.

Kiss József már ma egy teljesen bevezetett költői egyéniség, s kötete kiválóbb helyet biztosít neki a magyar irodalomtörténetben.

Keveset ír, de gonddal. S ezt kövesse ezentúl is, mert elfogultság a produkció mennyiségéhez és nem minőségéhez szabni az ítéletet valamely tehetségről, mint azt egy lap teszi Kiss Józsefről.

Annyi azonban bizonyos, hogy költőnk kissé túlskrupulózus s néhol szinte észrevehető a csiszolás költeményeiben, ami mindig rontja az illúziót.

A gondolat akkor szép, ha mintegy odaleheltnek látszik.

Mióta Arany és Gyulai lantja már csak igen ritkán peng, azóta még nem tett poéta nagyobb s élénkebb hatást a közönség közt, mint Kiss József (mert Vajda sokkal nagyobb költő, mintsem a mai generáció méltathatná). S ez a hatás teljesen indokolt és örvendetes.

Elteltekintve a kiváló költői bectől, melynek elismerését senki sem merné megvonni a Kiss József költeményeitől, még egy speciális érdeme van az ő költeményeinek, olyan érdem, melyet gáncképp említenek fel a legtöbben, s ez az, hogy a magyar népies ruhát ráadta a zsidókra, mert balladáinak hősei többnyire zsidó lányok és zsidó ifjak, akik azonban úgy tesznek, úgy gondolkoznak és beszélnek, mint a mi magyar parasztjaink. Lehet, hogy ez hibájuk a balladáknak, de vég-eredményben annyi, hogy a magyar zsidókat bevitte a magyar poézisbe, s illetve a magyar poézist vitte a zsidók közé. Ennek csak jó eredménye lehet, mert minden összekötő kapocs között legerősebb az arany kapocs.

MIT VEGYEN MAGUKNAK A PAPA ?

Igen, igen, magukról van szó, kedves picinyeim! Ne hagyják magukat, kérem, mert ez most a magácskák szezonja: jön a fehér *karácsony*.

A csúf Mikulás már elment, aki a gyerekeket megijesztette, most már a Jézuska jön majd, aki csak örömet fog okozni.

Ha kiteszik az ablakba a csizmacskáikat és cipőiket, bizonyosan telerakja ő s még a karácsonyfára is jut.

Igaz, hogy nem lehet tudni: mit hoz, mit nem hoz a kedves Jézuska. Az az ő titka egész a gyertyagyújtásig — de mondok én mégis egy jó tanácsot.

Mert protekció van ám ahhoz is. Úgy áll tudniillik a dolog, hogy a Jézuska adja ugyan a pénzt, de mégis a papa és a mama veszi meg az ajándékokat, mert a Jézuska még odáig nem vitte annyira, hogy eljárjon a boltokba alkudozni a kereskedősegédekkel.

Hát éppen azért meg lehet úgy szépszerével súgni a papának, vegye meg Győry Vilmos bácsi gyönyörű könyvecskéjét, az »*Ünnepi ajándék*«-ot, mert annál szebbet, kedvesebbet még képzelni sem lehet.

»Mindennapra egy képecske,
Minden képhez egy versecske.«

Csak ennyit ígér Győry bácsi (e kitűnő írónk, ki e gyermekkönyvben több kedélynek, bensőségnek és humornak adta jelét, mint sokan nagyhangon hirdetett »összes műveik«-ben), csak ennyit ígér, de többet ad, mert e képecskék igazi remekművek, s a gyermekvilágnak oly ragyogó tükre, hogy elandalodva tesszük le.

Irodalmi rovatunkban már velt szó az »*Ünnepi ajándék*«-ról. Ezúttal csak egy kis mutatványt közlünk belőle, újólaj ajánlva ezt melegen a kedves apróságoknak.

A karmantyú nagyon illik,
Kis lányoknak, asszonyoknak,
De a fiuk — helyesebb lesz —
Ha meleghez, ha hideghez
Jó idején hozzászoknak.

*

Szürke felhők már szakadnak,
Zöld levélkék már fakadnak,
Nyájasabb a napsugár;
Jöjj tavasz, jöjj, — kis madárka,
Gyermek, ember, ifjú, lányka,
Fű, fa minden várva vár!

*

Üsd ide, dobd át, várom a labdát
És ez ütővel, rája lesővel
Fejbe zuhintom, vissza suhintom.

*

Ugyan mit nézsz, kis barátom?
Ahá, értem, tudom, látom:
Ott a fán csörög egy szarka,
Illeg-bíleg hosszú farka!

*

Itt van újra, újra eljött szeptember hó eleje,
Újra elmúlt a nyugalmas szünnapoknak ideje;
Újra kezdem iskolámat: kérlek, áldott Istenem,
Jóvoltoddal, kegyelmeddel újra légy te is velem!

*

Nézi, nézi a vidéket,
Pusztá erdőt, sárga rétet
S száll a sóhaj: Oh, be kár,
Hogy minden oly pusztá már!

HÁROM GYŰLÉS ÖSSZEVÉVE

Karcolat

Elnökök: { Péchy Tamás.
Mailáth György.
Ribáry József.

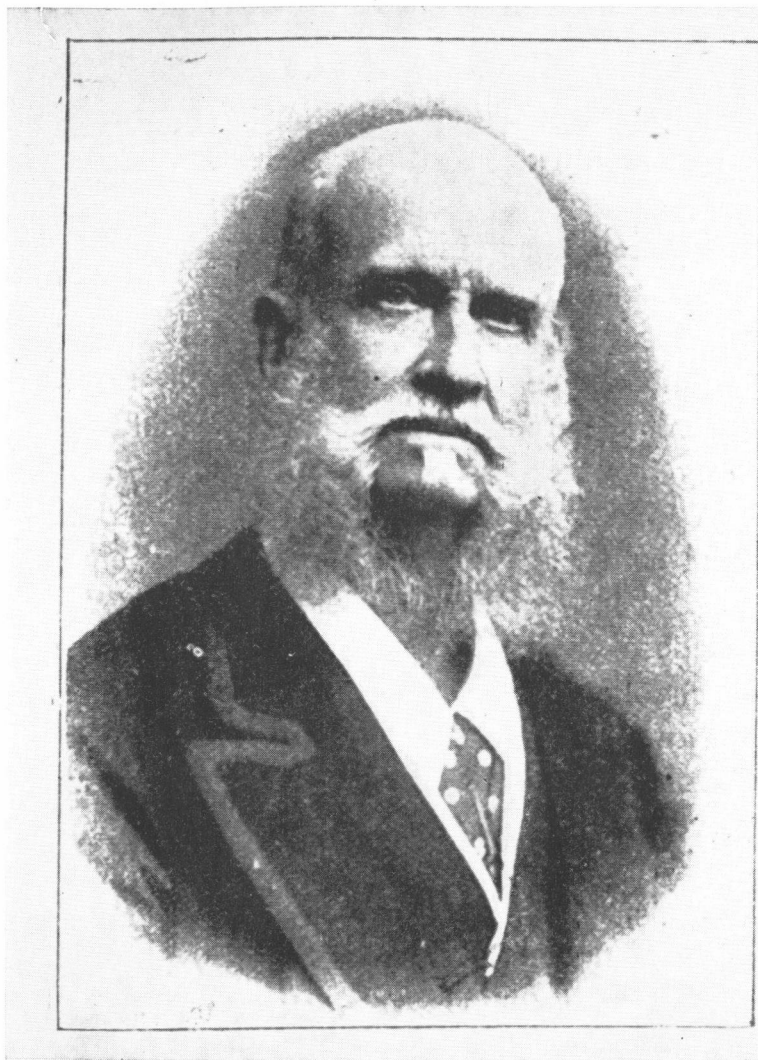
A jegyzőkönyvek felolvastattak mind a három helyen. De a jegyzőkönyvet csak egy helyen hallgatták meg a tagok, ott, ahol a legkevesebb nyomatéka van: a színész-kongresszuson.

A képviselőház ülései egy idő óta éppen olyanok, mint a protestáns »alumneum«-ban a — koszt.

Dara, grica, borsó, kása, bab és krumpli, lencse, pohánka.
Újra bab és kása, krumpli és lencse, pohánka.

Jönnek a jelentések.

Azután jön a napirend. Egy kis szószátyárkodás. Az ellenzék mond valamit, vagy nem mond semmit. Ha semmit se mond, azért unalmas a gyűlés mert semmit sem mondott, ha pedig mond valamit, az is annyi, mintha semmit se mondott volna, — mert úgylis leszavazzák.

Podmaniczky Frigyes báró

Az interpellációk sem események már. Ki lenne olyan naiv ma már, hogy komolyan vegye az interpellációkat?

A miniszterek csak mosolyognak már, mikor meghallják a sztereotíp: »Tekintettel erre« stb.

S kész már a fejükben a szintén sztereotíp formula: »Tekintettel arra« stb.

Ma Kemény Gábor válaszolt egy interpellációra.

A háznak ez idő szerint egyetlen humoros alakja.

S a nagy humorista sem bírt kiszorítani semmi poént, amin mosolyogni lehetett volna.

A legtöbbet érő dolog volt a Prónay Józsi kérvénye. Hol vette, hol nem vette . . . a felsőpárkányi parasztok peticionálnak a *polgári házasság behozatala ellen*.

Reszkess, XIX-ik század, nemes Felsőpárkány helység utadba áll, hogy mer mozogni ez a hitvány kor! Felsőpárkány ezt nem engedi!

*

Most menjünk át a *felsőházba*, a Múzeum-kerten keresztül.

Ha jeligét kellene választanom a méltóságos rendek tanácskozó termébe feliratnak, ezt választanám:

»Észrevétel nélkül.«

In hoc signo . . . élük át az életet a főrendek. Azoknak minden úgy van jól, ahogy van, még az is, amivel nincsenek megelegetve.

A világ, az emberiség és annak fejlődése igazán olyan hitványság, hogy egy méltóságos szájnak kár azért felnyitódni.

Hiszen ők megélnék — észrevétel nélkül is!

Legrettenetesebb feladata az országbírónak: az elnöknek van, mert ő nemcsak a legmagasabb névnapokat és születésnapokat tartozik számon tartani, s így tudni az egész kalendáriumot, hanem mindennemű szerencsétlenségeknek és katasztrófáknak ő a hivatalos bemondója, amikor is alkalom adatik őnekie csillogtatni államférfiúi éleselméjűségét.

Ma is egy meglepő eseményre figyelmeztette a főrendeket, hogy Bécsben ugyanis egy nagyon gyászos esemény történt, a Ringszínház égése.

A főrendek közül még bizonyára sokan nem tudták a dolgot s élénk kíváncsisággal figyelték meg elnökük szavait, korántsem sejdítve, hogy azok olyan befejezésben nyerjenek művészi egészset.

Az elnök ugyanis tudatta, látván az általános felindulást, hogy a külső teremben egy aláírási ív van kitéve, ahol a méltóságos urak nagy felindulásukat azonnal csillapíthatják.

Nem akarok maliciózus lenni, de önként fölmerül az a kérdés, nem lesz-e vajon ennek káros hatása a főrendiház *eddiggi látogatottságára* nézve?

Azután a napirend következett.

A nagy humorista (B. Kemény) itt is beszélt a kikészítési forgalomról.

Senki sem hallgatta.

Elfogadtatott minden — *észrevétel nélkül.*

*

Siessünk most már innen a komédiások országgyűlésére — azaz, hogy ne siessünk, mert ezek éppen »apré« vannak a főrendekkel.

Ezek az urak éppen ellenkezőleg *mindenre észrevételt tesznek*, még ott is, ahol semmit nem vettek észre.

A főrendeknél egy órai ülés mindig egy félóráig tart, emitt pedig egy félórai ülés egy egész napig.

De mivelhogy a szentivánénekének, bármilyen hosszú vala is, mégis lőn vége: így lőn vége a kongresszusnak is — dacára annak, hogy Komócsy bátyánk is benne volt.

Ribáry jött ma elnökölni, hogy berekessze az ülésezéseket.

Be is rekesztette, miután előbb némi észrevételek történtek a jegyzőkönyv tartalmára és stílusára.

Közvetlen a berekesztés után eszébe jutott Rajkay Istvánnak (hiába, jó ötletek csak a színészkongresszuson születhetnek), hogy nini: itt van ez a szűziességnek díjakat osztó Karácsonyi Guidó gróf!

Ha óméltósága díjakat adott azoknak, akik »még« erényesek, miért ne adna azoknak is, akik »már« erényesek?

Óreg, elélemedett színésznők is vannak a nyugdíjintézet kötelékében. Fiatal korukban . . . mikor még a gróf is fiatal volt . . . azelőtt . . . ki tudja . . . talán . . . ; egyszerűen el kellene kérni a gróftól a nyugdíjintézet számára annak a 100 ezer frt-nak egy részét, amit jótékony célokra adott a trónörökös násza alkalmával.

Mialatt ezt Rajkay elmondta, azalatt eszébe jutott valakinek az az észrevétel, hogy jó volna rosszallást fejteni ki azon társulatoknak, melyek nem képviseltették magukat.

Azután eszükbe jön az elnöknek köszönetet szavazni. Majd az alelnöknek.

Valaki észrevételezi, hogy a napisajtónak is szavazzunk köszönetet. Hiszen úgylis benne vannak már.

Végre az elnöknek nem jut eszébe semmi s bezárja a gyűlést azzal az észrevétellel, hogy *jövőre még igen sok meabeszélni valójuk maradt.*

A FUKAR MAGYAROK

(A hírlaprói nyugdíjintézet kérvénye és a pénzügyi bizottság)

Szapáry Gyula grófnak született s azt tartja, hogy megél, mert grófnak született.

Az egyik őse *szántott*, — neki hát határozottan joga van *aradni*.

S arat is — az igaz, hogy nem sikereket, hanem fizetéseket és mellékes jövedelmeket.

A miniszterség szép hivatal s lehet is belőle csinálni valamit. Csoda, hogy rájött az a Pázmándy Dénes.

Egyszerűen egy Szapárynak nem létezik a szótárában ez a szó: nyugdíj. Ő csak megél valahogy: a többi emberhez pedig semmi köze.

Kivált ha az a többi ember újságíró. Ha Tiszai Kálmán be tudná csempészni a »lutherani comburantur«

helyett »scriptores comburantur« a törvénykönyvbe, Szapáry Gyula még alázatosabb szolgája lenne Tiszai Kálmánnak.

Podmaniczky Frigyes esetlen ember. *Elveszi* a színházi jegyeket az újságíróktól, pedig éppen meg kellene nekik *hagyni*, hogy ha netalán tán valami *tűz* lenne, hadd *égyenek* bent valamennyien.

*

— Hallatlan szemtelenség kell ahhoz mégis — gondolja magában Szapáry —, hogy ezek az újságírók, akik a közvéleményt szolgálják, az államtól kérnek a nyugdíjintézetük számára segélyt.

Hát mi köze az államnak a közvéleményhez s a közvéleménynek az államhoz?

Nyugdíjt ezeknek? Akik szidnak bennünket, marnak, tépnek bennünket, az államot, — mert mi vagyunk az állam!

Újságírót, aki harap, elnémítani érdemes pénzért, vagy az se rossz üzlet: fogadni olyan újságírókat, akik visszaharapnak, de hogy az olyan újságírókra költsünk, akiknek már kihullt a foga — az abszurdum.

Ha a minisztereknek nincs nyugdíjuk, miért legyen a miniszter-falóknak.

Hiszen azok jól lehetnek lakva örökké — mert mindig benne vagyunk a gyomrukban.

— Nem én, egy garast sem szavazok meg a hírlapírói nyugdíjintézetnek — mondá a nemes gróf a mai pénzügyi bizottsági ülésen.

*

A *legbúsabb Bak* felkelt erre és osztja a pénzügyminiszter nézetét.

Busbak oszt, — de nem sokszoroz.

Busbak el van keseredve, — az újságíró had ellen, mert elméjének kamera obszkurájában semmiféle fénypontokat nem bírt eddig felfedezni a zsurnalisztika.

A nyugdíjintézet úgyis megél — úgymond —, ő sem szavazza meg a 2 ezer forintot.

Nem is méltányos, hogy az egyik nyugdíjintézet (a tisztelt ház) segítse a másikat (a hírlapíróét).

Van ott elég invalidus .

Teszem azt Busbak.

Aztán takarékoskodni kell mindennel.

Még a bölcsességgel is.

Ezért indokolt, hogy még az olyan ember is, mint a Busbak, meg mer mukkanni a pénzügyi bizottságban, aki csak azt tudja a pénzügytanból, hogy ami a *kliensé*, az könnyen lehet az *övé*.

*

Ignaz *Helpfi* állt ki most a platzra. Tőle mindenki azt várta volna, hogy amennyiben ő is bele szokott fusserolni az újságírásba, a nyugdíjintézet mellett szólal fel.

Nem. Ő is osztja az excellenciának nézeteit. Az újságírók olyan grobiánok, mintha ők volnának azok az ismeretes hordárok.

Ő nem szavazza meg a kétezer florint. Éljenek meg a maguk emberségibül.

Vagy megélnék, és *akkor úgysem kell nekik a segély*.

Vagy nem élnek meg és *akkor meg sokkal jobb*.

*

Hanem hogy *Hegedüs* Sándor mért tartózkodik a miniszter indokait megcáfolni, arra csakugyan nincs felelet.

Vagy neki latinul van minden, ami ellenkezik a miniszterek magas akaratával?

Nem kutatjuk. Csak egyszerűen konstatáljuk azon szűkeblűséget, hogy azok az emberek, akik bűnös könnyelműséggel dobálják ki az ablakon a milliókat, hátradugják kezeiket, mikor az alkotmány és szabadság elaggott tollharcosai segélyért fordulnak az országhoz, ahhoz az országhoz, mely nekik köszönheti, hogy a piros székeik most egy csomó nulla terpeszkedik nagyúri dolyffel.

. De hova jutottam már én is az okoskodások terén? ... még végre magam sütöm ki, hogy a hírlapírók nem érdemlik meg ezért az ország elismerését.

A KARÁCSONYI AJÁNDÉK

(Karcolat a tisztelt házból)

A kormányt meg akarták lepni a mamelukok és a törvénytörők. Hadd legyen valami édes örömük karácsonyra, amit jó szívvvel fogadjanak, mintha a kis Jézuska hozta volna.

Ki akarták szolgáztatni a Verhovay fejét.

Hiszen úgylátva olyan örömtelen őexcellenciáik élete. Egy kis ajándék tőle mosolyt csal orcáikra, melyeken a hazafiúi tépelődés szántja, örökösen szántja barázdáit.

Aztán örömet okozni másoknak annyi, mint élvezetet szerezni magunknak.

A dolog jól is ment volna egészen. A »krisztkindli« okvetlenül meg lett volna, ha a bokorban ott nincs egy kapcáskodó furfangos diák.

Hogy ezektől a prókátoroktól már sehol sem lehet nyugton az ember!

Már-már bizonyos volt a kiadatás, mikor csak előállott Komjáthy Béla s az érdemleges felolvasás előtt felolvasni követte az esküdtszék határozatát és a főügyész átiratát.

»Minek már ez a kötekedés?« — Ezt olvashatta minden arcon. Ezek a prókátorok olyan ok nélkül pedánsok és szőrszálhasogatók, mintha bizony Verhovayn segíthetne valami; elhatározták, hogy kiadják, hát kiadják, ha az van is benn a hivatalos aktában, hogy:

»Kossuth Lajos azt izente stb.«

De Komjáthy csak követeli, s ha már követeli, meg kell lenni a hárszabályok szerint. Egy haszontalanul elfecsérelt félóra biz ez, semmi egyéb.

— No, hát akkor felolvasom — dörmögi Joanovics István előadó s kedvetlenül nyúlt az aktákhoz, hogy kivegye közülök a kívánt ügydarabot.

Keresztülapozta előlről, aztán keresztülapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta ujjait, megint keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról — de bizony nincs közte a kívánt irat.

Kikapja erre Baross jegyző a Joanovics kezéből a már vaskos percsomót bosszankodva. Mit értene ahhoz Joanovics Pista? Mindenhez szaktudomány kell! Majd megtalálja ő, de mindjárt.

Keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról — de bizony nincs közte a kívánt irat.

Dühbe jött erre Péchy jegyző. Úgy látszik, ezek már a »büfé után vannak« . . . Úgyes ember kell mindenhez Hun az az iratsomó? Add ide hamar!

Keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról — de bizony nincs közte a kívánt irat.

Indulatra gerjedt öreg Péchy házelnök. Mit értene az aktákhoz a fiók Péchy. Átkozott fiatalság, ezek a betűt sem ismerik még! A szélsőbal már nyihog, türelmetlenkedik. Ide azzal az iratsomóval!

Keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról. Ejnye, hol a pokolban van hát? Megnyálazta az ujjait, megint keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról — de bizony nincs közte a kívánt irat.

A felkiáltások egész hangzavarrá tornyosultak:

— Szép redakcionális rend!

— A derék mentelmi bizottság!

— Alapos egy bizottság!

— Innen sugárzik ki a rend Nagy-Magyarországba.

És Péchy Tamás még mindig, lapozott az akták között. Reszkető ujjai idegesen babráltak az ívekben, szemei előtt lázadón táncoltak a fekete betűk.

Perc perc után múlt. Az óramutató örülten sietett tova . . .

Komjáthy felemelkedett és azt indítványozta, hogy függesztessék fel az ülés, hogy azon idő alatt a lelkiismeretes előadó megismerkedhessék a lereferált üggyel.

Az ülés felfüggesztetett, de az aktákat bizony nem találták. Azokat még most az éji órákban is, midőn e sorokat írjuk, eszeveszetten keresi az előadó — *szakácsnéja*.

Mert ő áll gyanú alatt, hogy vagy a karácsonyi kalács alá terítette, vagy pedig kisöpörte a szeméttel.

S így nem lett semmi a miniszterek krisztkindlijéből, a Verhovay fejének kiadatása bizonytalan időkre halasztatván.

AZ INTENDÁNS

Egy idő óta kétségkívül ő a legemlegettebb alakja a zsurnalisztikának. S minthogy sohasem olyan fekete az ördög, mint amilyenek festik, Podmaniczky sem olyan rossz ember, mint amilyennek látszik.

Frigyes bárónak csak szeszélyei vannak. Migrénes is, egy kicsit gyomorhurutja is van, sőt meglehet köszvénye is — ezt azonban titkolja, s ez a csepp hiúság éppen semmit se von le szeretetreméltóságából.

Mert a szíve mindennekfelett jó. Néha makacs, csökönys és katonás. Látszik, hogy *honvéd* volt.

Néha azonban hirtelen megkapitulál. Ekkor a volt *osztrák* katona látszik rajta.

*

A színházi intendánsok Magyarországon nem kapnak fizetést.

Neki nincs semmi fizetése, hanem csak háromezer forintnyi *fájdalompénzt* húz. Mert az intendánsnak nem kell sokat dolgoznia, de sokat kell túrnie — a sajtó pusztító s időszakonként megújuló kirohanásai következtében.

Ami baj csak van a Nemzeti Színháznál, az mind az ő baja, sőt még a népszínházi dolgokért is ő szenved. Ha jó ott a népszínmű, minek adta akkor oda? ha rossz, akkor is azért rossz, hogy minek adta oda?

Mikor Blaháné népszerűsége mindig emelkedőben volt, csak őt szidták akkor is, hogy:

— Íme, a Nemzeti Színházé lehetne!

Most, hogy Blaháné napja már a délpontra jutott, okolják.

— Ha el nem ereszti: úgy nem szenvedett volna népies vénája az operettek lascivitásában.

Most aztán Podmaniczky csak egyben találja örömét, ha Blahánét nézi:

— Hízik . . nagyon hízik . . rettenetesen hízik. Ühüm, hüüm, úgy van, ő hízik.

És nem tudni: mit akar ezzel mondani? Azt-e, hogy nem-sokára behízik a Nemzeti Színházi primadonnának kvalifikációjába, vagy azt, hogy mégsem az ő lelkén fekszik egészen, amiért Blahánét elvesztette a Nemzeti Színház.

*

Podmaniczkyt különben a tarka nadrágjai után a legnevezetesebbé egyes *elejtett mondásai* tették. Ezek egy elképzelt agglegény ideges észjárását tükrözik vissza.

Az a mondása már meglehetősen el van nyűve, hogy »*Shakespeare-t vagy jól kell adni, vagy sehogy — de adni kell*«, és mégis e mondás örökké ott fog ragyogni a Thiers Adolfé mellett, hogy »az alkotmányos király csak uralkodik, de nem kormányoz«.

Egyébiránt Podmaniczky, hogy e mondásnál időzzünk, szintén nem kormányoz, de az igaz, nem is uralkodik.

Ő csak beszél. Délelőtt így, délután úgy.

Zsörtölődik, pöröl, zúgolódik, panaszkodik s ha valame-lyik barátja megkérdezi:

— Miért haragszol, Frigyeském?

— Miért . . miért? . . Hát mit tudom én, miért? Hát már mindent én tudjak, hát már más ne tudjon semmit?

*

Idegessége, ellentmondási viszketege és türelmetlenkedése néha a legkomikusabb mondásokba kergetik.

— Ősmered X. urat? — kérdik tőle.

— Hogyne ősmerném — mondja —, hiszen unokaöcsém!

— Ha nem csalódom, egy Kerekes-leány az anyja?

— Az anyja? — vágja oda türelmetlenül a báró. — Nem volt annak soha anyja!

*

A divatra nagyon haragszik. Azt tartja, hogy minden embernek eredeti, veleszületett ízléssel kell bírnia s megtalálni egy ruhát, amely illik neki. S ennek a ruhának — éppen mint egy költeménynek — valami eszmét kell kifejeznie.

— Hát a te excentrikus öltözeted ugyan miféle eszmét fejez ki? — kérdik tőle gúnyosan.

— Én a szász király verseit parodizálom.

*

Néha akad egy-egy sikerült megjegyzése is. Egyszer valaki azt találta előtte mondani, hogy Törs Kálmán rosszul fordította le gróf Fredro darabját.

— Ne bántsa kérem Törs Kálmánt — mondja ismeretes orrhangján —, mert abból még miniszter is lesz.

— Nem lehet biz az, mert baloldali.

— Mit tudja azt maga, barátom? A lutheránus ember *ballábbal* szokott a fűrhéces kocsira föllépni.

Ezt magáról tudhatja Frici báró a legjobban.

*

Zivatar nélküli napjait nagyon megzavarta a múltkori »szabadjegy-hecc«. Nagy darázsfészekbe nyúlt a jegyek elvételeivel. Csak mások beszéltek rá — és akkor is előre látta a forradalmat.

Az ingyenjegyeknek — dicséretére legyen mondva különben — nagy ellensége. Megesett többször, hogy mikor a színészek ingyenjegyet kérnek tőle, roppant kedvetlen ábrázatot vágva mondja.

— Jöjjenek velem!

S viszi őket a pénztárhoz.

Ott aztán kiveszi szemük láttára a pénzt tárcájából s megváltja a jegyeket a saját zsebéből.

Az így lefőzött színészek persze hogy ezentúl soha többé nem alkalmatlankodnak ingyenjegyért.

Mikor a legutóbbi napokban a 8-ik számú padot potyapadnak berendezte, Szigeti Imre azt indítványozta, hogy a

pad mögé állíttasson egy póznát s arra ilyen feliratú táblácskát:

»Itt ülnek azok, akik nem fizetnek.«

A bárónak annyira tetszett ez az indítvány, hogy csupamosoly volt az ábrázata egész addig, míg oda nem vetődött Bartók s el nem beszélte, hogy micsoda rettenetes zúgolódás van a hírlapírók között.

Elkomolyodott erre a báró s elkezdte dünnyögni szokott szagztatott mondásait.

— Most mi lesz . . . béke se lesz . . . nyugalom se lesz . . . színház se lesz . . . publikum se lesz . . . semmi se lesz . . . így lesz.

S másnap azután ő retirált meg.

Az ingyenjegyek megvannak szilárdan, mint a Sion. S Podmaniczky megint nem rossz ember.

De tréfán kívül nem is rossz ember.

AZ UTOLSÓ SZÁM

— Karcolat —

Azt írhatnám, hogy az utolsó nap, de hiszen mindenkinek megvan az a joga, hogy a saját szempontjából tekintse a világot, s azért írtam: *az utolsó szám*.

Az idő szárnyának még egy csattanása, s itt van az *elseje*; azaz hogy az *elsejénél* is több: . . . itt van az *új esztendő*.

Igaz, hogy az új esztendőnek is nagyban növeli a nevezetességét az a körülmény, hogy a hónap elsejével kezdődik, — de nekünk még tán a hónap elsejénél is több.

Az utolsó nap érzékenyebb, szomorúbb mint akármelyik.

*

Az emberiség ritkán jegyez elmúló évet rögtön az elmúlása után oda, ahol a boldog éveit tartja fölrva.

Mert az esztendők is olyanok, mint a tudósok, meg kell kopaszodniok előbb, s csak azután jutnak be az akadémiába.

A rossz időt is jóvá teszi — a rosszabb!

Ki tudja hát: micsoda fényes év lesz még ebből az 1881-ik esztendőből; nem kell vele fumigative bánni!

*

Aztán nagyon relativ dolog az, melyik a jó év, melyik a rossz.

Az öregemberek már az én gyerekkoromban mondogatták, hogy: »No, valaha még a só is sósbabb volt!«

Én pedig most mondogatom azokra az évekre, amiket ők megpanaszoltak, hogy: »hej, akkor volt még jó világ: szebb színe volt még akkor a rózsának is!«

Nem igaz! Az évek majdnem egyformák. Csak mi leszünk örökké fáradtabbak és mérgesebbek.

Sőt egynémelyikünk még öregszik is.

*

A haldokló esztendő harapós volt egy kicsit. Háborút ugyan nem hozott és csak potyára ijesztgetett a nyáron az üstökös csillaggal.

De elég olyan sebet ütött, amiért nevezetes lesz a következő kollégái előtt nagyon sokáig.

A muszka cár meggyilkolását említsem-e, vagy a derék amerikai elnökét?

A bécsi szerencsétlenség pedig egyike a legnagyobb világhatalmas katasztrófáknak, borzalmasságban mindeneket felülmúló.

Hát ez bizony elég szerencsétlen esztendő volt.

Nem is igen sokat törődnénk az elmúlásával, ha ő ránk, hírlapírókra nézve nem lenne több, mint a közönséges embereknek.

*

A közönséges emberek mindössze felakasztják a szögre, ha elfogyott a régi, az új kalendáriumot — s ezzel folyik ismét minden a régi kerékvágásban.

De mi kiadjuk az *utolsó számot*. Mi ma utoljára megyünk el ez évben kedves ismerőseinkhez, ma az »utolsó vizit«.

Szívesen látott vendégek voltunk eddig, meginvitált minket a család újévig minden napra a reggelihez. Meg is jelentünk pontosan. Elfelejtük ami történt.

De ma . . . ma utoljára megyünk. És pedig szorongva, mert azt a szót várjuk újra a kedves házigazdától vagy a háziasszonytól, hogy: »Legyen megint szerencsénk, kedves „Pesti Hírlap” barátom!»

Ázért hát, tisztelt olvasóink, szomorúan búcsúzunk el önöktől ma, hogy holnap reggel megint összerosolyoghassunk — a reggelinél.

Isten önökkel! Tőlünk ugyan nem látnak egy betűt sem az idén!

FÜGGELEK

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK KEZDETEI

AZ ELSŐ ÜLÉS

(Karcolat)

Az »új ház« hát együtt van. Olyan ez már, mint a hetedik gyerek, senki sem kíváncsi valami nagyon a kinézésére. Apja (Tisza Kálmán) vonásait fogja magán viselni, mint a többiek, az anyjából (a nemzetből) igen kevés lesz benne.

Hanem azért, mert meddők a napok eseményekben s mert már a Renz-cirkusz is elvesztette lázas vonzerejét — némi érdekltséget költ fel a másik cirkusz: az új ház.

A régi clownok . de ki is maradt néhány. Csupa fiatalok jöttek helyükbe.

Az első sorokban ülnek a régiek, az öregek. Ezeket már mind ismerjük, tehát fölösleges róluk szólni. Utánuk egész erdeje a fiatal generációnak: ezeket még abszolúte nem ismerjük, tehát lehetetlen róluk szólni.

A Sándor utca denique fölvette régi jellegét. Az ideiglenes országház előtt már tíz óra előtt álldogálni kezdtek a kíváncsiak és a bús hazafiak, kik mindannyiszor eljönnek megbámulni a »honatyákat«, kik közt most nagyon sok »uramócsém« van.

Ütött-kopott alakok járnak ide minden új háztól boldogabb napokat várva — magukra. Nagy fantaszták, tervkövácok, sorsüldözöttek . tehát nagy bolondok.

Bent a folyosókon, hol méla csend uralkodott több hónapra át, fölhangzik a zsvivaj, a nagy élénkség.

Az öregek hazajöttek ide s mégis idegenül érzik még magukat, mert sok ismeretlen arcra találnak, a fiatalok idegenül léptek be s mégis otthon látszanak lenni, mert néhány ismerősre bukkantak.

Iskolatársak találkoznak össze. Nevetnek, élcelnek afölött, hogy:

— Ki hitte volna? Nemrég még együtt ültünk a szamárpadban.

... Biz az pedig megeshetik rajtuk még ezután is.

A tradíciók uralkodnak ma. A múlt országgyűlés tagjai mint igazi arisztokraták fumigative nézik a fiatalokat.

— Szervusz, gyerek! Téged is felküldtek? No, hát csak aztán jó viseld magadat!

De egy hely mégis van, ahol a balek képviselő is helyén van: az a büfé.

A »ház angyalkái« ezek fölött tartanak szemlét, s mindjárt kinézik az első két-három pohár likőr után, melyikből milyen kapacitás lesz.

Amint ott sűrögnek-forognak és alakulnak, kiki sötét ünnepies színekbe öltözve, inkább estély-társaságnak látszik a tisztelt ház, mint politikai testületnek: nem is beszélnek még politikáról. A Lendl-ügy már elaludt, új napi-kérdés még nincs. Ha Zichy Jenő gróf »Figaro« módjára nem jelenne meg egyszerre mindenütt (sajátságos ember, talán tíz példányban is megvan), kiről aztán eszébe jut mindenkinek a »haza« — bizony tán el is felejtének, hogy miért jöttek itt össze.

De végigrezeg a csengettyű hangja, s mind betódulnak a folyosókról.

Az öreg, ősz Boér, az örökös korelnök ül az emelvényen, a jegyzői székeken a legfiatalabb képviselők fészkelődnek: a »szélsőbal szépe« Hentaller, Fenyvessy Ferenc világos szőke hajával, b. Prónay Gábor gyermekded arcú fiú, Grecsák, Biasini, s e virító fiatalság közt, mintha az egész kor fiatalságát képviselné, egy kopasz fej — melynek tulajdonosát nem nevezzük meg. Egy kopasz fej — korjegyzőnek!

A miniszterek jelen vannak valamennyien. Tisza sötét kabátban és szokatlan gonddal öltözve, Szende Béla pedig most először — *német pantallonban*.

A »miniszter úr pantallonja« képezi a közbeszéd tárgyát.

— Rossz ómen! — mondják a szélbaliak.

— Bevezetés a trónbeszédhez.

Csanády Sándor megbotránkozva szorít kezét Szendével és aztán odamegy Irányihoz, hogy ha netalán az idén is követelné a »sárga—fekete« zászló levételét a várpalotáról, hát követelje azt is, hogy Szende vesse le alkotmányellenes nad-

rágját: mert ő pusztán a magyar nadrágja miatt jutott be a kabinetbe, sőt Szegeden is azért választották meg.

S valahányszor ilyen pajkos gondolata támadt jó Csánádynak, mindig nagy szívfájdalommal tekint egy üres hely felé, hol a szegény Németh Berci csinálta már ilyenkor a vicceket.

No, de túlhan is van hézag elegendő. Sok »rossz szem« is kiesett a rostán — hála istennek.

Csak a papok ne volnának olyan túlságban. Az ember úgy érzi magát, mintha valami nagy temetés készülődne.

Sötét színt kölcsönöznek a háznak, amit nem élénkít egyéb veres szín, csak az Antonescu rőt szakálla: mintha a nemzetiségek vörös politikáját jelképezné.

A PARLAMENTI NYITÁNY

Karcolat

Megnyílt tehát az 1881-iki országgyűlés, melynek már a praeludiuma is olyan mérges volt.

A bevezetés után ítéelve, ez lesz a legharapósabb parlament.

Még az öreg Boér bácsi is tűzbe jött s ugyancsak lepiron-gatta Csánádyt.

Ezek a tüzes szikrák, amik az ösgyűlésen csillogtak a korelnök szemciben, azóta ott lebegnek a ház atmoszférájában mint gyúanyag.

Sőt azon módon kihatoltak a folyosóra.

Mint némely asszony, a »tisztelt ház« is csak pongyolában érdekes.

A »tisztelt ház« pongyolája pedig a »mélyen tisztelt folyosó«.

*

De hogy ennek a Komjáthynak mindenütt ott kell lenni!

Ha Verhovayt lövik le, az ő testének kell azt fedezni.

Ha Váradynak van baja, azt is az ő teste óvja.

Hiszen az igaz, hogy elég terjedelmes a teste, de hogyan terjedhet mégis — a *pólusokig*?

*

Ha Sir John Falstaffot valaki lerajzólná szekundánsnak, hát azt mondanák, hogy művészi komikum.

S Komjáthy Bélára mégsem mondanak semmit ebben a minőségben.

Igaz, hogy ha másrészt Váradyt rajzólnák le vívófélnek — az is valószínűtlen lenne a művészetben.

Az életben megeshetik mind a kettő.

De hát jól van az így. Mundus se expediet.

Ha az eljárás tán nem egészen *egyenes*, legyen hát legalább az egyik szekundáns *túlgömbölyű*.

*

De csitt a párbajokról.

Mert párbajokat vívni ha nem is — de róluk fecsegni tilos, tilos, tilos . .

(Az embert nem veszik be kaszinó-tagnak.)

A párbajok végre is kedélyes dolgok ma már s többé-kevésbé hasonlítanak a Kecskeméthy Aurél és a Kemény Zsigmond egykori párbajához, mikor a jó öreg Kemény se-hogy sem bírta, amint ellenfelével mordul szembenállott, elsütöni a rozsdás karabély-pisztolyt.

— Vigyázz, te Zsiga — figyelmezteti ijedten a kakassal erőlködő ellenfelét Kecskeméthy. — Vigyázz, az istenért mert még meg találasz löni.

*

Különben az események fája is olyan, mint az igazi fa: az egyik kéreg benövi a másikat.

A »folyosó-beszédet« elnyomja a trónbeszéd. A lapok szája, miként a Moloch toroka, idegesen van kitátva erre a csemegére.

Huh! A trónbeszéd!

Nagy fontosságú esemény a nemzet életében.

Igen. Nagy fontosságú, mert kétszáz vezércikknek a szülőanyja s millió rizsma papiros befeketítője.

Már négy nap óta öltögeti nyelvét az éhes Moloch, de eddig még egy morzsa sem hullt belőle a szájába.

*

A muszka azt mondja a karácsonyról, hogy az az a nap, amikor úgy jól lakik az ember, hogy sem ülni, sem állni, sem enni nem tud.

No, hát ez a mi napunk. A lapok ünnepnapja, amikor egy olyan nagy darab hull a torkukba, hogy két hétig kell megemészteni.

Az újságírók szeme csillog, a »névtelen félistenek« tele tarisznyával lépnek az íróasztalokhoz. Mennykövekkel tele tarisznyával.

De ma nem hajigálják még ki, mert nagyon sok van (azt csak akkor esik jól mutogatni, ha nincs), hanem csak megperzselik velük a közel eső tárgyakat.

*

Ha a trónbeszédhez nem is esik közel a Füzesséry sarkantyúja és a gróf Andrássy Tivadar huszáruniformisa, mégis mindenesetre ezek voltak a mai ülés legszebb tárgyai.

Gyula gróf »katona-fiát« nagyon sokan megnézték, igyekezőn arcvonásaiból kiolvasni a nagy tulajdonokat.

Füzesséryn meg azt bámulták meg, hogy ugyan mire hiú ez az ember, hogy úgy kiöltözik mindig.

Különben volt egypár mente is és egypár kard!

A képviselőház éppen azt a karaktert viselte magán, mint mikor a jogászok tartanak valami politikát, aztán kiírják a plakátra, hogy »találkozás a Szabadi kávéházban«.

Hát egy ilyen találkozás volt a képviselőházban, ahol mindenki elmondta a napi élményeit, s több közhasznú kérdészködés merült fel.

- Mikor varrattad ezt a mentét?
- Ugyan hagyd abba, még ki sincsen fizetve.
- Megszólított-e a király?
- Mit szólasz a trónbeszédhez?
- Nagyon lanyha.
- Hát te?
- Szörnyen sötét.

— *Au contraire*. Túlvilágos.

— Ugyan eredj, hiszen nem kell annak olyannak lenni, mint a kapucinernek.

De mit toldjuk-foldjuk? Hogy milyen hatása volt a trónbeszédnek a parlamentre, azt nem a parlament dönti el úgyis — hanem a lapok.

De hogy milyen hatása volt a parlamentnek őfelségére, arra nézve van egy vékonyka selyemszál a kezünkben.

Az, hogy őfelsége az ünnepélyes megnyitás után szükségesnek látta nyomban megnézni a nőkiállítást.

Talán azért, mert a saját termeiben már előzőleg megtekintette a *gyermekkiállítást*.

A »TISZTELT HÁZ«-BÓL

— Karcolat —

Majdnem teljes számban volt a ház. Legalább azok, akik Pesten vannak, mind eljöttek — *csemegézni*. Mert ma nem a büfében volt a csemege, hanem a folyosókon.

A folyosókon keresték tudniillik, de megtalálták a »ház«-ban is.

A Rohonczy-párbaj kimenetele, melynek reggel kellett történnie, mindenkit érdekelt. Megtelték a folyosók, már jóval az ülés kezdete előtt csoportokra alakultak a képviselők, s izgatott disputák folytak pro és kontra, mert mint minden dologban Magyarországon, itt is kétfelé szakadtak a nézetek.

Ha már a dolog érdemére nem is — de a modorra nézve sokan hibáztatták Rohonczy eljárását, míg mások dicsérték, hogy kitette magát a — Tisza neheztelésének.

A párbaj felől különféle hírek szállingóztak. Bizonyos csak a lényeg volt, az, hogy senkinek sem lett semmi baja. De ez most mellékes volt.

A párbaj lefolyásának hírére az érdekes, hogy Rohonczy állítólag földhöz vágta a pisztolyt. E részletek körül merült fel legkülönbélebb verzió.

Itt a sportsmanoknak jutott tág tér az elmélkedésre, ha vajon fordult-e már elő ilyen eset? A párbajok krónikájában legalább semmi nyoma.

Egy újságíró, ki a folyosóra jött, elbeszélte, hogy éjjel valami nyilatkozatot hordoztak valami emberek a redakciókba, amelyben négy eleven ember bizonyítja, hogy Rohonczy Gidát Szegeden arcul ütötték.

E kaotikus hírek tűz gyanánt terjedtek el . .

— Hahó ! Hahó ! Egy olyan valaki jött, aki már beszélt is Váradyval az eset óta.

Körülvették, mit szól Várady, hogy van Várady ?

— Egy egész paddal is kész megverekedni a szegény öreg .

— Egy egész paddal — adták odábbb.

Majd olyan képviselő érkezett, aki Rohonczyval találkozott.

— Rohonczy beszélni fog ma Nagy dolgok lesznek.

— Lehetetlen, hogy beszélhessen — mondta mindenki, de azért mégis mindenki várta, hogy beszélni fog.

Végre megjelent maga Rohonczy is, de csak néhány boldogabb bírt hozzájutni a nevezetes férfiúhoz. Valóságos tolongás támadt körüle.

Még ilyen nagy dolog sohase történt Rohonczyval, pedig már egyszer az is megesett rajta, hogy négy királya volt négy hetes ellenében, ámbátor nem vehette semmi különös hasznát a királyoknak, mert Beöthy Aldzsínál volt a négy hetes — néha pedig a hetesek is meggyöngítik a királyok erejét.

A főcsoportból csak egyes töredezett szavak hallatszottak ki a távolabb állókhoz, de még azok is mennyi értékkel bírtak ! Mint a mozaikkövekből, össze lehetett rakni belőlük, hogy Rohonczy csakugyan beszélni akar, de hogy némelyek lebeszélni igyekeznek, míg mások fel-felkiáltanak koronkint.

»Ármány ! Titokban működő kéz !«

Titokban működő kéz ! Tyú ! Ezt már csakugyan jó volna tudni, miről van szó ?

S hozzá még a düh villámai, melyek a Rohonczy szemében szikráznak.

Vajon mért haragszik ? Mi történhetett ?

Bent az elnöki csengettyű éles hangja sivít. Az öreg Boér már benn ül az elnöki székben, de »ház« még nincs; azt még előbb be kell csengetni.

Az pedig nagyon nehezen megy, sőt ha Rohonczy akarná, nem is sikerülne; csak neki kellene végig ott maradni a folyosón.

Jobb is volna tán, ha ott maradna, — de megindul, s mint anyaméh után a többiek, ömlik be a sok képviselő most már minden ajtón.

Idegesen, türelmetlenül hallgatják a jegyzőkönyvet. Nagy penitencia az most. Mintha a világot akasztaná meg haladásában.

De pszt halotti csend támad, feláll Rohonczy, elkezd beszélni, izgatottan, szenvedélyesen, s szavai nyomán ki-kitör a zaj, úgyhogy alig hallani a szónok hangját.

Az öreg Boér nyugtalanul fészkelődik székében. Nem tudja, mit csináljon.

Majd mereven függeszti szemeit a miniszterelnökre, mint-ha annak arcából akarná leolvasni jó tanácsát.

Az az arc pedig most sötét és komor.

Nyakát vállai közé húzza a »taktika nagy mestere« és hallgat. Csak ujjainak ideges rángása mutatja, hogy izgatott.

Az egészen bedresszirozott mamelukok ebből is észreveszik, hogy nem szereti ezt a dolgot, s bár ők magok imádják a botrányokat, meg-megszakítják a szónokot: »Nem ide való! Napirendre!« — kiáltásaikkal.

Herman Ottó, ki nagy figyelemmel hallgat oda, nem tudván miről van szó, odaszól Láng Lajoshoz:

— Mit tartasz, kérlek, a trónbeszédéről?

— Én? Ki beszélne most az ilyen csekélységről?

AHOL UNATKOZNAK

(Karcolat a »tisztelt ház«-ból)

Hja, több nap mint botrány Ma aztán igazán nem történt semmi.

Néma álmodozásokba merültek az emberek. Csanády két könyökére dült és szundikált, Verhovay az üvegtetőt nézte merengő szemekkel s azon töprengett, hogy mégis komisz világot élünk: abból a Széll Kálmán-dologból sem lett semmi.

A világ kereke lassan forog: meg kellene kenni valamivel. A »kozák képviselők« el sem jöttek. Azok olyanok már, mint a köszvényes láb, megérik az esőt, tehát tudják, mikor lesz szárazság.

Ki az ördög hallgatná meg az előadók száraz, rideg jelentéseit? Míg leperreg az a négyszáz és néhány név! Ha valami »non putarem« esnék, majd hírért hozzák úgyis, ha előbb nem, este, a »Kék macská«-hoz, mert hiába, szép nyugodalmas a kétfejű sas árnyékában is pihenni, de azért az összes *emlős állatok* között mégis legtöbbet ér a »Kék macska«.

De bezeg nem így vannak a fiatal balekok, kivált az olyan szimplexebbek, mint Csejtey Antal vagy Fenyvessy Ferenc.

Ezekben még tart az örömláz. Mint a fiatal bakfis, ha bálba viszik, örömmegéssel nézi a csillárokat is és a pompás tükröket. Nem kellenek neki pikáns részletek, udvarló sereg tömjénezése, nagy fény, sok táncos, meg van elégedve egyszerűen azzal is, hogy ott lehet.

Én istenem, mekkora boldogság lehet az, olyan embernek, ki még sohasem látta nyomtatásban a nevét, hallani, amint ragyogó s ismert nevek sorába fűzik, s olvasni másnap kompakt betűkkel: »*Csejtey Antal* előadó.«

Az éj, melyet átvirraszt a süldő képviselő, ekkor sokban hasonlít a menyegzői éjek gyönyörűségeihez, nem tud aludni, hánykolódik; nem tud aludni, de nem is mer, nehogy azt találja álmodni, hogy *nem képviselő*. A süldő képviselő csak »ébred« boldog, a régi képviselő csak *alva*, vagy hogy enyhébb kifejezéssel éljünk: *öntudatlanul*.

Az *igazolások előtti* éj édes, de rémletes is. Mert hátha valami mégis rosszul van abban a valentin jegyzőkönyviben! Hiszen ezerszer olvassa el, az igaz, kiment nyáron a patak partjára és ott elkiabálta a szövegét számtalanszor a folyamnak, a fáknak, a rögöknek, amikor már az emberek ráuntak, nem lehet abban semmi hiba — és mégis ki tudja.

Felriad . . gyertyát gyújt, még egyszer átolvassa. Korrekt benne minden szó, minden betű.

Reggel hajnalban ébred, már korán reggel ott reggelizik a Szidonban . mert az új képviselők a Szidonba járnak, ami igen szép kegyelet a hely iránt, mely szülte őket.

Azután bemegy a házba s még erre az unalmas ülésre is, s izzadva drukkol, míg végre ki nem jelentik az A-ba tartozónak, azaz igazolják.

De még ekkor sem hisz a saját füleinek (pedig többnyire jó füle van az új generációnak az egy Mezeit kivéve).

Nagy kő esik le ugyan szívéből, és bizonyos képpel nézi fent a királyi páholyt, a túloldalon a karzat szépeit, akik jelenleg állnak egy vén dámából és annak a nagynénjéből. De a hely, a parlamenti terem még ezeket is megszépíti s bizonyos méltóságot kölcsönöz arcuknak.

— Te! — löki meg szomszédját. — Az bizonyosan valami hősnek az özvegye.

— Nem biz a. A Schlesinger szabóné a Borz utcából.

— Tyú! A férjénél csináltattam ruhát jogász koromban.

— Harmadéve?

— Nem! Tavaly.

De a fiatal képviselő is korán érik. Olyanok, mint a tündérmesék fáinak gyümölcsei: egy óra alatt lesznek a rügyből érettekké.

Már az ülés felén így szól az új parlamenti tag:

— Te Muki! Ez a honatyaság is unalmas egy órán túl.

— Az ám! Legalább addig, míg be nem hozzák, hogy a jegyzőkönyv felolvasása és a nagyobb beszédek tartama alatt Rácz Pali muzsikáljon az írói karzatról.

— Ha nem is . . . de legalább mindig Gida adná a bankot.

— Gyerünk haza! Ami történik, úgysis benne lesz az esti lapokban.

S csak mikor erre a tudatra jön rá a süldő képviselő, abban a pillanatban válik igazi magyar parlamenti férfiúvá.

APRÓSÁGOK AZ ORSZÁG HÁZÁBÓL

Az új honatyák közül azok, akik tán sohase látták volna az országházat belülről, ha a kerület nyakukba nem akasztja a mandátumot, — ma nem győztek eléggé csodálkozni, hogy ez a Jókai, aki olyan szépen tud írni, ni milyen szépen tud beszélni is. Pedig beteg. Hát még minő lehet, mikor semmi baja sincs.

Tisztelt honatyák, ugye önök nem ismerik Gyulai Pált? Lássák, ez a Gyulai Pál, mikor még Jókai ellenzéki volt, azt mondta róla, hogy rossz regényíró s politikusnak is csak afféle, hogy okosabban tenné, ha pártjával egyetemben Hevesbe menne dinnyét termesztetni. De mint szónokot akkor is elismerte kitűnőnek. De még ezt az érdemét se hagyta meg neki magának. Azt mondta rá: »Könnyű neki, mikor a felesége tanítja rá.«

Most, hogy egy párton vannak, Jókai nemcsak hogy megmaradt jó szónoknak a Gyulai szemében, de jó politikus is lett belőle s kitűnő regényíróvá változott.

Az igazán szép egy tájkép volt, amit Jókai Fiuméről pingált beszédében. Látszik, hogy festőnek is beválik. Tetszett is mindenkinek. Kivéve talán az egy Csernátontyt.

Mint Fiume képviselőjének, ezt a képet őneki illetett volna festeni. Most megeshetik, hogy Jókai három év múlva kibuktatja Fiuméből.

Különben Jókai szobrász is. Gyönyörű ruhátlan figurákat tud faragni elefántcsontból. Azonfelül nagy szakács is. Mikor egy magyar konyhát leír, — be kell ismerni, hogy úgy főzni a legjobb szakácsnő se tud, mint ő tollal. Persze, hogy ebből az ő főztjéből egy szúnyog se laknék jól.

Tollával ő mindenható.

S ezért bízták — a fáma szerint — a válaszfóliat megírását is éppen őreá.

Ha a többségnek lett volna valami mondanivalója, hát azt elmondhatta volna akár a savószínű bajuszú Porubszky is, vagy Láng Lajos. Most az nem vice. De semmit úgy mondani, hogy lássék valaminek, ahhoz mester kell.

Ezért pottyant ki a válaszfóliat megírásából anynyi hivatott mameluk. Azért lett szükség Jókaira, a legkitűnőbb íróra és legjobb szónokra valamennyiök között.

Úgy volt vele a többség, mint a beteggel a hozzátartozói. Ha a betegség kicsi, végez vele a falubeli javasasszony is,

vagy a csömör-kengető bába; ha nagyobb, akkor küldenek csak a felcserért. Ha azután az sem tud segíteni, elszaladnak a legközelebbi tilógusért. Mikor az is lemond a betegről, akkor kerül rá a sor a városi doktorra. — S ha az állapot már kétségbeejtő: elhozzák Pestről Lumniczert, Bécsből Bambergert, Párizsból Nélatont.

Úgy látszik, a többség kétségbeejtőnek ismerte föl a kórtünetet.

Jókai különben igen meg volt elégedve, hogy egy ellenzéki lap a mostani minisztériumot a »folyó ügyek« minisztériumának nevezte.

Pedig Tisza Kálmán aligha nem vette kegyetlen célzásnak: somlyóit és ménesit sejtven a »folyó ügyek« alatt.

A »szerb császár« nagyon megfehéredett, mióta Vácon is túlesett. Ha így halad, nincs biztonságban az élete. Mert ha III. Sándor meg találja látni az arcképét, a veszedelmes versenytársat azonnal fölismeri benne. Világos lesz előtte, hogy Miletics az igazi »fehér cár.«

— Jobb, ha piacokat, mint ha várakat foglalunk — mondá Jókai.

— Hát azért adjátok Boszniát nekünk — mondá Miletics.

Talál-e erre Jókai kádenciát?

Egyet azonban Jókainak rektifikálni kell. Ugyanis azt mondta, hogy »Fiume népe testestől-lelkestől kereskedő«.

Ha ezt a horvátok meghallják, fogadni lehet rá, hogy úgy fordítják le, mintha Jókai azt mondta volna az országgyűlés színe előtt, hogy Fiume népe testét-lelkét — eladja.

Egy kormánypárti képviselő a folyosón:

— Nem ér a Helfy Náci fölirati javaslata semmit: nincsen benne semmi — muzsika. Az Apponyiének a végén erős dolgok vannak; szerencsére azonban olyan hosszú, hogy mire őfelsége odáig olvassa — el méltóztatik aludni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

Pubul a szélsőbal, puhul és hanyatlík!

Nemhiába kürtölte a fáma, hogy volnának köztök feles számmal olyanok is, akik, hahogy nem restellnék, készek volnának bemenni — uram bocsá! — még a delegációba is elismerni az átkos közösügyet.

Mi lesz a hazából, hogyha így haladunk!

Haj, hol vagy jó Csatár, bömbölő szavaddal, hogy megragadnád a miniszteri székek lábait, Sámsonkint megráznád sorra valamennyit, hogy csak úgy recsegne székláb, miniszteri oldalborda, s vernéd agyon hatalmas állkapcsoddal az egész mamelukhadat, miközben *egyéni* szíveddel imádnád az hazát!

Haraszti, Haraszti, téged otthon maraszti, és most a szélsőbal, mely hűtlenül elejtett, beláthatja nélküled való tehetetlenségét, — haj, de későn, későn! Utólagos bánat téged föl nem támaszti.

És te Józsep, jó Madarász Józsep, nem látod-é, hogy vergődik pártod? Miért nem ocsúdsz fel, hogy — mint Dávid király Saulba — lelket vernél bele zengő szózatoddal, és gyűjtanád lánggra a vizenyős kebleket *enközüvéleményed* zsarátnok-tűzével?

Nem jó dolog lesz ebből, meglássátok, ha már a szélsőbal is elalszik.

Második napja virradt föl ma a válaszfőlirati vitának. És a honatyák még kevesebb számban jelentek meg, mint a tegnapi napon. Pedig maholnap kifüggesztik a folyosó falán lógó jól ismert táblára, hogy a képviselő urak szeptember-csonka, de október-teljes hónapjára fölvehetik a napidíjakat és az első félesztendei házbért, kerekszám 599 frt 50 krajcárokat, mert a gazdasági bizottság már megjavasolta és a t. Ház már meg is szavazta.

Hát már ez sem elég csáberő, hogy behúzzon a törvényhozásba? Mi lesz így a világból?

Szűzbeszédet is lehet hallani. Krisztinkovich Ede követte el a szélső baloldal legszéléről. Szép magyaros alak, magyar

atillában, egészséges arccal és olyan termettel, mint a régi jó táblabíráké.

Beszéde is azonszerinti volt. Nagy szép igazságok, nagy körvonalakban, amiket élvezni kevés ember tud már a finom disztinkciók, szuppozitumok és konklúziók elnyavígásodott korszakában. Osszákat halmozott Pelionra, mint hajdan a titánok; de mit ér, nem ártott vele a közösyeges szirtek hasadékaiba magokat bevett egereknek. Nagyon is nagy volt hozzájuk képest a támadó fegyver. Macska kell azoknak, nem tigris.

Polit szólt utána, egészen megsemmisítvén — Mileticset.

Ez a Polit különben nem mindennapi ész. Egészséges agyvelő rejtőzik a mögött a rézkeretű binokli mögött. S ha szíve oly rendben van, mint az agyveleje, lehet még az a mi emberünk.

Kiürítését hangsúlyozta Boszniának s azt mondá, hogy azt joggal követelheti minden signatarius hatalom, mert monarchiánk a föltételt, mely alatt az okkupáció neki megengedett, nem teljesíti. A bosnyák adminisztrációnál nincsen kerek e világon infámisabb, egy veréb sincs megelégedve vele egész Boszniában s óhajtja vissza a törököt.

Beszélt nemzetiségekről, beszélt az 1848 előtti boldog világról szép Magyarországon, beszélt Fiuméről, — iván vizeket számos poharakkal.

Érdekes volt, mikor leleplezte, hogy Bedekovich Kálmán, a magyar kormány tagja, a horvát miniszter, egy zágrábi országgyűlésen tűzzel erősíté, hogy »Fiume a horvátoké«.

Igaz, hogy még akkor nem volt miniszter.

A legérdekesebb volt beszédének az a része, ahol fölvetette a kérdést, hogy hát kit is képvisel tulajdonképpen az országgyűlési többség? — Az tény, hogy nemzetiségi kerületekből regrutázza magát, mert a tiszta magyar kerületek mamelukot nem, de tiszta szívú szélsőbaliakat választanak. Igen, de a nemzetiségi kerületekből került kormánypártiak a nemzetiségeket nem képviselik, mert azt mondják, hogy ők a magyarokat képviselik; a magyarokat ismét nem képviselik, mert azokat az általuk választott szélsőbaliak képviselik. Kit képvisel tehát a kormánypárti többség? — Senkit.

És ebben, bizony no, igaza van.

Polit beszéde alatt Miletics több ízben tűzbe jött s bozontos fejével, kinyújtott kezével csinálta Polit szavaihoz az akciót. Mikor pedig Polit az utolsó pohár vizet is megitta és leült: elismerő taps hangzott föl háta mögül.

A Miletics két tenyere volt.

Ez aztán az önzetlenség: nem törődni vele, hogy egészen elhomályosították, megsemmisítették.

Szalay Imre szólt Polit Mihály után.

— No, a szélső balnak ma szerencsétlen napja lesz — jegyzé meg egy habarék.

Felsült azonban.

Szalay Imre ma kivételesen — nem múlta felül magát.

Mondott néhány jó dolgot is. Nevezetesen mikor Politnak válaszolt, aki panaszkodott, hogy a fajgyűlölet mily tűrhetetlenné tette az életet, mely azelőtt Magyarországon oly paradicsomi volt, mióta 48-ban lángra gyúlt s elhamvasztott falvakat, városokat, úgyszólván őneki is menekülni kellett innen — Bécsbe.

— Hát miért nem ragadtak fegyvert — mondá Szalay — 48-ban a szerbek is, mint mi? Nem volt szükség menekülni Bécsbe, fölkelhettek volna, mihozzánk hasonlóan, annak az alkotmánynak védelmére, mely szabadságot, testvériséget s olyan paradicsomi életet biztosított nekünk is, nekik is, hogy Polit még ma is érzékeny szívvel gondol reá?

— Ez jól volt mondva, Imrus!

Tisza Kálmánnak rendesen szerencsés napja van, ha nemzetiségi képviselő után beszél. Ma is nagy triumfusokat nyert Polit fölött, kapott is helyeslést, és roppant elégedett volt önmagával, mint aki jól végezte dolgát s megalapította Magyarország jövőjét egy másik ezredévre.

Úgy tesz, mint a gyermekek abban a játékban, melynek neve: »add tovább!«

Elpáholják Bécsben, hogy csak úgy puffog. Kapja magát, hazajön s ő maga részéről elpáholja Politot vagy Mileticset, büszkén tekint körül, mintha ő most már nem lett volna megverve.

Ahelyett, hogy annak adná vissza az ütleget, akitől kapta.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

Irtóztató népség az az újságíró. Mindenben gáncsot keres, semmi nem tetszik neki. Olyan, mint az a találós mese a láncról, ha fölveszem is sír, ha leteszem is sír.

No, például: régi dolog, hogy »interdum magnus dormitat Homerus«. De hát nem malicia-e ebből azt következtetni, hogy az öreg Homér rossz poéta, nincs benne költői véna.

Hát hogy a mi jó képviselőházunk egy kicsikét elszundikált — az igaz, hogy mindjárt az első üléseken; hát nem azt sütötte-e ki ebből a tüneményből az újságíró-had, hogy jaj, vége az országnak, a nemzet képviselőiben semmi vér, efelől akár kihúzza alólunk a pokrócot a német, mint valami pokrócot. Szerencsére itt vagyunk mi tollasok, hogy másodízben is megmentsük a Capitolumot.

Ma aztán kiderült, hogy rágalom volt, amit a képviselőház elernyedéséről, unottságáról, blazirtságáról összefirkáltunk, rút rágalom. Van itt vér, van itt tűz, akár egy fia-vulkanban. A régi »tigrisek« nem nagy számmal vannak ugyan már meg, de az új succrescentia se nyúl ám!

Azzal indult neki az ülés, hogy fölolvasták a gazdasági bizottság jelentését. Már ez is jó vért szült. Mint ahogy tapasztalt hadvezérek tanúsága szerint mindig jó vért szül csata előtt a dupla-lénung kiosztása.

Következett Szeniczey Ödön fölesküvése mentelmi bizottsági tagnak, a ház ünnepélyes felállása között. És nem akadt Lendl, aki az eskünek érvényét kétségbe merte volna vonni. Úgy látszik, hogy ez csak a királyi eskük privilégiuma.

Aztán jött a szavazójegyek beadása még egy igazoló bizottsági tagra, elkésett utójátéka a ház alakulási szertartásainak. Bizony unalmas multság, mikor jobb is akad. Mint mikor a maródiakat pakolják szekerre és indítják útnak a már elvonult regiment után.

Csak most indult meg a válaszfelirati vita.

Elsőnek hajnalarcú Urváry rontott neki, Csáktornyának a Pesti Napló szerény beismerése szerint is nagy lelkesedéssel megválasztott képviselője, ki valami másfélezer szavazattöbbséggel verte agyon Frici bárót, úgyhogy alig tudták

annyira összeragasztani szétmállott tagjait valahol Bács megyében, hogy mégis kikerüljön belőle egy hosszú derekú mameluk.

Tehát Urváry volt az első szónok. Szelíd, mosolygó ártatlanság, kit ugyan a Pesti Napló rebellesei rabszolgakereskedőnek rágalmaznak, de akinek szép piros arcára, szende szakállára elég egy pillantást vetni, hogy felismerjük benne a hamisítatlan jámborságot, mely a légynek is fél véteni.

Hogy kerülhetett ez az ellenzéki padokra?

Furcsa! Hát a Pesti Napló útján. Az vitte bele. A rossz világ legalább azt beszéli. Addig olvasta a lapját — mert hát tudnivaló, hogy ő a szerkesztője —, míg egy szép hajnalon csak arra ébredt föl, hogy nini, hisz ő ellenzéki. S annyira megtetszett magának ebben az új kiadásban, hogy kapta magát, — Kossuthhoz is elment s minden Iratait megvásárolta az Athenaeumnak.

És most ott ül az ellenzéki sorban. Az igaz, hogy még most csak egy »mérsékelt« pad szélén — mert egyszerre csak ki nem fordulhat az ember a bőréből —, de azon a szélén, mely nem a kormánypárt, de a szélsőbal felé néz. Csak egy kis utca választja el tőle, ami Rubikonnak nagyon is — keskeny árok.

De azért, mikor fölállt, minden ember azzal a gondolattal fordítá rá szemét, hogy ez ugyan nem nagy kárt fog tenni Tisza Kálmánban.

Nem-e? De csak hallottátok volna!

Úgy megpergett az a máskor bizony néha akadozó nyelve, mint a jégeső. Csakúgy pattogott a miniszteri asztalon.

Micsoda? Még hogy megfogyott a közjogi ellenzék? Ez először is nem áll. Igenis, megfogyott akkor, mikor Tisza Kálmán beadta a derekát, átvándorolván az egész táborával. De ha ez érdem: akkor ez az érdem a Deák-párté, aki befogadta, nem a Tiszáé, akinek megadta magát kényre-kegyre, ami bizony sehol, soha nem volt nagy vitézség.

Sohase hittük volna, hogy ez a szelídség úgy oda tud valakit teremteni.

Beszéde alatt két nem érdektelen közbeszólás történt.

A szélső pad soraira mutatva, kérdé:

— Hát ez fogyott volna meg? Nézze a miniszterelnök úr ezt a nagy — *fekete sereget!*

Amire a szélsőbalról belemordult egy agg szakáll:

— Az a hiba, hogy nagyobb a — *sárga-fekete.*

Mondott bókot néhány volt Deák-párti miniszternek. A többi közt Trefortra azt mondá, hogy érdemeit, amelyeket a kultúra emelése körül szerzett, a mai kornál több elismeréssel fogják emlegetni a mai kor utódai.

— Az ám a *Kégli* Gyuri utódai — szólt közbe egy szélsőbali.

Szűzbeszéd következett az Urváryéra. Éspedig a jobb-oldalról. A Dobránszky Péteré.

Huj, de perfekt mameluk mindjárt prima intrádára is! Hová fog ez jutni, ha még — fejlík!

Illojális hanggal vádolta a mérsékelt ellenzék fölirati javaslatát! Hallott már ilyet valaha a világ?

Még hogy illojális hang, annál a pártnál, mely oly ritka sikerrel versenyez a kormánypárttal a trón előtti derékhajlongásban.

És mit vetett a szemére?

Azt a passzust, mely azt mondja, hogy a király jóindulata a nemzet bizalmát a trón iránt *még fokozhatja.*

Hát csak olyan bizodalommal van az ellenzék a trón iránt, hogy az még fokozható? Ez illojalitás.

— E'meg bolond beszéd — mondá Szalay, s Imrusnak megint igaza volt.

De mégis kezét sietett szorítani vele — Tibád Antal.

Most rukkolt elő Verhovay.

A katonai brutalitásokról beszélt s a sajtó hangjáról, melyet Jókai megrovólag említett beszédében.

Tűzzel, hévvel, indulatosan beszélt, amit még fokozott a sok közbeszólás. Láttuk Verhovayt, az igazi Verhovayt, aki a maga valójában ma mutatta be magát először a tisztelt házban.

Volt is rá fölháborodás, zajgás. Kezdett a ház tűzbe jönni.

— Ez aztán jól odamondogat — jegyzé meg valaki az elnöki szék alatt.

— Könnyű neki — viszonzá a másik —, mikor tudja, hogy őt még agyonlőni se sikerül.

Utána Madarász Jenő, ezután Mocsáry szólt, s ezzel övé lett a mai nap.

Hatásosabb beszédet még nem mondtak az országgyűlésen, de még ő se mondott parlamenti egész pályája alatt. Átgondolta jól s rámutatott oly momentumokra, melyek fölött önelküle alkalmasint elsiklottak volna a pártok. Pedig bizony veszedelem lett volna. — Mert, hogy mint az a Határőrvidékkel történt, országrészek bekebelezéséről, kikerekítéséről, rendezéséről a törvényhozás megkerülésével, annak háta mögött, pátensekkel rendelkezzenek, az mégse férhet össze az alkotmánnyal, melynek őrködni kell az ország érdekei fölött, amelyek között pedig az ország területi integritásának kérdése mindenekfölött áll. És rendelkezék ne is a magyar király, hanem az osztrák császár, kinek ebbeli minőségében Magyarország területeihez, országrészeihez semmi köze.

Felhozta a közigazgatási reform kérdését, rámutatván, hogy a kormány által tervezett experimentálás nem más vivizsekciónál; fölemlítette a nemzetiségi kérdést, abszurdumnak mondván, hogy mi Ausztria egységesítési törekvéseivel szemben sikeresen csinálhassunk frontot hadi lábra állva saját nemzetiségeinkkel, s élesen illusztrálta viszonyunkat a közös hadsereggel szemben.

Péchy Tamás elnök nem is állhatta meg, hogy bele ne szóljon. Nem járja, úgymond, egy törvény által elismert intézményt, mint a közös hadsereg, a »nemzet nyakán hurok«-nak nevezni.

— Hisz ez a Tisza Kálmán frázisa a 75 előtti időkből — harsogá Csanády.

Tisza Kálmán felelt végül, ami azt jelenti, hogy az előtte szólók »mondtak valamit«.

De bizony őexcellenciája ezúttal gyenge volt. Hacsak azt nem vesszük beszédében erősnek, hogy »boszorkányok nincsenek«.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

Vége felé jár a válaszfelirati vita. A tisztelt házból kinyitott a lehelet. A szónok urak részint elmondtak mindent, ami a négy válaszfölratra elmondanivaló eszökbe jutott, részint, ha ezen fölül is jutott még valami eszükbe, olyannak találták, amit nem tartottak érdemesnek elmondani.

Ha még Irányi Dániel neve nem állna ott a jegyzői kis fekete táblán, hogy a hétfői ülésben elmondja ő is amit előadni még szükségesnek ítélte, a mai nappal kimerült volna a szent buzgalom.

Négy szónok beszélt s ezek közt csak egy volt olyan, amelynek hangja ismeretes a ház előtt. A másik három egytől egyig szűzbeszéd. Három újonc esett át a krízisen egy ajtónyitásra.

Érdekes volna egyszer úgy leírni annak a fiatal embernek a lelki állapotát, aki épp elmondani készül első beszédét egy olyan publikum előtt, melynek véleményére sokat kell adnia, mely imponál neki s melyről tudja, hogy attól, hogyan fogadja e közönség első felszólalását, mennyi sok függ jövő pályájára.

Hát biz az izgatottság ily körülmények között nagyon megfogható, kivált nálunk, a mi parlamentünkben, ahol oly sokan vannak, akik gyönyörködni szeretnek a kezdő szónok kínos gyötrelmeiben. Odaállnak eléje, szemébe nevetnek s mindenféle arcfintorral, elvető taglejtéssel, olykor hangos nevetéssel hozzák szegénynek tudomására magas kritikájukat.

Biz ez valamivel más állapot, mint Melanchtonként — káposztafejeknek predikálni, noha a mi parlamentünkben is annyi a »Kohlkopf«, hogy még tán a »Kahlkopf« se több. Pedig ez ugyan szép numerus.

Hát ha még a szónok úgy az ülés végére marad, amikor aztán azon az egész hosszú időn keresztül nyúlik halálos kín-szenvedése. Hogy rezdül meg minden neszre, hogyan néz körül kérdő tekintettel, nem szólította-e még a jegyző. Hányszor jut eszébe ilyenkor a csizmadiainas felsőhajtása: »Istenem, bár csak már meg volnék verve!« Pedig

még nem is bizonyos, hogy el fogja törni a bögrét. Hátha nem?

Ilyen halálos kint állhattak ki ma a szűzsónokok. Mielőtt még rájok került volna a sor, a ház a horvát testvéreket osztotta be a bizottságokba cédulaszavazással.

Hosszadalmas munka pedig. Négyszáznegyven képviselő névsorát kétszer végighallgatni s elnézni, hogyan masiroz revue-t a tisztelt ház az ember előtt, mint a generális előtt egy sereg egzercírozni még nem tudó katoná.

Ilyenkor nyílik a legjobb alkalom megismerkedni a ház tagjaival. Akinek a nevét felolvassák, megjelen a ház asztalánál s beadja céduláját, mintha csak bemutatná magát a nemes kompániának.

Nem lehet mondani, hogy ez az átvonulás olyan minden érdek nélkül való. Hisz ilyenkor történik meg, hogy a jegyző elkiáltja, hogy: Móricz Károly.

Móricz Károly pedig éppen diskurál a szomszédjával; hirtelen összerezzen neve hallására, nem tudja magát egyszerre tájékozni, miért hívják, s a legjobb lélekkel mondja, hogy »Igen«!

Azt hitte szavazni kell. S ha szavazni kell, hogy szavazna mással, mint »igen«-nel, aki Móricz.

Mert tudni kell, hogy ő Móricz Pál gazdának az édes testvére. Jó, hogy olyan hiteles személy, mint a ház jegyzője tanúskodik ezen minéműsége mellett; mert bizony nehéz elhinni. Palya olyan, mint O, Kari meg olyan, mint az I.

Pali bátyó, ez a testvéri osztály aligha volt igazságos.

Göndöcs Benedeket is érdekes látni, mikor cédulával szavazni elégördül a hátulsó padokból.

Mintha az Űrasztalához járulna, olyan áhítattal járul a ház asztalához s szép illedelmes pukkedlit csinál Regele papírskatulyájának, mialatt szavazatával áldoz, mintha az volna az oltáriszentség.

Nemhiába újonc még a szent atyus.

No, de végre a szavazó is elfogy, akármennyi legyen, s jön a napirend után másik tárgya: a szűzbeszéd.

Nem történt semmi baj. Sőt inkább!

Hiszen mind a három legény a szélső baloldalról került ki, ahol egyik fődogma az, hogy megijedni nem szabad. Aki fél, menjen oda, ahol többedmagával lehet.

Ónody Géza vágta ki elsőnek a rezet. Csinos fiatal ember, aki bizony korjegyző is lehetett volna tán, ha van egy kis protekciója odaát.

Elég folyékonyan és elfogulatlanul beszélt, s amit elmondott is, tisztességgel megjárta első beszédnek.

Utána Zay szólt, kit úgy mondanak, akik kedveskedni akarnak neki, hogy *Czáj*. Levén ő bakszász, akinek a magyar ortográfiát németül ejteni politikai hitágazat, nehogy csonkulást szenvedjen a nagy németbirodalmi egység.

S amikor ennyit mondunk, azt hisszük, hű kivonatát adtuk beszédének, mely hosszú volt, mint a Nibelung-ének és száraz, mint a Pumpernickel.

Polónyi Géza, Szolnok képviselője mennydörgött ezután. Hatalmas orgánum, statura is hozzá s kitűnően érti pártjának már-már feledésbe ment őseredeti dialektusát. Tiszának arra a passzusára, hogy »hiszi Istent, hogy a közjogi ellenzék sohase nő akkorára, mint a fúzió előtt volt« — azzal felelt be, hogy melyik Istent gondolja Tisza? Mert ha a magyarok Istenét: akkor az a felfohászkodása nem ér föl odáig. Valószínű hát, hogy a szélsőbal növekedésének megakadályozására az »osztrák—magyar Istent« kell majd lehúznia a lábánál fogva.

Mezei Ernő fejezte be ma a vitát egy igazán szépen átgondolt, tartalmas beszéddel. Sikerült lekötnie vele az ellentábor is, melynek arcáról mindinkább eltűnt a gúnyos mosoly, mellyel kezdetben fogadta. Ez egy komoly, méltóságteljes, eszmékben és érvekben egyaránt gazdag parlamenti beszéd volt, mely megalapította a szélsőbal ez évek óta egyik legjobb publicistájának hitelét a szónoklat terén is.

A függetlenségi párt gratulálhat magának, hogy e szép tehetséget a parlamentbe behoznia sikerült.

A mai nappal berekesztődött a válaszfelirati vita. Szólásra a múlt szombati ülésen már csak az egy Irányi volt följegyezve, s azt hittük, hogy rajta kívül nem szólván senki, a zárbeszédeknek is ma lesz vége.

Azonban nem úgy lett.

Közvetlen ajtózáras előtt meggondolták magukat még néhányan s felmerülének az ismeretlenség habjaiból, hogy megörökítsék nevüket a diáriumban. Kapocsányi és Berzeviczy voltak a bátor férfiak, kik a kormánypart néma hallgatását megtörék s vitézül sorakoztak Dobránszky mellé, így válván valóvá, hogy tres faciunt collegium, máskülönb Tisza Kálmán és a bizottsági előadó bizony még magukra maradtak volna az első nagy vitában.

Szilágyi Dezső volt az utolsó szónok az ellenzéki táborból, de azért az utolsó szó nem az övé volt, hanem Tisza Kálmáné, ki egymaga három ízben sütötte el a nagy ágyút az egy hétig tartó ütközetben.

De hát tartunk rendet, mert nemcsak Posner Károly Lajos tartja ám, hogy a rerum anima — az *ordo*.

Tehát Irányi beszélt.

Az ő fölszólalása a házban mindig esemény. Figyelemmel, sőt azzal a bizonyos tisztelettel hallgatják azok is, akik tudják, hogy rájuk nézve nem kellemes dolgokat fognak hallani, melyet nem szokás megtagadnunk attól, akiről tudjuk, hogy mély meggyőződésből, nagy igazságszeretettel s ahhoz még szépen is beszél.

Mai beszéde is az ő saját képeére vala megteremtve. Hallottuk a magyar Catót, ki a respublica süllyedő erkölce fölött megtépi kebelét; láttuk Dániel prófétát, aki az oroszlanok barlangjában is ostorozója marad a gonoszságnak.

Nem vette ő sorba a trónbeszéd és a többségi válaszfelirat pontjait. Azt elvégezték helyette mások. Másról beszélt, arról az erkölcsről, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed.

Bizony, napirenden inkább levő tárgyat alig találhatott volna. Mindenki érzi, mindenki látja, hallja, tapasztalja a

régi jó patriarchális erények eltűnédezését, a világi hiúság beharapódzását, s a tántorgó társadalmat, mely a régi alapot kirúgva maga alól, újat, szilárdat nem találva már-már bukni készül.

A választási visszaélések festésével kezdte beszédét, melyeket a kormány ha tán el el nem követett is, de nem is ellenzett komolyan, s midőn megtörténtek, büntetésükről nem gondoskodott. Midőn felemlíté, hogy egy esetben, midőn az evidens visszaélések megtorlására vizsgálat indított, azt királyi kegyelem útján beszüntette, — felzúgott a baloldarról e név: »Wodianer«.

És itt legyen szabad egy már-már feledésbe ment epizódot főlemlítenünk, mely valóban megérdemli, hogy a választások krónikájában megmaradjon.

A kis Tornában volt a választás. Két ember állott szemben egymással, Lükő Géza, aki csak a közélet terén szerzett érdemeiben, és Wodianer Béla báró, aki pénzben volt gazdag.

Nagy érdeklődéssel kísértük e választás lefolyását, nem levén közönyös, hogy a két érdem közül melyik hát az, mely a másikon diadalmaskodni van hivatva először csak ebben a kerületben, de lehet, hogy majd a többiben is.

Tudtuk, hogy a pénz hatalmas mozgásba hozatott. Duzadt tárcákkal jártak faluról falura a Wodianer megbízottjai. És vásárolták a lelkeket, ki amennyire taksálta magát.

Így jutottak el Almás községébe. Ott már várták. Erős ellenzéki község volt, annál nagyobb volt hát a meglepetésük, mikor oly hangulatban találták, mely — üzleti nyelven szólva — szerfölött kulánsnak mutatkozott.

De szerfölött drágák voltak a szavazatok. A bíró 100, a többi 50 forint. Borsos biz ez, de ha már benne vagyunk! Azután akinek olyan gazdag papája van!

Meg lőn az alku. Nem is volt titok, s a szegény embereket még megróni is nehéz volt érte, hiszen 50 frt-ot mikor lát az a szegény nép egy csomóban. Aztán bedobják neki az ablakon s nem kívánnak érte egyebet, mint azt, hogy ha szavazni megy »Wodianer«-t mondjon a megszokott »Lükő« helyett. Ha ily csekély szolgálatért valaki egy ötvenest kaphat, miért ne fogadná el? Családjának tartozik vele, mert azon a pénzen

egy tehenet vehet, amiről pedig a szegény ember azt mondja, hogy olyan kenyér, melyből mindennap eszünk, mégis egész.

Jött a választási nap. Következett Almás községe. Oda-járultak a szavazóasztalhoz, legelő a bíró. No, most mi lesz?

A bíró, amint előszólítják, odalép az elnök elé és ott motoszkálván a mándlija zsebében, előhúz belőle egy zsiros bugyellárist, kivesz belőle egy százast s odateszi az elnök elé.

— Mit akar kend ezzel? — kérdi az elnök.

— Hát könyörgöm, ezt az izét nekem a Wodianer zsidaja adta, hogy szavazzak az urára. Elfogadtam, mint ahogy elfogadták a többi atyafiak is, csak hogy szabaduljunk tőle; most meg aztán idehoztuk, mert mi tűrés-tagadás, nem tiszta dolog ez, és mi csak azt mondjuk, hogy éljen Lükó Géza!

És aztán sorra lerakta a bankóját valamennyi s mindenik azt mondta, hogy éljen Lükó.

Ha a nép erkölcsét kísértetbe hozni bűn, akkor az *ilyen* népet kísérteni meg kétszeresen az.

Amit Irányi a választási visszaélésekről s általában a korrupcióról mondott, nagyon megszívlelendő dolog, ott kivált, ahonnan a nép a példát veszi.

Fogott-e rajtok az igaz szó? Annyi bizonyos, hogy a beszéd hatása alatt mintha komoly megilletődést, magába-szállást vagy ahhoz hasonlót vettünk volna észre az arcokon.

No, nem tartott sokáig, az is igaz.

Kapocsányi Mór szólalt meg Irányi után, a jobboldal legutolsó padjából. Keveset beszélt és mondott is. Polittal polemizált s azt hitte, ez elég elhitetni, hogy politizált.

Sokkal figyelemreméltóbb volt a Berzeviczy beszéde. Értelmes, kifejező arc, rokonszenves megjelenés. Szépen, folyékonyan s nem minden dialektus nélkül beszélt. Már is gyakorlott szónoknak s gondolkozó politikusnak mutatta be magát. Sorra vette az ellenzéki föliratokat, majd meg az előtte szólók egyes állítására tette meg észrevételeit, ami legkönnyebb módja ugyan a szónoklatnak, de szoktatónak elég is, ha sikerül. Az első fellépéséből következtetve a kormány-párton nemcsak numerálni foghat, kivált, ha még időnek

előtte el nem oszlatják azt a jóhiszeműségét, mellyel beszédét berekeszté: »mi keveset ígérünk, de azt meg tudjuk tartani.«
No, meglássuk.

Szilágyi Dezsőnek nem volt nehéz az előtte szóló állításait cáfolgatni. Szépen beszélt, azzal a rutinnal és szóbőséggel, melynek nem találni párját a mai parlamentben. A trónbeszéd semmitmondó voltát illusztrálta éles dialektikával s legalább általánosságban határozott irányokat és vezéreszméket jelző programot követelt a kormánytól.

A hosszú beszédet figyelemmel s az ellenzék többszörös helyesléssel kísérte. Kivált, ahol a trónbeszédben helyreállott-nak mondott államháztartási rendről beszélt, kombinálva a miniszterelnök azon emlékeztetésével, hogy volt ám idő, mikor nem tudtuk, egy 24 óra múlva tudjuk-e az államhivatalnokokat fizetni? Eszerint hát, a »helyreállott rend« alatt azt akarja értetni a kormány, hogy ma már tudjuk fizetni. De ez még messze van attól, amit a nemzet vár, a bevételek és kiadások egyensúlyba hozatalától.

A közigazgatási reformok terén ígért experimentumokra is szerencsés megjegyzése volt. Aki bevallja, úgymond, hogy kísérletet akar tenni, bevallja vele azt, hogy a követendő útra meggyőződése nincs.

Tisza az erős támadásokkal szemben, melyek ma ellene intéztettek, nem veszté el fejét. Pedig nehéz helyzete volt. Visszavágott és négyszer talált.

Hiába, Tisza Kálmánról régi dolog, hogy elmondhatni, amit Arany János mond a »Jóka ördögé«-ben, hogy: »Érti a hat-vágást Judit asszony, nyelvvel.«

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

— okt. 18.

Az első nagy ütközet tehát megesett a pártok között.

Az utolsó nagy összecsapás előzte meg, egyfelől Jókai Mór és Tisza Kálmán, másfelől Helfy Ignác és Apponyi Albert között.

Jókai Mór, mint a válaszfelirati bizottsági javaslat előadója, kit a vita folyamában gyengélkedése visszatartott a megjelenéstől, ma berukkolt s oly támadást intézett a két ellenzék ellen, akárcsak egy — egészséges ember.

Beszéde, mellyel a vitát bevezette, szelíd volt, sőt szentimentális. Igyekezett nagyon csendesen bánni el az ellenféllel, úgyhogy simogatásnak vegye még ami benne ütlek is.

Pedig hát taktika volt az egész. Arra volt szánva, hogy hasonló szelídségre hangolja az ellenzékot. Ami sikerült is.

Most azonban, mikor már csak az indítványtevőknek lehetett szólni, s nem kellett félni, hogy ellene indulhat az egész ellentábor, — elővette legmérgeesebb nyilait és lövöldözött velök, mint a haragvó Apollo. Nem hiába istene a poétáknak, de jó mintául is szolgált.

Hogyne szeretné, úgymond, a magyar ember az osztrák katonát, mikor egy város sem folyamadott, hogy vigyék el belőle a garnizont. Aztán milyen szép egyetértésben táboroz együtt a nagy hadgyakorlatokon a katonai és a fegyverben szolgáló polgár: a honvéd-tisztikar.

Amire aztán valaki azt jegyezte meg, hogy hiszen fegyverszünet idején a muszka tiszték is átjártak a honvédekhez egy-egy barátságos kvaterkára. Ami pedig a garnizont illeti, hát annak elviteleért nem azért nem folyamadnak a városok, mert szeretik az osztrák katonát, de mert a katona pénzt hoz a városba.

Aztán a hadügyminiszter is kijelentette, hogy óhajtja a jó egyetértést polgár és katona közt. Hát azt el is hisszük; mert ugyan mi lenne, ha egyszer a polgárok egy szép este fölkerekednének mindenütt, hogy megfojtsák a katonát, mielőtt tömegekbe sorakozhatik. Bizony meg bírnák tenni pusztá kézzel is, ha egyéb is nem tartaná vissza, mint a félelem.

Elmondta, hogy Sennyeynek nem kell a külön vámtérület; hogy a szélsőbal a nép érdekeivel nem törődik; lám, most sem törődik vele, előnti-e a Tiszavölgyet az árvíz (holott ismerünk szélsőbali képviselőt, aki a legnagyobb veszély idején a gáton hált s a miniszttert is levitte magával, hogy az is lássa, miről van szó), hogy a nőiparegylet tárlata norinbergi áruk kiállítására volt és hogy a véderő törvény tíz évre szól,

— ami mind azt mutatja, hogy koszorús költőnk mily alaposan informáltatta magát azokról a dolgokról, amikről ítéletet mondott.

— Mindent megtettem a választás körül, amit megtehettem — mondá Jókai.

— Háromszor buktam — tevé hozzá Géza bátyó a szélbalon, ki sokatmondó észrevételeiről nevezetes.

Ő is kikelt az etetés-ítatás ellen, ő is kárhoztatja azt.

— Hát Szarvas? — hangzott a közbeszólás.

— Ugyan hagyjátok el — mondá Jókai csendesen, hogy meg ne hallják a gyorsírók —, ti is csak úgy ettetek-ittatok, mint mi.

Aztán fogadást ajánlt Irányinak, hogy írjanak törvényjavaslatot a választási visszaélések ellen, s amelyiké szigorúbb lesz, azt írják alá mind a ketten.

Irányi elvető mozdulattal mondá:

— A törvény jó, de nem hajtják végre.

Nagy vádat emelt Jókai az erdélyi szélbaliak ellen: azt, hogy az intranzigens románokkal cimboráltak.

— Rágalom, hazugság! — hangzott föl a baloldalról. S Helfy később betelelt neki azzal a ténnyel, hogy egyetlen intranzigens román lépett föl a választások alatt, azt is megbuktatta, nem ám a kormánypárt, de a szélsőbal.

Így paktált a szélbal a románokkal.

Arra a logikára, amit Jókai a mérsékelt ellenzéknek imputált, hogy a kormánypárt ismerteti közigazgatási rendszerét, ott tehát nincs, a mérsékelt ellenzék meg nem ismerteti, ott tehát van rendszer, még az öreg Somssich Pál is azt mondta:

— No, ez már aztán igazán bolond beszéd.

Jókai beszéde különben ragyogó volt, és szikrázó az életől, mint mindig, de minden mértéken fölül igazságtalan, úgyhogy olykor még maga Tisza Kálmán is összerezsent tőle, gondolva magában: Ments meg Isten túlbuzgó jóbarátaimtól.

Helfy mindenekelőtt visszautasítá a Jókai vádjait az árvíz és a románokkal cimborálás tárgyában, s arra, hogy Tisza Kálmán hat évi működése program, azt mondta, hogy

meglehet, hogy az, de ennél rosszabb programot Tisza ugyan nem adhatott.

Ha a gazdasági kiegyezés eredményét, ha a bosnyák okkupációt — kormányzata e gyönyörűséges eredményeit — programként hangsúlyozta volna mindjárt kezdetben, még a jobboldalon se találta volna meg a többséget az ily program pártolására. Úgy vitte bele pártját alattomosan.

Érzékenyen érintette Tiszát annak felemlítése, hogy mindig megragadja az alkalmat bántani elődeit. Így most bántja Kerkápolyt, akinek a jobboldal tapsolt akkor, mikor a szélsőbal megtámadta, s most ugyanaz a jobboldal tapsolja Tiszát, amiért azt bántja, akit ők akkor szintén így tapsoltak. Bizonyosan tapsolni fognak ezek a jó urak akkor is, ha majd Tisza Kálmánt bántja az utódja.

Fölhozott Helfy — az ifjú Berzeviczyre vonatkoztatva — egy Deák-adomát is, arról a fáklyászenéről, amit az ifjúság az öregúrnak adott, mely alkalommal az ifjúság szónoka biztosította, hogy ők mind Deák-pártiak. »Hej, mi lesz belőletek, ha majd megvénültök, ha már ily ifjan Deák-pártiak vagytok!« — mondá a jó öreg. Mi lesz az ifjú Berzeviczyből is, ha már most is olyan jó mameluk, vén korára?

Furcsa, hát k. k. Hofrat.

Jókainak arra a vádjára, hogy a szélsőbal helyi érdekek legyezgetésével korteskedik, emlékeztette Jókait, hogy neki tán nem kellene szellőztetni azt a pontot. Vagy tán elfeledte, mit mondott a szarvasiaknak? Azt, hogy »válasszanak az urak: vagy Móricz Pál árvíz nélkül, vagy Herman Ottó dupla árvízzel«.

A vesztegetés csúnya dolog. De ha egy magánember veszteget, legalább a magáéból veszteget. De a miniszterek az országból ígértetnek embereikkel Zalaegerszegnek iskolát, Sopronynak főreáltanodát, Debrecennek, Nagyváradnak királyi táblát stb.

Ez ellen ugyan mind Trefort, mind Tisza tiltakozott, de Helfy fönttartá vádját, mint aki tulajdon füleivel hallotta.

A Tisza tiltakozása érdekes volt. Tiltakozom — úgymond — az ellen, hogy királyi táblát ígértem volna Debrecen-

nek is, Nagyváradnak is, mert ezzel olyat ígértem volna, amiről tudom, hogy meg nem tarthatom.

Csanády bá' közbeszólt:

— Mondott ő már ilyen többször is.

Nagyvárad és Debrecen pedig Tisza nyilatkozata után azt az egyet biztosra vehetik, hogy a kilátásba helyezett királyi táblát egyikük — nem kapja meg.

Apponyi beszéde szépen átgondolt, hatással előadott beszéd volt. Jókai »alaposságát« illusztrálta mindenekelőtt, s aztán megmagyarázta Tiszának, hogy mi az a kísérlet? Azzal a kétellyel fogni valamibe, hogy hátha nem sikerül.

Szép része volt beszédének az átalakulási korszakok vezérlő államférfiairól, kik csak *egy* eszmét képviselhetnek, nem pedig oly alternatívát, hogy az eszmének az ellenkezője is éppoly vezéreszméjük lehet, esetleg. Kimutatta, mily jezsuitamódra jár el Tisza a közvéleménnyel szemben, mely iránt az államférfi őszinteséggel tartozik, midőn úgy állítja föl céljait, hogy a municipálisták és a centrálisták is a maguk emberének tarthassák.

Szerencsésen kulminált a beszéd a hivatalos visszaélésekről szóló részében.

Nem is állhatta meg Tisza szó nélkül. Fölszólt a vitában negyedszer, és pedig »személyes kérdésben és félreértett szavai helyreigazítása végett«, mely cím minden képviselőnek megadja a szólásjogot.

Beszédjének eleje mentegetődzés, vége rabulisztikus kortesbeszéd. Amint tegnapi beszédéből megtanulhattuk azt, hogy Tisza nem lesz hajlandó lemondani, még ha leszavaznák is »holmi csekély jelentőségű kérdésben« (melyeknek csekély vagy nem csekély voltát persze esetleg ő ítéli meg), úgy megtanulhattuk a maiból azt, hogy prédikálhat Tiszának Irányi erkölcsről, igazságról, haza érdekeiről: ilyen csekélységek miatt Tisza Kálmán »öngyilkos« nem lesz soha.

Tisza beszédével bezáródott a válaszfelirati vita, s kezdődhetett a szavazás. A kormánypárt 90 szótöbbséget mutatott föl.

Bizony szép szám. Jöhet rá a »magnum áldomás«.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

Okt. 20.

A Házból ám, de nem a tisztelt Házból.

Mert ma »paullo majora canamus«. A méltóságos főrendek házáról szól az ének.

Csendes ház ez máskülönben évek hosszát. Ott a szomszéd teremben bepácolt múmiák és páncélos lovagok is zavar-nak annyi vizet, mint a méltóságos és nagyméltóságú főren-dek ott a múzeum vörös termében.

Ha aztán néhanapján, minden szent időben egyszer egy kis nesz támad a dohos légkörben — az aztán esemény. Azt illik jegyzékbe venni a krónikaírónak. Nem úgy, mint a kép-viselőházét, mely mindig zakatol s örökös lármájához úgy hozzászoktatja a fület, hogy akkor riadunk meg, mikor el-csendesül, mint a molnár, aki fölretten édes álmából, ha meg-áll a kelepelő.

Ma tehát a főrendiház neszezett.

A hétszáz meghívott mágnás közül lelkiismeretesen meg is jelent vagy harmincöt, nagy része szép kardosan, a főpapok violaszín tüszökkel a derekukon s ugyanolyan színű görögdíny-nye-kobakkal a fejükön.

Miniszter is öt egész darab jutott ma a főrendeknek. No, itt ma valami nagy dolog készülhet.

Úgy is volt.

Fölvasták a miniszter átiratát, melyben fölkéri a há-zat, választaná meg a reá eső húsz tagot a 27-ére összehívott delegációba.

Delegáció?! Haj, mily villanyozólag hatott e szó Árpád címeres véreibe. Delegáció, a Jula mintaintézménye! Válasz-tani bele tagokat? Hogyne! Azonnal. Íme, már itt is vannak a cédulák.

S csakugyan alig telt bele öt perc, már be is voltak szol-gáltatva a szavazójegyek.

Hát így is kell, így is illik egy főrendiházban. Az a rebellis képviselőház még 24 óráig gondolkodik.

De nem ez volt a mai ülés legfőbb tárgya. Ennek a ked-véért harmincöt magyar mágnás nem kelt volna föl az ágyá-ból tizenkét óra előtt. Gondoskodják a hadügyminiszter a

maga delegátusairól, nevezze ki magának s vitesse föl Bécsbe kötéllel, — bánják is ők.

Más, sokkal nagyobb és fontosabb dolog hozta őket együvé ilyen kora reggel, (11 és fél óra) ilyen rengeteg számban.

Vita lesz a válaszfóliat fölött. Általános vita. No, ez el fog tartani legalábbis három-négy napig. Mert hát a tárgy fontos, s van benne udvariassági point is. Mert csak nem küldhetik föl király őfelségének minden szó nélkül; annyit sem mondana, hogy befellegzett.

És richtig, a válaszfóliat felolvasása után föláll gróf Keglevich István.

Egy magyar mágnás, aki beszél. Éspedig magyarul beszél. No, nemhiába tartják a főrendiház üléseit a múzeumban. Ritkaságoknak ott a helye.

A nemes gróf persze, hogy azzal kezdi, hogy ő elfogadja a válaszfóliati javaslatot. Hát, hogy nel Próbálná csak azzal kezdeni, hogy »nem fogadom el, hanem ajánlom a szélső baloldalét«. Hah, mekkora lenne itt az elképedés. Az elnök menten lefordulna a székéről, Cziráky szörnyethalna, a hercegprímást meg azonnal megütné a guta.

A nemes gróf tehát elfogadja. Minden szép, minden jó, ami benne van. Ami természetes is, mert a válaszfóliat a legmagasabb trónbeszédnek visszhangja csak, s micsoda vakmerő tiszteletlenség volna azt mondani, hogy a legmagyarább királyi ajkáról egyéb is ellebbenhetett, mint ami a legjobb, legszebb, legbölcsebb és legcélszerűbb. Ami a trónbeszédben benne van, az mind nagyszerű. De van nagyszerű olyan is, ami a trónbeszédben nincsen benne. (Mozgás. Nyugtalanság. Suttogás: »Stefi rebelliskedik.«) Így például az államháztartás egyensúlyának helyreállítása, (Derültség.) és ami azt kizárja, a közlekedési hálózat kiegészítése (Közbesúgás: Stefinek még nincs vasútja.), vallási és házassági kérdések megoldása. (Gewalt! Segítség! Na, der Einfältige! A hercegprímás teljes segédlettel elájul.) Kérem, ez mind benne volt a 75-ki trónbeszédben, pedig az is a legmagasabb trónbeszéd volt. (De ez még annál is magasabb.) S ezek közül csak a pénzügyi viszonyok terén történt előhaladás hat év alatt. (Der zielt auf die Steuer hin! Hat aber Recht, gewissen Massen.) Egyebekben

csak kezdeményeztünk, de be nem fejeztünk semmit. (Ist der aber grob!) Jó közgazdasági politika kellene, hadd csökkenne a nyomor, (Aber, Stefi!), s ne vándorolnának ki az emberek. (Hát csak nem csukhatjuk el őket!) Meg kell szüntetni a regálét. (Arányos megváltással, meint er.) Sok van a gazdaság terén, amit részletesen szeretett volna hangsúlyozva látni a trónbeszédben. (Na freilich, fällt ihm ein!) Aztán a törvényhozás is reformra szorul. (Will uns nach Haus schicken.) Főispánokat is meg kell rendszabályozni. (Der Teufel wird ihm akkor főispán!) Erről mind nem szól a trónbeszéd egy kukkot sem, minélfogva a legnagyobb hódolattal elfogadja.

Vérszemet kap a rebellis beszédre gróf Zichy Nándor is. Őneki is sok kell, amit a trónbeszéd nem ígér. Polgári törvénykönyv is kellene. Főrendiház reformja is kellene, de azt maga sem hiszi, hogy megkapja, noha ezt a legmagasabb trónbeszéd megígéri. Summa summarum elfogadja a javaslatot. Inkey Nándor a horvátok részéről dettó.

Tisza Kálmán nem hagyhat cáfolat nélkül ennyi ellenvetést, vissza kell vernie az ádáz támadásokat. Neki is gyürkőzik hatalmasan, hogy leteperje a fejét emelgetni kezdő gaz oppozíciót. Mit? hogy csak az adóban volna tapasztalható országos emelkedés? Hát a közigazgatás? Avagy nem 1876-ban lett-e meg az a rengeteg reform, melynek egy olyan intézményt köszönhetünk, mint a közigazgatási bizottság? Azért, hogy a Jula gróf, azért másnak is lehetnek mintaintézményei. Aztán, engedelmet kérünk, de mi is építettünk görbe vasutakat, ezt ne tessék szem elől téveszteni s ne tessék mondani, hogy semmi se történt. Polgári törvénykönyv? Azt hiszik, hogy azt csak úgy föl lehet fújni? Másutt is nemzedékek éltek ebből a munkából, az apa fiára hagyta örökségül. Csak nem akarják a jóra való embereket kenyerüktől megfosztani az urak! Lám, a bazilika is hogy épül a Lipótvárosban, meg az operaház a sugárúton. Élni csak kell az embereknek.

Most föláll Liphay Béla báró. Képviselőkorában is a baloldalon ült s mérsékelten ellenzékieskedett. No, itt a főrendiházban valóságos vérengző tigrisnek válik be az olyan

ember. Nemhiába van neki olyan kemény arca, mélyen bennülő szeme, bozontos szemöldök alatt, mintha valami régi rámból lépett volna elő Rákóczinak valamely kurucgenerálisa. Ez itt, meglássátok, még ellenzéket teremt s inficiálja a levegőt elégületlenséggel s oda lesz az engedelmes főrendiház jó hírve.

Azt mondja, hogy alig van a kormányzatnak ága, melyben ne volna kiáltó a hiány. Ami a pénzügyek terén jó történt, mi az a fölszaporodott terhek sima tengeréhez képest! Mint egykor Bánk bán, azt mondja ő is: Az országnak nagyobb részét bejártam és mindenütt csak nyomort és elbúsulást találtam. A közvagyon fogy, az érték hanyatlik, napról napra válságosb a helyzet és szomorúbb a kilátás.

Conticuere omnes intentique ora tenebant. Ilyen vörös beszédet még nem sokat hallott a főrendi terem, amióta vörös.

Tisza nem is hagyhatta a méltóságos főrendiházat e beszéd benyomása alatt, sietett helyreigazítani »félreértett szavait«.

És ezzel -- vége lőn a komédiának. A válaszfelirati egész nagy vitának, melyre a képviselőháznak egy hét kellett, nyakára hágtak rövid egy óra alatt.

Ezek tudnak ám gyorsan dolgozni.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL.

Október 21.

Ma is volt még valami rongyos ülése a tisztelt háznak.

Rongyosnak nevezzük annyiban, hogy olyan szakadozott volt. Kétszer is »elnapolta« az elnök, hol tíz percre, hol másfél órára.

De hát a borsot is megtörik, mégis erős. Olyan volt a mai országgyűlés is. Mindenki sietett a maga dolgát behozni, nehogy becsípje a sarkát a ház becsapódó ajtaja.

Különösen Tisza Kálmán vágta ki a rezet. Egy egész nyalábot csapott a ház asztalára csupa törvényjavaslatokból. Közigazgatási reform kell nektek? Nohát nesztek. Itt van egyszerre három nagy reform. Egyik a rég sürgetett domesti-

káról, mely szerint az állampénztár a megyék házi pénztárába közigazgatási, árva és gyámhatósági kiadásokra nem egészen öt milliónyi összeget fizet, melyből aztán kijönni muszáj mind a hatvannégy vármegyének. Másik csak határigazítás, az igaz, de a harmadik aztán bekebelezi Torna megyét Abaujba, mert azt már mégse tűrhetni el, hogy egy olyan tenyérnyi kis megye, mint Torna, váltig reszeljen tormát a kormány orra alá s mindig egyhangúlag válassza meg az országgyűlés képviselőit a szélsőbaloldalra.

Azért hát — *delendam censeo*. Mert meg vagyon írva, hogy a szélsőbal kiirtatik és kipusztíttatik a föld színéről, tűzzel, vassal és mindenekfőlött szavazatokkal.

A kérvények iránt ritkán szokott lenni nagy érdeklődés. A tisztelt háznak rendes praxisa a kérvényekkel szemben az, hogy az ülés végén, mikor már minden polgári gyomorban elharangozták a delet, s alig támoLyog még ott néhány éhes honatya, különféle sülteteket és főtteteket forgatva gondterhelt agyában, előveszik a lajstromot s úgy elintéznék ötvenhatvanat a kérvényekből egy szuszra, mint a karikacsapás.

Ma azonban a petíciónak illetén csinos elintézése egy kis fennakadást szenvedett. Az országgyűlés kényelmesen haladó szekere erős zakkanást szenvedett egy nagy iratcsomón, egész kis Himalája állta útját iratokból. A törvényhatóságok föliratai a Göczel—Lendl-ügyben.

No, már ezt csak ne vegyük egyszerű akta-számba, s Berzeviczy Albert előadó jónak látta megereszteni mellé egy kis okadatolást. Az esetet, úgymond, mely a kedélyeket fölháborította, ismeri a ház. Azt is tudja, hogy Lendl kapitánynak hátrafordították a sarkát, hát *non parlons plus*. Ami pedig azt illeti, hogy jövendőben illetén állapotok elő ne forduljanak, arról gondoskodjunk majd a katonai büntetőtörvénykönyv reformjánál.

Hát hiszen ha az ember tudná, hogy az a reform olyan lesz, hogy a katona közbüntetteiben ezentúl a polgári bíró ítél olyan törvény szerint, melyet országgyűlés alkotott, király szentesített, — még csak elvárnók valahogy; de így ki követelhetné kivált Csanády bácsitól, hogy belenyugodjék a kérvényi bizottság lagymatag javaslatába.

Nem ő, ha addig él is! Van neki ennél különb ideája: adjon be a miniszterelnök törvényjavaslatot, hogy legyen magyar hadsereg.

Persze leszavazták az öreget, és ezzel Csanády bátyánk javaslata és az egész magyar hadsereg elesett.

Sebaj! Lesz még szóló lágy kenyérrel!

Az ülés legnagyobb része a *delegáció tagjaira* szóló szavazatok beadásával telt be.

A kormánypárt szörnyű zavarban volt. A kiosztott szavazócédulák a névlajstromból megfoghatatlan s még eddig föl nem deríthetett vétségéből kimaradt a — Wodianer Albert báró neve.

Szerencse, hogy valami szemes ember — talán éppen Wodianer Albert báró maga — még idejekorán észrevette a szerencsétlenséget s figyelmeztette rá a nagyfejúeket, kik a szomorú fölfedezésre menten elvesztették a fejüket s csak amikor ismét megtalálták, csíptek nyakon minden embert, kinek szavazócédula volt a kezében, s gyilkot szegezve a mellének, kényszerítették, hogy herceg Odescalchi Gyulát irgalmatlanul törülje ki s írja helyébe irgalmasan báró Wodianer Albertet.

Mert az rettenetes veszedelem volna a hazára, ha Wodianer Albert báró a delegációból kimaradván, megaprehendálna. E neheztelés végveszéllyel fenyegetné az országot, mert hát ad normam: Görögország parancsol a kerek világnak, Athén parancsol Görögországnak, Themistokles parancsol Athénnek, neje parancsol Themistoklesnek, a kisia parancsol az anyjának: ergo a Themistokles kisia parancsol az egész világnak, — azonképpen: a nemzeti bank parancsol a magyar kormánynak, az öreg Wodianer parancsol a nemzeti banknak, az ifjabb Wodianer parancsol az öreg Wodianernek, ergo Wodianer Albert báró parancsol a magyar kormánynak.

Így állván a dolgok, Wodianer bárót nem szabad a delegációból kifelejteni. Egy az, hogy őnélküle ez a mintaintézmény nem volna tökéletes; más az, hogy pénzre is nagy szükség lehet. Hiszen még csak tegnapelőtt vallotta be a pénzügy-miniszter, hogy nem tudja: a büdzsén támadt huszonheted-félmilliónyi hézagot mi az ördöggel dugja be.

Ha Wodianerek, megbosszankodva, csomót kötnek a pénzes zacskóra, akkor aztán igazán nem tudja ám.

Ennélfogva csak be azzal a Wodianerrel a delegációba! Hátha szükség esetén megkönyörül.

És a nemes báró belejött a delegációba, a kormány szerencsésen elkerülte azt az örvényt, melybe vigyázatlanságában majd-majd belebukott, — a haza megint meg van mentve egy esztendőre.

Odescalchi? — az apprehendálhat! Neki nem a nemzeti bank a papája.

Másfél órai szünet után esett csak le a nagy kő a kormány szívéből, mikor a választások eredményét kihirdették, s kiderült, hogy az az ember, akitől Magyarország sorsa függ, megválasztatott s a haza egéről eltűnt a fenyegető vihar fellege.

Ekkor aztán az elnök kijelentette, hogy a tisztelt ház az ország szénáját ekként rendben hagyva — mehet isten-hírével haza. Akár színét se lássák egymásnak november 21-ig.

Addig a hadügyminiszter majd elcsinálja Bécsben a delegációkkal, hogy mennyi legyen a deficit, elfoglaljuk-e Salnichit, s az orosz verjen-e meg bennünket, vagy a porosz, avagy mind a kettő.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

A delegációnak nagy hálával tartoznak azok a honatyák, akik nem lesznek delegátusok. A delegációknak köszönhetik, hogy a legnagyobb munkaidőben kapnak vakációt s egy egész hónapig szabad pihenés munkájában fáradozniok.

Nem tudom ugyan, ha vajon a szólás-mondás: munka után jó a pihenés, megfordítva is áll-e vajon, s jó munka lesz-e az, amit a tisztelt törvényhozók a pihenések egymást ilyen sűrűn követő szakai után végzendenek, — annyi azonban bizonyos, hogy elég jó humorban gyűltek össze az első érdemleges ülésre, mely ma tartatott.

Mindenekelőtt felső Magyarország rukkolt ki.

Torna megye, melyet ugyanannak a processzusnak szánt egy napirenden levő törvényjavaslat, melyet Magyarországgal immár végrehajtva látunk, t. i. betemeti Abauj vármegyégyomrába, valamint Magyarország ott emésződik a kétfejű sasában; húzódozik a megevetés elől s a szép fehér szakállú Farkas József által kér egy kis akasztófa-haladékokot, vagy hogy a manóba mondjuk a Galgenfristet barbármagyarul.

Nem vehetni tőle rossz néven. Mert hiszen igaz, hogy ő kicsi, de az is igaz, hogy megvult ő ebben az ő kicsiségében éppen olyan régidőtől kezdve, mint akár a nagy Biharország. Aztán a középkori skolasztikusok és szofisták maig se bírták eldönteni, hogy az egérnek fáj-e jobban, ha elevenen megnyúzzák, vagy az elefántnak?

És végre az is igaz, amit egykor Deák Ferenc mondott Bachnak, arra a mondására, hogy hiszen Magyarországot előbb vagy utóbb, de okvetlenül beolvasztja Ausztria.

— Hinni akarom — mondá az öregúr, — hogy Excelenciád jó keresztény. És ennélfogva vágyik a paradicsomba. Mindazonáltal tán nem sértem meg igaz keresztény hitében, ha azt gondolom, hogy jobban szereti, ha holnap jut oda, mint ma.

Tisza Kálmán nagylelkű volt. Azt mondta, hogy éljen hát Torna megye még egy héttel tovább.

Vajon Torna megye hasonló jóindulattal viszonozza-e a miniszterelnök nagylelkűségét?

A bizottsági előadók is mind a görbe országból kerültek elő. Jött a sárosi Berzeviczy, a kérvényi- és jött a szepesi Wieland Arthur, a gazdasági-bizottság előadója, ki a legnépszerűbb szerepre vállalkozott s biztos felőle, hogy őneki nincsen a házban olyan ellensége, aki opponálna. Ő szokta kérni ugyanis a tisztelt házat, hogy kegyeskedjék megszavazni a diurnumokat — saját úri magának.

Ekkor jött Engelmayer, az is szepesi. A jogügyi bizottság nevében kérte »az 1800: LXIV. törvénycikkben adott fölhatalmazás hatályának meghosszabbítását«.

Már-már megadták, s a törvényjavaslat már-már keresztül surrant volna a házban, mikor Szilágyi Dezső az ajtóban megragadja a kabátja végét s azt mondja: »Ohó, szolgám,

álljunk meg csak egy szóra; hadd nézzünk a szemedbe, ki fia vagy?»

És ezzel aztán megkezdett egy nagy juridikus vitát. Szegény Pauler sült is, főtt is belé, kétszer is mentegetődzött, mind nem használt, sőt ártott, mert nekirontott Horánszky Nándor is, aki már régen nem volt honatya, s feszíté kebelét az annyi idő óta belerekedt beszéd; de még Pulszky Guszti is, akinek az a boldondos természete van, hogy mentül többet beszél ki magából, annál telibb lesz ideával.

Siralmasan helybenhagyták szegény miniszterét az igazságnak, nem ismervén határt a rája mért büntetés mérvének kiszabásában, sőt gyakorolván rajta a vesszőfuttatás fenyegetékét, amit pedig, ha jól tudjuk, már a katonaságnál is eltörült a humánusabb jogi fölfogás.

És még azt mondták a kegyetlenkedők, hogy az csak ízelítő, most csak cirógatni akarnak, majd a büdzsévitánál jön még a vastagabb vége.

Szent Isten! hisz az már nem lehet kevesebb a kerékbe-törésnél.

Szerencse, hogy a tisztelt házban most új tagok is vannak, akik azt hiszik, hogy a szorongatott miniszternek szoros pillanataiban segítségére futni háladatos dolog. Gáll József és Busbach Péter, ez utóbbi budapesti képviselő, siettek ma megkísérteni az országház üléstermének rossz akusztikáját. Megkísérlették, de hogy milyennek találták, azt nem ítéltük meg a szűzbeszédeikre kitört általános hallgatásból.

Mialatt beszéltek, azalatt a terem egy zugában érdekes levél keringett a honatyák kezében.

Lópokrócot rendelt egy honatya — Bécsből. Mert hát olvasta a »Vadász és Versenylap« hirdetései között, hogy »*Schaumann et Comp*« bécsi Wollwaren-, Kotzen- und Pferdedecken-Fabrikjában nagyszerű pokrócok kaphatók. Magyar gavallér pedig nem vesz olyat itthon, amit Bécsben is megkaphat.

Rendelt tehát lópokrócot Bécsből vagy egy tucatot. S mivel a hirdetés magyar volt, rendelte hát magyarul.

Kapott is ő aztán pokrócot, aminőt egész Magyarországon hiába keresett volna. Kapta egy levélborítékban, finoman

összehajtott sima levélpapíron, mely »pokróc-durvulatú-gyalog-alkalmatosság módjára« — így nevezi a szarvasi borbély a goromba drabantot —, ékes germán világnyelven szóla vala szóról szóra ekképp:

»Herrn F. G. in P. Pestmegye Magyarország.«

»Wenn ich Ihr Werthes von 11-ten d. erst heute beantworten kann, hat dieses seinen Grund darin, dass ich Ihre Correspondenz-Karte, wenn ich nicht eigen f. 5. kostenden Dolmetsch bezahlen wollte, c. 100 Personen zur Uebersetzung antrug; erst heute fand ich Jemand, an dessen richtige Uebersetzung ich keinen Zweifel hege.

»Wenn Sie nicht Etwas ganz Anderes bekommen wollen, als Sie wünschen, so muss Ich Sie schön bitten, mir deutsch oder in einer Weltsprache zu schreiben; denn für Provinz-Idiome kann man doch kein Geld ausgeben, wenn man keine Veranlassung sieht, jemitt Bauern zu verkehren.«

Miután lehetnek olvasóink között olyanok is, akik nem oly szerencsések, hogy tökéletesen bírják a germán világnyelvet, ide iktatjuk a levelet magyar fordításban is. Így szól:

»Hogy csak most válaszolok, tulajdonítsa az úr annak, hogy levélét — miután nem akartam 5 frtba kerülő tolmácsot fizetni — megmutattam vagy 100 embernek, fordítanálé, de csak ma akadtam olyanra, akiről hiszem, hogy fordítása hú.

»Ha azt nem akarja ön, hogy egészen más valamit kapjon, mint amit rendel, — már bocsásson meg, de kérnem kell arra, írjon az úr nekem németül vagy valamely más világnyelven, mert provinciális tájszólásokra csak nem adhat ki az ember pénzt, ha semmi érdeke nincs parasztokkal érintkeznie.«

Éljen a derék bécsi cég! Megmutatta, hol kaphatni igazi, hamisítatlan pokrócot. Reméljük, hogy e levél olvastára ezrivel fognak sietni boltjába megrendelésekkel a — magyar gavallérok.

Mi is azért tesszük ki a kezünkben lévő pokrócot az ablakba, hadd lássa minden magyar ember, s tanuljon belőle legalább egy kis — magyar hazafiságot.

Hogy a nemzet azon képviselői, kiket törvényhozásába választ, a kormánytól teljesen függetlenek legyenek, — ez a legislegfőbb kelléke minden alkotmánynak, mely komolyan akarja, hogy a törvények alkotásában föltétlen tényező legyen a nemzet akarata.

Mert a »patere legem, quam ipse tulisti«, nemcsak azt jelenti, hogy a törvényt meg kell tartani; de azt is, hogy más, mint amit magunk alkottunk, nem is törvény, csak parancs, önkény, melynek megfogadására eltérésére rászorulhat más is, de csak addig, míg ő az erősebb. Nem tovább.

Hogy a nemzet valódi akarata alkossa a törvényeket, teljesen függetlenül minden egyéb befolyástól, mint melyet a törvény a koronás királynak biztosít: ezt világosan mondják régi törvényeink, meghatározván, hogy a törvény a szuverén nemzet és a megkoronázott király egyező akarata.

S hogy milyen nagy súlyt fektettek a törvényhozó teljes függetlenségére a 30-as években is: semmi nem bizonyítja jobban, mint egy kurta kis fölszólalás, melyet ott találunk Deák Ferencnek Kónyi Manó által összegyűjtött beszédei első kötetében.

Ez az egyetlen beszéd az egész kötetben, mely arról tesz tanúságot, hogy némely dolgok láttára őt is elhagyta államférfiúi nyugalma, elveszté türelmét, erőt vett ildomosságán a méltó indignáció, elfutotta a harag s beszélt, mint a Jupiter tonans, nem sokat mérlegelvén, hogy az általa használt kifejezés vajon parlamentáris-e, hanem odavágta azt a jelzót keményen, melynél nincsen sértőbb az emberi érintkezés dikcionáriumában.

Elhatározták a Karok és Rendek, hogy királyi hivatal vállalója országos bizottság tagja ne lehessen. A főrendek értesíték a követek tábláját, hogy e határozathoz ők nem járulnak hozzá.

Erre szólt föl aztán Deák Ferenc.

Szárason kijelenté, hogy a méltóságos főrendek tartsák meg véleményüket magoknak, a rendek táblájának határozatahoz semmi közük, s akár tetszik a főrendeknek, akár nem

tetszik, a követek házának határozata a követek házának tagjaira kötelező s nem függ a főrendek beleegyezésétől. Ő részéről kijelenti, hogy azt a követet, aki királyi hivatalt vállal, kollegájának el nem ismeri s vele egy asztalnál nem tanácskozik. S szeretné látni, ha akad-e *»oly szemtelen ember,* aki e határozat ellenére ide *»tolakodjék»*. Ám kísértse meg valaki e határozat után is bitorolni a független törvényhozó jogait, ujjal fog rámutatni a nemzet, mint aki *»megcsalta»* bizodalalmát.

Az újabb alkotmányos éra kezdő szakában nagyon elszaporodott azok száma, akik törvényhozói minőségükben a függetlenség föltételének nem feleltek meg. Voltak bírák, miniszteri hivatalnokok stb. mintegy negyvenen, s nem egy kényes kérdésben ők döntötték el a mérleget a kormány javára, mely az ő szavazatuk nélkül kisebbségben maradt volna.

Ekkor még élt Deák az ő arisztidieszi visszaemlékezéseivel. És megalkottatott az inkompatibilitási törvény, mely szerint az, ki a kormányi kinevezéstől függő hivatalt visel és az, akinek a kormánnyal üzleti összeköttetésben álló vállalatnál, társulatnál állása van — képviselő nem lehet.

Nagyon szép, derék törvény!

És hogy nagyon szükséges, bizonyítja Franciaország, melynek képviselő-kamarája ki akarja mondani, hogy ne csak kormányhivatalnok, ne csak a kormánnyal üzleti összeköttetésben levő, de egyáltalában semmiféle nyerészkedő vállalat elnöke, igazgató tanácsosa, igazgatója vagy jövedelmet húzó más tisztviselője se lehessen képviselő, — mert hiszen azt nem tudhatni, ha vajon a nyerészkedő vállalat, mely ma a kormánnyal üzleti viszonyban még tán nem áll, holnap nem lép-e vele ily viszonyba? vagy nem éppen azért jár-e majd a kormány kegyébe, hogy abba léphessen?

Szép dolog az nagyon, ha valahol átérzik a törvény szellemét s cselekszenek a törvényhozó intenciója szerint, — és nem kapaszkodnak szavak egérfarkába, hogy egyik-másik kegyeltnek kibúvót nyithassanak a törvény alól, nem törődve vele, hogy azzal az egész törvényt illuzóriussá teszik.

És ha valaki nem érti meg, miért írjuk e dolgokat éppen e rovatban s a mai ülés alkalmából: hát . . . annál jobb.

A KIRÁLYOK ELLEN

(Karcolat az országházból)

Az még meglehet, amit a franciák mondanak, hogy a stíl az ember. A stílt még megengedem, de a szavak nem bizonyítanak.

Ugyan ki hinné el Herman Ottóról, arról a szelíd tudós-ról, ki a szegény fürjecskét is megsajnálja, ha didereg, ki kezébe fogja az isten legparányibb, leghitványabb teremtését, a picike bogarat és örül annak is, életét, szokásait fürkészi!

Ki hinné el a melázó költőről, amint elandalodva hallgatja a folyamok locsogását, megszánja a letépett ibolyavirágot, s zokog, ha a halál angyala a szárnyát megrebbenti s kicsike játékszereknek apró gyermeksírokat rak össze magának a temetőben.

Ki hinné el komolyan Herman Ottóról, hogy mikor a tőr villogását látja orgyilkos kezében, amint nekiszegzi a király mellének, még ő kiáltsa biztatólag:

— Ne reszkessen a kezed! Űsd mélyebben!

*

De hát a frázisok hazájában élünk. Valahányszor még olyan embert láttam, aki megszokta örökké fumigative és becsmélőleg nyilatkozni a házasságról, az mind papucs alá került mihamarább.

Nem akarom én ebből azt vezetni le, hogy Herman Ottóból a fentebbi nyilatkozata folytán nemsokára valóságos belső titkos tanácsos lesz . . . én csak azt akarom ebből kihozni, hogy az ember — kivált az író és poéta — bizonyos frázisokba mindig bele van lovagolva.

*

Hát ez csak olyan festett revolúció, ami a Herman szívében lakozik.

De ez neki többet ér az igazinál, táplálóbb, edesebb.

Ha egy trónusnak recsegése hallatszanék: Herman lenne az első ember, aki behunyná a szemeit, hogy ne lássa, és bedugná a füleit, hogy ne hallja.

Hugo Viktor is mennyköveket szórt a hatalmasok ellen s könyvet írt egy szegény közönséges katona védelmére.

Herman vértengerről álmodik s azt predikál, de ha meglátna egy igazi könnyet, legyen az bár király szemében, ő vón' az első, ki sietne azt letörölni.

*

Ebből a magból keletkezett a ház mai viharos vitája. A menedékjog tárgyalásánál, a Szerbiával kötött szerződésnél mondá Herman, hogy »a népeknek fönn kell tartaniok a jogot, hogy a zsarnokokat magukról lerázhassák«.

Irányi emelkedett fel legelőbb. Mintha egyetlen szín-
ezüsből vert pénz volna a két ember együtt; rokonanyag, de Herman az egyik oldala, Irányi a másik oldala.

Az érem másik oldala tiltakozott azon kép ellen, mely a túlsón domborodik ki. Ő sem fogadja el a javaslatot, de nem abból az indokból, amelyből Herman.

Elvörösödött ezekre a dolgokra Tisza Kálmán s igazi dühhel szólalt fel, hogy az mégis csak gyalázat, hogy ilyen lehessen itt mondani . . .

— Tessék zsandárt hozatni ide — ingerkedék vele Verhovay Gyula, de Tisza Kálmán ezúttal nagyon ügyesen riposztírozott:

— Zsandárokkal azok szoktak kormányozni, akik más véleményét még csak meg sem akarják hallgatni.

Verhovay dörmögve hallgatott el s hallgatta a miniszterelnököt tovább, amint az ügyes rafinériával Hermannak a királyok elleni megjegyzéséből pressziót kovácsolt arra nézve, hogy most már okvetlenül a kormányi indokolással kell elfogadni a szerződést, mert különben azon gyanúnak teszi ki magát a ház, mintha abban egy királygyilkosságot pártoló párt lenne.

A mamelukok, mint egy nagy nádas, bólingatni kezdtek fejeikkel.

Különben is ingerültek voltak a kedélyek. Különösen Németh Berci egészen nekibőszült, amint a miniszterelnök egy kifejezést elferdítette, erővel rá akarván sütni, hogy ő is a királyok ellen van.

Szegény Tisza úgy nézett ki ma, mint egy tour-táncos a cotillonban, akit sorra kapkodnak el. Egyik leteszi, másik veszi föl.

De a Németh Bercivel vitt feleselésben járta meg a legjobban, mert Berci bátyánk ballábbal kelt s a Pilátus-viccre nézve nyersen jegyzé meg: hogy Tisza a Pilátus, *aki hét esztendeig hazudott, hogy hat esztendeig csaljon.*

Lett erre aztán kaotikus zaj, éljenzés, taps, pisszegés, lárma és kiabálás. A mamelukok felugráltak helyeikről és rendreutasítást követeltek.

Albert úr pedig leült, végignézett a háborgó tengeren, melyet ő hozott hullámozásba, és édesdeden, boldogan mosolygott, mint egy gyermek, akinek sikerült az ingerkedése.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

(Karcolat)

Olyan a »ház«, mint a megbolygatott méhkas.

Ha az anyaméh van megbántva, lázong az egész köpü. Ezer meg ezer fullánk nyúlik ki a megbosszulásra.

A főmamelukok, Móricz Palya, Dárday Sándor az ökleiket emelgetik. Haj, hol van most Nagy Gyuri, Jankovich Micu? Hadd orditoznának, hadd fújnának tüzet és tajtékot!

Ide dzsidások, hí fegyvernökök! A rakoncátlanságnak és az új szociál eszméknek kerekerei már olyan magasra hajigálják a sarat, hogy abból Tisza arcába is vágódott egy maroknyi.

Meg kell a mozgó világot állítani.

Van suttogás, tervezgetés. Mert hát mégis szörnyűség, micsoda ember ez a Németh Berci! Kár, hogy már nincs meg az a tüzes trónus, amelyen Dózsa Györgyöt elégették

*

Denique mindennap történik valami »imputarem«. Tegnap az volt az »imputarem«, hogy minden szikra nélkül, minden incidens híján, egyszerre olyan tűz tört ki, mintha mindjárt a háború készülne köztünk kiütni.

Ma pedig az volt az imputarem, hogy dacára a tegnapi skandalumnak, egészen nyugodtan, tisztességesen folyt le az ülés.

Ki hitte volna?

A közönség zsúfolásig töltötte meg a karzatokat, még az utca is el volt állva várakozókkal — s nem történt semmi. Istenem, de csak hiába húzzák azokat az öt forintokat!

*

Hanem azért valami mégis történni fog. Tisza Kálmán arca, sőt még a Láng Lajosé is olyan titkolózó. Ha az Ellenőr beszélni akarna . .

A kérdés csak az, hogy mi fog történni?

Alkalmasint megváltoztatják a házszabályokat. Körülbelül olyan *angolosan*, hogy jó Péchy Tamás a rakoncátlan-kodó hazafiakat el is csukathassa valami házi karcerbe.

Szegény Berci bátyánk! Ő csak nagyon ritkán fog ebédelhetni ezentúl a Szikszayban.

*

De hát az egész dolog, amint már tegnap mondtuk, nem megy komolyan.

Hiszen ma már Herman Ottó volt az első, aki a humanitás nevében szólalt fel, interpellálván a belügyminisztert: van-e szándékában intézkedni, hogy a *német kárán tanuljon a magyar?*

T. i. intézkedjék a miniszter, hogy a magyar színházakban megtéssenek a kellő óvintézkedések a bécsihez hasonló szerencsétlenségek kikerülésére.

*

Egy másik interpelláció is volt: az Urváry Lajosé, ki Treforttal kíván enyelegni a szombathelyi püspökség betöltése és a Muraköznek a szombathelyi püspökséghez való csatolása tárgyában.

Trefort úr nem volt jelen. De különben is nem szereti, ha előlegesen kezdi valaki megbeszélni a betöltendő püspökséget. Úgyis olyan ritkán üresedik meg egy-egy ezek a püspökök mind olyan hosszúéletűek.

Aztán mirevaló volt az a nagy kíváncsiság Urvárytól? Ezek az újságírók egészen kiállhatatlanok a tudvágyukkal!

*

Az ülésnek nem volt több tárgya, de akik tudnak olvasni a sorok között, s látták, hogy milyen tömegekben tanácskoztak a mamelukok, s ha ellenzéki lépett közójük, milyen hirtelen hallgattak el: azok észrevehették, hogy készül valami.

A miniszterelnök végre is nem hagyhatja magán száradni, hogy hét esztendeig hazudott azért, hogy hat esztendeig csaljon.

Ha legalább tizenöt esztendőt mondott volna Németh Berci. Ez még megjárná karriernek.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

(Karcolat)

Vallásos hangulat uralkodott a házban, a jó Péchy Tamás művészileg utánozva a lutheránus papok szónoklási modorát, megemlékezett a bécsi katasztrófáról. A ház részvétét hívá fel, mely tudtul is fog adatni a lajtántúli parlamentnek.

Az érdeklődés központja ma a karzat volt. Talán valami szép női szemek? Oh, nem! Hiszen az egész világ tudja, hogy a mi parlamenti férfaink milyen erkölcsösek... Hanem Kálnoky grófot várták a karzatra. Mert híre volt, hogy megjelenik. És az új seprűre ki ne lenne kíváncsi?

A kérvények, bejelentések, javaslat-benyújtások, interpellációs kísérletek s egyéb bolondságok után, miután a ház havi költségvetése elfogadtatott, tárgyalás alá került a német vámterülettel való kikészítési forgalom szabályozásáról szóló törvényjavaslat.

Mint az ördögök a tömjénfüsttől, úgy szaladtak szét a honatyák a nehéz témától. Csinálja Tisza Kálmán! Úgyis egy tarisznya bizalom szakadt a nyakába ma! Mikor belépett a »ház«-ba, megéjlenezték a mamelukok. De kár ilyenkor az olyan hatalmas bariton-hangért, mint a Beöthy Algernoné!

Az ellenzékiek is elszállingóztak. Hiszen arra való Eötvös Károly! Tud az mindent és gondolkozik mindnyájuk helyett, hadd opponáljon ő!

Opponált is, elmondta összes bűneit a kormány kereskedelmi politikájának, de bizony még csak el se pirult amiatt senki, a zsebrákok kihallgatták nyugodtan és még nyugodtabban megszavazták.

Még az is szerencséje volt a javaslatnak, hogy éppen a tárgyalás közben behozott egy fiatal képviselő egy új »Drukk« naptárt: mind odatódult körüle nézni, hogy a jó Patay Pista bácsi szelleme hogyan látogatja meg Csiky Sanyit, mondva mondván:

»Aki pipafüst-fellegben
Ez órán elédbe lebben,
Én vagyok. No, mit meredez rám?
Én vagyok a nászod: Están.«

Sanyi erre imígyen felel:

»Esmérem a pélpád füstyt,
Te vagy, öreg! Hej, a nyüstyt!« stb.

E versezetet és a szaftos mondásokat hallgatták s adták egymásnak tovább fültől fülhöz, míg az a kereskedelmi dolog eldőlt.

Hanem 'iszen most már konfektnek sokkal élénkebb téma következett. A törvények kihirdetéséről szóló törvényjavaslat. No, itt már lehet valamit csinálni. Ha nagyobb dologt nem, hát legalább föl lehet ingerelni a miniszterelnököt.

Egy kis ürmöt keverni a mézes »éljen«-ek közé.

És ez talán sikerült is, mert Szilágyi Dezső olyan logikával és olyan hatalmas erővel szólalt föl a javaslat ellen, hogy a saját pártja sokkal lelkesebben éljenezte meg, mint Tiszát beléptekor. Mert hiába, a kicsinált lelkesedés »éljen«-ei éppen olyanok, mint mikor a Blaháné hangját elviszik fonográfon Miskolcra. Hiszen az igaz, hogy az ő hangja, de milyen?

Lánczy Gyula is ma zengte el a »szűzbeszédet« a javaslat ellen.

— Jól szól az a furulya, édes öcsém! — mondta neki Somssich — csakhogy három lyuka van.

Ezzel aztán jellemezve volt a beszéde is.
Tisza felszólalása után különben a mamelukserег kivételesen megszavazta ezt a törvényjavaslatot is.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

Karcolat

A két, mennykövekkel dobálódzó úr ma színes lepkéket kergetett.

Tisza Kálmán úr mosolygott Herman Ottó úrra, Herman Ottó úr pedig mosolygott Tisza Kálmán úrra.

Ma különben csupa lekötelező mosoly volt az egész képviselőház. Mameluk, ellenzéki, siettek udvariasak és engedékenyek lenni egymás iránt.

Ámde mielőtt e kölcsönös mosolyokhoz juthattak volna, keresztül kellett menni előbb a kérvények hídján.

És az nem közönséges utazás. Az embereknek annyi és annyiféle kérnivalójuk van a »legmagasabb háza«-tól, hogy akinek csak egy csöpp érzéke van a naivitás iránt, igen jó mulat ezeken.

Olvastunk már olyan levelet, hogy az előfizető azt kívánja a szerkesztőtől, miszerint legalább az ő lapszámát nagyobb betűkkel nyomassa. Volt már olyan kívánság is, hogy valaki beállított az újságkiadó hivatalba s már kedden előre kérte a vasárnapi számot: haza akarja vinni — úgymond —, hogy aztán vasárnap délután, mikor ráér, elolvashassa, — de ez még mind semmi a képviselőházhoz intézett kérvények tarkabarkaságához képest.

Kérnek itt fizetés-fölemelést, adóelengedést, sőt ma nem Pécsvárosra odáig ment, hogy a polgárokkal rakoncátlankodó közös hadseregbeli katonaság megfékezését kéri.

Talán ebből a kérelemből fakadtak azok a mosolyok, melyek ma oly derültté tették a levegőt.

Herman azt óhajtáná, hogy a törvények szentesítés után esetről esetre hirdettessenek ki s nem úgy, mint a már általánosságban elfogadott javaslat mondja, hogy egy ülősszak alatt hozott törvények mindig a következő ülősszak alatt

legyenek bejelentve a háznak! Horváth Lajos még tovább megy, ő a kontroll kedvéért a szentesítést követő napon tartott ülésben kívánja a törvényeket bejelenteni.

De már ezt nem engedheti Tisza Kálmán, s hogy a hozzá közelebb álló Horváth Lajos őellene szól, truccból inkább a Herman módosítását helyesli.

Herman Ottó, hogy egy percig se legyen kénytelen egy véleményen lenni a miniszterelnökkel, lóhalálban siet visszavonni a módosítványát.

Marad végre a Horváth módosítása azon módosítással, hogy egyik legközelebbi ülésen legyen a szentesített törvény szentesítése bejelentve. Ami azért kell, hogy a ház tagjai azonnal tudhassák — mit nem kell megtartaniok, ha okos, taktikus emberek hírébe akarnak jutni.

Szóba kerültek még az állami kölcsönök a zágrábi károsodottak részére.

Steinacker kereskedelmi ügyekben hányt a falra borsót egy interpellációban — s ezzel a ház eloszlott. Kimondatván hallgatólag, hogy miután kedden vakáció volt, mert 13-ka lévén szerencsétlen nap, a holnapi nap — a péntek — szinte szerencsétlen nap lévén, a legközelebbi ülés szombaton lesz.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

- MK** = Mikszáth Kálmán
Jk = Jubileumi kiadás. Mikszáth Kálmán Munkái 1—32. köt. Bp. Révai-Testvérek kiad. 1910.
Hi = Hátrahagyott iratok. (A Jk folytatása.) 1—19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes.
Krk = A jelen kritikai kiadás.
M. = megjelent (újságban, folyóiratban, könyvalakban).
[Szögletes zárójelben] a sajtó alá rendező kiegészítései és megjegyzései.

TUDNIVALÓK

A jelen kötetbe foglalt dolgozatok kéziratai nem maradtak fenn.

E cikkek és karcolatok túlnyomó része ezúttal jelenik meg először kötetben, így ezekkel az írásokkal az eddigi Mikszáth-irodalom érdeemben nem foglalkozott. Jegyzeteinknek ezért nincs — nem is lehet — »Irodalom« c. rovata.

Az **M.** (megjelenés, közlés) rovatában tételről tételre megismétlődő adatokat az egész kötetre vonatkozóan e helyen tüntetjük fel. Eszerint:

A jelen kötet a Pesti Hírlapban (PH) 1881. évi aug.—dec.-ben megjelent Mikszáth-cikkeket és karcolatokat tartalmazza. A Pesti Hírlap ekkor 3. évfolyamát jegyezte. Felelős szerkesztője Kenedi Géza volt.

MEHÁDIAI LEVÉL

M. PH, augusztus 17., 226. sz. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) Névjelzés:
Scarron.

Kötetben itt először.

Mikszáth 1881. évi nyaralása

1881 augusztusában Mikszáth a PH-tól kapott nyári szabadságát Herkulesfürdön, illetőleg odautaztában részint Szegeden töltötte. E nyaralás vidám emlékeit humoreszkekben írta meg a Szegedi Napló (SzN) számára. A SzN olvasóit közelebből is érdekelte ez a kiruccanás az író ottani tartózkodása miatt, és mert Herkulesfürdőre is elkísérte néhány szegedi barátja, elsősorban Felmayer János, aki már előbb odautazott és közös szállásukról gondoskodott.

Mikszáthnak a herkulesfürdői nyaralásról a SzN-ba írt humoreszkjei a következők: *Mehádiai utam* (aug. 2), *Mivel kevesebb mozgás* (aug. 17), *Csak semmi mozgás* (aug. 18). Az első kettőt a Krk 60. kötetében közöltük, a harmadikat (minthogy ez stílusparódia) az *Elbeszélések* ciklusában: Krk 31. köt.

A SzN számára írt három humoreszk mellett a PH számára csak egyetlen beszámoló jutott a herkulesfürdői emlékekből: az előtünk fekvő *Mehádiai levél*.

A SzN-nak küldött humoreszkekkel szemben a PH-nak — mint országos lapnak — javító szándékú, csípős satírát írt a herkulesfürdői állapotokról. Íme, itt van — panaszolja Mikszáth — az ország legnagyobb és leghíresebb fürdőhelye, amely európai fürdő lehetne, ha a kormány gondoskodnék korszerű fejlesztéséről, külföld-imádó (és majmoló) főuraink s egyéb gazdagjaink pedig nem osztrák és olasz fürdőhelyekre vinnék, hanem ide hoznák a pénzüket . . .

A satírából kijut a kormány mellett a gyűlölt közös (»k. u. k.«) hadseregnek is, amely ezen a magyar állam pénzén fenntartott fürdőhelyen is kiváltságos helyzetet élvez.

Mikszáth figyelmét a nemzetiségi problémák sem kerültk el, a határvidékeken mutatkozó surlódásokkal. Ezeket részint a hazafi aggodalmával, részint a század végén polgári és kispolgári körökben általánosan uralkodó nacionalista szemlélettel ítéli meg.

Mint érdekességet megemlítjük még, hogy a herkulesfürdői vendégek listájából Mikszáth kiemeli Bismarck kancellárnak a szép

színésznők körül legyeskedő fiát, Wilhelm grófit, s egypár vonást örökölt meg Makart, »a híres festő« ottani tartózkodásáról is.

A szövegről

A PH szövegében a cím alatti dátumba sajtóhiba csúszott: Herkulesfürdő, jún. [!] 14. Javítottuk: aug. 14.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
5	1 »hova a „takarékos miniszterek” (Trefort és Szende) járnak mulatni...« — V. ö. MK Hol vannak a miniszterek? c. karcolatával (júl. 29., a jelen kötetben).
5	»a sárga-fekete ablaktáblák a katonai kórházon« — a sárga-fekete: a Habsburgok címer- és zászló-színe, a gyűlölt osztrák szoldateszka jelképe. — MK alább is (5 : 16—19) szóvá teszi »a közös hadsereg« intézményeinek túlsúlyát.
13	porta orientalis — keleti kapu (ahol a nyugati civilizáció végződik).
18	asylum — menhely.
23	gyűlde — nyelvújítási szó: gyűlés, gyülekezet. Az 1840-es évek derekán rosszálló jelentést nyert egy Gyűlde nevű reakciós társaskör miatt. Ld. Petőfinék »A gyűldei ifjakhoz« c. versét.
6	8 koncertírózó — hangversenyző, hangversenyt adó.
13	Kurszalón — a fürdőépület nagyterme.
„	21 preponderancia — túlsúly.
7	26 »a király nevenapja« — MK tollbotlása. (Nem javítottuk ki!) Ferenc Józsefnek születésnapjáról (aug. 18.) van szó.
31	bojár — román nagybirtokos földesúr, aki rendszerint valamely magasabb államhivatalt töltött be.

MOLNÁR ALADÁR

M. PH, augusztus 19., 228. sz. 1—2. l., a tárcarovatban. Névjelzés: S—n.

Kötetben itt először.

Mikszáth nekrológjai

Mikszáth nekrológjaiból jókora gyűjteményt foglal magában Az én halottaim című posztumusz kötete (1917., HI 5. köt.). A Krk-ban feltárt, eddig ismeretlen anyagból hasonló terjedelmű újabb kötetet lehetne összeállítani. Ez érdemes munka is lesz, mert Mikszáth nek-

rológjai legszebb lírai aláfestésű írásművei közé tartoznak. Számos vallomását szötte bele ezekbe a búcsúztató cikkekre.

Molnár Aladár neve ma már alig él a köztudatban, s a nekrológból kitűnik, hogy halálakor is meg kellett magyarázni az olvasóknak: kit vesztett el benne a magyar közélet. Nagy felkészültségű művelődéspolitikus volt; a kultuszminisztérium egyik főtisztviselője, Eötvös József legközvetlenebb munkatársa a népoktatási törvény megalkotásában. Számos kulturális intézmény — főleg tanítóképzők — szervezése és irányítása az ő nevéhez fűződik. Utolsó évtizedében országgyűlési képviselő és mint ilyen a törvényhozás terén még szélesebb hatókörben működött.

Mikszáthnak ezt a nekrológiát egy elvi kérdés szempontjából is igen jelentősnek tartjuk. — A júniusi választási cikkekkel kapcsolatosan (Krk 61. köt.) megjegyeztük, hogy a sok negatívum, a kifogások és a gúny mellett milyen nehezen hámozhatjuk ki az író pozitív állásfoglalását a képviselőségről, a képviselői hivatásról, a t. Háznak általa elképzelt ideális összetételéről. Nos, ebben a cikkben a pozitív véleménynyilvánítás egyik szép és tanulságos példáját találjuk. Többek között olyan képviselőkkel szeretné benépesíteni a parlamentet, amilyen Molnár Aladár volt, aki alapos felkészültséggel, nagy szaktudással, hasznos és szüntelen építőmunkával vitte előbbre a magyar kultúra ügyét.

Szerényen, feltűnés nélkül dolgozott. »Nem hiúság vezette, hogy emelkedjék, hanem az ösztön, hogy emeljen, hogy tegyen . . . « Tetterejét »a józan haladási erők vezették; higgadság, mérséklet s erős hazafiúság voltak jellemző tulajdonai . . . «

Íme, egy közéleti férfi — »az áldásos munka embere« —, akiben Mikszáth országgyűlési képviselő-eszményeinek egyik megtestes(t)jét tisztelhetjük.

Molnár Aladárnak a nekrológból is említett fő műve, melynek megírásával a M. Tud. Akadémia bízta meg: »A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században« (Bp. 1881).

A PICIKE KIRÁLYKISASSZONY

M. PH, *augusztus 20.*, 229., sz., 3. l. Névjelzés: Scarron.
Kötetben itt először.

Mikszáth tárcái a királyi családról

Az olvasóközönségnek a királyi család iránti érdeklődését az egykorú sajtóval együtt Mikszáth is szívesen táplálta hosszabb-rövidebb közleményekkel aszerint, hogy a laptudósításokból vagy a közvetlenül Budáról és Gödöllőről szerzett információkból mekkora terjedelmű tárcá kerekedett ki.

Ez a kis cikk voltaképpen nem egyéb, mint egypár glossza egy külföldi lap nyomán szárnyra kelt hírecskéhez. Eszerint: a legkisebb királykisasszonyt, Mária Valériát a bajor király veszi feleségül.

Ehhez a hírhez fűz Mikszáth egypár bókoló megjegyzést.

A hír azonban nem bizonyult valóznak. »A picike királykisasszonyt« csak jóval később (1890-ben) adták férjhez Ferenc Szalvátor főherceghez. A bajor király, az őrtül Lajos, nőtlenül halt meg.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
10	8 <i>Tageblatt</i> — Berliner <i>Tageblatt</i> : 1872-ben alapított, naponta kétszer megjelenő berlini napilap; szabadelvű irányban működött.
13	» <i>Egy kicsit koros vőlegény lenne a tizenhárom éves hercegnőhöz . . .</i> « — Lajos bajor király ekkor harminchat éves volt.
15	<i>strikte</i> — szigorúan, kimért pontossággal.

A MALÓRÓS NAP.

M. PH, *augusztus 22., 230. sz. 4. l. Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Tisza Kálmán rendőrsége a 70-es és 80-as években

A Tisza-éra krónikájához tartoznak Mikszáthnak a századvégi közbiztonságról és közerkölesökről, pontosabban: a fővárosi rendőrségről szóló karcolatai is.

Nevesebb publicistáink közül senki sem foglalkozott annyiszor a közbiztonsági viszonyokkal, mint ő. Ennek magyarázata az, hogy Tisza Kálmán — a miniszterelnöki-tárcsa mellett — 1875-től 1887-ig a belügyi tárcát is kezében tartotta. Amikor tehát Mikszáth Tisza Kálmánt támadta, személyében egyúttal az országban és különösen a fővárosban uralkodó rendészeti viszonyok legfőbb hivatalos tényezőjét is felelőssé tette. Tolla sok csípős-borsos szatírában örökítette meg Tisza Kálmán 70-es és 80-as évekbeli rendőrségét.

Tisza Thaisz Eleket, a 48-as honvédtisztet állította a fővárosi rendőrség élére. Thaisz Elek azonban nem tudott megbirkózni a gyors ütemben világvárossá fejlődő Budapest rendfenntartási problémáival. Korszerűtlen rendőrségi szervezete ügyetlen tisztjeivel és elöregedett, élheterlen legénységével állandó céltáblája volt a sajtó nyilainak, kritikáinak.

Mikszáth — mint a századvégi Budapest krónikása — különösen gyakran vette célba Thaisz Eleket, és példák hosszú sorával jellemezte rendőrségének tehetetlenségét. Ahogyan Jókai Üstökösének karikatúrái képekben, úgy Mikszáth rajzai és karcolatai tanú-

vallomásokban őrzik e korszerűtlen rendészet emlékeit. Régebbi satirikus rajzai közül elég lesz utalnunk *A rendőrré* (1877., Krk 29. köt.); az újabbak közül — *A malőrös nap* mellett — *A köpönyegeg,* továbbá *Mire jött rá a rendőrség?* és *Jaj az erőseknek!* c. karcolataira (a jelen kötetben); apróbb tövisei közül pedig igen sokat találunk a Krk 52., 53. és 54. kötetében.

A malőrös nap névtelen cikk. De felfogása, stílusa, szerkezeti beosztása és visszatérő motívumai semmi kétséget sem hagynak Mikszáth szerzőségét illetően.

A kurta karcolat szerkezetileg három fejezetre, hogy ne mondjuk: három felvonásra oszlik aszerint, hogy az események a főkapitányi szobában vagy a rendőrszobában folynak, vagy pedig a kártya-razziát mutatják be. Az efféle scenírozás a fiatal Mikszáth kedvelt szerkezeti formái közé tartozott. Nemegyszer találkoztunk már anekdotikus történeteinek hasonló tagolásával. Pl. Krk 53. köt.: az 1877. okt. 20-i, Krk 54. köt.: az 1878. jan. 7-i »Apróságok« stb.

A jelen karcolat témája: a fővárosban elszaporodott kártya-barlangok »felszámolása« — a Tisza Kálmán-féle rendőrség sajátos eljárása szerint. Vagyis: a kisebb zughelyeket fölkeresték, a kártyázók névsorát jegyzőkönyvbe vették, bankjukat lefoglalták — míg a nagyobbakat, az előkelő lokálokat gondosan elkerülték. (Azokat előre értesítették is a készülő razziaróll)

Thaisz Elek — Mikszáth tréfás megjegyzése szerint — »sajtói dicséretre szomjúhozik« — a sok korholás után. Legutóbb bele is kóstolt a dicséretbe, melyeket »az éji lepkék eltávolításával« érdemelt ki. . A kapitalizmussal együttjáró prostitúció többször is foglalkoztatta Mikszáth publicista tollát. Ld. pl. *Az »utcán«* c. fővárosi életképét (1877., Krk 53. köt. 15. l.) stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
11	8	<i>nasi</i> (nasivasi) — kártyával úzótt szerencsejáték.
12	8	<i>végezett földesurak</i> — MK tollára is jellemző kifejezés, de Tóth Béla szerint (Szájrucl szájra, 1895) Förster Aurél Pest megyei birtokostól ered, 1881-ből.
11		<i>»hátha még nemzeti bankunk is lesz...«</i> stb. — Az önálló Magyar Nemzeti Bank terve csak ábránd volt a dualizmus korában. Tisza Kálmán néhány híve azonban vérmes reményeket fűzótt e bank létesüléséhez: ott »pompás hivatalokra« számítottak.

III. fejezet

12	8	<i>szénatér</i> — a mai Kálvin tér.
12	8 — 13	6 <i>»Két oroszlán«, »Hét választó«, »Jó pásztor«</i> stb. Többször rámutattunk már arra, hogy MK igen kiválóan ismerte a századvégi Budapest vendéglőit, kocsmáit stb. Ezúttal tovább gazdagítja azok címtárát.

Lap Sor

- 13 17 *Andrássy verebei* — Ez az utalás egymagában elég lenne MK szerzőségének bizonyítására. Írásaiban igen sokszor visszatérő motívum. Egyik első előfordulása: Krk 54. köt. 283. l.

A HITELES BIZONYÍTVÁNY

M. I. *PH*, *augusztus 24.*, 232. sz., Melléklet 3. l. (= 11. l.) Névjelzés: *Scarron*.

II. a) *Jk 44. köt.* = *Hi 12. köt. Anekdoták I. 1917.* 54—55. l.

b) *Ua.*, sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]

c) *MKmR—Fr 33. köt. 1930.* [Címlapkiadás.]

*

E cikkecske nem egyéb, mint egy bírósági ügyből formált anekdota.

Mikszáth homályba burkolja a nevetséges bizonyítvány eredetét s csak intő tanulságul meséli el az anekdotát.

Később (1899-ben) beiktatta *A mi örökös barátunk* c. elbeszéléseibe is. (Krk 11. köt. 146. l.)

A szövegről

A *PH* szövegét közvetítjük.

A *Hi*-kiadás legfeltűnőbb szövegváltoztatásai a következők: Mellőzte a kezdőmondatot (»Tudósítónk érdekes...« stb.), s ennek megfelelően módosította a következő mondatot: »*Van Csanád megyében* egy kis mezővároska abban a választókerületben...« stb.

14 9 a *rendezetlen* tanácsú városka (*Hi* — a gúnyos megjegyzést tönkretéve —: a *rendezett* [1] tanácsú városka)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 13 3 Szontagh Pál »hajdan« három választókerületben szerepelt, éspedig a nógrádi, a somogyi és a csanádi kerületben. (Ld. Krk 54. köt. 119. l.) Csanád megyének nagylaki kerületét képviselte; itt Greguss Ágosttal szemben győzött, ahogy azt Arany János is megverselte.
- 14 5 a *különféle »vesszők«* alatt *csatolt mellékletek* — A pöriratok (és egyéb hivatalos akták) mellékleteit úgynevezett »vesszők« alatt sorolták fel; ilyenformán: stb. vagy: 1, 2, 3, stb. vagy: a, b, c, stb.

Lap Sor

14 16 *királyi tábla* (királyi ítélőtábla) — 1868-ig a kir. Kúria része; 1868-ban elsőfokú bírói hatósága megszűnt s ezután kizárólag fellebbviteli bíróság volt.

KIRÁLY-LÁTOGATÁSI APRÓSÁGOK

M. PH. *augusztus 25.*, 233. sz. Melléklet 1—2. l. (= 9—10. l.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Anekdoták Ferenc Józsefről. Mikszáth szerzősége

A királyi pár magyarországi tartózkodásai alkalmával — vagy ha csak hadgyakorlatokon vett is részt Ferenc József — a közönség nagy érdeklődéssel leste, várta az udvari életről szóló tudósításokat.

Láttuk, hogy Mikszáth a Szegedi Napló olvasóinak ily irányú kíváncsiságát is igyekezett tőle telhetően kielégíteni, a Pesti Hírlapnál pedig tovább folytatta efféle tájékoztató szolgálatát. (Ld. pár nappal előbbi cikkét is: *A picike királykisasszony.*) Mindig akadt egy-két barátja vagy ismerőse, akiktől érdekes apróságokat tudott meg az udvar életéből. Ezeket aztán vagy önálló tárcákban, vagy mint töredékes »apróságok«-at tálalta olvasóinak. (Az »apróságok«: össze nem függő epizódok, glosszák, anekdotikus történetek sorozatát jelentik.)

Ezúttal is néhány friss értesülését közli, de ezekkel együtt — talán csak a színekép gazdagítása végett — elmond egy-két régebbi királylátogatási anekdotát is. Olyanokat, amiket már korábban is elmesélt.

Nem tudjuk: ki lehetett az a barátja vagy ismerőse, aki a gödöllői udvarból kiszivárgó hírekből vagy anekdotaszerű történetekből mesélgetett neki. De — tekintve az efféle udvari történetek gyakoriságát — bizonyosan hozzá közelálló barátira vagy ismerőseire kell gondolnunk. Addig is, amíg a további kutatások közelebbi eredményre nem vezetnek, följegyzünk minden olyan adalékot, amely Mikszáth gödöllői »forrásai«-val esetleg kapcsolatban lehet.

Egyelőre csak egy barátjáról: Győry Vilmosról tudjuk, hogy a 80-as években Gödöllőn nyaralgatott. (Porzó, vagyis Ágai Adolf »Por és hamu« c. memoárszerű kötetében — Bp. 1892., 253. l. — említi Győry Vilmosnak Gödöllőről hozzá intézett levelét.)

*

Mikszáth szerzőségét a Tárgyi magyarázatok két darabja (16 13 és 17 9—23) önmagában is igazolja.

A szövegről

Lap Sor

- 15 21 Szathmáry Király Pál (a PH szövegében sajtóhibával: Szathmáry Károly Pál) [Javítottuk!]

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 15 6—10 »*Ha itt laknék* . . . « stb. — MK tréfás okfejtéseinek egyik jellegzetes példája. Műveit olvasva a hasonló fordulatokból egész csokorra valót állíthatnánk össze.

- 16 13 »— *Szedik az adót mindenfelé, felséges uram!* « — Ezt a hatásos »jól odamondást« MK többször is elmesélte más-más változatban. Legelőször (1878) *Az öreg Dankó bácsi* ajkára adja. Gróf Pálffy Mórnak, Magyarország helytartójának kérdésére (»— Mi újság a városban?«) Dankó bácsi így felel: »— Édes-keveset mondhatok, excellenciás uram; az is rossz; szedik az adót mindenfelé.« (Krk 30. köt. 37—38. l.)

16 *ostyepka* — füstölt juhsajt.

- 19—20 »— *A zöldje is jó?* « »— *Nicht, Majestät! Grüne muss man weck!* « — Nem felség! A zöldjét (Grüne) el kell dobni. (Szójáték gróf Grüne nevével. Ld. az Életrajzi jegyzetek közt: 322. l.)

- 30—17 8 *Ferenc József esetét a debreceni kocsisal* más változatban Tóth Béla is följegyezte »A magyar anekdotakinos« c. munkájában (3. köt. 280.—281. l.). Eszerint: Ferenc József és Erzsébet 1857. május 28-án Debrecenben tartózkodott. Épp akkor érkezett a hír Budáról, hogy a kis Zsófia főhercegnő meghalt. A császár és a császárné rögtön elhagyta Debrecen a város híres ötös fogatán. Kallós Pista, a város első kocsisa hajtott. Nyílsebesen repült a kocsis, de amint a homoktengerhez értek, Kallós Pista lelassította a lovakat. A császárt is, a lóháton menő kíséret is türelmetlenül nógatta gyorsabb hajtásra, sőt mi több: Ferenc József meg is fenyegette, hogy ha nem hajt sebesebben, leszállíttatja a bakról. Kallós Pista mérgesen hátrafordult:

— No, no, csak nem teszi. Vittem már én nagyobb urat is!

A kíséret tagjai hüledztek, Kallós Pista mellett az inas úgy reszketett, mint a hideglelés, de a császár nem haragudott meg. Mégis kíváncsi volt: ki az a nagyobb úr, kinek Kallós Pista kocsisa volt. Meg is kérdezte.

Kallós Pista tisztelettel emelte meg árvalányhaj-bokrátság süvegét, s megilletődött hangon válaszolta:

— Hát Kossuth Lajos őfelsége.

- 17 9—23 »*A kassaiak tragoediáját már megírtam egyszer valahol...*« — MK a Budapesti Napilap 1877. szept. 11-i számában, az *Apróságok* rovatában írta meg először az instanciák közé keveredett számla történetét. (Ld. Krk 53. köt. 113. l.)

PUSZTAI ÉLET

- M. I. *PH, augusztus 28., 236. sz.* Melléklet 5. l. (= 13. l.) Atofme: *A lókkultusz.* (Képpel.) Névjelzés: *Scarron.*
 II. a) *Jk 44. köt. = Hí 12. köt. Anekdoták I. 1917. 56—57. l.*
 A cikkeknek csak az első felét közli. Ld. A szövegről c. jegyzeteinket!
 b) *Üa., sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül.* [Címlapkiadás.]
 c) *MKMR—Fr 33. köt. [1930.]* [Címlapkiadás.]

Mikszáth képmagyarázatai a Pesti Hirlapban

Mikszáth a különböző képes családi lapoknál (*Hasznos Mulattató A Család Lapja, Ország—Világ stb.*) olyan gyakorlatra tett szert a képmagyarázó — képmutató — szövegek írásában (és talán pihentető játékot is talált ezekben!), hogy *A tót atyafiak* és *A jó palócok* országos, sőt európai sikere után sem tartotta rangján alulinak a *PH* olvasói számára is írni olykor-olykor egy-egy képmagyarázatot. Így mindjárt az első évben is (1881) találkozunk egypár képmagyarázó cikkével. Az *Elbeszélések* ciklusában közöltük már (Krk 33. köt.) *A gyerekek világa* c. képmagyarázó meséit, amelyek a *PH* karácsonyi számában jelentek meg.

*

Ezúttal egy korábban írt képmagyarázó cikkével van dolgunk. Az alcím (*A lókkultusz*) a főcímnél jobban kifejezi a cikk tartalmát. A pusztai életről kevés szó esik; a cikk lényegében a hazai lókkultusz dicsérete. Ebben a vonatkozásban egyúttal szubjektív jellegű írás, mert Mikszáthnak a lovak iránti szeretetét is tolmácsolja. — Ez nem is lehet másképp, ismerve írónk gyermek- és ifjúkorát és a szülői ház körülményeit. Önvallomásszerű elbeszéléseiben gyakran megnyilatkozik a lovak iránti szeretete. Elég utalnunk *A jó palócok* egyik mintadarabjára: a *Szegény Gélyi János lovaira*. Elbeszéléseiből, felelőségének »Visszaemlékezései«-ből és írónk horpácsi életmódjából egyaránt tudjuk, hogy Mikszáth ifjúságától élete végéig nagy lókedvelő volt.

Mindezek ismeretében jobban megértjük ennek a kis cikknek a részleteit és az író lelkesültségét, amikor a szép, okos lovakról, népünk egyik legfőbb büszkeségéről van szó. A hazai lókkultusz példái-

ként egy pár tréfás, de jellemző rigmust és anekdotát is közöl. Följegyzi továbbá, hogy a magyar apák az elnyomatás korában azzal a biztatással lovagoltatták fiaikat (talán Mikszáth János uram is így tett az 6 kis Kálmus fiával!), hogy: »Ezen mégy el a német ellen, fiam!» (Hasonló korjellemző emlékeket Tóth Béla is megörökített »A magyar anekdotakincs«-ben.)

A kedvére való, otthonos téma teljesen áthatja írását. Az olvasó szinte el is feledkezik arról, hogy voltaképpen csak egy szerény igényű képmagyarászó cikket vett a kezébe . . .

Mikszáth efféle írásainak jellemző sajátysága, hogy sorra mutogatja benne az előtte fekvő kép részleteit. Ezúttal: a tanyát, a lovait zabolázó csikóst, az alföldi sárban megfeneklő szekeret és a legelésző ménest . . . A képsorozat két részletéről (a farkasok támadásáról és a faluba való belovaglásról) nem szól, mert egyes külföldi lapközlemények helyreigazítása elvonta figyelmét a hátralevő képekről.

A PH szóban levő képsorozatot kötetünk I. mellékletén mutatjuk be.

A szövegről

A PH szövegét közvetítjük.

A Hi — mint már a közlések felsorolásánál említettük — a cikknek csak az első felét közli, és pedig a 19. lap 5. soráig bezárólag. Mollózi az alcímet (*A ló kultusz*) és a képre utaló szócskát is.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 18 8 *par excellence* — kiváltképpen, sajátosan.
 10 és 19 16 »*Madár*« és »*Fácány*« — Mint MK állatnév-kéz-
 letére jellemző adalékokat följegyezzük a két ló-nevet.
 14—18 »*Nincsen széna, nincsen abrak . . .*« stb. — Ezt a fanyar
 humorú két rigmust MK egyéb írásaiban is fölemlíti, pl.
Páva a varjúval c. elbeszélésében (1894., Krk 5. köt. 144. l.).
 Arany János egy rímbe foglalt sóhaja is jelzi: mennyire
 közismert volt annak idején ez a népdal-féle. Íme:

Nincs már széna, nincsen abrak,
 Édes munkám, tűzbe csaplak !

- 21 »*Az 1860-i nagy alföldi szárazság . . .*« — Mikszáth valószínű-
 leg az 1863. évi aszályra gondol. Jókai ezt örököltette meg
 »*A szerelem bolondjai*«-ban. (Erről részletes magyarázat
 a Jókai kritikai kiadásban: 17. köt. 468. l.)
 26 *pakszus* — a passzus (marhalevél) népiesen torzított szó-
 alakja.

Lap	Sor	
19	10	»cúg« — itt: lovasfogat.
	26	»ab invisis« — látatlanba; itt: válogatás nélkül.
	38—39	»... mert fájdalom, idestova elvész már a pusztá költészeté is.« — E mondatban Tompa Mihály-reminiszcenciát ismerhetünk fel. Tompa »Pusztán« c. költeményének harmadik strófája így kezdődik: »Oh, pusztá l elvész nemsokára Vadon költészeted...« (Többször rámutattunk már arra, hogy MK jól ismerte Tompa Mihály verseit.)
20	5	»én is Patkó vagyok...« — A tréfás találós mesének ez a része egy híres betyárra, Patkó Bandira utal.

LÁZÁR MIHÁLY

- M.** I. *PH, augusztus 29., 237. sz. 4. l.* Műfajjelző alcíme: Ó-székeley ballada. Névjelzés: *Scarron*.
- II. a) *Jk 41. köt. = Hi 12. köt. Anekdóták I. 1917. 57—59. l.*
 b) Ua., sorozatcímnapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]
 c) *MKM R—Fr 33. köt. [1930.]* [Címlapkiadás.]

A ballada »hőse«

Lázár Mihály a politikai szélkakasok egyik prototípusa. A később születendő Katángy Menyhért is az ő rokonságához tartozik. Olosz trükkökkel stréberkedik s mégis (vagy éppen azért) célt ér: mindhárom politikai párt (egyesült ellenzék, szabadelvű és függetlenségi párt) a maga emberének tekinti, támogatja s biztos mandátumhoz juttatja. A »ballada« végén Mikszáth »okos ember«-nek nevezi Lázár Mihályt. Az »okos« szó itt mély megvetését jelzi az elvtelen stréberrel szemben.

Nem véletlen, hogy Mikszáth éppen olyan személlyel demonstrál, aki a mérsékelt ellenzéknek (a Pesti Hírlap politikai pártjának!) fordított hátat. Ez a cikk közéleti tendenciája.

Katángy Menyhért viselt dolgai *Két választás Magyarországon* címen kerültek be a köztudatba. Lázár Mihály- és társainak története arról tanúskodik, hogy Mikszáth hasonló szatíráit ily címen lehetne testes gyűjteménybe foglalni: »Hetvenhét választás Magyarországon«.

A Lázár-család előkelő székely familia volt. Lázár Mihály választási történetét ezért nevezte Mikszáth »ó-székeley balladá«-nak. (A kifejezést Kriza János székely népköltési gyűjteményéből kölcsönözte.) A travesztianak megfelelően előadásába is beleszó népköltészi elemeket. Ilyenek: a vers-szerűen ritmusos mondatok; a parafrázisok (»A jó Lázár Mihály mit gondolt magában...« — mintája: »Egyszer egy királyfi mit gondolt magában...«); az állandósított jelző (»A jó Lázár Mihály«); az archaizáló nyelv (»lón«, »vala«, »szűm«, »mindétig« stb.).

Tárgyi magyarázatok

- Lap Sor
20 : 3 *fiáker* — kétlovas, *komfortáblí* — egylovas bérkocsi.
19 *cirkumstanciák* — körülmények. (Régen így mondták: »környülállások«.)
21 3 *Sámson* — MK itt a nagyerejű bibliai alakkal a nagyhatalmú Tisza Kálmánra utal gúnyosan.
30—32 *nem akarnék meghalni addig, míg Kossuthot nem látom . . .* — A függetlenségi párt Kossuth Lajos eszméit írta zászlójára. A párt némely tagjai időnként meg is látogatták emigrációban élő vezéréket. — Ezért stréberkedik Lázár Mihály is a tervbe vett látogatással.

A KÖPÖNYEGEK

M. PH, *augusztus 29.*, 237. sz. Melléklet 1. l. (=9. l.) Névjelzés: S—κ.
Kötetben itt először.

Mikszáth a századvégi rendőrségről

A malőrös nap jegyzeteiben (200—201.l.) részletesen megírtuk: Mikszáth szatírának egyik hálás céltáblája volt a századvégi korszerűtlen és szervezetlen rendőrség.

Már mint a Budapesti Napilap (1877—78), majd pedig mint a Szegedi Napló munkatársa (1878—81) is sokszor élcelődött azon, hogy egyáltalán van-e rendőrségünk? — mert még súlyos bűnügyek alkalmával sem lehet róluk tudomást szerezni. Ha pedig néha kitűnik, hogy mégiscsak vannak rendőreink, akkor ügyetlenségüket gúnyolja ki. Ld. *A rendőr* (KrK 29. köt.), *Szegedi túlkok* (KrK 30. köt.) stb.

Ez a kis cikk is adalék az elmondottak megvilágításához. Az író tréfás, szócsavaró logikával vezeti rá az olvasót arra, hogy mégiscsak vannak rendőreink, mert az egyik órszobából valaki ellopta a rendőrköpenyeket, márpedig ha nem lennének rendőrök, akkor rendőrköpenyek sem volnának . . .

A teljes társadalomkép az 1870-es és 80-as évek fővárosi viszonyairól — ez esetben: közbiztonságáról — az efféle mozaikszemécskékből alakul ki.

Tárgyi magyarázatok

- Lap Sor
22 1—8 »*Hallani már a kopogást . . .*« stb. — MK itt a komikus eposzok hangvételét és stílusát utánozza — Petőfi modorában.

- 23 2 *Spiegelfechterei* — ámítás.
 6—10 *»a restorációs nemesemberek . . egyetlen pár kordován csizmában . . «* — Gyakran visszatérő motívum MK meséiben. Legelőször *Ft. Kubcsik plébános úr* c. elbeszélésében olvastuk a »két ember egy pár csizmában« tréfáját (1879, Krk 30. köt. 131. l.).
 7 *fürhécs kocsi* — a fürhéc (ferhéc vagy felhérc): a szekérrúd tövénél keresztülfektetett rudacska vagy megvasalt fa; ehhez csatolják a lovak hámfáit és ezen lépnek fel a kocsis ülésére.

A MI GYULÁNK

- M. I. *PH*, szeptember 1., 240. sz. 2—3. l. (nem a tárcarovatban).
Névjelzés nélkül:
 II. a) *Jk 44. köt. = Hi 12. köt. Anekdóták I. 1917. 59—60. l.*
 A cikkek csak a középső harmada, ezzel az önkényesen adott címmel: *Mikor Andrásy Gyulának pech-je volt.*
 Ld. A szövegről c. jegyzeteinket!
 b) Ua., sorozatcímnapok és évszámjelzés nélkül. [Címnapkiadás.]
 c) *MKMR—Fr 33. köt. [1930.]* [Címnapkiadás.]

Mikszáth és Andrásy

A kiegyezés utáni magyar politikai élet két legjelentősebb alakja, a két miniszterelnök — gróf Andrásy Gyula és Tisza Kálmán — számos karikatúrára szolgáltatott alkalmat.

Tisza Kálmánnal szemben Mikszáth éveken át igen kíméletlen volt: Tartuffe-nek, Mefisztónak, komédiásnak nevezte, a legerősebb gúnyos jelzőkkel illette. Andrásyval szemben sokkal mérsékeltabb a hangja. Elegendőnek tartja fölényes nyilatkozataival éreztetni, hogy nem túl sokra értékeli Andrásy államférfiúi képességeit. Akárcsak Kossuth. (Mikszáthnak Tisza Kálmánra és Andrásyra vonatkozó nézeteiről ld. jegyzeteinket a Krk 53. köt. 268—270. l.)

A mi Gyulánk c. cikk arról szól, hogy Andrásynak bizalmas jellegű útja van Romániában. Már nemigen vesz részt az aktív politikai életben, de mint Ferenc József egyik fő bizalmasa szívesen vállalja ezt a megbízást. Annál is inkább, mert Sinaiában, a román uralkodó-pár szinte fejedelmi díszszel fogadja őt, ami a külsőségekre mindig sokat adó, hiú és pompakedvelő Andrásyra nem tévesztheti el hatását.

Mikszáth szerint: »misztikus köd« veszi körül Andrásy útját, illetőleg küldetésének célját, — ő azonban eloszlatja azt. I. Károly román király a balkáni háború eredményes befejezése után lazítani kívánta az orosz cárral való kapcsolatát és a hármas szövetséghez,

elsősorban Ferenc József Monarchiájához akart közeledni. Andrássey közvetítésével létre is jött a megegyezés. Károly király a világháború kitörésekor sem fordult szembe a Monarchiával.

Még egy érdekessége van e cikknek. Mikszáth itt újból elmeséli Andrássey Gyula emigrációbeli frakkos, illetőleg frakk-nyakkendőös történetét. A szereplő személyek Andrássey körül mások, mint voltak az anekdota első elmondásakor (*Az ifjabbik királyasszony és a királyfi*: Szegedi Napló 1881. május 15. és Krk 60. köt.). Ott Londonban történik a malőrös eset gróf Teleki László társaságában, itt Párizsban, Gorove István kíséretében.

Számunkra legérdekesebb, legtanulságosabb látni, hogy Mikszáthnál mennyire csak az anekdota lényege volt a fontos, a történeti hitelesség a részletekben teljesen mellékes.

Az anekdota e kétszeri elbeszélése önmagában is elegendő volna Mikszáth szerzőségének bizonyítására, még ha nem is közölte volna e részletet a Hi-kiadás. De Tárnyi magyarázataink is több rendbeli analógiára utalnak.

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük, megjegyezvén, hogy Rákóczi névalakját (24 28 PH: Rákóczy) helyesbítettük, a ma már meghonosult idegen szavakat pedig — a Krk-ban követett általános gyakorlatunknak megfelelően — fonetikusán írjuk (25 1 sikk — PH: chic [!]) [helyesen: chique], 25 : 39 malőr — PH: malheur).

A Hi-kiadás (*Anekdoták I.*) önkényesen adott címmel — *Mikor Andrássey Gyulának pech-je volt* — csak kiszakított részlet közöl a karcolatból. Mellőzi a cikk elejét (23 : 1—25 : 6) és végét: a negyedik csillaggal után következő szakaszt (26 3—29). De a közölt egyharmad részben sem ad hibátlan szöveget. Pl.

Lap Sor

- 25 11 *meghítt* (Hi: *meghívott*)
22 *de vigyünk a zsebünkben feketét is*; (Hi — a mondat értelemzavaró ellaposításával —: *de feketét vigyünk a zsebünkben*; [!])
33 *visszavonultunk egy kabinetbe* (Hi: *visszavonultunk a* [!]
kabinetbe)

Tárnyi magyarázatok

Lap Sor

- 25 1 *denique* — végre is, utóvégre.
1 *sikk* — itt: finom érzék.

Lap	Sor	
25	18	<i>szocietas</i> — itt: előkelő társaság.
„	35	<i>anständig</i> — tisztességesen, illendően; itt: kifogástalanul.
26	3	<i>evidens</i> — nyilvánvaló, szemmel látható.
	11	<i>bojárnők</i> — az előkelő román nők. A <i>bojások</i> voltak a nagybirtokos földesurak, akik rendszerint magasabb állami hivatalokat is viseltek.
	21	<i>parva sapientia</i> — csekély bölcsesség; itt: nem nagy tehetség.
	23	<i>tertium non datur</i> — harmadik eset (lehetőség) nincs!
	27	»a kaszinó« — a Nemzeti Kaszinó; az arisztokrácia gögösen elzárkózó fellegvára volt; épülete a Kossuth Lajos utca és Szép utca sarkán állott.
	28	»a világ most már egy darabig magától is menni fog« — MK jellemző, fanyar világnézeti felfogása. E szállóige latin formáját is gyakran emlegeti: <i>Mundus se expedit</i> .

A RÓZSALEÁNYOK

M. PH, szeptember 2., 241. sz. 4. l. Névjelzés: *Scarron*.
Kötetben itt először.

Adalékok Mikszáth társadalombírálatához

Mikszáth kiváló érzékkel bírálta a kor társadalmi jelenségeit; a kívül- (és felül-) álló kritikus fölünyes tekintetével látta a dolgok fonákságát.

Adva van egy »erkölcsnevelő« ötlet, egy karitatív célzatú alapítvány: kiházasítással jutalmazni a szeplőtelen hajadonokat. — Mikszáth gúnyosan szemléli Karátsanyi gróf kezdeményét, amely önmagában is nevetséges és kisszerű. Hiszen csak három falura terjed ki a válogatás, s csupán e falvak erkölcsbírái és főleg a pap képviselik a zsűrit. — Közismertek voltak a gróf gáláns kalandjai, fokozottan komikusnak tűnik fel tehát ez az egyéniségétől idegen »nagylelkűség«. Az író nem is mulasztja el megtenni gúnyos megjegyzését, amely szerint a gróf esetleg saját maga számára akarja kitenyészteni a hétpróbás szüzeket.

A rövidke karcolat egyébként több tekintetben magán hordja Mikszáth gondolkodásának és 80-as évekbeli stílusának jegyeit.

Látszólag csak Karátsanyi Guidó grófot veszi célba, de személyén keresztül az egész arisztokrácia fölött, a »kaszinó« (a Nemzeti Kaszinó) urai fölött mond ítéletet.

Ez időben gyakori szójátékaiból ide is jut egy kis ízelítő: a drámai pályadíj — úgymond — »ne lehessen kikapható«, viszont »a leány kikapi lehessen.«

Itt említjük meg, hogy Karátsanyi gróf erénydíjaival abban az időben más írók és publicisták is foglalkoztak. (Pl. *Passpartout* álnevű szerző cikke: »A rózsaleány-ünnepély Solymáron.« PH 1882. május 11.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
26	1 és 27 30	»Karácsonyi-díj« — gróf Karátsonyi Guidó alapítványa (10 000 forint), drámai művek díjazására.
27	3	»Száz aranyat egy poloskáért« — Lakástakarító, illetőleg rovarirtó vállalkozók szellemesnek vélt reklámszövege, amellyel tökéletes munkájukat hirdették az újságokban. — MK gyakran idézi. Ld. pl. <i>Az igazi humoristákban</i> , Krk 54. köt. 269. l. — Ott is a dráma-pályázatokkal párhuzamosan említve!
19		<i>Blick</i> — kutyanév. (Az arisztokráciáról lévén szó, még a kutyák is idegen neveket viselnek.)
23		<i>fidonc!</i> — piha! (Méltatlankodó kifejezés.)
31		<i>Teleki-</i> (MK-nál: <i>Teleky-</i>) <i>díj</i> — gróf Teleki József alapítványainak egy része, drámai művek jutalmazására. Ennek » <i>skibúvó paragrafus</i> « — A pályadíjat nem lehet kiadni abban az esetben, ha a bíráló bizottság véleménye szerint egyik pályamű sem felel meg az irodalmi érték követelményeinek.
28	5—6	<i>Kőröset és Kecskemétet</i> a két város közti hagyományos versengés miatt említi együtt. (Ld. <i>A beszélő köntös</i> , Krk. 3. köt.)
13		<i>jus primae noctis</i> — A középkorban földesúri kiváltság (»jog«) volt a férjhez menő jobbágylányok első éjszakájának birtoklása. — MK gyakran említi.

BALDÁCSI REGIMENTJE

M. PH, szeptember 2., 241. sz. Melléklet 8—9. l. (= 16—17. l.) Névjelzés: —n.
Kötetben itt először.

A »veteránusok egylete«

Mikszáth időnként szemléltető példákat nyújt azon eljáráshoz, hogy mint lehet egy-egy ötletet vagy motívumot novellában és cikkben egyaránt hasznosítani.

Baldácsi Antal báró hálás figurája volt a századvégi humoristáknak. Politikai tájékozatlansága, nagyfokú hiúsága és hiszékenysége, amellyel állandó pörösködése számos tréfára (megtréfáltatására) adott alkalmat.

Mikszáth írásában is gyakran felbukkan alakja. Írónk rendszerint kedélyesen, szelíd gúnnyal kezeli a dúsgazdag báró ártalmatlan baklövéseit. Ez az egyetlen olyan cikke, amelyben élesebben

kifakad Baldácsi egyik létesítménye, a »veteránusok egylete« ellen, mert ez a szervezet csak arra jó, hogy egy seregnyi kiszolgált, öreg katona időnként felölthesse egykori mundurját és hangos csinnadratta mellett látványos (komikus) felvonulásokat rendezzen.

Mikszáth bosszúsán utasítja el ezt az ostoba katonásdit, mert ebben csak az osztrák katonai szellem tovább-élesztését látja, holott azt minél teljesebben el kellene temetni.

Bosszús ellenkezését kifejezte már egy héttel azelőtt (aug. 25) megjelent egyik elbeszélésében is. (Címe: *A legrútább leány*. Krk 33. köt.) Meséje egy Szent István-napi, városligeti népiünnepélyen játszódik, ahová szintén bevonul a hadastyánok serege. »Semmi sem volt komikusabb a népiünnepélyen — írja Mikszáth —, mint az, hogy a kivégzendő ökröt a hadastyánok kísérték kivont karddal, mint valami generálist. A délceg veteránok, kiknek nevetséges hiúsága uniformisban lyukad ki, s kik nem szégyenlik magukat, vén ember létükre, gyerekes katonásdit játszani, valódi dicsőségére váltak — amelytől át vannak hatva — az osztrák szellemnek, amint kevélyen ott lépdeltek az országos ökör mellett, azon hitben, hogy ők a földkerekség legnagyobb dalái . . . «

A két írásmű keletkezésének közeli időpontja világosan jelzi egy azonos indulat kétféle megfogalmazását.

A szövegről

A 29. lap 31. sorában levő közelre mutató névmás után (»Mert ez . . . «) a 33. sorban is közelre mutató szócskát alkalmaztunk: »Nincs ennek . . . « (A PH-ban — bizonyára csak MK kéziratának helytelen olvasása miatt —: »Nincs annak . . . «)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
28	3	»Bosznia is nyugodt lehet . . . « — Baldácsit egy időben azzal hitegették (»ugratták«), hogy ő lesz Bosznia kormányzója.
	8	»legfeljebb a lutheránusok emlegetik még . . . « — utalás arra, hogy a dúsgazdag Baldácsi — katolikus létre — protestáns intézményekre hagyta vagyonát.
29	15	»Megfűjják . . . a marsokat« — az indulókat.
	16	a <i>thermopilei hősök</i> — Thermopylae: szoros, melynek nevét a görög történelem egy dicsőséges eseménye tette híressé: i. e. 480-ban Leonidas király és hívei hősi küzdelemben elhullottak itt a perzsa sereggel vívott harcban.
	21	»fakfon katonák« (a pakfon szó népies torzításával) — itteni jelentése: nem igazi, talmi.
	23	»píszbürger« — nyárspolgár.

A »GYOPÁROS«

- M.** I. *PH*, szeptember 7., 246. sz., 1—2.1 l. (a tárcarovatban).
Névjelzés: *Scarron*.
II. a) *44. köt.* = *Hi 12. köt. Anekdóták I. 1917.* 61—65. l.
b) *Ua.*, sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]
c) *MK mR—Fr 33. köt.* [1930.] [Címlapkiadás.]

Egy alföldi fürdő meglepetései

Mikszáthot ebben az időben sokszor meghihlették a fürdői élet eseményei és kalandjai; ily tárgyú elbeszélései sűrűn sorakoznak fel e jelszó mögött: *Fürdőre kell menni!* (Krk 33. köt.)

Az Orosháza közelében fekvő »Gyopáros« fürdő különleges élményt jelentett számára. A városban megismert szép lányok koszorúja fürdőkabinok nélkül vetkőzött—öltözött szeme láttára, anélkül, hogy a tisztességen és szemérmén a legkisebb csorba esett volna.

Regényeiből és elbeszéléseiből tudjuk: milyen felfokozott érdeklődéssel viseltetett Mikszáth a bimbózó lányok szépsége, illata, bájai iránt. Szinte kamaszos sóvárgással lesi testük, hajuk illatát vagy éppen egyedüllétük egy-egy bizalmas jelenetét. Elég utalnunk *Az eladó birtok* azon epizódjára, amikor Marjánszky a szénapaállásról a szép Erzsike védett hálólhelyére pottyan (Krk 5. köt.); vagy amikor a vetkőző Veronkát az ágy alól meglepi a cica. (*Szent Péter esernyője*, Krk 7. köt.)

Az éveken át társtalantul s nagy szegénységben élő fiatal Mikszáth nosztalgiai tükröződnek ezekben a naiv, visszafojtott erotikájú képekben, ahogy az ifjú hölgyek »gyönyörű idomait«, e »szemképrázgató látványt« ecseteli. . .

Ez a »Gyopáros«-i tárcza több, mint egyszerű fürdői riport, vagy pláne »anekdota« — ahova a *Hi*-kiadás sorozta! Igen figyelemreméltó adalék a századvég társadalom- és erkölcstörténetéhez. A társadalmi konvenciók ostoba kötöttségei alól magát felszabadító »természetes ember« csoportosan jelentkezik itt egy paraszt- és polgár város romlatlan légkörében. A nyaktól bokáig köntösbe s bugyogóba gyömösölt fürdőzést kezdi felváltani a modern testkultúra, nálunk talán éppen itt először, ezen az alföldi homokfürdőn. (A divatos jövevényiszót, a »strand«-ot akkor még nem ismerték!) S a természetes erkölcs igazát még a születési statisztika — a »törvényes« és »törvénytelen« szülöttek arányszáma — is támogatja!

Irodalmunkban — úgy tudjuk — Mikszáth jelen tárcájában bontakozik ki először »Gyopáros« fürdő látképe. Tizenhárom évvel később (1894) Justh Zsigmond »Gányó Julesa« c. regényében tűnik fel ismét egy-egy pillanatra; e regény alakjai ugyanis »a Gyopáros partján« élnek.

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük, javítva egy nyilvánvaló sajtóhibát.

Ezúttal is jelezzük (amit már sokszor tettünk), hogy MK a *-né* és *-nő* szócskákat csak alakváltozatnak fogta fel. Íme, egy újabb példa: 30 7 Erzsébet királynő [-né helyett !]

Egy nehézkes fogalmazású mondata: 31 : 38 De az óriás ez az egyetlen szeme is rút, [Helyesebb lenne így: De az óriásnak ez az egyetlen szeme is rút.]

A Hi-kiadás ezúttal is pontatlan, megbízhatatlan. Önkényes szövegváltoztatásainak néhány kirívó példája (zárójelben: Hi):

Lap	Sor	
30	16	Nyári kóborlásaim alkalmával <i>először életemben</i> vetődtem Orosházára, (Nyári kóborlásaim alkalmával <i>életemben először</i> vetődtem Orosházára.)
	26	mindössze <i>még</i> a doktornak van otthon egy beteges kisasszonya. (mindössze a doktornak van <i>még</i> otthon stb.)
32	14	— De az erkölcstelenség! . (PH sajtóhibával, egy betű kiesésével: — De az erkölcs elenség! . . . Hi értelemzavaró »helyeshítéssel«: — De az erkölcs ellenség! . . . [!])
33	5	mert mikor <i>a vízből</i> kiszálltak egyenkint, (mert <i>biz</i> [!] mikor <i>abból</i> [!] kiszálltak egyenkint,)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
30	13	» <i>kurszalón</i> « — fürdőhelyi társalgó.
	18	<i>Az orosházi kovácsot említő népdal</i> , amelyre MK utal: Arany János költeménye (»Népdalai«-nak II. sz. darabja). Első strófájában szerepel az orosházi kovács: »Elesett a Rigó lovam patkója, Jeges az út, majd kicsúszik alóla, Fölveretem orosházi kovácsnál, — Ej, no! hiszen több is veszett Mohácsnál!«
31	10	<i>denique</i> — végül is.
32	23	» <i>kertbenező vagyok</i> « — jelentése: kíváncsi természetű vagyok. (MK-nál másutt is előforduló kifejezés.)
	33	<i>Neptun</i> — a tengerek istene az ókori római mitológiában.
	36	<i>Aphrodite</i> — a szépség és szerelem istennője az ókori görög mitológiában (a latinoknál: Venus). A hitrege szerint a tenger hullámaiból kelt ki.
33	7	<i>burnusz</i> — itt: könnyű lepel; többnyire fehér színű, lepel-szerű köpenyeg.

A LEGDRÁGÁBB KŐ

M. PH, szeptember 8., 247. sz. 4. l. *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A Kálvin téri szökőkút. — Mikszáth szerzősége

Mikszáth több ízben foglalkozott annak a hatalmas kőtömbnek szállítási nehézségeivel, amelyből a Kálvin téren felállított szökőkút medencéjét készítették. (Ez a kút ma az Engels téri parkban látható.) E műemlékkel az Első Hazai Takarékpénztár ajándékozta meg a fővárost.

A hatalmas kőtömböt az akkori technikai eszközök segítségével csak igen körülményesen lehetett termőhelyéről (Békásmegyerről) a Kálvin térig szállítani.

Mikszáth mindvégig gúnyos megjegyzésekkel kísérte a szökőkúttá faragandó kő történetét. Analógiák kedvéért felidézni a különböző kövek eseteit, amelyek szintén nevezetessékké váltak. Ilyenek elsősorban azok a kövek, amelyekkel 1877. dec. végén Tisza Kálmán miniszterelnöki palotájának ablakait beverték. (Ld. *A drágakövek c. »apróságát«* és ahhoz fűzött jegyzeteinket: Krk 53. köt.)

Szójátékokkal is fokozza a humoreszk hatását: a Tisza Kálmán ablakai — a Tisza folyó töltései; a kövek köve — nem a bölcsek köve stb.

Egyáltalán észszerűtlennek tartja, hogy e szobor vagy műemlék kedvéért ilyen nehezen megoldható feladatra vállalkoztak, holott szökőkutat kisebb kődarabokból és kevesebb hűhóval is lehetne készíteni.

A névtelen cikk szerzőségét több rokon tárgyú karcolat összefüggése és utalásai azonosossága bizonyítja. Hivatkozunk elsősorban *A botránykő c.*, szintén névtelen karcolatra (PH 1881. nov. 19. és a jelen kötetben is!) — amely hasonló példákat és analógiákat sorakoztat fel; pl. Nagy Kristóf otromba kőszobra, a miniszterelnök ablakain berepülő kövek, a Margit-hídon való átszállítás veszélye, a Kálvin téri vízvezetékcsövek összeroppanásának eshetősége stb.

E párhuzamos egyezéseken felül mindkét cikkben számos olyan motívummal és utalással találkozunk, amelyek a Mikszáth egyéb cikkeivel való szoros összefüggést jelzik.

Fentiek alapján ld. egyúttal *A botránykő c.* karcolathoz írt jegyzeteinket is!

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

33 3 »*Drága köveink*... , amiket a Tisza-töltésekre szállítottak a vállalkozók.« — Ld. MK szegedi publicisztikájának idevágó számos közleményét: Krk 56—60. köt.

Lap	Sor	
33	5	<i>közösügy</i> — Az 1867. évi kiegyezésben megállapított közösügyeink Ausztriával: a külügy, a pénzügy és a honvédelem ügye. MK csak a hatás fokozása kedvéért hozza szóba ezt a valóban legnehezebb, de ide nem tartozó »követ«.
„	8	<i>blíktri</i> — csekélység, semmisség, jelentéktelen dolog.
34	4	<i>a bölcsék köve</i> — az alkimisták törekvéseinek végcélja: az a varázsszer, amely a nemtelen fémeket arannyá változtatja, örök ifjúságot és egészséget biztosít.
	15	<i>Kristóf szobor a Kristóf téren</i> — a régi Budapest egyik legizléstelenebb, otromba műemléke, amely a belvárosban a róla elnevezett Kristóf téren állott. A vállain tartott gyermek-Krisztussal a tengeren átgázoló Szent Kristófot ábrázolta. (A vallási legendáknak ezt az alakját — több más fiktív személlyel együtt — a Vatikán legutóbb törölte a szentek sorából.)
	20	<i>Széchenyi szobor</i> — Széchenyi István szobrát 1880-ban állították fel a M. Tud. Akadémia előtti téren. (Engel József szobrászművész alkotása.) — <i>Asszonyalakjairól</i> »hamar levedlett az ümög.« — A szobrot négy mitológiai alak veszi körül mint Széchenyi alkotásainak allegóriái, úgymint: Minerva (M. Tud. Akadémia), Neptunus (Vaskapu), Vulcanus (Lánchíd), Ceres (OMGE). »A talapzat figurái« közül tehát csak kettő »asszony«. — E közbeékelt anekdotának súlyos tárgyi tévedése az, mintha a szobor figuráit »komisz kőből« építették volna. Csak a talapzat kő, az alakok bronzból készültek.
	32	<i>Nagy Péter szobra</i> — Leningrád (a régi Szentpétervár) egyik híres műemléke.

AKI A CSEH SZÍNHÁZAT FELGYÚJTOTTA

M. PH, szeptember 9., 248. 3. 1. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

1. Újsághírek mint ihlető források. 2. Szent Péter népmesei alakja

A Krk munkálatai során több ízben megállapítottuk, hogy Mikszáth történeteinek, meséinek ihlető forrásai között olyan nagy szerepet töltenek be a napi hírek és újságcikkek, mint — tudunkkal — egyetlen más író műveiben sem. Kedvenc szórakozása volt az újságok lapozgatása, és amint egy-egy hír megkapta érdeklődését, fantáziája (kombináló fantáziája) csakhamar működésbe jött; tettségére szerint tovább szötte az újsághírt, míg nem sajátosan mikszáthi írásmű kerekedett abból.

A jelen kötet karcolatai sorában számos példa tanúsítja a fent elmondottakat. Ez a kis cikk is azok közé tartozik. Egy Janowszki

Vendel (Janovský Vacláv) nevű cseh alattvaló felgyújtotta a prágai nemzeti színházat. Ez az esemény indította meg Mikszáth kombinációit.

Az olvasó szinte előre tudja, hogy ezzel kapcsolatosan frónk el fogja mondani az egykori pesti német színház felgyújtásának József nádor személyéhez fűzött anekdotáját — aminthogy el is mondja.

Az analógiák és az ellentétes párhuzamok jó alkalmat nyújtanak neki politikai élű gúnyos megjegyzésekhez.

A pesti német színház elpusztulásának anekdotikus történetét Mikszáth többször is fölelevenítette. Pl. az 1877. jún. 30-i *Apróságok* között (Krk 53. köt. 62. l.), az 1878. jan. 15-i *Apróságokban* (Krk 54. köt. 36. l.), *A szegedi műkedvelők* c. cikkében (SzN 1880. szept. 21., Krk 59. köt.) stb.

Bizony-bizony mondom néktek: Szent Péter alakja nélkül egyhangú olvasmány volna az apostolok története! Csupa olajban főtt s magát különböző pozitúrákban keresztre feszítettő mártír, meg egy harminc ezüstpénzért üzletelő spicli — ezekből áll az igehirdető társaság. De hála Szent Péternek! — az ő személye révén egy mulatságos anekdota-figurával lett gazdagabb a világirodalom mesevilága. Ha másra nem: gondoljunk csak Arany János »A hegedű« című »víg legendá«-jára, ahol az Úr alaposan megleckézteti a »palóc, matyó fuvarosok« közé vegyülő, kíváncsi apostolát.

Írásaiban Mikszáth is hasznosítja a népi hagyomány szentpéteri lehetőségeit. Pl. *Az elveszett nyáj* c. elbeszélése a menny szépséges csillagvilágában egyetlen »hamis« és »ravasz« alakot tüntet fel, és az nem más, mint Szent Péter. (Ld. Krk 33. köt.) Aztán meg ott van *Szent Péter esernyője* c. regénye is! (Krk 7. köt.)

Aki a cseh színházat felgyújtotta c. cikkében — éppúgy, mint a József nádor mennybemenetelét elmesélő többi változatban is — Szent Péter mint a mennyország kapusa végez fontos funkciót — a magyar hazafiság jegyében.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
35	1—3 <i>A József nádor halálát követő napon égett le a budapesti német színház</i> — József nádor 1847. jan. 13-án halt meg.
„	8 <i>cirkulál</i> — kering.
36	25 <i>Cseszko Dvadlő</i> (Českó Divadlo) — cseh nemzeti színház.

A PESTI HIRLAP KÜLÖN RENDŐRSÉGE

M. PH, szeptember 9., 248. sz. 4. l. Névjelzés: Scarron.
Kötetben itt először.

Mikszáth szerkesztőségi történetei

Mikszáth a szerkesztőségi élet számos érdekes jelenetét örököltette meg egy-egy humoreszkben vagy tárcában. Leírta a redakciók-műhely-munkáját, följegyezte a munkatársaitól hallott vidám történeteket, s a tréfákat is, melyeket ő követett el munkatársaival szemben.

Ezúttal a Pesti Hírlap egyik riportterét gúnyolja ki szellemtelen, lapos »bűnügyi« története miatt. Elmondja, hogy e riportterek általában a nyersanyagot, a hírrovatba való témákat hajhásszák fel; a témák tulajdonképpeni megfogalmazása az »újdonságok« rovatvezetőjére tartozik. Nos, a Pesti Hírlap egyik rendőrségi, illetőleg bűnügyi munkatársa olyan érdektelen históriával állított be a szerkesztőségbe, amelyből semmiféle újságírói fantáziával sem lehetne bármilyen rövid cikkecskét is kanyarítani . . .

Mikszáth humoreszkiének csattanója éppen abban áll, hogy íme: valaki ennyire nem ismeri mesterségének legelemibb követelményeit!

E karcolat azért is figyelemreméltó, mert Mikszáth ars poetikájának egyik legfőbb szabályát hangsúlyozza ki: a művészi érzéket a »jó téma« felismeréséhez.

E történetet egyébként tanulságos egybevetni Mikszáth egy részben rokon tárgyú korábbi elbeszélésével, amelyben szintén »érdekes« témák után szaladgál valaki — mindhiába! (*Brigli Jim érdekes esete*, 1877. Kvk 29. köt.)

A szövegről

Lap	Sor	
37	14	<i>reporterek</i> — Megtartottuk eredeti angol írásmódját annak jelzéséül, hogy ez a szó az 1880-as évek elején nálunk még nem honosodott meg.
38	8	a Toldy Ferenc utcából a <i>Kagyló</i> utcába, (A PH eredeti szövegében — a kézirat hibás olvasása miatt —: . . . a <i>Kigyó</i> [!] utcába,) [A Toldy Ferenc utcából a <i>Kagyló</i> utcába kanyarodunk. Budán nincs, nem is volt <i>Kigyó</i> utca; az a pesti Belvárosban található.]

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
36	1	<i>humbug</i> — nagyzolás, megtévesztés, csalás. (Ez az idegen szó ekkoriban kezd nálunk — MK írásaiban is! — meghonosodni, mint a »svindli« ikerpárja.)
37	6	<i>újdondász</i> — itt: a »napihírek« rovatának szerkesztője; egyébként a »riporter« szó első magyarítása.
„	16	<i>interesszál</i> — érdekel.
38	8	<i>Toldy Ferenc utca és Kagyló utca</i> — Budapest II. kerületében (a Vízivárosban). — Ezért sietett a riporter a II. kerületi kapitányságra (38 25).

SE PÉNZ, SE — RENDJEL

M. PH, szeptember 10., 249. sz., Melléklet 3. 1. (= 11. 1.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

A téma és Mikszáth szerzősége

A sokféle emberi gyöngesség között a hiúságot és nagyképűséget gúnyolta Mikszáth legtöbb élvezettel.

A közéleti hiúság egyik fő megnyilatkozása a rendjelek utáni ácsingózás. Ennek kipellengérezésével találkozunk már *Akli Miklós* c. regényében is (Krk 16. köt.), ahol a rendjel-betegség egyik eklatáns példáját meséli el.

Ezúttal megint — mint annyiszor — egy újsághírhez fűzi reflexióit: Egy párizsi fényképész egy afrikai minisztertől rendjelt szeretne kapni, de segédje magának tartja meg a mellére tűzött kiűntetést.

Mikszáth minden egészséges érzésű olvasójával együtt tiszta kárörömmel nyugtázza ezt a tényt s nem bánná, ha a leghírhedtebb hazai rendjel-hajhászó személyiséget, Posner Károly Lajos is hasonló bosszúság érné! (A nevelésgécen hiú nagyiparos Mikszáth nyilainak gyakori céltáblája volt.)

BODA PÁL, A PARASZT POÉTA

M. I. PH, szeptember 11., 250. sz. Melléklet 3—4. 1. (= 10—11. 1.)

Névjelzés: s—n.

II. a) *Jk 36. köt.* = *Hi 4. köt.* *Az én ismerőseim.* Apró jellemrajzok. 1914. 74—76. l.

b) Ua., sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]

A parasztpoéta irodalmi emléke

Boda Pál kétféle »virtuscselekedetével« részint a közönséget szórakoztatta némely lap, másrészt pedig az írók és hírlapírók maguk is elszórakoztak a parasztpoéta rögtönzésein a redakciókban.

A derék szíhalomi földműves a Mezőkövesd mellett tartott hadgyakorlat alkalmával személyesen nyújtotta át egyik versét Ferenc Józsefnek, majd pedig — hogy ezt az epizódot a lapok is megírták — feljött a fővárosba s itt fölkeresett egypár szerkesztőiséget és írók, bemutatva rögtönzéseit. Szinnyei szerint (aki Boda Pált is befogadta a »Magyar írók« bio-bibliográfiájába: I. köt. 1131. hasáb): a fővárosi írók »nem tudtak rajta segíteni, bár látták, hogy Boda Pál tehetséges

ember. Azért nem riasztották el szenvedélyétől, hanem inkább biztatták jó tanácsokkal.»

Mikszáthot érdekelte a kuriózus történet; cikkébe tehát ő is átvette a parasztpoéta (néhány évtizeddel ezelőtt így mondták: »falusi őstehetség«) néhány rögtönzését. Elmesélve a mezőkövesdi históriát, szeretettel mutatja be olvasóinak »a szelíd, okos nézésű, tisztességtudó és okos, józan beszédű parasztleányt«.

A mai olvasó különösen élvezi a bevezető szakaszokat — s talán az egykorú olvasó is derült ezeken. Mert íme, a király öfelsége (akinek jelesebb költőink egyetlen verssel sem hódoltak!) kénytelen beérni a jámbor parasztleány alkalmi rigmusaival. »Mögörült neki s az egész udvari ebéd alatt Boda Pál uramról kérdezősködék . . . «

Szinnyei a Boda Pálról szóló rövid életrajzi közleményt két bibliográfiai adattal is kiegészíti. Eszerint a Sárét c. lap 1881. évi 37. száma is foglalkozott a szíhalomi költővel, három versét is bemutatta; valamint az Esztergomi Közlöny 1881. évi 46. száma.

Szinnyei nem tud Mikszáth előttünk fekvő cikkéről, sem pedig Pósa Lajosnak a Szegedi Napló 1881. szept. 16-i számában (208. sz.) »Költők az eke mellett« címen megjelent műltatásáról. Mikszáth parasztköltőjének közlelbi megvilágítása végett Pósa Lajos feledésbe merült cikkét is ideiktatjuk:

KÖLTŐK AZ EKE MELLETT

Szíhalom költője

A múlt évben egyszer valamelyik fővárosi szerkesztőségbe bevetődvén, a kezembe nyomnak egy ócska versfüzetet azzal a megjegyzéssel, hogy olyanokat írjak, ha poéta vagyok.

Forgatom, olvasom a helyesírási hibákban bővelkedő lapokat: s megtelik szívem gyönyörrel attól a vadvirágillattól, harmatfrisseségtől, mely átlengé minden sorát annak a kis frott könyvecskének.

A kongó-bongó, beteges frázisok korában olyan jól esett azokat az egyszerű, természetes, őszinte érzésektől duzzadó dalokat olvasgatni. Igaz költői ér, hamisítatlan hang, s többnyire helyes forma-érzék nyilatkozott bennök lapról lapra.

Meglátszott ugyan sok versen, hogy szerzőjük nem képes eszméi fölött uralkodni, nem bírja gondolatait egy központ köré fűzni, hanem széttördelve kapcsolgatja együvé; de dúsan kárpótolt öme különben sarkalatos hibáért az a minden szenvelgéstől ment, tiszta őserő, megkapó eredetiség, bájos fordulatosság, mely az egész füzetten végigvonult jellemző bélyeg gyanánt.

Írta pedig ezeket a szép nótákat Boda Pál, egy szíhalmi parasztleány Borsod vármegyéből, tehát olyan ember, aki nem pennaforgatásból él, hanem szántogat-veveget, földműveléssel foglalkozik.

Mikor azonban úgy körülötte elkezd csicseregni az a sok mezei madár, sajtáságos méla hangulat fogja el ősztonszerűleg, szemé a barázdán függ, de lelke fölemelkedik az eke szarva mellől s versenyt dalol a magasban zengő pacsirtával.

Ilyenkor születnek azok a gyönyörű szép dalok, melyeknek eredetéről vajmi keveset tud a világ, melyek szájról szájra szállnak, fonóházban, kukoricafosztóban, pásztortűznél, úton-útfélen hangzanak s futótűzként mihamar bejárják az egész országot.

Az ilyen Boda Pálokból lesznek a falu költői.

Mikor együtt vannak, körülhízelgik a lányok, nekiesnek a cimborák, hogy csináljon már valami új nótát. S terem aztán a kőtőfán (mint nevezni szokták) a dal illatos rózsája szerelmes szívük gyönyörűségére.

Boda Pál azonban nem elégedett meg a szíhalmiak tetszésével, magasabbra vágyott. Leírta verseit, fölvitte Budapestre az íróknak, hogy nyomtassák ki az újságba. Arra is kérte őket, hogy segítsenek rajta, adjanak neki módot, hogy tanulhasson, kiképeztesse magát, mert ő mindenáron költő akar lenni.

— Hiszen már most is költő! — mondogatták neki barátságosan.

— Nem ilyen költő szeretnék ám én lenni — válaszolta szerényen és határtalan becsvágygal —, hanem másforma. Tudom én, hogy sok fogyatékosága vagyok verseimnek, az urak csak emberségből dicsegrik. Tanulni kell ám oda sokat, hogy az ember fiából alkalmatos poéta válhasson. Én csak úgy éneklek, ahogy természet diktálja, de nincs belátásom ahhoz, hogy jó-e vagy rossz, amit írok. Írok, írok, mert muszáj, mivelhogy a költészet mezejére öntudatlanul úzi az embert valami, mint az ökröt a zöld fűre. De ha a tekintetes urak kiesznélének valami módot, hogy tanulhassak itt Pesten a verscsináló akadémiában: majd meglátnák, milyen takaros költő lenne belőlem.

Az írók bizony nem tudtak rajta segíteni, hisz nekik is amnyi bajuk van. szegény jámboroknak, hogy a fülük se látszik ki belőle.

Nem, ha nem szolgáltak kaláccsal, biztatták legalább jó tanácsokkal. Buzdították, hátorították, hogy csendes falusi foglalkozása mellett gyakorolja magát továbbra is a költői pályán, ne hagyja félbe egészen, kár volna érte.

Nem is hagyta. Megmaradt szántóvetőnek, de szabad óráiban, ha szerét ejtheti, versrással is foglalkozik, eldandolgat kedveséről búsborongó melancholiával.

Mily egyszerű, de éppen igénytelenségében mily megragadó s mély érzésű dal a »Víg Szíhalom« című, mely így hangzik:

[Ld. Mikszáth közlésében, a 41. lapon!]

Az almafa virágzása, gyümölcsözése és hervadása öntudatlanul is be van vonva a megfelelő egyéni hangulat költői bájával. Melyik költő tudna szebben, dallamosabban, tárgyyszerűbben s nagyobb formaérzékkel írni öntudatosan is?

Népdalköltészetünk legszebb darabjai közé lehetne sorozni a leg-szigorúbb kritika szemüvegén is a következő dalocskát:

Az én rózsám másnak virít.
Hej, de sokat megszorított!
Hogy induljon hervadásnak,
Ne virítson többé másnak!

Hervadjon el szép csendesen,
Hogyha nem virít rendesen.
Hulljon le minden virága,
Ha másra hajlik az ága.

Hervadjon el levelestől,
Száradjon ki gyökerestől!
Soha többet ne virítson,
Hogy engem ne szomorítson.

Így ír a mi Boda Pálunk, így fakadnak föl lelkéből ezek a kedves mezei virágok, tele színnel, illattal.

Tarthat is rájuk sokat, úgy látszik minden szerénysége mellett is, mert a miskolci hadgyakorlatok alkalmából, mikor fehérbe öltözött lányok virágot szórtak a király elé, Boda Pál egy költeményt nyújtott át sajtátkezüleg öfelségének az utcán.

A király, mint mondják, nagy gyönyörűséggel olvasta az egy-szerű parasztköltő versét s tetszését annyira megnyerte, hogy az osztrák generálisok roppant csudálkozására, kik előtt a katonán kívül más emberfia nem nyom a latba semmit, az udvari ebéd alatt folytonosan Boda Pálról tudakozódott.

Még megérhetjük, hogy valami nagy keresztet akasztanak a nyakába s lesz belőle a népdalok — kereszties vitéze!

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük, kijavítva egy értelem-zavaró sajtóhibát (amelyet a Hi-kiadás is javított):

Lap Sor

40 26 *leült* a Reviczky asztalához, (PH: *leüti* [!] a Reviczky asztalához.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

39 4 »*instancia*« — Az *instancia* (kérvény, folyamodvány) népiesen torzított alakja. (A Hi sajtóhibának vélte és *instanciára* »helyesbítette«.)

40 17—24 *A Hon* — »politikai és közgazdasági napilap«; reggeli és esti kiadásban jelent meg. Szerkesztője és kiadótulajdonosa Jókai volt, 1863. jan. 1. óta. MK — Boda Pálon keresztül — tréfás gúnnyal kételkedik abban, hogy *A Hon* »komoly lap lenne.« Mert hát *A Hon* kormánylap volt!

AZ ABLAKADÓ

M. PH, szeptember 11., 250. sz. 4. l. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A névtelen cikk szerzősége

Az ország pénzügyeiről szóló cikkeiben Mikszáth többször megírta már, hogy fináncminisztereink tudományának csak két ága van: vagy újabb adósságokat csinálnak, vagy újabb adónemeket találnak ki. A régebbi pénzügyminiszterek — többek közt — a földet adóztatták meg; Szapáry Gyula most már az eget is megadóztatja, tudniillik a világosságot — »ablakadó« címén.

Az új adónem születése alkalmából Mikszáth — a részletek módosításával — felújítja egy évekkorábbi, fanyar gúnnyal írt humoreszkjét, amelyet mi annak idején »az adófizető balladájá«-nak neveztünk el. (Címe: *Egy becsületes állampolgár egy közönséges napjának hűséges leírása*. Budapesti Napilap 1877. dec. 4. Ld. Krk 53 köt. 227—228. l.; jegyzeteink uo. 464—465. l.)

Ha a PH e négy évvel később közölt névtelen cikkének szerzőségét más tárgyi és nyelvi adat nem bizonyítaná is: »az adófizető balladájá«-nak megismétlődése önmagában tanúsítja, hogy ezúttal szintén Mikszáth egy elfelejtett írásművével találkozunk. (Rubinyi Mózes 1917. évi Mikszáth-bibliográfiája nem tud róla.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
42	5 »pakfonszinű és fényű haja« — Egy későbbi oikkében »a bádoghajú miniszter«-nek nevezi. (Ld. dec. 6: <i>Szapáry széke</i> .)
14	omen — baljóslatú jel; itt utalás a babonára, amely szerint: a péntek — szerencsétlen nap.
27	Az »új ház« — a júniusi választások után új képviselőkkel módosult parlament.
43	8 <i>parva sapientia regitur mundus</i> — kevés bölcsességgel kormányozzák a világot. (III. Gyula pápának tulajdonított mondás.)
	15 <i>extraktum</i> — kivonat; itt: vázlat.
	29 <i>accis</i> (akciza) — fogyasztási adó.

SAJÁT KÜLÖN POÉTA

M. PH, szeptember 13., 252. sz. 3. l. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

A cikk névtelen, Mikszáth szerzősége tehát bizonyítást igényel.

A PH hasábjain ekkoriban Mikszáth foglalkozik legtöbbit Ferenc Józsefnek és kiterjedt familiájának a nagyközönséget érdeklő cselekményeivel (házasság, utazás, szórakozások stb.).

A történet főalakja, az örült Lajos, Bajorország királya is bele tartozott a Habsburg-rokonságba, amennyiben Erzsébet királynénak unokaöccse volt. (Ld. az Eletrajzi jegyzetekben !)

Az irodalom helyzete, hivatása, az írók sorsa, életkörülményei stb. szintén egyik szívügye Mikszáthnak. Ezért is volt kedvére való téma a nagy irodalom- és műpártolónak ismert Lajos király e legújabb bolondsága, azaz hogy »szeszélye«.

Újságban olvashatta »valami Karl Steigel« nevű »udvari poeta« szerencséjét — s ez az újsághír készítette e cikk megírására. Amit az újsághírhez hozzáfűz: az az író kötelességszerű állásfoglalása és tiltakozása az irodalomnak játékká — ezúttal: nagyurak szórakoztatásává — sülyesztése, züllesztése ellen. A gúny és a fölényesség, ahogyan a királyi hóbortot kezeli — a legsúlyosabb elmarasztaló ítélet.

Alábbi jegyzeteink szintén hozzájárulnak Mikszáth szerzőségének bizonyításához.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
44	6 <i>lucis a non lucendo</i> — az erőltetett, fonák, zavaros magyarázatokra alkalmazott szólásmód (Quintilianus nyomán). — E latin kifejezést MK igen gyakran használja; tucat-számra idézhetnők a példákat: Krk 53. köt. 10. l., uo. 96. l.; 54. köt. 18. l.; 56. köt. 33. l. stb.
44	9—13 <i>Szász Károly és Komócsy József</i> könnyű ihletű verseit, alkalmi ódáik és tósztaik tömegét MK gyakran emlegeti. Pl. Szász Károlyról: Krk 63. köt. 147. l.; Komócsy Józsefről: Krk 61. köt. 90—91. l. »Két kézzel ontják a verset — mondja MK —, de biztos kundschaft nincs.« — A »biztos kundschaft« Szász Károly és Komócsy esetében nemcsak a megrendelő mecénás, illetőleg a kiadó, hanem az őket szívesen olvasó vagy hallgató közönség is!
14	» <i>Lajos király, kivel nemrég hírbe hozták a mi kis Valériánkat . . .</i> « — Ezt a nyár folyamán szárnyra kelt pletykát is — alig három héttel előbb — éppen Mikszáth közvetítette a PH olvasóinak; ld. <i>A picike királykisasszony</i> (a jelen kötetben).
31	» <i>Ajánlom őfelségét a Petőfi-társaságba tagnak!</i> « — Minden él nélküli tréfás megjegyzés. — MK-t a 70-es és 80-as években szoros baráti szálak fűzték a társaság tagjaihoz.

NÉPMESE RUDOLF KIRÁLYFIRÓL

- M. I. PH, szeptember 15., 254. sz. 1—2. l., a tárcarovatban.
Névjelzés: Scarron.
II. a) Jk 36. köt. = Hi 4. köt. Az én ismerőseim. Apró jellemrajzok. 1914. 77—81. l.
b) Ua., sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]

Mikszáth udvari meséi

Mikszáth meséinek — éppúgy, mint anekdotáinak is — nevelő tendenciái vannak. Olyan parabolák ezek, amelyek a szórakoztató szándékon túl az oktató célzatot is erősítik.

Ezúttal politikai, pontosabban: udvari tanítómesével lepi meg olvasóit. Három fehér galambról és három piros almáról szól a mese. A kabalisztikus hármas számon és előadásmódján kívül egyéb rokonsága nincs is a magyar népmesekincsnek.

Annál inkább emlékeztet ez a fabula Mikszáthnak egy másik, hasonlóképpen az uralkodóház magas színe elé szánt meséjére.

A *Különös házasság* allegorikus meséjében (Krk 13. köt. 28. l.) Ferenc (a későbbi császár és király) négy lovat vásárolt, s azokat következőképpen mutatta be apjának, II. Lipótnak: a kövér ló — a magyar papság; a makrancos ló — a magyar nemesség; a kizsárolt gebe — a magyar nép. »És ez a vak ló?« — kérdi a császár haragosan. — »Az te vagy, felséges atyám, aki mindezeket nem látod.«

A mesebeli négy ló szerepét — a helyes uralkodás parancsát — ezúttal a három fehér galamb tolmácsolja. A kövér — itt is a papságot és egyúttal a hivatalnoki kart; a sovány — itt is a súlyos terhek alatt sínylődő népet; a hályogos szemű pedig — magát a királyt jelképezi, aki nem látja az ország bajait. A három galamb kísérelése — a három piros alma; ezek a galambok állapotától függően épek vagy betegek . .

A meséhez Mikszáth — Scarron álnévvel — jegyzetet fűz. A Pesti Hírlap egyik levelezője küldte be — úgymond —, azzal az üzenettel, hogy »a mezőcsátiak csinálták«, s a mese »az egész tájékon elterjedt, mióta a királyfi ott tartózkodik«. Ő (Mikszáth) »csak némi formába öntötte a nyers anyagot«.

Mikszáth műveinek keletkezéstörténetével foglalkozva már kiismertük ironk efféle magyarázatait és fiktív forrásmegjelöléseit. Valószínűleg egykorú olvasói sem hitték azt, hogy az ország bármely vidékéről beküldött mesét publikálna itt. Saját szerzeménye ez elejétől az utolsó betűig! De célszerűnek látszott a kényes »mesetárgyat« népies hegedűszóba rejteni. Mert ha akár a kövér galamb képében megszemélyesített, bőségben—gazdagságban dúskáló főpapság szisszenne fel, akár pedig valamilyen úton-módon eljutna a mese a »legfelső helyre«, ahol a király meg találna neheztelni amiatt, hogy őt hályogos szemű galambnak festik, aki nem ismeri az ország ügyes-

bajos dolgait: *Scarronnak* könnyű kibúvót nyújt az óvatosan maga elé tartott pajzs, hogy hiszen ő csak egy »beküldött népmesét« közölt, s a nép alapjában véve a király őfelsége számára nyújt hasznos uralkodói receptet . . .

A három galamb története igen jól hasznosítja a népmesei elemeket és ügyesen álcázza a szerzőt. Ebbe a naiv népiességbe be lehetett szőni még Kossuth Lajos nevét is és a tőle várható jótanácsokat. — Mikszáth udvari tárgyú cikkeiben és novelláiban nemegyszer találkozunk azzal a jámbor elképzeléssel, amely Ferenc József »szent és sérthetetlen« személyét szeretné »közelebb« hozni a nép legfőbb eszményképehez: a száműzetésben élő »Kossuth apánk«-hoz .

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük.

A Hi-kiadásban több rendbeli »javítgatással«, azaz hogy szövegrontással találkozunk. Egypár jellemző példa:

Lap	Sor	
45	20	ránco <i>s képe</i> vel, (Hi: ránco <i>s kezé</i> vel [!],)
„	22	van a <i>te</i> felséges apádnak (Hi: van a felséges apádnak)
46	9	és aranytulipántos ládába zárták. (Hi: és az aranytulipántos ládába zárták.)
47	28	Amint ezen így búslakodnék, (Hi: . . búslakodék,)
	32	hadd, én elsiessék (Hi: hadd, én elsietek [!]) stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
45		a címhez fűzött jegyzetben: <i>Mezőcsát</i> , a mese végén pedig (48 : 18) <i>Miskolc</i> — az akkoriban tartott hadgyakorlatok színhelye.
	1	» <i>messze Csehországba ment el a királyfi a párjával.</i> « — Rudolf trónörökös mint ifjú házas Prágát választotta lakóhelyül.
18		<i>Vén Bence</i> — MK Arany János iránti tiszteletének és szeretetének újabb megnyilatkozása. Toldi hűséges öreg szolgájának a nevét szövi be meséjébe. (Annak már semmi jelentősége, hogy Bencét itt megteszi »egri kegyes barát«-nak.)

AZ ÖREG BARNUM

M. PH, szeptember 17., 256. sz. 3. l. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Nemzeti önérzet és sajtóetika

A cím Barnumot említi, a híres amerikai reklámkirályt, a humbug nagymesterét, de a cikk maga Renz cirkuszigazgatóról szól, mint akiben Mikszáth az európai reklámkirályt, a körünkben élő személyvesztőt látja.

Ez az írásmű szigorú tiltakozás a reklámmal való visszaélések ellen; figyelmeztetés részint a cirkuszigazgató felé, részint pedig a sajtó azon képviselői felé, akik közleményeikkel helyet adnak a Renz-féle reklámoknak s ezzel maguk is elősegítik humbugjait.

A tiltakozás Mikszáth részéről a nemzeti önérzet megnyilatkozása. Renz ugyanis minduntalan felhasználta reklámcélokra azt a körülményt, hogy Erzsébet királynéknak — mint szenvedélyes műlovárnő — szívesen látogatta cirkuszának lovasmutatványait és a műlovaglásból éppen Renzék »cirkuszhercegnőjétől«, Eliza kisasszonytól vett órákat, amint ezt Mikszáth valamivel régebben megírta a Szege-di Naplóban. (Ld. *Istenek mulatsága* c. karcolatát és jegyzeteinket: Krk 60. köt. — Ez a karcolat témarokonságával és felfogásbeli azonosságával egymagában is bizonyítja a szóbanlevő névtelen cikk szerzőségét.)

Erzsébet királyné hazánkban igen népszerű volt, a cikk szerint: »a legbálványozottabb név Magyarországon.« A nemzeti önérzet tehát joggal tiltakozott személynének és magánéletének ilyenfajta profanizálása és a sajtó útján üzleti reklámként való felhasználása ellen. Annál is inkább, mert »a németek közt« (pontosabban: osztrákok közt) már is sikerült »azt a tapintatlan vélelmet elterjeszteni, hogy felséges királykisasszonyunk szenvedélyesen szereti a cirkuszokat, a cirkuszlovakat és hogy egyéb nem is érdeklí . . . « (Mikszáth jól tudta, hogy Bécsben Erzsébet királynőnek általánosan elterjedt gúnyneve volt: Die Zirkusreiterin.)

Ez a bátor hangú cikk is a sajtóetikát minden vonatkozásban szigorúan megkövetelő, tanító-nevelő Mikszáth-írárok közé tartozik.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
48	5 <i>griff</i> — fogás, fortély. (MK egyik igen gyakran használt kifejezése.) — A melléknévi fokozásnak itteni példája (»Vannak neki vékonyabb, vastagabb és legvastagabb griffjei«): Mikszáthra szintén jellemző stílusalakzat. Hasonló figura <i>Írók és művészek kirándulása</i> c. cikke I. fejezetének egyik mondata: »Komócsy bátyánk . . . a magányt kereste, hogy gondolatait kedve szerint kis, középszerű és nagy toasztokká, kis, középszerű és nagy búcsúbeszédékké stb . idomítsa.« (Krk 61. köt. 90. l.)
49	2 <i>stikli</i> — csíny, huncutság.
	7 <i>svindler</i> — csaló, szélhámos. A század végén divatba jött szóhasználat; az akkori politikai, társadalmi és gazdasági viszonyokra jellemző kifejezés. Akkoriban nálunk még nem

Lap Sor

honosult meg egészen; a PH eredeti szövegében a német *schwindler* szóalak szerepel. Ld. még MK 1878-i röpiratát is: *A politika svindlerei*. Krk 54. köt.

49: 17 és 24 *könyvomatú lapok* — hírszerző vállalatok litografált (kézzel sokszorosított) kiadványai, amelyek a napilapokat hírfanyaggal látták el.

A »NEMZETI KÖNYVTÁR«

M. PH, szeptember 19., 258. sz. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) Névjelzés:
M—th K—n.
Kötetben itt először.

Mikszáth és Abafi-Aigner Lajos

Ez a tárca több szempontból érdemel figyelmet.

Szinte egyedül áll Mikszáth hírverő cikkei sorában — mert nem egyes könyvkiadványt méltat, hanem egyszerre egy egész könyvsorozatot ajánl igen meleg szavakkal »minden magyar család« asztalára.

Ma, kilencven év múltán is el kell ismernünk, hogy Aigner Lajos vállalkozása megérdemelte a dicséretet és az ajánlást. »Nemzeti Könyvtár« c. sorozatával megelőzte az Akadémia, illetőleg az Akadémiával szoros kapcsolatban levő Kisfaludy Társaság hasonló című és célú vállalkozását. A magyar századok irodalmi hagyatékából új kiadásban tette közkinccsé Zrínyi eposzát, Mikes Kelemen Törökországi leveleit, Dugonics András egyik drámáját, Kármán, Kazinczy, Dayka Gábor, Vitkovics, Katona József, Sárosi Gyula, Szemere Miklós és több más jelesünk műveinek teljességre törekvő gyűjteményét. A szövegkiadások mai kritikai követelményei mellett számos kifogást lehet emelni Aigner Lajos »Nemzeti Könyvtára« ellen (szövegbeli pontatlanságok, forrásmegjelölések hiánya stb.), de a méltányosság oldalára állva nem hallgathatjuk el az elismerés szavát: mert Aigner Lajos — magánkiadó létére — a legmagasabb »illetékes« szervek, az Álmos Akadémia és a Kisfaludy Társaság helyett valósította meg ezeket a fontos feladatokat. Zrínyi, Mikes Kelemen, Katona József és Sárosi Gyula azóta újabb s emlékükhöz méltó kiadásokat értek, de a többiek (Kármán, Kazinczy, Vitkovics, Szemere Miklós stb.) műveinek a »Nemzeti Könyvtár«-ban megjelentetett gyűjteményénél teljesebb kiadását bizony-bizony azóta sem ismételte meg senki!

Aigner Lajos könyvkiadó buzgalma — mondhatni: hivatás-teljesítése — annál inkább méltánylandó, mert sem hivatalos támogatásban nem részesített, sem »közönségikert« nem ígérő vállalata és hasonlóan altruisztikus folyóiratkiadványa, az irodalomtörténetet szolgáló »Figyelő« miatt anyagilag teljesen tönkrement . . .

Aigner Lajost irodalomtörténet-írói becsvágy is sarkallta munkálataiban. Abafi Lajos írói néven számos életrajzot és méltatást írt mind a »Nemzeti Könyvtár« köteteihez (Kármán, Dayka, Sárosi Gyula stb.), mind pedig folyóiratába, a »Figyelő«-be. Tanulmányaiból lépten-nyomon kiütöközik a dilettáns irodalomtörténész, de ugyanakkor azt is el kell ismernünk, hogy — kivált az újabb írónál (pl. Sárosi Gyulánál) — számos olyan életrajzi adatot örökített meg, amelyeket ma már csak az ő dolgozataiból ismerünk.

Mikszáth tehát nem méltatlan vállalkozásra pazarolta dicséret és ajánló sorait.

Némi személyes kapcsolatot is tartott Abafi-Aigner Lajossal, minthogy ez részben a Petőfi Társaság tagjainak is egyik kiadója volt. Mikszáth pedig a 70-es és 80-as évek fordulóján baráti összeköttetésben állt a Petőfi Társaság több tagjával; ezekben az években számos cikkét és elbeszélését a Petőfi Társaság lapjai közölték. (Ld. Krk 32., 33. és 54. köt.) Mindezen szálakkal szorosan összefügg, hogy 1881. december végén a Társaság »egyetlen üresedésben levő tagsági helyére nagy szavazattöbbséggel« őt, *A tót atyafiak* nagysikerű fróját választották meg. (Ld. PH 1881. dec. 30. sz.)

Tudjuk azt is, hogy Aigner Lajos — e kapcsolatoknál fogva — kiadványait rendszeresen megküldte Mikszáthnak. E figyelem egyik viszonzása az előttünk levő ajánló cikk. De Mikszáth publicistatolla máskor is meg-megemlékezett Aigner Lajos kiadványairól, s amikor a Franklin-Társulat megbízásából a »Magyar Regényírók Képes Kiadásá«-t szerkesztette, a sorozat egynémely tagját (Gaal József, Beöthy László egy-egy regényét) éppen az Aigner-féle kiadásokból kölcsönözte át.

Az érdekes cikket Mikszáth a hazai könyvkiadás fejlődésének vázlatával vezeti be. Szerinte: »Talán minden irodalom az „előfizetésekkel” kezdődik . . . A nyomtatott betű a hazafiságra apellál . . . « — Mikszáth csak a XVIII—XIX. századfordulóig, ill. a XIX. század elejéig tekintett vissza; a régebbi századok nem ismerték ezt a könyvkiadási formát; akkor még többnyire fejedelmi, főúri vagy főpapi támogatással jelentek meg a könyvek. A »nagylelkű« támogatások aztán lassanként devalválódtak, s a főúri mecénások szerepét a szintén »nagyérdemű«, de már csak »nemzetes és tekintetes« urak és asszonyások — a filléres mecénások — vették át előfizetői szerepkörben. (A kérdést részletesen tárgyalja Bisztray Gyula »A prenumeráció« c. tanulmánya: Magyar Századok. Horváth János-Emlékkönyv. Bp. 1948. 177—192. l.)

Mikszáth szomorú eseteket említ a prenumerációs könyvkiadás szegényletes példatárából: Vajda János Költeményeinek hét (!) előfizetője, Jókai »Emlékei«-re hatvan előfizető stb.

Szerinte: e keserves és kiábrándító példák ösztönözték Gyulai Pált az »Olcso Könyvtár«, Aignert pedig a »Nemzeti Könyvtár« megindítására. Igyekeztek olcsó, húsz—harminc krajeáros füzetekre

szétszedni«, vagyis felaprózni a klasszikus műveket, amelyeket aztán vaskos kötetekben összesíthet az olvasó-, illetőleg vásárló-közönség. Ezt az újszerű, füzet-kiadási eljárást Mikszáth tréfásan »becsalogatási rendszer«-nek nevezi.

Nem tudja megállani, hogy író-eszményének, Jókainak (a Petőfi Társaság elnökének!) munkamódszerét is ide ne iktassa. Ahogy a »becsalogatott« közönség az első harminc-krajcáros füzet után megvásárolja a többi, a folytatást is, — ugyanúgy írja regényeit Jókai is lapjába, A Honba. Az egyik folytatás szükségszerűen, belső kényserből hozza magával a többi.

Ezen apropó után aztán visszatér Mikszáth a »Nemzeti Könyvtár«-hoz s annak köteteit — a régi irodalom termékeit — az újabb irodalom, a szerves folytatás megértéséhez mint fontos láncszemeket ajánlja.

A szövegről

A PH szövegének egy értelemzavaró sajtóhibáját javítanunk kellett:

Lap Sor

- 51 21 ha belekezd a »Hon«-ban valamely új regénybe, (PH: ha belekezd a »Hon«-ban valamely új regényből [!])

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 50 2 »Ugyanazokat a jelenségeket látjuk Szerbiában, Romániában . . . « stb. — Tanulságos látnunk, hogy Mikszáth figyelme a szomszéd- népek kulturális fejlődésére is kiterjedt, s megértően regisztrálja a magyarral analóg — bár időben kissé különböző — művelődéstörténeti jelenségeket.
- 30—32 *Aigner Lajos* »Nemzeti Könyvtára«-át MK Gyulai Pál »Ölcső Könyvtár« c. sorozatánál »sokkal jelentékenyebb«-nek nevezi. — Ez a bíráló megjegyzése erősen vitatható, mert az »Ölcső Könyvtár« nem szorítkozott a magyar irodalom néhány klasszikus és jeles írójára, hanem a régebbi és újabb magyar s világirodalomnak számos értékes emlékét közölte — jóval gondosabb szöveggel és szakavatottabb magyarázatokkal, mint a »Nemzeti Könyvtár«. — MK nem minden tendencia nélküli megjegyzése szervesen hozzátartozik Gyulai-ellenes nyilatkozataihoz, amelyekkel már 1877. évi cikkeiben találkoztunk. (Krk 53. köt.)
- 51 20 *A Hon* — Jókai napilapja. — MK igen sokszor említi írásai- ban, s ezért a Krk eddigi kötetének jegyzetei is gyakran foglalkoztak ezzel az újsággal.
- 52 21 »Jók az öregek a háznál« — MK írásai- ban is nemegyszer előfordul szálloige. Ld. pl. a jelen kötetben (111. l.) Ghyeczy Kálmánra alkalmazva: *Jó az öreg a háznál.*

REMINISZCENCIÁK DEÁK FERENCRŐL

- M.** I. *PH*, szeptember 21., 260. sz. 1—2. l. (a tárcarovatban).
Névjelzés: *Scarron*.
II. a) *Jk* 44. köt. = *Hi* 12. köt. *Anekdóták I.* 1917. 65—69. l.
b) *Ua.*, sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]
c) *MKmR—Fr* 33. köt. [1930.] [Címlapkiadás.]

Mikszáth Deák-anekdotái

Mikszáth elfogadta a kiegyezés koncepcióját és ennek megfelelően Deák Ferencet élete végéig egyik fő politikai eszményének tekintette.

Deák későbbi párthíveit hasonló okokból szokta elmarasztalni, mint Széchenyi névleges követőit, hogy t. i. messze eltávolodtak az eszményképtől.

Deák Ferenc emlékét Mikszáth nem annyira politikai cikkeiben öröktette meg, mint inkább anekdotákban. Deák egyike volt a leg-híresebb anekdotázóknak — írónk már csak ezért is vonzódatott hozzá! Érdemes volna egyszer összefoglalni a Mikszáth műveiben följegyzett Deák-anekdótákat. Jókorá kis gyűjtemény telne ki belőlük.

Nem öncélú anekdoták ezek; mindegyik Deáknak egy-egy jellemvonását domborítja ki, amint azt a jelen kis anekdotafüzér is tanúsítja.

A szövegről

A *PH* eredeti szövegét közvetítjük.

A *Hi*-kiadás szövegében többrendbeli pontatlanságot találunk. Ilyenek pl. (zárójelben *Hi*): 52 :8 ösmerősének (ismerősének), 53 :24 hajtásaival (hajtásával), 53 25 jellemzi (jellemző), 53 31 beszélgetett (beszélt).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

52 : az alcómben »Óra« — valószínűleg a »Zenélő Óra«; híres vendéglő volt a Belvárosban a mai Városház utca tájékán.

52 4 *fürhéces kocsi* — ld. *A köpönyegek* c. cikk magyarázatai közt (a jelen kötetben).

10 *nem szedtem szemeten . . .* « — *MK* egyik gyakori kifejezése. Előfordulásait *Szegeden* c. elbeszélése óta megfigyelhetjük (*Krk* 1. köt. 235. l.)

Lap	Sor	
53	8	<i>lokális memória</i> — itt: alapos helyismeret, pontos tájékozódás egy bizonyos útvonalon.
	30	<i>»unokahúga«</i> — Nedeczky Franciska (Ferike), ld. az Életrajzi jegyzetekben: 328. l.
54	21	<i>fumigative</i> — kicsinyléssel, lenézően.
„	26	<i>denique</i> — végül is, végeredményben.
55	5—11	<i>az alkotmány és bunda hasonlata</i> — MK kedvenc szemléltető képe. Olvashatjuk egyik <i>Apróságában</i> (1877. dec. 12., Krk 53. köt. 238. l.) és rimaszombati diákveire visszatekintő egyik ifjúsági elbeszélésében; ez utóbbi szerint valamelyik ottani tanárától hallotta MK (<i>A mi jó tanárunk</i> , 1882. jan. 8., Krk 33. köt. 67. l.).

»KÜLDÖTTEINK« A BÉCSI KONGRESSZUSON

M. PH, szeptember 23., 262. sz. 3. l. *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Adalék a nemzetnevelő Mikszáth arcképéhez

A bécsi »Konkordia klub« — mint az ottani írók és művészek társasága — nemzetközi írói kongresszust hívott össze, amelyre a magyar irodalom hivatalos szerveit is meginvitálták.

A kongresszus munkálatairól lapjaink szept. 21-től 25-ig nap nap után tájékoztatták a közönséget. A PH a szept. 24-i számban »Nemzetközi irodalmi kongresszus« címmel közölte a legrészletesebb beszámolót. A szept. 25-i számban pedig Szana Tamás fejtette ki nézeteit »Az irodalmi kongresszus alkalmából«. (Erre később, *Az irodalmi kongresszus magyar része* c. cikk jegyzeteiben még visszatérünk.)

Mikszáth nem szerepelt a bécsi kiküldöttek közt, de a PH hasábjain (szept. 23. és 24) két ízben is hozzászóltott a kongresszus »magyar részéhez«.

Mindkét cikke polemikus. Két irányban vitatkozik: egyfelől az »Írók és Művészek Társaságá«-nak illetékességét tagadja, de másfelől — némely lapunkkal szemben — védelmébe veszi azokat a »küldötteink«-et (hangsúlyosan idézőjelben!), akik mégiscsak e társaság révén vettek részt a kongresszuson. Álláspontja ez utóbbi esetben — igen helyesen — az, hogy ha már a két legfőbb és legilletékesebb szerv: a M. Tud. Akadémia és a Kisfaludy Társaság nem képviseltette magát Bécsben, — örülnünk kell, hogy ott legalább Ágai Adolf, Keszler József, Visi Imre és Szemere Attila személyében a magyar irodalom is jelen volt.

Polémiajának központi kérdése ez: Mennyiben illetékes vagy jogosult az »ügynevezett« Írók és Művészek Társasága a magyar irodalom képviselőtére?

Ezt a kérdést Mikszáth már korábban is fölvetette, nevezetesen az írók és művészek dobsinai kirándulása alkalmával. (Ld. Krk 61. köt.) Ez a társaság ugyanis igen vegyes összetételű »társaséleti klub«, amelynek tagjai kevés kivétellel nem írók, hanem ügyvédek, kereskedők és másnemű foglalkozásúak; hiszen a társaság »tagjainak kvalifikációját csupán ahhoz köti, hogy képesek-e évenként 25 frt tagsági díjat fizetni?«

Mikszáth egyúttal rámutat arra, hogy ez a vegyes összetételű társaskör csupán azért tudott jelentősebb szerephez jutni, mert az illetékes szervek — az Akadémia és a Kisfaludy Társaság — vezető tagjai gőgösen, lustán és tehetetlenül ülnek a »magyar Parnasszuson« s téltelenségükkel átengedik feladataikat ennek az »írók és művészek« nevét viselő egyesületnek. Az illetékes szervek eltűrik, hogy az írókat és művészeket megtisztelő vagy emléküket ápoló ünnepélyek alkalmával az Írók és Művészek Társasága küldözgessen képviselőket és koszorúkat, vagyis: az irodalmi társaságokat megillető s kötelező funkciókat végezzen s ezzel mind a hazai közvéleményben, mind külföldön olyan látszatot keltsen, mintha valóban jogosan reprezentálna a magyar irodalom és a magyar művészet nevében. Az »írói kör« a bécsi kongresszusra is ezen a címen kapott meghívást. — Meghívták oda az Akadémiát és a Kisfaludy Társaságot is, de ezek ekkor sem mozdultak ki patópálos tunyaságukból . .

A szigorú leckéztetés tehát az *illetéktelen* »írói kör«-ön keresztül még inkább szól az *illetékes* Akadémiának és Kisfaludy Társaságnak ! Neki kell kioktatnia ezen illetékes fórumokat »nagy hibájuk« miatt, hogy nem küldtek a kongresszusra neves írókat, »megösmerkedni a világ nagy szellemeivel s ezekkel összeköttetésbe lépni: mert ha a világ összes írói ösmernék az irodalmunkat -- mondja Mikszáth márványba kívánczozó szavakkal —, az összes emberiség ösmerné.« (Kiemelés tőlem. B. Gy.)

Jellemző végül Mikszáth tiszteletadása annak a két nagy költőnek, akiket a még élők közül mindig hódolattal említett: a »magyar halhatatlanok«-ra utalva Arany János és Vajda János nevével zárja a hivatás szenvedélyétől fűtött sorait.

(Folytatásként ld. *Az irodalmi kongresszus magyar része c. polémiát*, amely Mikszáth Kálmán teljes névjelzésével a jelen cikk szerzőségét is bizonyítja.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
55	1 <i>Függetlenség</i> — napilap, 1879-ben alapította Verhovay Gyula; 1877-ben megszűnt. — Figyelemre méltó, hogy Mikszáth itt csak a függetlenségekkel fordul szembe, pedig ő maga is megjegyzi, hogy: »A <i>Függetlenség</i> , már a második lap, mely gúnnyal említi fel . . . « stb.
56	3 <i>Szükszay vendéglő</i> — írók, művészek, színészek kedvelt találkozóhelye volt; különösen kerthelyiségét látogatták.

- Lap Sor
- MK gyakran említi írásaiban. (Ld. pl. Krk 53. köt. 19. 1. stb.)
- 56 15 *pikettiroz* — kártyázik. A *pikét* (piquet) egy francia kártyajáték neve.
- „ 27 *qua írói kör* — mint írói kör; írói kör gyanánt.
- 57 12 *reporter* — Az 1880-as évek elején a riporter szó nálunk még nem honosult meg egészen. MK még az eredeti, angol helyesírással írta — s korjelzésül ezt a szóalakot mi is megtartottuk.

AZ IRODALMI KONGRESSZUS MAGYAR RÉSZE

M. PH, szeptember 24., 263. sz. Melléklet 1—2. 1. (9—10. 1.) Teljes névjelzéssel.

Kötetben itt először.

Mikszáth polémiája Urváry Lajossal

E polémiát Mikszáth szept. 23-i névtelen cikke — »Küldött-eink« a bécsi kongresszuson — váltotta ki. (Ld. annak fentebbi jegyzeteit is !)

Urváry Lajos — mint az Írók és Művészek Társaságának elnöke »helyreigazító« közleményt küldött a PH-nak »tisztelt cikkírója« (vagyis Mikszáth névtelen cikke) ellenében. Természetesen védi az elnöklete alatt működő írói kört, s a bécsi Konkordia meghívásával igazolja részvételüket, hogy t. i. »joggal képviselteté magát« a kongresszuson.

Mikszáth teljes névaláírással válaszol. Ő nem is tette kérdésessé a Konkordia meghívását, sőt éppen azt kifogásolta, hogy az »írói kör« megtévesztő nevével ilyen és hasonló meghívásokat kaphat ! Egyébként fenntartja s részben megismétli a »Küldött-eink«-ről szóló cikkében foglaltakat.

*

Mikszáthhoz hasonlóan több más írónk és publicistánk is szóvá tette az Írók és Művészek Társaságának megtévesztő nevét és szerepét. Így pl. Szana Tamás »Az irodalmi kongresszus alkalmából« c. cikkében (PH szept. 25). Szana Tamás is megrója »tulajdonképpen irodalmi társaságainkat« (az Akadémiát és a Kisfaludy Társaságot) távolmaradásuk miatt. Elég terjedelmes cikkének Mikszáth állásfoglalásához hasonló fejtegetései így hangzanak:

»A bécsi tanácskozások alatt (ezúttal először) a magyar sajtó is képviselve volt két munkás tagja által; kiküldetésük azonban a legutolsó napokban s tegyük hozzá: oly váratlanul történt, hogy jóformán nem is viselhetett magán hivatalos jelleget. Emellett maga az »Írók és művészek társasága« is, melynek cége alatt szerepeltek,

sokkal inkább társaskör, hogysem a magyar irodalom nevében beszélhetne, s megbízásra par excellence irodalmi kérdésekben döntő súllyal bírhatna. Azt hiszem, nem tévedés, ha e körülményből magyarázom ki a magyar küldöttek passzív maguktartását s azt az örvendetesnek éppen nem mondható tény, hogy irodalmunk, mint az európai kultúr-élet tényezője szorosan véve ezen a kongresszuson sem szerepelt.

Tulajdonképpen irodalmi társaságaink — célzatosan történt-e vagy sem? ezúttal nem bolygatom — most is tartózkodók voltak a kongresszussal szemben; egyszerűen félreértették a végrehajtóbizottság meghívását s nem mutattak hajlamot arra, hogy láncszemet képezzenek abban a szövetségében, mely éppen a tömegesebb részvételben bírná erejét és sikerének biztosítékát . . . »

(Cikkének további részében Szana Tamás a bécsi írói kongresszus tárgysorozatának egyik kérdését: az írói tulajdonjog nemzetközi rendezésének fontosságát fejtegeti.)

A MINDSZENTI BÁLVÁNY

M. PH, szeptember 24., 263. sz. 3. l. Névjelzés: *Csipke*.
Kötetben itt először.

»Csipke« — Mikszáth Kálmán. — Barátsága Horváth Gyulával

Aki olvasta Mikszáthnak *A jó ember* c. elbeszélését (Jk 27. köt.), tüstént kitalálja, hogy *A mindszenti bálvány* c. karcolat alá írt szokatlan álnév mögött is Mikszáth rejtőzik. Mert a karcolat végén elmondott kedves történet nem egyéb, mint *A jó ember* első (vagy egyik legelső) vázlata. — Új álnévre itt azért volt szüksége Mikszáthnak, mert közismert *Scarron* álnévét a PH ezen szept. 24-i számában már alkalmazta *A nemzet szaporodása* c. cikke alatt.

Íróink Szegeden ismerkedett meg Horváth Gyulával, aki ott a kir. biztosi tanácsnál működött. Ismeretségük csakhamar barátsággá melegedett. Horváth Gyula nem egy szegedi árvízi témát szolgáltatott neki. (Pl. *A kis Szegedi Gergely* és annak változatai, valamint *Egy jelenet a vész napjaiból* és annak változatai, ld. Krk 31. köt.) Horváth Gyula személyével azonosítjuk *A rokkant szekér* c. alföldi történetben az elbeszélő útítársaként szereplő kormánybiztost is (Krk 33. köt.).

Mikszáthot meghitt barátság fűzte Horváth Gyulához; később egy ideig főmunkatársa is volt Horváth Gyula Magyar Hírlap c. lapjának — de a baráti érzés nem gátolta abban, hogy egypár gúnyostrefás vonással is ne árnyékolja ennek arcképét. (Már a »bálvány« szó is — a címben — nem minden gúny nélkül aposztrofálja az ünnepeket !)

A királyi biztos és udvara című »fény- és arnykép«-sorozatának Horváth Gyuláról szóló fejezete sincs szatirikus vonások nélkül (Krk 58. köt.); a jelen cikke sem egyoldalú »fény«-kép.

A karcolat első fele nagyjából a korábbi arcképek vonásait ismételteti (»szertetretremöltő«, »rokonszenves« ember, de — sajnos — mameluk: Tisza Kálmán híve!) — míg a cikk második fele két jellemző anekdotát örökít meg róla. (A második anekdotáról mint *A jó ember vázlatáról* már szoltunk.)

Az első anekdota Horváth Gyulának azt a közismert gyöngéjét figurázza ki, amely szerint egész életében hadilábon állt a helyesírással. Az 1880. évi »fény- és árnykép«-ben (Krk 58. köt.) még csak annyit említett Mikszáth, hogy Horváth Gyulát »kevéssé tudomány« és gyenge stílus jellemzi, — itt már konkrét esettel illusztrálja a kormánybiztos és képviselő úr stílusbeli fogyatékoságát, illetőleg nagyfokú érzéketlenségét a helyesírás szabályai iránt . . .

Minthogy ez a fogyatékosága közmondásos volt a kortársak körében, ideiktatunk egy másik följegyzést is.

Szabó Endre (Mikszáth barátja) »Cigányvilág« c. anekdota-gyűjteményében (Bp. 1919) a következőket meséli el Horváth Gyulának, a későbbi főszerkesztőnek az ortográfia körüli viszontagságaiból:

Kárba ment diktálás. Horváth Gyula, a Magyar Hirlap főszerkesztője méltán tartván attól, hogy az ortográfiában, amellyel minden eszes volta mellett nem tartott jó barátságot, kárt tehet, vezércikkeit a leggyakrabban diktálta. E célra a szerkesztőség legfiatalabb tagját, Heltai Jenőt szolgáltatta be magához, hogy az írja le, amit ő majd diktál.

Egyszer aztán az történt egy késő esti órában, hogy Heltai rettenetes álmos volt, úgy ült le a diktáláshoz. Az első néhány sort leírta, de aztán lecsobbant az orrával az asztalra és boldog álmomba merült. Horváth ezt nem vette észre és elmerültségében fel s alá járkálva, csak diktálta tovább a vezércikkét.

Mikor végre éjfél felé elkészült, azt mondta:

— Megvan, vége van: adja ide, hadd olvassom el még egyszer.

Hát Heltai nem mozdul. Hozzámegy Horváth, hát látja, hogy a scriba mélységesen alszik; nézi az írópapirost, hát azon mindössze egy-két sor van, a többi része pedig beiratlan, fehér, mint a ma született ártatlanság.

Rettenetes! Hiszen ő most már azt sem tudja, hogy mit diktált! Úgy kellett hamarjában valamelyik kéznél volt munkatárssal egészen új cikket iratni.

Attól kezdve a másik legfiatalabb munkatársát, Gárdonyi Gézát hívogatta ad dictandum verbum, s ez az éppen nem lélekemelő szerep utáltatta meg Gárdonyival a szerkesztőségi munkát annyira, hogy nemsokára abba is hagyta azt és kiköltözött Egerbe — magamagának diktálni.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

59 9 *»úgy tudja gruppirozni a semmittevést, hogy az szakadatlan munkálkodásnak látszik«.* — Ezt a sajátos kifejezést szinte

Lap	Sor	
		szó szerint olvashatjuk <i>A királyi biztos és udvara</i> c. »fény- és árnyképek« Horváth Gyuláról rajzolt fejezetében is: Krk 58. köt. 55. l.
59	13	<i>Ellenőr</i> — Tisza Kálmán politikáját támogató napilap volt, amely 1869-től 1882-ig állott fenn; akkor a Honnal egyesült, s a két lap Nemzet címmel folytatta útját.
	15	<i>Aldzsi</i> — Beöthy Algernon. (Ld. az Életrajzi jegyzetekben.)
	17	<i>kalamajka</i> — itt: a <i>kolomejka</i> szó helyett; ennek jelentése: élénk pásztortánc.
60	13	<i>»még csak a negyvenes évek felé evez«</i> — Horváth Gyula 1843-ban született; ekkor tehát harmincnégy éves volt.
	14	<i>»Aldzsinak bátyja«</i> — Beöthy Algernon 1839-ben született, tehát Horváth Gyulánál négy évvel idősebb volt. Az örökké derűs, fiatalos két képviselő életkorának ez az összehaverása csak MK tréfája.
61	16	<i>Tisza</i> — itt — mint alább kitéjük —: Tisza Lajosról van szó.
	27	<i>beamter</i> — hivatalnok.

A NEMZET SZAPORODÁSA

M. PH, szeptember 24., 263. sz. Melléklet 2. l. (= 10. l.) Névjelzés: Scarron.

Kötetben itt először.

Adalék Mikszáth antiklerikalizmusához

Mikszáth sokszor úgy írta cikkeit, karcolatait, hogy az újság, olvasás közben szemébe ötlő hírek, közlemények tárgyát szötte tovább-illetőleg azokhoz fűzte reflexióit.

A századvégi lapok tele vannak névmagyarosítási közleményekkel. Olykor egy-egy kikeresztelkedési hírről is értesülünk. — Mikszáth tréfásan (»meggondolatlan indítvánnyal«) azt javasolja, hogy a névmagyarosítással együtt járjanak a kikeresztelkedések is, — ez volna a nemzet »kész adófizetőkkel« való szaporodásának legegyszerűbb módja.

A vallásokra és vallásváltoztatásra vonatkozó játékos ötletei (mennyországba jutás »leszállított áron« stb.) mutatják: mily csekély jelentőséget tulajdonított e kérdéseknek.

A zárószakaszban gúnnya egyik leghálásabb modelljén, a »hit-buzgalmával« üzletelő Lonkay »páter«-en csattan.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
62		móttó »Keresztények sírjaitok, Mélyen szomorkodjatok « — Faludi Ferenc »A feszülethez« című, katolikus egyházi

- énekké vált költeménye első két sorának változata. Az első strófa az eredetiben így hangzik: »Szűzek, ifjak sírjátok, Mélyen szomorkodjatok, Keseregjen minden szív, Aki Jézusához hívk.«
- 62 5—7 »szaporodás, aminőt Miskolc és Mezőkövesd tájékán várhatni esztendőre.« — Tréfás, pikáns célzás arra, hogy a Miskolc és Mezőkövesd tájékán lezajlott hadgyakorlatok következtében a környéken népszaporodás áll be.
- 21 »*Numa Roumestan*« — Daudet regénye; Fái J. Béla fordította magyarra; kötetben a Révai Testv. kiadásában jelent meg, de előzetesen három részletét közölte a Vasárnapi Újság (1881. dec.).
- 63 7 »*Ügy sincs már egyebünk, csak keresztvizünk.*« — Keserű, gúnyos panasz az ország szegénységéről, rossz gazdasági viszonyairól (krach, panamák, katonai kiadások: Bosznia stb.).

TUDTÁRA ADATIK MINDENKINEK . .

M. PH, szeptember 25., 264. sz., a 2. sz. Melléklet 1—2. lapján (= 17—18. l.). Névjelzés: Scarron. [A fürdői novella szövegét rajzok tartják.]

Kötetben itt először.

Keletkezése

Egy 1881 augusztusában kelt fürdői történetét (*Cserváry Ákos hű felesége*, Krk 31. köt.) MK a következő névjelzéssel látta el: »Összetákolta: Scarron.« A jelen humoreszket a zárómondatban »bolondság«-nak nevezi, míg a másfél hónappal később írt *Mi a sikk?* című tréfáját »eredeti ostobaságok«-nak titulálja. Mindezen önkicsinylő kifejezések örvedetes jelei a Pesti Hirlapnál kiegyensúlyozott, nyugodt élet-körülmények közé került író felszabadult, vidám kedélyének. Már neki is jut ideje és pénze fürdőzésekre . . . Ottani tapasztalatait örökíti meg ezekben a tartalmukban és formájukban egyaránt játékos, könnyed humoreszkekben.

Ez az írás is kitűnő példája MK fantáziája természetének és működésének. Csak egy kedvére való képre, jelenetre van szükség amely megragadja az érdeklődését, s tüstént mesét tud teremteni hozzá. Sokszor elegendő számára, ha egy képsorozatot tesznek eléje. Ezúttal is, éppúgy, mint a *Mi a sikk?* című »ostobaságok«-ban: a képek (a valamelyik külföldi lapból átvett vagy az író kívánsága szerint rajzolt képek) adnak szárnyat fantáziájának. A fürdői szolga — a szezon végén — »propter formam« kidobolja és felolvassa a talált tárgyak listáját, s az író minden egyes talált tárgyhoz mulatságos pikáns történetet tud kanyarítani.

A szövegről

Néhány különös szóhasználat és írásmód a Pesti Hirlapban (zárójelben):

Lap	Sor
63	5 toaetteknek (toiletteknek[!])
65	13 nem tértek volna benne el? — Némely vidéken a tájnyelvi használatban a <i>fér, el fér</i> igével azonos értelmű. Pl. Nem térsz el tőle?!
23	Krk: Ezeline (PH bizonyosan sajtóhibával: Emeline)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
64	8 <i>kellner</i> — pincér
„	18 <i>propter formam</i> — csak a forma (a látszat) kedvéért.
65	3 <i>Komornoky kisasszonyok</i> — A név hangzása emlékeztet MK gyakran előforduló regényhősnőinek: a Majornoky kisasszonyoknak a nevére.
	5 <i>ötágú korona</i> — a nemesi címerek díszítőeleme.
	5 <i>»Hatvani Deuschéktől járt ott valaki«</i> — a hatvani cukorgyár tulajdonosa, a Deusch család kevéssel azelőtt szerzett nemesiséget, nevét Hatvanyra magyarosítva. 1908-ban bárói címet kaptak.
	9 <i>a női alsónadrág: »valóságos belső titkos tanácsos«</i> — kissé frivol tréfa. (A <i>»valóságos belső titkos tanácsosság«</i> egyébként magas kitüntetés volt, amellyel <i>»kegyelmes«</i> — <i>»excellenciás«</i> — címzés járt.)
	16 <i>összerepítgetni</i> — MK sajátos kifejezése, ehelyett: szét-repszétgetni, szétszagatni.
	24 <i>»Lendl nem vette volna fel a kesztyűt — ha a saját arcán találja is.«</i> — Lendl Vilmos, közöshadseregbeli (»k. u. k.«) százados egy akkoriban közismert botrányára utal MK. Róla szól a jelen kötet egyik tárcája is: <i>Lendl százados és a magyar kormánybiztos</i> . Ld. ottani részletes jegyzeteinket!
	33 <i>»az Erdélyi Marietta és a Pálmay Ilka harisnya-afférje«</i> — Az akkoriban divatos két színésznő között botrány tört ki egy pár eltűnt harisnya miatt, féltékenységi bonyodalommal fűszerezve.
66	7 <i>remontoir-óra</i> — olyan óra (itt: zsebóra), amelyet nem kulccsal, hanem a tokra helyezett recézett felületű kis tárcsával húznak fel.
	11 <i>podométer</i> (MK-nál: podímeter) — lépésszámláló; (lábra szerelt készülék.)
	18 <i>»varc«</i> — közgazdasági zsargon-kifejezés; jelentése: fizetés-képtelen.

- Lap Sor
- 66 20 »cipő . . . túlguválléros svindli sarkokkal« — divatosan (meg-
tévesztően) magasított sarkú cipő.
25 »herz« — a tarokk-kártya egyik sorozata — a szív-ábrával.
26 nota bene! — megjegyzendő; jól jegyezd meg!
28 étui — tok, doboz, szelence; női kiegészítő.
29 »Bizonyosan valami orosz herceg . . . « stb. — tréfás utalás
a századvég nagyzó szélhámosaira.
38 Sárkány — pesti fényképész, kinek belvárosi kirakatában
mindig a legdivatosabb személyek (közéleti férfiak és szép-
asszonyok) arcképei voltak kiállítva.
67 3 prozelita — valakinek vagy valamely eszmének újsütetű,
buzgó híve.
9 trinkgeld — borralaló.
13 a »Kőrösi lány« — ismert népdal, illetőleg műdal. (»Hallod-e
te, kőrösi lány . . . «)
14 kotillon (cotillon, kotijjon) — francia füzértánc.
22 »Nana« — Zola egyik regénye.
23 »I love you« — szeretem magát (angolul).
26 Lendli — Lendl százados (ld. fentebb!) — »Didó« kutya
— úgy látszik — Lendl botránya alkalmával szerepelt
valamilyen címen.
31 A Pesti Hírlap kiadóhivatala valóban a Nádor utca 7. sz.
alatt volt akkoriban. A laptulajdonos Légrády-cég csak
később költözött Váci út (ma: Bajcsy-Zsilinszky út) 78. sz.
palotájába.
„ 36 girál (zsrál) — váltót forgat, váltókezességet vállal.
68 1 gravíroz — belevés.
3 infánsnő — spanyol királyi hercegnő.
5 pleonazmus — fölösleges szóhalmozás. — MK itt a tárgyak
(kalap és kulcs) fölösleges halmozására utal, szójátékkal
(kulcs — kulcs).
9 »Egy női karperec — alul egy képviselőnk jól talált arcképével.«
— E tréfás megjegyzés alighanem a karperecekre függesztett
zsuzsura: egy malac-figurára vonatkozik. (Valamelyik kövér
képviselőre céloz.)
13 Egyetértés — függetlenségi irányú politikai napilap, melyet
1874. ápr. 1-én alapított Csávolszky Lajos, akinek kiadásá-
ban és szerkesztésében jelent meg 1899-ig, amikor Csávolszky
a laptól megvált. Ekkor részvénytársaság vette át Eötvös
Károly elnöklésével.

A KIRÁLYI UDVAR GÖDÖLLŐN

M. PH, szeptember 26., 265. sz. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) Névjelzés:
—r.— [= Scarron.]
Kötetben itt először.

A gödöllői tudósítások

A gödöllői udvarról szóló cikkek jegyzeteiben közöltük már, hogy Mikszáth jórészt valamely Gödöllőn lakó barátjától vagy ismerősétől szerezte be ottani értesüléseit. Kétségtelen, hogy a község más lakosaitól is hallott egyet-mást. Szinte »külön tudósítója« lett a PH olvasóinak a kastély elzárt világáról. A PH gödöllői cikkeinek többnyire ő a szerzője.

A jelen tudósítás főleg azért érdekes, mert még a királyi udvartartással szemben sem fojtja el kritikáját. Kifogásolja, hogy a kastély várkapitányi tisztségét (»egy magyar embernek való hivatalt«!) egy idegen (egy Szupp nevezetű »beköltözött egyén«) tölti be. Ezek az úgynevezett udvari »alsóbb körök« valósággal elzárják az uralkodócsaládot a lakosságtól, a néptől; ezért nem lehet Gödöllőből »magyar Schönbrunn«! — A gödöllői »magasabb köröket« pedig herceg Hohenlohe, a király személye körüli miniszter képviseli.

De mindezen udvari záruk ellenére is kiszivárog egy s más a kastély életéből. Mert a cselédség elsőrögzet néha a vendéglőkben s olyankor »nincsen megtiltva a politika«. A PH olvasóit — az író szerint — a vadász-zsákmányok sorsa (hasznosítása, szétajándékozása stb.) is érdekelte . . . (Mi már csak örülni tudunk annak, hogy belőlünk teljesen kiveszett minden efféle érdeklődés! Még történelmi vonatkozásban is!)

A szövegről

Figyelmet érdemel a PH eredeti szövegének néhány helyesírási és nyomdai sajátossága:

Lap	Sor
69	8 reporterek [Megtartottuk a nálunk akkor még meg nem honosodott szó eredeti angol írásmódját.
	12 Krk: Schönbrunn (PH: Schönbrun)
	18 Krk: nagyúri nyelven (PH: nagy úrnyelven)

AZ UDVAR GÖDÖLLŐN

M. PH, szeptember 28., 267. sz. 4. 1. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Mozaikok egy gödöllői kirándulásból

A királyi család gödöllői életmódjáról és időtöltéséről közvetett tudósítások és kirándulásai alkalmával közvetlenül szerzett értesülések alapján kizárólag Mikszáth tájékoztatta a PH olvasóit.

Ez a hat apró mozaikból álló sorozat is az 6 beszámoló közé tartozik. (»Saját tudósítónktól« — hangsúlyozza a PH.)

Az első három: a kastélyból kiszivárgott, nem is túlságosan érdekes hír. A negyedik — a tollforgató Ferenczy Ida elutazása következtében »pihenő literatúráról« — és az ötödik — a gödöllői vásárról, kihegyezett poénjével — már kétségtelenül Mikszáth tollára vall. Végül a hatodik szervesen beletartozik frónk »népiese«, naiv politikai meséi közé, amelyekben szinte állandóan visszatérő motívum Kossuth csodatevő vagy legalábbis csodákra képes szerepe. (Ld. pl. a két héttel ezelőtt közölt *Népmesét Rudolf királyfiról!*)

A szövegről

A 70. lap 3. sorában említett *Nibelung-ének* szóalakja a PH-ban: *Niebelung-ének*. Javítottuk. Egyúttal utalunk arra, hogy MK egyik korai (1873. évi) elbeszélése ezt a címet viseli: *Nibelungok harca*. (Krk 1. köt.) A névalak ott is: *Niebelungok*.

Ismételten rámutattunk arra, hogy MK a *-né* és *-nő* szócskák kétféle jelentését nem különböztette meg; e szavakat pusztán alakváltozatoknak tartotta. A jelen apróságokban is Erzsébet hol királyné (71 : 23, 26 és 72 : 9), hol pedig királynő (72 : 3 és 11). Hasonlóképpen gróf Károlyi Istvánné MK-nál Károlyi grófnő (71 : 26). E kétféleséget — mint MK stílussajátságát — nem módosítottuk!

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
70	5 » <i>valami duodez fenség</i> « — valami tizenketted-rangú főherceg.
71	5 <i>adjutáns</i> — segédtsiszt.
72	7 » <i>az idősebbik főhercegnő</i> « — A Mária Valériánál (szül. 1868) idősebb főhercegnő Gizella volt (szül. 1866). De nem tudjuk: miért hozott volna rá nézve szerencsét Erzsébet királynénak Deák Ferenc koporsójánál tett látogatása? Deák Ferenc 1876-ban halt meg. Gizella pedig már 1873-ban férjhez ment Lipót bajor herceghez. (Alighanem MK-nak az évszámok körüli tévedésére kell gondolnunk.)
14	» <i>melyet még szíve alatt hordoz a kisebbik királyasszony</i> .« — Rudolf trónörökös felesége, Stefánia ekkor éppen várandós volt. Valóban — MK meséjének előírása szerint! — leánygyermekük (»főhercegnő«) született: Erzsébet. — A trónörökös feleségét Mikszáth másutt is azzal a körülírással nevezi, mint itt; pl. <i>A királyfi és a kisebbik királyasszony</i> c. tárcájának már a címében is! (Krk 60. köt.)

DEÁK SZOBRA

- M.** I. *PH*, október 22., 291. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.), nem a tárcarovatban. Névjelzés: *Scarron*.
- II. a) *Jk* 44. köt. = *Hí* 12. köt. *Anekdóták I. Bp. 1917.* 72. l. [Nem teljes szöveg; az első szakaszt (1—16. sort) mellőzték. E szavakkal kezdődik: » .. Én is azt mondom a Deák-szoborról . . . « stb.]
- b) Ua. sorozatcímlap nélkül. [Címlapkiadás.]
- c) *MK mR—Fr* 33. köt. 1930. [Címlapkiadás.]

Mikszáth képzőművészeti tárgyú cikkei

Mikszáth publicisztikai dolgozatainak légiójában jelentős számú cikket találunk, amelyek képzőművészeti kérdéseket érintenek. Ő maga sohasem foglalkozott behatóan képzőművészeti problémákkal, de mint hírlapírónak olykor efféle tárgyokról is nyilatkoznia kellett. A 70-es évekből elég lesz hivatkoznunk Zichy Mihály »Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál« c. festményének méltatására (*Krk* 53. köt. 80. l.) és hozzászólására a Zichy s Ágai Adolf közti polémiához (uo. 94—95. l.).

Később majd több más művészünkkel kapcsolatosan is hallatja szavát.

Ily tárgyú cikkeiben nemigen bocsátkozik esztétikai fejtegetésekbe; inkább csak a szóban levő műalkotások létrejöttének körülményeit (történetét) vizsgálja s a környezetét alkotó »közvélemény«-től átvett nézeteket tolmácsolja.

A humorista persze e tárgykörben sem tagadja meg magát. Közléseibe minduntalan belefoglal egy-egy anekdotát; ezek által is jellemez, bírál, ítélkezik.

A szövegről

Helyesírási javításaink:

Lap	Sor
73	6 eszmecezerék közé (PH: eszmecezerék közzé)
	11 szubtilisabb (PH: szuptilisabb [!])

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
72	7 »már több mint egy hónapja <i>ahogy</i> ott ül . . . « — ehelyett: . . . <i>hogy</i> ott ül . . . (MK-nál másutt is előforduló szóhasználat.)
	12. a. <i>szegedi Dugonics-szobor</i> — Izsó Miklós műve.

Lap Sor

73 6 *divergáló* — megoszló, különböző.

11 *szubtilis* — finom.

25—26 *staláló ruja*, *hogy a szabadelvű körnek hátat fordít.*
— Deák Ferenc megérte, hogy a szétbomló Deák-párton Tisza Kálmán pártja (a szabadelvű párt) kerekedett felül. A szabadelvű kör helyiségei a Deák-szobor háta mögött álló Lloyd-palotában voltak (az akkori Ferenc József tér és a Mária Valéria utca sarkán).

Mikszáth — úgy látszik — nem ismerte Podmaniczky Frigyesnek a Deák-szoborra tett szellemes megjegyzését; ha ismerte volna, bizonyára nem hagyja említés nélkül. Ideiktatjuk tehát:

A Deák-szobor leleplezése után egy képviselő ezzel a kérdéssel fordult Podmaniczky Frigyes báróhoz:

— Mit szólnsz, kegyelmes uram, a szoborhoz?

Podmaniczky azt felelte:

— Majd megszokjuk, kedves barátom.

HERVADÁS

M. PH, október 23., 292. sz., 1—2. l., a tárcarovatban. Névjelzés: Scarron.

Kötetben itt először.

Mikszáth őszi hangulatképei

A műfaj-jelző alcím »szezontárcá«-nak nevezi a kis cikket. Az elmúlás évszaka sugalmazta, az ősz, melynek szépsége mindig elégikus hangulatba ringatta az író.

Szépirodalmi természetben és publicisztikai dolgozataiban ifjúkora óta meg-megismétlődnek az őszi hangulatok változatai. Már pályakezdő éveiben felbukkan időnként egy-egy ily tárgyú elmélkedése (ld. pl. Krk 52. köt.: *Ősz*, 1874) — nem azért, hogy ő maga is szaporítsa »a szépirodalmi lapok szerkesztőihez talyiga-számra érkező« idénycikkek számát, hanem mert neki csakugyan az őszi hónapok jelentették a legpoétikusabb évszakot. »A haldoklás bágyadtsága« — »a fáj, de mégis édes melancholia« — »a hervadás költészete« — »az elmúló pompa« (»a fantázia által megszépítve«) mélyen »meghatja szívét« s dalra, azazhogy költői reflexiókra készteti. Ezek a sorok és sóhajok valóban úgy hatnak az olvasóra, mintha Arany vagy Tompa poézisével együtt (részben abból is!) szakadtak volna fel...

Egyébként ez az őszi elégia is beletartozik ama tekintélyes számú írásművek közé, amelyek a szegedi első megfogalmazás után átdolgozva a PH hasábjain újból napvilágot láttak. Első megfogal-

mazásával a Szegedi Napló 1880-i évfolyamában találkozottunk *A rózsák hervadása* címen (Krk 31. köt.). Az a tárca (június végén íródván) még szorosan tapadt a címhez: az író kizárólag »Flóra legszebb leányainak: a rózsáknak« hervadásán szomorkodott . . . Most, visszakerülve a fővárosba, az első pesti ősz elmélyítette lelkében az elmúlás hangulatát, s Mikszáth a szegedi tárcát — bevezető- és záró-szakasszal bővítve — beleágyazta egy október végi elégiába.

Ily módon *A rózsák hervadása* után a *Hervadás* nem szöveg-változat, hanem témaváltozat lett.

(Ld. még *A rózsák hervadásához* írt jegyzeteinket is: Krk 31. köt. 266—267. l.)

A KIRÁLYI KUTYÁK

M. PH, október 23., 292. sz. 2. Melléklet 2. l. (= 18. l.) Névjelzés:
—ron. [= Scarron.]
Kötetben itt először.

A humorista rejtett gúnyja

Mikszáth előszeretettel számolt be olvasóinak (a Szegedi Naplóban is) a királyi család életéről, már amennyire annak egyes epizódjai kiszivárogtak a budai palota és a gödöllői kastély falai közül.

Tudósításai a kötelező lojalitás kereteiben mozogtak, a királynéval kapcsolatosan pedig jóval meg is haladták azt. Mikszáth magatartása a szó szoros értelmében lovagias volt; az alattvalói hódolatnak szívesen adott kifejezést a szép és hazánkban igen népszerű Erzsébet iránt. (Ld. pl. a jelen kötetben *Az öreg Barnum* c. cikkét.)

Annál feltűnőbb, hogy ebben a cikkben rejtett gúny húzódik végig, s egy-két pillanatfelvétele kissé fonák helyzetben mutatja be őfelségét. Ilyen jelenet pl.: amikor a királyné harminckét kutyájának nyomtatott [!] lajstromát s oda bevezetett magaviseletüket tanulmányozza . . .

Egyik jegyzetünkben megírtuk már, hogy MK-t valamely Gödöllőn lakó barátja vagy ismerőse informálhatta a profán szemek elől rejtett »udvari élet«-ről. A jelen cikkből úgy tűnik fel, hogy az író maga is ki-kirándult Gödöllőre, s ott közvetlenül szerzett tapasztalatait és hallomásait is belefoglalta tudósításaiba. Ebben a kutya-krónikában például olyan részletes mind a kutyapecérek, mind a kutyafajták rangsora, hogy azt közvetített előadásból aligha lehetne ennyire pontosan összeállítani. A főkutyapecér nevenséges tartózkodása a legkiváltságosabb két kutya nevének közlését illetően — bizonyára szintén az író személyes tapasztalatai közé tartozik.

A cikk végeredményben »a legmagasabb hely« ürességének leleplezése. A királyné szeszélye harminckét kutyát tart fenn, jó-egypár személyzettel. Figyelmét éppúgy vagy még jobban leköti

naponta e kutyafalka jóléti és egészségügyi állapota, akárcsak a védnőksége alá tartozó karitatív intézményeké . . .

A nagyúri eszesély e fantasztikus példái még a lojális író szájízét (s tintáját is!) megkeserítik.

Akkor már nézzük inkább a király kutyáit! Azok legalább »falusi nevelésű kutyák« !

Itt említjük meg, hogy a PH ugyanezen (okt. 23-i) számában, a Mikszáth cikke előtti lapon (17. l.) egy rokon-tárgyú és hasonlóan gúnyos tendenciájú képsorozatot találunk, ily címen: »Vadászaton.« A nyolc képből álló sorozat főszereplői különböző fajtájú kutyák — vadászató Ubulok és Arisztidek társaságában.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
76	5	»Kossuth-kutyák« — A szabadságharc leverése után az elnyomó osztrák hatalom részéről általánosan használt gyalázó szavak. — MK cikkeiből arról értesülünk, hogy a »cs.-kir.« (vagyis közös-) hadsereg tisztjei még a kiegyezés utáni évtizedekben is ezzel a kifejezéssel szidták a magyarokat.
10	és 77 : 12	A »tudományos akadémia«, illetőleg akadémiaák elleni csípős—gúnyos megjegyzések igen gyakoriak MK írásaiiban. Ennek az a magyarázata, hogy a mi akadémiánk a század végén — Arany János visszahúzódása és halála következtében — valósággal megcsontosodott; Gyulai Pál, Szász Károly és baráti körük kapott vezetőszerepet, s konzervatívizmusuk elzárkózott minden haladó törekvéstől.
77	1	<i>huntsman</i> (a PH szövegében hibásan: <i>hundsman</i> [!]) — falkagondozó, vezető, felügyelő; a falkavadászatoknál lóháton dirigálja a falkát.
„	13	<i>celebritás</i> — híresség, előkelőség.
78	18	»a királyné kedvence az <i>Ida agár</i> « — Nem tartjuk kiváló gyöngédségnek a királyné részéről, hogy kedvenc agarának ugyanazt a nevet adta, mint amelyet felolvasónője, Ferenczy Ida viselt. (Említve van a 71. lapon. Ld. az Életrajzi jegyzetek közt is.)
	19	<i>high life</i> — a legelőkelőbbek, a felső tízezer.
	23	<i>fidonc!</i> — piha! (az undorodás, a nemtetszés kifejezése.)

LENDL SZÁZADOS ÉS A MAGYAR KORMÁNYBIZTOS

- M. I. PH, október 31., 300. sz., 1—3. l. A »Pesti Hirlap« tárcája. Műfajjelző alcíme: (Regényes kép az alföldi vízvédelmi állapotokról.) Névjelzés: S—n. [= Scarron.]

- II. a) 1917. Jk. 42. köt. = *Hi 10. köt. Dekameron III. köt.* 85—91. l.
 b) [1931.] *MKMR—Fr 46. köt.* Önkényesen alkalmazott új kötetcím: *Krónikás történetek.* [Címlapkiadás.]
 c) [*Év nélkül.*] *Ua.*, mint a II. b), de sorozat-címlap nélkül. [Címlapkiadás.]

Keletkezése

I.

Mielőtt erről a tárca-cikkről szólnánk, röviden vázolnunk kell azokat a körülményeket, amelyek e történet megírására készítették Mikszáthot.

1881 őszen a hazai közvéleményt sokáig foglalkoztatta egy, a nemzeti érzékenységet mélyen sértő botrány: az úgynevezett Lendl — Göczel-féle ügy.

Történt, hogy a nyár elején (jún. 2-án) egy közöshadseregbeli («császári és királyi», más néven »k.u.k.«) nyolc tagú tisztí társaság egy vendéglői vacsorán időszerű politikai kérdésekről vitatkozott. Köztük a magyargyűlöletéről hírhedett murghthali lovag Lendl Vilmos mérnök-kari százados volt a hangadó, aki olyanféle kijelentéseket tett, hogy szeretné, ha valamelyik szomszéd nép megszárlást rendezne a magyar végeken. A szeptességi (készmárki) születésű Göczel (vagy: Göczl) István mérnök-kari hadnagy ellentmondott a magyarfaló századosnak és utalt arra, hogy a királyt esküje kötelezi a nemzet védelmére; erre Lendl százados azt felelte, hogy ebben az esetben »az esküt őfelsége megtörhetné. . . « Szó szót követett, s Lendl százados föltette a kérdést: vajon Göczel hadnagy lövetne-e — ha az alkotmány ellen kellene küzdenie — a magyarokra? Göczel határozott »nem«-mel válaszolt. Ezek után a kapitány följelentést tett a hadnagy ellen. A hadbíróóság »az enyhítő körülmények tekintetbe vételével« felmentette Göczelt, de az ügyet a XXXI. hadosztály becsületbíró-sága elé utasították, s ez szeptember első napjaiban hozott ítéletével egyhangúlag tisztí rangjának elvesztésére ítélte a hadnagyot.

A »k. u. k.« hadsereg becsületbíróóságának ez az ítélete felháborította az ország közvéleményét. A sajtó nap nap után hosszú cikkekben tárgyalta az esetet, fájdalmasan és gúnyosan ismételve, hogy a becsületes, magyar érzésű »Göczel elveszté hadnagyí rangját, Lendl pedig ma is kapitányí!« Egyes lapok — köztük a Pesti Hírlap — vezércikkekben foglalkoztak a Lendl—Göczel-üggyel. Pl. a Pesti Hírlap szept. 12-i számának »Királyí szó, királyí eskü« című vezércikkében Eö. [= Eötvös Károly] kimondja: »Lendl kapitány úgy is mint katona, úgy is mint bajtárs, úgy is mint férfi becsületlenül viselte magát.« Az ellenzéki sajtó egyhangúlag hirdette, hogy a két fél közül Lendl a bűnös, de az ügyben »legbűnösebb a becsületbíróóságí!« Az egyetemi ifjúság bankettet adott a »k. u. k.« hadseregből eltávolított Göczel tiszteletére; a háromszáz főnyí társaslakomán részt vettek

Verhovay Gyula és Hentaller Lajos ellenzéki képviselők is. A budai polgárság díszalbummal ajándékozta meg a Budán lakó Göczelt, »aki a hazafiságot akarta érvényesíteni a hadseregben« stb. Lendl századosnak pedig nyilatkozatot küldtek, amelyben őt »rágalmazónak és gyávának« nevezték, ami miatt feltétlenül párbajra kellene kiállnia. Göczel is párbajra készült Lendl ellen abban az esetben, ha a katonatiszti becsületbíróság Lendlt meghagyná tiszti állásában.

A kínos botrány híre eljutott a királyhoz is, aki ebben az időben éppen hazánkban tartózkodott s részt vett a Miskolc környéki nagy hadgyakorlaton (szept. 1—17).

A botrány végül is — valószínűleg »magasabb titkos utasításra« — akként végződött, hogy Lendl százados szept. utolsó napjaiban »önként lemondott« tiszti állásáról s kivált a hadsereg kötelékéből.

Fentebb említettem, hogy ez a botrány és a katonai felettes hatóságok magatartása a sajtóban is országos visszhangot keltett. A felzaklatott közvéleményt híven tükrözik a Pesti Hírlap ezidőbeli cikkei. Íme, rövid áttekintésük:

Szept. 8. »A közös hadsereg és a magyar érzelmű tisztek.« A hadbíróság Göczelt hadnagyi rangjának elvesztésére ítélte.

Szept. 10. »A közös hadsereg és a magyar alkotmány.« Lendl századosnak párbajt kell vívnia az őt »rágalmazónak és gyávának« kijelentő nyilatkozat» miatt.

Szept. 11. Az előző napi cikk megismételt címe alatt interjú Göczel Istvánnal, ennek Medve utcai lakásán. Göczel elmondja az összetűzés lefolyását.

Szept. 12. Eötvös Károly már említett vezércikke: »Királyi szó, királyi eskü.«

Szept. 13. Újabb vezércikk, névtelenül: »A katonai bíróságok reformja.« A reformot a Göczel ellen hozott ítélet indokolja. A cikk szerint az egész ügyben a katonai becsületbíróság a legbűnösebb.

Ugyanezen számban harmadszor is a szept. 10-i cikk címe alatt: az egyetemi ifjúság szimpátia-tüntetése és társasvacsorája Göczel tiszteletére.

Szept. 30. »Mi történt Lendl századosal?« Illetékes kézből vett kommuniké: »Az ismeretes Göczel—Lendl-ügy most már az utóbb nevezettre nézve is befejezést nyert. A Göczel István volt hadnagy ellen foganatosított becsületbírósági vizsgálat folyamán kiderített tényállás alapján: murgthali lovag Lendl Vilmos százados eljárását elsősorban a katonai fegyelem álláspontjáról kellett kifogásolni, s egyebekben azt a kérdést, hogy a nevezett meghagyassék-e tiszti állásában, vagy sem, az illetékes katonatiszti becsületbírósághoz kellett megvizsgálás és eldöntés végett utasítani. Lendl százados ennél fogva politikai kérdéseknek nyilvános helyen való éppoly tiltott, mint szenvedélyes és kihívó szellettetéseért fegyelmi úton a leghigorúbban megfenyítettett, s miután a tiszti rangról való, időközben maga Lendl által kért lemondás, mint a védtörvényben alappal bíró, nem

volt megtagadható, a tisztai becsületbíróóság ekként fölöslegessé vált eljárásának és határozathozatalának az e tekintetben fennálló szabályok értelmében el kellett maradnia.»

Egyéb információk szerint: a Lendl százados ellen megindított vizsgálat azon okból szenvedett késedelmet, miután ezrede akkor éppen menetelés közben volt, és az összes ügyiratok a hadosztályparancsnokságnál el voltak zárva, az illető hadosztályparancsnoknak pedig a nagy hadgyakorlaton kellett maradnia, minélfogva csak ennek visszatérte után voltak az ügyiratok a hadügyminiszter elé terjeszthetők.

Okt. 3. »Lendl százados ellen a képviselőház jogászai között megállapodás készült.« Sokan ugyanis azon nézetben vannak, hogy Lendl az ismeretes vendéglőbeli vita alkalmára a királyi esküszeghetőségét állítván, *főlségsértés* bűnébe esett, s hogy az ebbeli vádat a királyi főügyésznek lett volna kötelessége megindítani. Miután azonban a főügyész ezt elmulasztotta, s Lendl időközben kilépett a hadsereg kötelékéből, magánúton akarnak ellene vádfőjelentést tenni. Másrészt arról értesülünk — írja a Pesti Hírlap —, hogy Lendl büntethetőségét úgy az anyagi, mint az alaki jog szerint sokan kétségbe vonják, sőt azt egyenesen tagadják is. — Az eszmecsere azonban élénken folyik s minden valószínűség szerint vádfőjelentésre fog vezetni. Azt már azután a bűnfenyítő per fogja eldönteni: vajon Lendl csakugyan megbüntethető-e a katonai kötelékből való kilépése után a közönséges büntetőbíróóság által, és ha megbüntethető: vajon követett-e el nyilatkozatai által oly cselekményt, mely a büntető törvény II. részének első, avagy a második fejezetébe ütközik? A per mindenesetre tanulmányos volna.

Tovább már nem követjük a mindegyre ritkuló közléseket. Ennyit azonban föl kellett elevenítenünk a botrány történetéből, mert Mikszáthnak későbbi írásaiban is vissza-visszatérő motívum a Lendl—Göczel-ügy.

II.

Ez az országos botrány, a Lendl—Göczel-ügy készítette Mikszáthot arra, hogy elmeséljen egy árvízvédelmi történetet, amelynek egyik szereplője éppen az érdeklődés előterébe került Lendl Vilmos százados volt.

A történet központi alakja, hőse: Horváth Gyula országgyűlési képviselő és szentesi vízvédelmi kormánybiztos volt, akivel Mikszáth szegedi éveiben ismerkedett meg; Tisza Lajos királyi biztos »sudvarából« Horváth Gyulával került legközvetlenebb barátságba.

Ezt az árvízi történetet — minden valószínűség szerint — Horváth Gyula maga mondta el Mikszáthnak. Lehet, hogy épp a Lendl—Göczel-affér alkalmából, de lehet, hogy előbb, közvetlenül

az árvízi eset után. A Lendl-féle országos botrány mindenestre kiválóan időszerűvé tette a történet föllevenítését.

Mikszáth elbeszélésében Lendl kapitány egyéniségéből nem ütök ki semmiféle becstelen vonás. Csak hiúsága és előkelősködő finnyassága válik neveltségessé.

Mikszáth mindjárt az elbeszélés kezdőmondatában utal a Lendl —Göczel-féle afférra, mint amely aktualitást ad az ő történetének.

Amikor az árvízvesedelem idején a szentesi parasztok közt zendülés tört ki mindennemű hivatali hatóság ellen, s a kiküldött bizottság védelmére katonai erőre volt szükség: a hadseregből nem véletlenül küldték éppen Lendl századost. A fentiekből már tudjuk, hogy Lendl Vilmos mérnök-kari (műszaki) százados volt; katonáival tehát szükség esetén részt is vehetett a vízvédelmi munkálatokban. Mikszáth egyébként — egy ügyes fordulattal — Lendl hadnagyt is bevonta meséjébe (83 : 7), hogy ilyen módon is együtt szemléltesse az aktuális »affér« szereplőit.

III.

Horváth Gyula alakja messze kimagaslik e jelenetben. Az olvasó érzi, látja: mennyire imponált Mikszáthnak ez a magyar nép javáért keményen dolgozó székely, aki bátran szembenéz a félrevezetett, föllázított tömeggel; kitűnő pszichológiával levezeti haragjukat s a vasvillával, kaszával fölfegyverkezett parasztokat barátjaivá szelídíti.

Horváth Gyula rokonszenves, bátor, nyílt és puritán egyéniségét Mikszáth hatásosan érvényesíti a »császári és királyi« (közös-) hadseregbeli merev és előkelősködő szellem képviselőivel szemben. Nemcsak ebben a karcolatában, hanem egy korábbi elbeszélésében is: *Egy jelenet a vész napjaiból* (1880., Krk 31. köt.).

A »k. u. k.« hadsereg tisztikarával és »sárga—fekete« szellemével szemben az ösz-magyarország ellenszenvéről és gyűlöletéről a dualizmus korának számos irodalmi és történelmi emléke tanúskodik. Mikszáth maga is sokszor támadja, gúnyolja és ostromozza ezt a szellemet szépirodalmi és publicisztikai dolgozataiban egyaránt. (Ld. különösen 1877. évi *Apróságai* közt a 182., 189., 300. és 313. számúakat: Krk 53. köt.)

A kiegyezés utáni hazai viszonyok korjellemző dokumentumai ezek: a polgári és katonai hatóságok közötti örökös súrlódások és viszályok tükörképei, melyekre Mikszáth további írásművei során is nemegyszer fogunk még hivatkozni.

A szövegről

A Pesti Hírlap eredeti szövegét közvetítjük.

A Hi-kiadás szövegeltéréseit szerkesztőségi határozat értelmében nem részletezzük, minthogy azok nem egyebek, mint a Hi-sorozat sajtó alá rendezőjének önkényes módosításai. De félreértések elkerülése

végezt meg kell jegyeznünk, hogy a Hi szövegében több mint egy tucat szövegeeltérés szerepel, köztük értelemzavaró rendetlenségek: szavak fölcserélése, betoldása és kihagyása stb. (Pl. 83 : 34 — Ott van, *méltóságos uram*, mind a két bunda; a kapitány úr ül rajta. Ehelyett a Hi szövegében: — Ott van, *kapitány úr*!), mind a két bunda; a kapitány úr ül rajta. stb.)

A jelen Krk szövegében csupán az alábbi módosításokat, ill. javításokat végeztük:

Lap	Sor	
79	21	Kunszentmártonba, (PH: Kun-Szt.-Mártonba), [A 78 4 79 3 névírása is <i>Szentmárton</i> .]
80	7	korcsmáros (PH itt: kocsmáros,) [Mivel fentebb, 79 : 23 a PH-ban is korcsmáros szóalak szerepelt, az egyöntetűség kedvéért aszerint módosítottuk !]
„	18	a trotoárról, (PH sajtóhibával: a trotoúárról [!].)
82	39	de nem tehetek e tekintetben <i>semmit</i> , (PH hibásan, csonka szöveggel: de nem tehet e tekintetben.) [A hiányzó szócskát a Hi szövege szerint pótoltuk; ez egyébként az alatta levő kérdőmondatban is megismétlődik !]

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
78	4	<i>Kunszentmárton</i> — nagyközség Szolnok megye tiszai alsó-járásában a Körös bal partján. Az árvízvédelmi munkálatokkal kapcsolatosan a gazdák nagy határba kiterjedő, igen termékeny földjüket féltették.
79	4	<i>rebellió</i> — a ribillió szó pongyola, népies alakja; jelentése: forrongás, lázadás.
17	»	<i>a civil ember mindig felényivel</i> [!] <i>jobban fél, mint kellene</i> — MK-nak ez a pongyola fogalmazású mondata könnyen félreérthető. Azt akarja mondani, hogy a civil ember mindig kétszerte jobban fél, mint kellene.
80	5	<i>alarmíroz</i> — fellármáz, riaszt.
18		<i>trotoár</i> — járda. [A Hi-kiadás e francia kifejezés helyett önkényesen a magyar szót alkalmazta !]
82	6	<i>markíroz</i> — tettet, megjátszik; úgy tesz, mintha . .
22		<i>cigarettézve</i> — A századfordulón még így, magashangú képzővel ejtették e szót.
83	20	<i>Mudrik</i> — itt: a töltésépítő munkások felügyelője. Ezzel a névvel találkoztunk már <i>A jó palócokban</i> is (Krk 32. köt.): <i>A »Királyné szoknyája«</i> c. elbeszélésben Mudrik Mihálynak hívják azt a kapzsi parasztot, aki kislánya érdekében értéktelennek látszó birtokrésszel akarja kijátszani két mostoha-gyermekét.
22		<i>szeredds</i> — a vállon átvetve hordott élelmiszeres tarisznya.

Lap	Sor	
83	25 és 34	A munkafelügyelő túlzó udvariassággal »méltóságos úr«-nak szólítja a kormánybiztost; Lendl kapitány (a 83. lap 13. sorában) csak a kormánybiztost hivatalosan megillető titulust használja: »magyságos uram!« — Azért jegyezzük meg ezt, hogy a kétféle címzés ne okozzon se félreértést, se pedig olyan feltételezést, mintha toll- vagy sajtóhibáról volna szó!

AKIT KIRÁLYNAK TARTANAK

M. PH, november 9., 309. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.), a tárcarovatban.
Névjelzés nélkül.
 Kötetben itt először.

Hogyan születnek a legendák?

A kedves humorú »népies« mese névtelen közlése mellett is tüstént elárulja Mikszáth szerzőségét — előadásával, stílusával, visszatérő motívumaival.

Története — minden magyarázó szándék nélkül — rávezet arra: hogyan születnek a nép körében a legendák. A gödöllői kastélyt őrző német jáger két arannyal nyomosított keresztapaság révén királlyá lép elő a jámbor falusiak fantáziájában . . .

Mikszáthnál is, más írónál is nemeegyszer talákoztunk már a mese alapötletével: a falusi atyafiak szemében sokszor bizony csak a ruha (díszes egyenruha vagy álruha) teszi az embert (Mikszáthnál példa: *Két rózsabimbó története*, Krk 31. köt.)

Ámde ezúttal az előadás frissesége, közvetlen egyszerűsége feledteti a sablonos vázat — s a császártöltési keresztelő történetét írónk egyik legbájosabb meséjének mondhatjuk.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
84	2	<i>Az újszülött »király embere lett, azaz hogy fiú.«</i> — A kiegyezés előtti korban szerepeltetett újoncokat MK »császár emberei«-nek nevezte; a kiegyezés után az újonc »király embere« lett — MK más elbeszéléseiben is. (Az előbbire példa: <i>A császár embere</i> , Krk 31. köt.)
	6	<i>»a király . . . odahaza van.«</i> — Ugyanezt a naiv népies szólást használja MK egy másik gödöllői történetében is.
	10	<i>jäger</i> — vadász; itt: egyenruhás udvari vadász.
	18	<i>»Nix ungrisch !«</i> — nem beszélek (nem tudok) magyarul!
	23	<i>audencia</i> — az audiencia (kihallgatás) szó népiesen torzult alakja. — MK szívesen használta a népies beszédet jellemző efféle szóalakokat.

Lap Sor

- 84 : 32 »az udvari etiquette tiltja« — Köztudott dolog, hogy Ferenc József udvartartását Európa összes udvarai között a legszigorúbb, merev »etiquette-szabályok« jellemezték. (Korjelzőül meghagytuk a francia szóalakot.)
- 85 6 stb. *Schram Ferenc* — Más alkalommal említettük már, hogy MK nem nagyon fárasztotta magát új nevek kitalálásával. Rendszerint megszokott készletét használta. Német alakjai többnyire a Schram (Schramm) nevet kapják. Pl. *A szelístyei asszonyok* egyikét, a *szász özvegy-menyecskét* is Schramm Máriának hívják (Krk 12. köt.).

SZEGEDI CSODÁK

M. PH, november 13., 313. sz., Melléklet 1—2. l. (= 9—10. l.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Keletkezése

A cikk névtelen, de Szegedről és a királyi biztosságról ki más írhatott volna a PH-ban, ha nem Mikszáth?!

Harmadfél éves szegedi tartózkodása idején részint csípősen bíráló, részint elismerő nyilatkozatokban fejezte ki nézeteit Tisza Lajosnak, az újjáépítés királyi biztosának munkásságáról.

Most, hogy a »rekonstrukció vége felé közeleg már« — és »biztos forrásból« szerzett értesülés alapján MK úgy tudja: »május elején megszűnik a királyi biztosság« — mintegy búcsúüdvözlétül összeest minden elismerést, ami Tisza Lajost »becsületes és lelkiismeretes munkájáért« megilleti; sőt kívánatosnak tartja, hogy »ha a biztosság megszűnik is, a biztos maradjon, míg a város nem lesz egészen talpra állítva!«

A dicséret és elismerés legfelső fokát a cím fejezi ki. »Csodák«-nak, »szegedi csodák«-nak nevezi mindazon alkotásokat, amelyek ott, az árvíz óta Tisza Lajos irányításával létesültek.

A cikknek csak bevezető részét kellett megírnia. Az »Országgyűlési Értesítő«-ből átvett hosszú idézet részletesen elmond mindent, ami az újjáépítés során történt. Ez a kölcsönzött rész a »csodákat« a számadatok tükrében szemlélteti.

A szövegről

Egy értelemzavaró sajtóhiba és egy hibásan írt idegen szó a PH szövegében (zárójelben):

Lap Sor

- 87 38 A . . . csatornák közül (A . . . csatornák körül [!])
88 10, és 12 13 caisson (caison)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
86	9	<i>rekonstrukció</i> — helyreállítás; itt: Szeged újjáépítése.
88	5	<i>vázok</i> — a német Wasen (= gyeplé, pázsit) szó magyarított alakja; gyeplégyegek, pázsitok jelentéssel.
10	stb.	<i>caisson</i> — keszon: víz és föld alatti munkálatok elvégzésére szolgáló berendezés, süllyeszthető szekrény; búvárharang.

MI A SIKK?

M. PH, november 13., 313. sz., 2. melléklet 1—2. l. (= 13—14. l.)

Névjelzés: S. [= Scarron.] [Harminec apró illusztrációval.]

Kötetben itt először.

Műfaja: »divatos illemtan«

Ezek az »eredeti ostobaságok« nem annyira az író játszi jókedvének tükröcserepei, mint inkább éles társadalombírálatának, szatírjának megnyilatkozásai.

Bemutatja, hogy a kiváltságos osztály, a dzsentri körében mennyi nyeglenség és szabadosság uralkodik napi életük és szórakozásaik legkülönbözőbb területein. S mindezen fonákságokat és formátlanságokat ügyszólván kötelezővé teszi náluk az előkelő divat, a »sikk«! Az »ostobaságok« e gyűjteménye tehát végeredményben nem egyéb, mint a dzsentri körében általános, *negatív előjelű illemtan*. Mi illik? mi nem illik? Illik nyeglén modortalannak lenni, nem illik európai fogalmak szerint figyelmesnek és udvariasnak lenni.

A tárcában fel-felvillan MK későbbi híres műveinek egy-egy jelene is: a »lengyeleskedés« *Beszterce ostromából* (Krk 6. köt.) és *Filéből* (Krk 15. köt.), az öncsaló hazudozás nemlétező lovakról és szolgákról *A gavallérokból* (Krk 8. köt.), a »kastélyozás« *A dzsentri-fészekből* (Krk 36. köt.) stb. — Némelyik szakaszban az úri hölgyek képmutató erkölcsi felfogását leplezi le.

MK ezt a tárcáját is minduntalan megtűzdeli aktuális politikai célzásokkal, mint ahogy ez idő tájt egyéb szépirodalmi műveiben is tapasztalhatjuk. Ezekkel akkor emelte, ma viszont zavarja az olvasmány hatását.

Zavaró mozzanat az is, hogy a rögtönzött írásban meg-megfeledeznek olvasóhoz való viszonyáról, s hol önzve, hol tegezve szólítja meg őket.

Egyébként e csevegésében is fel-feltűnnek ekkori jellegzetes stilisztikai figurái (szójáték stb.) és ismételtén visszatérő motívumai (ld. a Tárgyi magyarázatoknál).

A szövegről

A Pesti Hirlap (PH) szövegének írásmódjáról és értelemzavaró sajtóhibáiról megjegyezzük az alábbiakat:

Lap	Sor	
88		címben és szövegben: <i>sikk</i> (PH: <i>chic</i> [!]) [A francia szóalak: <i>chique</i> , német változata pedig: <i>Schick</i>]
89	17	»így lesz az <i>ujjam</i> is borízú és a bor is <i>újízű</i> .« (A PH-ban helytelen helyesírással, ami megzavarja MK szójátékát: »így lesz az <i>ujam</i> is borízú és a bor is <i>újízű</i> .«)
90	8	»A rendőrségnek ne jelentsd be előlegesen . . .« (PH sajtóhibával: »A rendőrségnek ne jelentsd [!] be előlegesen «)
24		S a mőse után (PH: S a mese [!] után)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
88	2	<i>Láng Lajos, Szontágh Pál és Asbóth János a nemességről</i> — MK itt három olyan publicistára utal, akik egy-egy tanulmányukban foglalkoztak a magyar nemesség századvégi problémáival. (Ld. az Életrajzi jegyzetekben.)
89	18	<i>kapitális vicc</i> — pompás tréfa.
90	8	»A rendőrségnek ne jelentsd be előlegesen . . .« — Gyakori eljárás volt a párbaj elől való kibúvárra: a rendőrség értesítése (főleg a feleségek útján); a rendőrség aztán közbelépett s megakadályozta a »bajviadalt«.
10		»Rendőrség csak Apponyi Albert miniszteri programjában lesz . . .« — MK sokszor nyilvánította lesújtó véleményét Tisza Kálmán rendőrségéről. Apponyi Albert mint az egyesült ellenzék egyik vezére a rendőrség reformját ígérte. — Figyelmet érdemel Mikszáthnak kérdőmondatba foglalt sóhaja (» <i>De mikor?</i> «) — mert anélkül, hogy maga a mérsékelt ellenzéknek hátat fordítana, egyre borúlátóbban ítéli meg annak politikai kilátásait.
38		<i>Szatymándi Elemér és Szelléri Aladár</i> — költött nevek. (MK írásaiban eddig még nem fordultak elő.)
91	4	» <i>Stöbl József szegedi pincéje és a Pannónia lőréje</i> « — Ez a mondat a garzon életet élő MK-nak a korcsmák és vendéglők körül szerzett s jegyzeteinkben már többször említett szakismereteit jelzi.
9		» <i>Igyunk egyet a Verhovay egészségére!</i> « — főispánok és állami hivatalnokok előtt azért volna kihívóan tréfás ez a felköszöntő, mert Verhovay Gyula ellenzéki képviselő igen éles támadásokat intézett a kormányfő, Tisza Kálmán ellen. (Ld. különösen a Krk 53. kötet apró karcolatait !)

Lap	Sor	
91	13	<i>hallali</i> — kürtszó, amellyel falkavadászon a vad elejtését és a vadászat végét jelzik.
17	»	— <i>Uraim és hölgyeim! kell-e még több?!</i> — Hasonló-fogalmazású dicsékvést találunk MK <i>Lányomok a homokban</i> c. elbeszélésében is (Krk 33. köt.), amikor a diák (MK) kövel leüt egy vörösbegyét: » — Kell-e még több? — kérdém, vitézi önérzettel odafordulva a lányokhoz.«
92	3	» <i>A „jerikói kürt”-öt utánozd</i> « — tréfás jelentése: orrfúvásoddal hangosan trombitálj. — Jerikó: az ókorban Palesztina egyik virágzó városa volt; az első város, amelyet a zsidók a honfoglaláskor bevettek. A biblia szerint: Józsué, Mózes utóda, isteni parancsra úgy vette be Jerikó városát, hogy seregével hét napon át körüljáratta a város falait, s a hetedik napon a papok kürtszavára és seregének kiáltozására maguktól leomlottak a falak; a várost földig lerombolták s lakóit lemészárolták. (Józsué könyve: 6,1—27.)
	4	<i>nonchalance</i> — hanyag előkelőség, fesztelenség, nemtörődöm-ség.
	9—14	<i>A veres és a fehér bortól egyaránt vörös lesz az orrunk</i> — A lumpoknak ezt az együgyű csodálkozását MK már 1879-ben ismételten említi. Ld. <i>Utazás Székesfehérvárra és A borászati gyűlés</i> (Krk 30. köt. 146. és 158. l.).
	25	» <i>Ha mindezen stiklik után nem így tekintenek rád ...</i> « stb. — E mondat a felette levő képre utal, melyen a »háziak« csodálkozva és megütközéssel tekintenek vendégükre.

MIRE JÖTT RÁ A RENDŐRSÉG?

M. PH. november 15., 315. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) Névjelzés: Scarron.

Kötetben itt először.

Két karcolat egy betörésről

Az előttiünk fekvő cikkel szervesen összefügg a nov. 17-i tárcsa (*Jaj az erőseknek!*), éppen ezért a kettőt együttesen kommentáljuk. Ennek Scarron névjelzése tehát az utóbbi névtelen írásmű szerzőségét is bizonyítja — a Tárgyi magyarázatokkal együtt.

Mindkettő azonos betörésről szól. Egy Pospischill nevű, nagy erejű kocsmáros két szakavatott külföldi betörőt szerződtetve feltörte a Landauer-oég wertheim-kasszáját.

A két karcolatból nemcsak Thaisz Elek rendőr-főkapitány gyámoltalansága tűnik ki, hanem munkatársainak (itt: »a jó öreg Somogyi«-nak és a nyomozást vezető Pauperának) fantasztikus ostobasága is.

A *Mire jött rá a rendőrség?* c. történetet írónk — az alcím szerint — magával Thaisz Elekkel beszélgeti el. A stílusparódia kedvelt formája volt Mikszáthnak. Stílusparódiáit rendszerint megtréfált alakjainak ajkára adja. Eddig már találoztunk egyik szegedi barátjának, »János«-nak elbeszéléseivel (Krk 30., 31., köt.), Tisza Kálmánnal elmondott »előszó«-val (Krk 34. köt.), később majd Eötvös Károly stílusát jellemző paródiával is lesz dolgunk stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
93	1	<i>az Erny-gyilkosság</i> — Erny György hetvennégy esztendőös budapesti gazdag háztulajdonos, magánzó 1875. aug 11-én rablógyilkosság áldozata lett. A bűnügy részletes ismertetését ld. Békés István »Magyar Ponyva Pitaval« c. munkájában (Bp. 1966., 297—312. l.).
	11	<i>a Landauer-féle betörés</i> — Mint idetartozó adalékot közöljük a PH nov. 18-i számának »Törvénytészeki csarnok« c. rovatából a következő hírt:
»Pospischill panasza. Pospischill Antal, a Landauer-cég kárára elkövetett betöréssel vádolt akrobata szombaton [nov. 19.] a Fortunába [ügyészségi börtön] fog kísértetni, hol azon panaszt fogják tárgyalni, melyet ő emelt súlyos testi sértés vádja miatt.«

JAJ AZ ERŐSEKNEK !

M. PH, november 17., 317. Melléklet 2. l. (= 10. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Előzményei és Mikszáth szerzősége

Ld. az előbbi, nov. 15-i karcolatot (*Mire jött rá a rendőrség?*) és ahhoz fűzött jegyzeteinket !

A szövegről

Lap	Sor	
95	13	Kinizsy Pál — Az y-os névalak jellemző MK írásmódjára. Ebben az időben a Hunyadiak és a Telekiesek nevét is y-nal írta.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
94	16	<i>Lassanjáró Mihály</i> — MK kedvelt, találó »beszédes nevei«-nek egyike. — Tisza Kálmán és Thaisz Elek korszerűtlen rendőrségének egyik fő hibáját éppen abban látta, hogy csupa

- elvéhdedt, »csoszogó« invalidusokból áll. (Később az egyik élelapunk Mihaszna András beszédes gyűjtőnévvel tisztelte meg az élehetetlen rendőröket.)
- 94 23 »*Azt bizony bajos tudni voltaképpen . . .*« — A bizonytalan-
kodó beszédnek ezzel a sablonjával már két ízben is talál-
koztunk MK-nál: *A rokkant szekérben* (Krk 33. köt. 169. l.):
»*Azt voltaképpen tudni nem lehet.*« és *Milyen a magyar*
iparos? c. elbeszélésében (uo. 188. l.): »*Hja, azt nem lehet*
tudni . . .«
- 95 12 *ergo* — tehát.
24—30 MK szerint: a kocsmázás is hozzátartozott Tisza Kálmán
rossz rendőrségének jellemvonásaihoz *A rendőr c. karcolá-*
tában (1877., Krk 29. köt. 158. l.) így festette le őket: »*Én*
már láttam is néhányat belőlük — a pálincás boltokban,
hol előszeretettel szoktak tartózkodni . . .«
- 35 *Frohner* — előkelő, divatos szálloda és étterem. — MK gyak-
ran emlegeti írásaiban.
- 96 22 »*Potrohos ember, . . . deres szakállal . . .*« — Thaisz Eleket
ilyennek ismerjük Jókai Üstökösének karikatúráiból is.
(Egy ilyen karikatúrát közöltünk a Krk 53. köt. VII. sz.
mellékletén.)
- 35 »*. . . gróf Forgách Antal és Paczolay János . . . is nagyon erős*
ember.« — Sorra véve az »erős embereket« MK csupa tréfá-
ból felsorolja a közélet testes, nagyerejű alakjait, mint előbb
is (95 15—16).

KI HITTE VOLNA CSIKY GERGELYRŐL?

M. PH, november 17., 317. sz. Melléklet 1. l. (= 9. l.) Névjelzés:
Scarron.

Kötetben itt először.

Csiky Gergely társadalmi drámáiról

A látszólag korholó cím alatt Mikszáth ezúttal is elismerését nyilvánítja Csiky Gergely iránt, akivel mindvégig baráti viszonyban élt. Nem közvetlenül, hanem közvetve méltatja Csiky nagysikerű drámáit, azzal, hogy társadalombíráló hatásukat az egész magyar közéletre kiterjeszti.

»A proletárok«-at (1880) azzal dicsérte legjobban, hogy témáját és főalakját részben átplántálta *Éji séták és éji alakok c. rajzába* (1881., Krk 33. köt.); Csiky két másik társadalmi színművét pedig ebben a karcolatában tovább népszerűsíti.

»Mukányi«-ban (1880. okt.) a szerző a cím- és rangkórságot teszi neveltségessé erős szatírával; a »Cifra nyomorúság«-ban pedig (1881. okt.) a tisztviselő-réteg szegyenkezve takargatott szegénységét

mutatja be. — Mindkét darabról szólunk egypár szót, hogy Mikszáth karcolata még világosabban álljon az olvasó előtt.

Mukányi Bódog a címkórság betege. Mint egy vidéki város vezető személysége mindenáron »királyi tanácsos« szeretne lenni, mert ezzel a kitüntetéssel együttjár a »nagyságos« titulus. Még családja sorsát, lányai férjhezmenetelét is e cél érdekében intézi. Lányai azonban inkább a szívfikre hallgatnak, s Mukányi nem kapja meg az óhajtott kitüntetését . . .

A Pesti Hírlap egykorú olvasói jól ismerték a Nemzeti Színházban nagy sikerrel játszott »Mukányi«-t — Mikszáth utalásai és reflexiói tehát közvetlenül kapcsolódtak a közönség aktuális színházi élményéhez. Tisza Kálmánnak most már nehezebb lesz érdemrendekkel és címadományozásokkal korteskedni — hiszen könnyen megtörténhet, hogy kitüntetett híveit ezek után kinevetik a pátriájukban. (De Mikszáth tüstént fanyar vigasztalással is szolgál: »Mukányi« még nem irthatta ki egészen a Mukányiakat !)

A másik darab a tisztviselő-kar anyagi viszonyain, erején felüli kényszerű költelekezését viszi színpadra. A paplanon túli nyújtózkodásnak veszélyeit már jóval régebben megírta Szigligeti »Fenn az ernyő, nincsen kas« c. színművében. Csiky most »Cifra nyomorúság« címen kizárólag a tisztviselő-társadalomra szorítkozva fejti ki hasonlóan moralizáló tanítását. (Figyelemre méltó, hogy a darab eredetileg a »Tisztviselők« címet viselte.) A »tisztviselők« itteni modellje egy számtanácsos, akit — az örökös anyagi zavarok miatt — felesége már-már elhagyni készül egy udvarlója kedvéért. A családi és drámai bonyodalmat végül egy szerencsés fordulat oldja meg: a derék férj kedvezőbb álláshoz jut . . .

Bálnai számtanácsos úr cifra nyomorúsága s a szűkös állami fizetés miatt naponta veszélyeztetett családi élete — Mikszáth karcolata szerint — ezer meg ezer hasonló kishivatalnok sorsát példázza. Felvonultatja seregüket (a bírósági végrehajtók, az írkokok, a napi-díjasok légióját) s a maga részéről is szószólójukká válik. — Nem egy cikkében panaszkolt már a kisemberek nyomorúságos fizetését. Most Csiky Gergelyhez csatlakozva elismétli jogos szociális követeléseiket.

A szövegről

A PH értelemzavaró sajtóhibáit következőképpen javítottuk (zárójelben: PH):

Lap	Sor
97	7 Így jutott hozzá (Így jutott haza [!])
	8—9 kormányoztatnék az ország . . . (kormányoztatnak az ország . . .) [Nézetünk szerint: MK ékezetlen é betűjét olvasta a-nak a szedő. Egyébként ilyen szövegezés is megállhat: kormányoztatik az ország . . .]
	10—11 A Mukányiakat még ki nem irthatta (A Mukányiakat meg ki nem irthatta)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
97	15 <i>minorum gentium</i> — kisemberek.
	19 <i>könyomatú lap</i> — a napilapokat hírfanyaggal ellátó, sajtó-tudósító szerv.
	27 <i>diurnisták</i> — napidíjasok.

A BOT

M. PH, november 18., 318. sz., 4. l. *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Mikszáth, a jogász

Mikszáth szerzőségét, a Tárgyi magyarázatokban bizonyítjuk.

Ennek a cikknek a tanítása is szervesen beletartozik abba a könyvbe, amely »Mikszáth, a jogász« címet viseli (1941). Kár, hogy a könyv szerzője, Kráhl Vilmos, nem tudott erről a névtelensége miatt mostanig kallódott írásműről.

A cikk figyelemre méltó adalék Mikszáth büntetőjogi felfogásához. Az író főlemeli szavát s tiltakozik minden olyan kísérlet ellen, amely a feudális kor brutális büntető módszereit akarná visszahozni.

A »Magyar Föld« c. lapnak általa kifogásolt közleménye a testi fenytés visszaállítását kívánja. Mikszáth ösztönös képzettársítással a testi fenytés különféle fajtáinak — a botnak, deresnek, meg a kalodának — emlékét mind felújítja; sőt — ad abszurdum hajtva a groteszk ötletet — a pallosjog kieszközlését szintén odacsapja a számba jöhető javaslatokhoz.

A »Magyar Föld« c. lapról, szerkesztőségéről és az inkriminált közleményről az alábbi tájékoztatást adjuk:

A »Magyar Föld« közgazdasági napilap volt. A »Gazdasági Lapok«-kal együtt az Országos Magyar Gazdasági Egyesület közlönye. Lapfelügyelő bizottsága 1881-ben: Korizmic László, gr. Széchenyi Pál, gr. Desseffy Aurél, Somssich Pál, gr. Károlyi Sándor, Tormay Béla, Máday Izidor. Felelős szerkesztő: Dapsy László. (A lapfelügyelő bizottságra MK is utal, a szerkesztőt pedig meg is nevezi.)

A cikk, amellyel Mikszáth foglalkozik »Közbiztonsági érdekeink« címen két részletben jelent meg (1881. nov. 12. és 13.; 33. évf. 258. és 259. sz.; mindkét számban a 2. lapon). A névtelen, csupán kis háromszöggel szignált közlemények Mikszáth tiltakozását kiváltó szakaszai a következők:

»A téli időszak beálltával börtöneink újra népesednek. A szokott magyarázat tudvalevőleg az, hogy a megélhetés nehézsége kényszeríti az embereket ilyenkor azon ösvényekre, melyek a börtön felé vezetnek.

Hont megye közigazgatási bizottsága azonban nem így gondolkodik. Azon jelentés, melyet b. Majthényi László főispán, mint a nevezett bizottság elnöke, az igazságügyminiszter némely teendőire nézve

a miniszterelnök elé terjesztett, határozottan azon nézetnek ad kifejezést, hogy börtöneinknek egy idő óta minden télen túlnépesedése az alkalmazott börtönrendszer túlságos humanusságának tulajdonítandó . . . « [Félszázaddal azelőtt Kölcsey, majd pedig Eötvös József épp ellenkezőleg: börtönrendszerünk embertelensége miatt emelt szót! Hiába! Tempora et homines mutantur . . .]

»A „Magyar Föld”-ben — így folytatja a cikkíró — a gazdákat legközvetlenebbül érdeklő közbiztonsági állapotainak érdekében már többször történt hasonló irányú felszólalás, s így csak örömmel lehet konstatálnunk, hogy nem egyedül állunk sokak által megtámasztott nézeteinkkel . . . « [!]

Ezután szó szerint idézi a Hont megyei jelentés következő részeit: »A börtönben való elbánás úgy a vizsgálat alatt levőknél, mint az elítélteknél, legalább a társadalom azon rétegeire nézve, melyek az aljasabb bűntettek elkövetőinek legnagyobb részét szolgáltatják, a büntetést kivételtől annak tulajdonképpeni jellegéből, mert a büntetettért vagy vétségért elítéltek tényleg sokkal jobb sorsban részesülnek, mint [ahogy él] sorsosaik legnagyobb része . . . Általában a börtönökben jobb dolguk van a gazembereknek, mint az igazi, földhözragadt szegényembereknek. Az állhumanizmus ezen eltévedését a társadalom zokon veheti, és csakis egy mesterségesen készült és fenntartott közvélemény pressziója alatt nem nyer a megütközés hangos kifejezést. Az ez iránybani reform, mely még anyagi megtakarítással is járna [!], élénk pártolásra találna az országlakók hamisztatlan érületében.«

A Hont megyei nézeteket a »Magyar Föld« cikkírója teljes mértékben helyesli, mondván: »Ez a valóságos tiszta igazság! A többi csak egyes doctinaire-eknek, az ügyészségi szobák puha kanapéin elmélkedő jogtudósoknak fantáziája, — a szürke teóriák egyike, mely aztán a társadalomnak egészen fekete gyümölcsöket terem . . . A testi fenyíték eltörlésének elmélete idézte elő a mai eredményeket: bármely nagy büntetéssel hosszabb vagy rövidebb időre csupán szabadságát venni el annak, aki előtt a szabadságnak úgy sincs az élet hitványsága miatt értéke — csak csábító ingerül szolgálhat arra, hogy szabadságával való visszaélés útján próbáljon szerencsét kényelmesebb életet biztosítani magának . . . «

A közlemény második fejezetében a cikkíró összegezi okfejtésének tanulságait: »Mint látható tehát: az alacsonyabb társadalmi állású és eldurvult erkölcsi érzésű egyéneknek hiányzik a bűnre csábító inger ellensúlyozója: a büntetéstől félelem. — A büntetést a javítás fogalmával sohasem szabad összetéveszteni; minthogy nekünk javító intézeteink nincsenek, büntetésre rendelt intézeteinket alakították át a javítás céljaira, s így ma egyik célt sem érhetjük el. A büntetésnek mindenestre olyanannak kell lenni, hogy a megbüntetett *iszonyodva gondoljon bármikor vissza azon napjaira, melyeket az igazság fenyítőházának küszöbén belül töltött.* A büntetés célja csak ez esetben van elérve . . . «

A Mikszáthtól inkriminált cikk az alábbi felhívással zárul: »Hont megye közvizsgálati bizottságának felirata tehát — mint egy

ellenáramlat kezdeményezése — mindenesetre komoly megfontolást igényel, s amennyiben a közbiztonsági állapotok minősége elsősorban mindig a gazdát érdekli, szerintünk csak a kellő alkalom megragadása lenne, ha a gazdasági egyesületek is támogatására állanának Hont megye közigazgatási bizottságának azon törekvésében, hogy a társadalmi közbiztonságot bármi áron, de mielőbb újra helyreállítsuk hazánkban.«

A szövegről

A PH szövegének alábbi három kifejezését javítottuk (zárójelben: PH):

Lap	Sor	
98	17	linguae (lingrae)
„	19	travesztálva: (travesztialva:)
99	27	A vén ősi menték (A vén ősi [!] menték)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
98	2	» mikor még a só is sósabb volt, mint most. Mikor még egy váltógaras volt a bor iccéje . . . « — MK sokszor elismételt mondatai a régi idők dicséretére. Annaira jellemző stílus-elemek, hogy egymagukban elárulják a cikk íróját. E motívumok első előfordulásai: <i>Az apám ismerősei</i> c. regényben (1878, Krk 2. köt. 7. l.), az I. fejezet címe: »Melyben . . . megdicsértetnek ama régi jó idők, amikor még a só is sósabb volt.« — <i>A vármegye rókája</i> c. elbeszélésben pedig (1877, Krk 1. köt. 119. l.): » . . . mikor egy váltógaras volt a bor iccéje . . . «
	17	<i>lapsus linguae</i> — nyelvbotlás.
„	19	<i>travesztál</i> — tréfásan utánoz.
99	14	<i>conducat sanitati!</i> — válják egészségére!
100	3	<i>Baliczky</i> — pesti férfi-divatkereskedő volt, aki sétabotokat is árult. (A sétabot hozzátartozott az eleganciához!)
„	12—13	Apafi Mihály ebéd után hozott rendeleteiről MK sokszor megemlékezik. Minthogy a fejedelem öngyásága ilyenkor már rendszerint részeg volt, ezek a rendeletei érvénytelenek. Ld. még Király Istvánnak <i>A két koldusdiákhoz</i> írt idevágó jegyzetét: Krk 3. köt. 327. l.

A BOTRÁNYKÓ

M. PH, november 19., 319. sz., Melléklet 2—3. l. (= 10—11. l.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Ismét a Kálvin téri szökőkút. — Mikszáth szerzősége

A legdrágább kő címen Mikszáth már szept. 8-án foglalkozott a Kálvin téren felállítandó szökőkút nyers kőtömbjének szállítási nehézségeivel. (Ld. a jelen kötetben: 33—35. l.)

A cikk jegyzeteiben vázoltuk a szükséges tudnivalókat; egyúttal jeleztük azt is, hogy *A legdrágább kő* és *A botránykő* — bár mindkét karcolat névtelen — könnyen felismerhetően Mikszáth tolla alól került ki.

Az alábbi részlet-magyarázatok tovább erősítik Mikszáth szerzőségét mindkét cikkre vonatkozóan.

A szövegről

A PH két értelemzavaró sajtóhibáját javítottuk:

Lap Sor

100 9 Ha valami nagyot akarunk mutatni (PH: akarnak
[!] mutatni)

101 27 Csak az apró flaszter-kövek nevelték a dolgot gúnyosan.
(PH. nevelték a dolgok [!] gúnyosan.)

A 101. lap 33. sorában előforduló »angol királyné« szóval kapcsolatosan megemlítjük, hogy MK rendszerint nem különböztette meg a -nő és -né fogalmát s e két szót csak alakváltozatoknak tartotta. (Itt Viktória királynőről van szó.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

100 1—4 »Mekkában kolera van, Debrecenben zsinat gyűlésezik...«
stb. — MK humoros karcolataiban gyakran a napi eseményekből indult ki. Így tesz ezúttal is.

2 »a király Kállay és Kálnoky között habozik« — Kállay Benjáminnak vagy Kálnoky Gusztávnak a Monarchia közös külügyminiszterévé történő kinevezéséről van szó. (Ld. az Életrajzi jegyzetekben is.)

3 »Bernhardt Sarah elutazott« — Sarah Bernhardt 1881-ben társulatával együtt vendégszerepelt a magyar fővárosban, Bécs — Budapest — Konstantinápoly-i turnéja során.

4 »Gelléri Mórral semmi sem történt« — MK tréfás megjegyzése. — Gellérivel egyébként baráti viszonyban állott; Gelléri Mikszáthnak a Szegedi Naplóhoz való szerződötetésében is közreműködött. (Ld. Krk 55. köt. 175—176. l.)

6 *Első Hazai Takarékpénztár* — mint neve is mutatja: a kapi-
'alízálódo Magyarország első bankja. 1839-ben alapították
Pest-vármegye Takarékpénztára néven. Létrehozásán főleg

Lap	Sor	
		Fáy András buzgólkodott. Ez a pénztintézet 1845-ben alakult át Pesti Hazai Első Takarékpénztáregyesületté.
101	1	<i>A közvágóhíd</i> — építésekor Európa legkorszerűbb ilyenmű intézményének tartották. 1870—72 közt épült Hennicke Gyula és v. D. Hude tervei alapján.
	1	<i>Blaháné mint »műemlék«</i> — kissé erős tréfa. De az ekkor már hízásnak indult Blahánéről szélnek lehetett ereszteni offéle kijelentéseket.
	2	<i>Ráth Károly »hosszú bajuszát«</i> (mint nevezetességet) MK rendszerint megemlíti, ha a főváros akkori főpolgármesteréről van szó. (Ld. pl. Krk 54. köt. 123. l.)
	15	<i>nagy Kristóf</i> — rá vonatkozó magyarázatunkat ld. <i>A legdrágább kő</i> jegyzetei közt: 217. l.
	30	<i>a miniszterelnök ablakain beröpitett kövekről</i> ld. <i>A legdrágább kő</i> jegyzeteit: 216. l.
	37	<i>a nagyenyedi bába</i> — Nagyenyed várfalán álló hatalmas kőszobor; nőalak, amely a néphit szerint ujjaival fület mutat az ellenségnek.
102	13	<i>»Jó emberek, adjatok tanácsot!«</i> — idézet Arany János »Török Bálint« c. balladájából.
	33	<i>petrifikál</i> — megkövesít, kővé változtat. — MK egyik korai írásában is találkozunk ezzel a kifejezéssel: <i>Szegeden</i> c. elbeszélése egyik fejezetének címe: <i>A petrifikált mameluk.</i> (Krk 1. köt. 227. l.)

AZ IRODALOM HALOTTJÁRÓL

M. PH, november 20., 320. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) Alcímként: (Varga Jánosról.) Névjelzés: S—n.
Kötetben itt először.

Ki volt Varga János?

Mikszáth »az irodalom halottja«-ként búcsúztatja egy aradi ügyvéd- és szerkesztő-ismerősét vagy inkább barátját, akit saját korában is csak szűkebb kör ismert, ma pedig már a »Magyar Életrajzi Lexikon« sem tartja számon.

Mikszáth itt nem egy írói kiváltságot mutat be olvasóinak, hanem csak a toll egy szorgalmas munkásának pályájára tekint vissza. Elvesztését annyira fájlalja, hogy másnapi cikkében is megismétli Varga János halálának híret. (Ld. *Dux Adolf*-ról szóló nekrológja második szakaszát.)

Az Életrajzi jegyzetekben közölt adatokon felül röviden vázoljuk Varga János irodalmi munkásságát — Mikszáth nekrológjának kiegészítéséül és egyes részletek közelebbi megvilágításául:

Szegénysége és családi körülményei miatt Varga János nem szentelhetette minden erejét, tehetségét az irodalomnak. Csak kevés szabadidejében áldozhatott a műzésnek. Pesti egyetemi tanulmányai idején a Bolond Miska c. élclapba írt humoros verseket, a Vasárnapi Ujságba pedig képmagyarázó cikkeket. Figyelmet érdemel, hogy ezekről Mikszáth mily elismerőleg szól! Érthető, hiszen szerződés nélküli hónapjaiban ő maga is kénytelen volt felcsapni »mártás-író«-nak vagy más szóval »kommenciós kép-mutató«-nak, amint a Hasznos Mulattatóban, A Család Lapjában és az Ország—Világban megjelent ilyenmű apró írásai bizonyítják. (Ld. Krk 31., 54. és 61. köt.)

Számbavéve Varga János irodalmi munkásságát, különösképpen nem említi a »Babonák könyvé«-t, amely pedig az elhunytnak legmaradandóbb becsű alkotása. Csak a gyors szerkesztéségi munkának és Mikszáth szórakozottságának tulajdoníthatjuk ezt a hiányosságot, annál is inkább, mert egy más alkalommal már utalt erre a könyvre. (Ld. Krk 53. köt. 89. l.)

Ellenben két kis szakaszban hivatkozik Varga János színműveire. Az első, amelyet említ: a »Véletlen« c. vígjáték; hozzáteszi, hogy ezzel a szerző »kiváló sikert aratott«. Ámde föl kell jegyeznünk, hogy a siker nem mindjárt az első előadáskor (Arad, 1873. febr.) jelentkezett, hanem csak Pesten, a Nemzeti Színház előadásán (1874. nov.), amikor is az eredetileg olasz színtéren játszó mesét hazai környezetbe helyezte a szerző.

Varga János további színművei közül még kettőről nyilatkozik Mikszáth, — de címük megnevezése nélkül. Varga János még négy darabot írt. Ezekből három népszínmű: »A bíró fia« (bemutatója az István-téri színházban 1873. márc.); »A malom alatt« (Népszínház, 1878. szept.) és végül »A bácskai rezervisták« (Népszínház, 1879. febr.); e legutóbbiak meséje az épp akkor lefolyt boszniai okkupációs hadjáratokhoz kapcsolódik. »Ezekben is sok jó és szép részletet találunk« — mondja Mikszáth, valószínűsítve azt a föltevésünket, hogy mint szorgalmas színházjáró s főleg népszínmű-kedvelő alighanem személyes élmények alapján szól ezekről az előadásokról. Az egykorú kritikák kiemelték néhány ügyesen rajzolt népies alakját s dicsérték gyökereken magyar nyelvét. — Varga János utolsó színműve: »A szép asszony bolondja«; ennek kéziratát haláláig folyvást javítgatta.

A PH — Mikszáth nekrológiájával egyidejűleg — a napihírek rovatában is bejelentette Varga János elhunytát, az aradi tudósítás nyomán:

»Varga János halála a legőszintébb részvétet keltette Aradon, hol közszeretetten állt s mint ügyvédet és írórt egyaránt becsülték. A kaszinó, melynek tagja volt, s az ügyvédi kamara, melynél választmányi tagságot viselt, tegnap kitűzte a gyászlobogókat s ez utóbbi külön gyászjelentést adott ki az elhunyt haláláról . . . « stb.

A nov. 22-i számban Varga János temetéséről is beszámol a PH. A temetés 20-án ment végbe a város vezető tagjainak részvételével.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
103	2	» <i>Korona</i> « — divatos pesti kávéház volt a Váci utca és Régi-posta utca sarkán. Reviczky Gyula adott ennek a kávéháznak rangot.
	2—4	» <i>Titánok</i> « — a fiatal író- és költő-zsenik gúnyneve. Ezeknek prototípusa volt az élelapokban szerepeltetett »Titán Laci«. Asztaltársaságuknak szintén gúnyos elnevezése a » <i>Titaneum</i> «.
	2	<i>Kammon</i> — szintén divatos belvárosi kávéház, Vajda János híres kávéháza volt, a mai Kossuth Lajos utcában.
	5	» <i>Kávéforrás</i> « (MK-nál eredetileg: »kávéforrás«) — a Fürdő utcában (ma: József Attila utca) működött; a század utolsó harmadában Rákosi Jenő, Dóczi Lajos s baráti körük kedvelt találkozóhelye volt.
	10	» <i>Füllinger kávéház</i> « — az előbbieknél régebbi s szerényebb kávéház; 1870-ben nyitotta meg a hajdani, 48-as Pilvax tulajdonosának özvegye a Királyi Pál utca és Szerb utca sarkán. Fiatal írók, jogászok, egyetemisták kedvelt kávéháza.
	17	<i>Bagó Matyi</i> — Varga János álneve, amellyel humoros írásait szignálta.
	18	» <i>Tóth Kálmán lapja, a hajdan híres Bolond Miska.</i> « — Ezzel kapcsolatosan tudni kell, hogy Varga János Pesten mint joghallgató Tóth Kálmán fiának, Tóth Bélának (a magyar ritkaságok, szállóigék és anekdoták jeles gyűjtőjének) nevelője volt; ezen a réven lett Tóth Kálmán élelapjának munkatársa.
104	16	» <i>Véletlen</i> « című <i>vígjátékának</i> alapeszméjét »Barilli olasz novellája után« írta. (A helyes és teljes névalak: <i>Barrili, Antonio Giulio</i> . Ld. az Életrajzi jegyzetekben !)
	33	<i>Arad és Vidéke</i> — ellenzéki lap volt.
	39	<i>Varga János testvére</i> — a cikkből kiolvashatóan — MK szegedi ismeretségi köréhez tartozott.

DUX ADOLF

- M. I. *PH*, november 21., 321. sz., 1—2. l., a tárcarovatban. Névjelzés: *M—th K—n*.
- II. a) *Jk* 37. köt. = *Hí* 5. köt. 1914. *Az én halottaim. Nekrológok.* 51—55. l.
- b) *Úa.*, sorozatcímlapok nélkül és évjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]

Mikszáth egyik nekrológ-típusa

Nincs tudomásunk arról, s nem is valószínű, hogy Mikszáth személyesen ismerte volna a magyar és német publicisztika ezen érdemes munkását. De teljes mértékben méltányolta az elhunyt műfordítói tevékenységét, hiszen Dux Adolf volt Petőfi első német fordítója (»Ausgewählte Dichtungen von Petőfi«, Wien, 1847), és mint Arany, Eötvös, Jókai stb. némely művének fordítója is érdeme-
ket szerzett.

A nekrológ jó része életrajzi vázlat. Személyes élmények híján Mikszáth rendszerint a lexikonokból merített és a pályatársaitól hallott adatokkal szokta kitölteni ilyenfajta nekrológjainak kereteit.

Megjegyezzük, hogy a PH nov. 23-i száma (323. sz., 9. l.) egy hasábnyi cikket közöl Dux Adolf temetéséről. Ezt a cikket azonban már nem Mikszáth írta.

Idetartozó adat: Szinyei József »Magyar írók« c. bio-bibliográfiájának Dux Adolfról szóló fejezete (2. köt. 1150. h.) Mikszáth jelen nekrológját is számontartja.

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük. A PH-ban a címként ki-
vetített név szokásos keskeny gyászkeretben.

A Hi-kiadás szövege ezúttal sem megbízható. Önkényes módo-
sításainak két példája (zárójelben: Hi): 106 : 3 Ez az a sarkantyú,
(Ez a sarkantyú,) 107 37 A német lexikonoknak (A német lexikon-
nak) stb.

Tárgyi magyarázat

Lap	Sor
107	6 <i>Krazelhuber Tóbiás</i> — Ágai Adolf egyik típusfigurája Bors- szem Jankó című élelapijában: pozsonyi német háziúr, aki a kiegyezés után magyarosodni kezdő németajkú polgárságot képvisei. (MK itt éppen azért említi a pozsonyi polgárok- nak ezt a típusát, mert Dux Adolf is pozsonyi származású volt.)

PAULAY-BANKETT

M. PH, november 23., 323. sz., 4. l. (nem tárcarovatban.) *Névjelzés:*
s. [= Scarron]
Kötetben itt először.

Abból az alkalomból, hogy Paulay Edét, a Nemzeti Színház
drámai igazgatóját a király rendjellel tüntette ki, a színház tagjai,

valamint írók és tisztelők serege bankettra gyűltek össze. A banketten a PH képviselőjében Mikszáth is részt vett.

A PH másnapi számában (nov. 24) olvassuk, hogy Paulayt a kitüntetésre báró Podmaniczky Frigyes, a Nemzeti Színház intendantusa terjesztette elő és az érdemrendet »Erzsébet királyné eszközölte ki«.

Mikszáthnak különvéleménye volt a fejedelmi kitüntésekről s többször is kifejtette ebbeli nézeteit. Ld. pl. *Se pénz, se rendjel* c. karcolatát a jelen kötetben.

Az írók és művészek kitüntetését meg éppen eltélte. Ld. pl. a Jókai kitüntetéséről szóló gúnyos megjegyzéseit (Krk 54. köt. 80. l.); leghatározottabb állásfoglalása e kérdésben *Kitüntetések c. cikke* (*A saját ábrázatomról* c. kötetében). Ezúttal azonban nem akar »ünneprontó« lenni, s csak a krónikás tisztét vive híven tolmácsolja az izes étlapot s a nem kevésbé változatos tősztokat.

Jegyzeteivel sietett vissza a szerkesztőségbe, emiatt nem tudhatta: »mikor ért véget a kedélyes mulatság.«

BUS-BACH PÉTER

M. PH, november 26., 326. sz. Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.* Kötetben itt először.

Szójáték köré font karcolat

Az 1870-es és 80-as évek fordulóján Mikszáth írásaiban egyik legfeltűnőbb stílus-elem a szójáték. Egyetlen alkalmat sem mulaszt el, ha szójátéokra nyílik lehetőség. Az említett éveken belül az olvasó csinos kis gyűjteményt böngészhet össze Mikszáth szójátékaiból.

Busbach Péter nevét is aláveti ennek a játéknak.

A magyar fülnek valóban különösen hangzó név, de viselőjének pályafutása és irodalmi munkássága inkább elismerést, mint gúnyolódást érdemelne. Busbach Péter 1848-ban közhonvédnek állott be és 49-ben, a fegyverletétel napjaiban mint honvédszázados vált meg a seregtől. Azután ügyvédi irodát nyitott, a kiegyezést követő korszakban pedig hosszabb időn át országgyűlési képviselő volt. Mikszáth az ellenzéktől a kormánypárthoz csatlakozó képviselőt támadja—csipkedi.

Busbach Péter »Egy viharos emberöltő« című kétkötetes »korrajz«-ában erős realizmussal örökíti meg a szabadságharc honvédseregének viszontagságait a hiányos felszerelés, elégtelen ruházat stb. miatt. Hadi szolgálatában több magasrangú tiszttel — köztük az aradi vértanúk némelyikével is — közeli kapcsolatba került.

Igaz, Busbach Péternek ez a nagyon tanulságos korrajza csak 1898—99-ben jelent meg, tehát Mikszáth jelenlegi cikkénél majdnem húsz évvel később. Busbach 48—49-i magatartásának ismeretében az író állásfoglalása a kormánypárti képviselővel szemben talán nem

éleződött volna ki ennyire. (Annál kevésbé, mert az említett mű megjelenésekor már maga Mikszáth is Tisza Kálmán táborához tartozott.)

Végül megjegyezzük, hogy Duka Tivadar angol nyelvű kivonatot készített s közölt Busbach Péter korrajának első kötetéből (1898).

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
109	1	» <i>Férfiat énekelek.</i> « — Vergilius eposzának, az »Aeneis«-nek kezdőszavai. (<i>Arma virumque cano</i> .)
„	5	<i>burger</i> (Bürger) — polgár.
110	8	» <i>öt forint 25 krajcárnyi hazafiság naponkint</i> « — jelentése: a képviselői napidíj.
	9—11	» <i>A nyelvet, mint a váci asszonynak, külön fog kelleni agyonütni a halála után.</i> « — Mikszáthnál többször előfordul, Jókaitól kölcsönzött kifejezés. Ez a sajátos szállóige egymagában is bizonyítja a névtelen cikk szerzőségét. Ld. pl. <i>Azok a »fák«, melyek el nem égnek</i> c. karcolatában is: »A váci kofa nyelvet halála után még külön is agyon kell ütni. « (Krk 54. köt. 249. l.)
	13	» <i>egy Somogyi-könyvtárt lehetne ajándékozni Szegednek.</i> « — Szintén Mikszáth tollára utaló mondat. Az ő szegedi éveit alatta kapta Szeged városa Somogyi Károly könyvtár-ajándékát. Írónk erről nemegyszer emlékezett.
	16	» <i>elokvenciájának monumentuma</i> « — ékesszólásának emlékműve.
	18	» <i>Az Odry könyvtárában</i> . « stb. — MK baráti kapcsolatban volt Odry Lehellel; könyvtárát is jól ismerhette. (Ld. Krk. 53. köt. 23. és 75—76. l., valamint jegyzeteink.)
	24	<i>klientéla</i> — ügyvédi ügyfélforgalom; ügyfelek.
„		<i>Herr Vetter!</i> — unokatestvér; itt: kedves rokon!
111	3	<i>Csalóka Péter</i> — mesealak. (Jókai is szerepelteti.) — MK itt gúnyból függeszti Busbach keresztnévéhez a » <i>csalóka</i> « jelzőt.

JÓ AZ ÖREG A HÁZNÁL

M. PH, november 28., 328. sz., 4. l. *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

A névtelen cikk szerzőségét a stiláris vonások és a tárgyi analógiák teljes mértékben bizonyítják.

A fogadásként felajánlott száz arany a fiatal Mikszáth írásainak sokszor visszatérő motívuma. (Ld. pl. a jelen kötetben *A drámatrók hazája* c. cikket és ahhoz fűzött jegyzeteinket.)

Ebben a karcolatban valósággal halmozza a fogadásokat. A kezdő mondaton felül még a negyedik és ötödik szakaszban is »százat«, sőt »kétszázat« ajánl fel bizonyos eshetőségekre.

»A debreceni zsinat tárgyalásait« már tíz nappal előbb is említette *A botránykő* c., szintén névtelen cikkének bevezető szakaszában. (A jelen köt. 100. l.)

A templomon ékeskedő együgyű feliratot (112 11) szintén ismerjük *Az igazi humoristák* kötetének *Humor az utcán* c. fejezetéből (1879., Krk 54. köt. 265. l.), azzal a csekély különbséggel, hogy ott egy lakóház falát díszíti.

Ugyanott (Krk 54. köt. 268. l.) megtaláljuk a mezítláb járó angyalok kedves tréfáját is (113 : 12). De e motívummal kapcsolatosan hivatkozhatunk *A jó palócok* egyik elbeszélésére is (*Két major regénye*, Krk 32. köt. 151. l.), ahol ezt olvassuk: » . az angyalok mezítláb járnak odafönn . . «

A címnek használt közmondás is többször ötlött eszébe ezekben az években. Egyszer régebbi klasszikusainkra alkalmazta (a jelen kötetben: 52. l.) stb.

Mindezek után szinte fölösleges megemlítenünk Mikszáth ezen korszakában gyakori (feltűnően gyakori!), ezúttal szintén előforduló szójátékait is (112 21—22; 113 25—27).

A téma különben is a humorista tolla alá kívánczolt. Íme, egy régóta visszavonult pénzügyminiszter (Ghyezy Kálmán), aki még utóda (Szapáry Gyula) számára is újabb adónemeket talál ki! Ghyezy Kálmán szóbanlevő röpiratának címe: »Javaslat a cukor, kávé, pótkávé, csokoládé fogyasztási adónak az 1881. évi IV. t. c.-ben megállapítottól eltérő módon való kezeléséről.« A Vasárnapi Ujság 1881. dec. 4-i száma megjegyzi, hogy: »A nagyérdemű szerző neve ugyan nincs kitéve a könyvön, de a politikai lapok a hosszas című röpiratot egyszerűen „Ghyezy röpiratának” nevezve szóltak róla.«

Mikszáth akkor is támadta Ghyezyt, amikor sokféle adóival közvetlenül boldogította az államkasszát; természetes tehát, hogy most, a nyugalomba vonult öregúrnak közvetett adójavaslatait sem hagyja szó nélkül.

Sokszor megírta, hogy a magyar ember nem szeret adót fizetni. Ezt a karcolatát is — szellemes körülírással — ugyanezen tétellel zárja.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
112	13	<i>komposzesszor</i> — közbirtokos; valamely ingatlant másokkal közösen birtokló személy. (Nem nagybirtokos !)
	28	<i>frondeurkődik</i> — mindenáron ellenzékieskedik, elégedetlenkedik.
113	4	<i>zicher</i> — biztosan, bizonyosan.

A DRÁMAÍRÓK HAZÁJA

M. PH, december 4., 334. sz., 1. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

Ezt a kurta »csevegés«-t tárgya és utalásai alapján — névtelensége ellenére is — bizonyosan sorolhatjuk Mikszáth írásai közé.

Legfőbb bizonyító érv a tárcsa első fele: a Teleki-drámapályázatnak száz aranyas jutalomdíja és a poloskareklám közötti párhuzam. Ezt az analógiát Mikszáth már évek óta újra meg újra használta — koptatta. Legjellemzőbb példa: *Az igazi humoristák* kötetében (1879., Krk 54. köt. 269. l.) szintén a Teleki-díjra való utalással: »Száz arany egy poloskáért! — Ezt bizony könnyebb találni, mint drámai cselekményt... « stb.

E humoreszk szerint nálunk már úgy elszaporodtak a drámaírók, hogy legközelebb már a drámaírók irtását fogják díjazni — ha nem is száz, de huszonöt arannyal fejenként.

Az író két elrettentő példát hoz fel:

Szana Tamás és Királyi Pál lakásán toronymagasságban áll a nekik — mint drámaíró-bizottsági tagoknak — »lektorálásra« kiosztott színmű-kéziratok tömege.

A másik elrettentő példa az, hogy legutóbb már Pulszky Ferenc is írt egy drámát! (»Felsülés« a címe. *Ahol unatkoznak* c., dec. 9-i oikkében is említi.)

Humoristához illően ad absurdum viszi ijedelmét: Mi lesz, ha legközelebb már Tisza Kálmán is pályázik a Teleki-díjra s a népszínmű-pályázatra még Kossuth Lajos is küld darabot?!

A magyar színműirodalom szegénysége, pontosabban szólva: a jó színművek híján való ínségünk — gyakori tárgya Mikszáthnak. Ez a kis frászmű újabb adalék a sorhoz.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

114 17 *arkánium* — titkos szer; orvosság.

115 10 *Teleki-díj* — gróf Teleki József akadémiai alapítványából száz arannyal jutalmazták a pályadíjnyertes drámai műveket. (A pályázat eredményét az alapító névnapján, márc. 19-én hirdették ki.)

SZAPÁRY SZÉKE

M. PH, december 6., 336. sz., 9. 1. (= melléklet 1. 1.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

E kurta parlamenti karcolat szerzőségét az író szemléletmódja és ötleteinek villanása egyaránt elárulja.

A parlamenti bársonyszék összetört Szapáry pénzügyminiszter alatt, s ezt a komikus jelenetet a babonás magyarázatok tömege kíséri.

Kevés írónk ismert s még kevesebb emlegetett annyi babonát, mint Mikszáth. A legelső, amelyet itt idéz (»Ha éjjel megzörgeti valami az ablakot . . .«) elbeszéléseiben ismételten előfordul; felhasználja a *Különös házasságban* is. Az asztalra helyezett palack megpattanása, a tizenhármass számhoz fűződő baljóslatok — hasonlóképpen visszatérő motívumok Mikszáth műveiben.

Ebben az időben (az 1880-as évek elején) egyéb karcolataiban is emlegeti Szapáry »bádoghaját«, Szende Béla testességét, Pauler Tivadar »lejárát«, elkoptatott politikáját és Trefort Ágoston tehetetlenségét, s másutt is utal gróf Andrássy Manó elveszett »Izabella-gyűrűjére« . .

A miniszteri szék összeroppanásának komikus történetét egy kihegyezett esattanóval zárja. Valaha az asztalokban laktak a kopogó (asztaltáncoltató) szellemek; ma már a forradalmi szellem sokkal szerényebb: visszahúzódott a székekbe . . A poén hatása szempontjából teljesen mindegy, hogy eredeti ötletet vagy kölcsönzött bonmot-t függesztett-e a Tisza Kálmán kormányát kifigurázó anekdotikus történet végére.

Tárgyi magyarázat

Lap	Sor
116	7 <i>Izabella-gyűrű</i> — MK-nál többször előforduló célzás olyan gyűrűkre, amelyekbe e három babonás betű van bevésvé: S. F. V.; jelentése: Sic Fata Volunt: Így akarta a sors (a végzet). A monda szerint Izabella királyné ezt a három betűt véste egy fa törzsére Magyarország határán, amikor 1551-ben Lengyelországba távozott. (Wagner Sándornak a Nemzeti Galériában látható egyik festménye ezt a jelenetet ábrázolja.)

AHOL UNATKOZNAK

M. PH, december 9., 339. sz., 9. l. (= melléklet 1. l.) *Névjelzés nélkül*. Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

A névtelen cikk szerzőségét részint a két Pulszky karikatúrája, részint tárgyi mozzanatok alapján lehet megállapítani.

A két Pulszky — az apa és a fiú — fölött a korszak más humoristái és publicistái is gúnyolódtak, de oly sokszor és oly szellemesen, mint Mikszáth, kevesen. Ennek a karcolatnak komikumát éppen az az ötlet teszi teljessé, ahogy az apa »Felsülés« c. darabját összekapcsolja fiának, Ágostnak »unalmas« egyetemi előadásával (»Ahol unatkoznak«).

De a tárgyi mozzanatok, hivatkozások és párhuzamok sorozata is Mikszáth tollára utal. A komikus párbajjelenetnek, Blaha Lujza darabmentő sikereinek és végül a képviselőháznak mint »mulatóhely«-nek említése: Mikszáth hasonló tárgyú humoreszkeinek emléképeit villantja elénk. Amde a legfőbb »koronatanú« a »Müller Gyula Nagy Naptárát« idéző strófa, amelyet az elnyomás idején a Kossuth-nóta dallamára országszerte énekeltek. — Ennek az álcázó szövegnek szerepét Mikszáth többször is megírta különböző műveiben. Legismertebb följegyzését a *Tavaszi rügyek*ben találjuk.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
116	cím és 118	16 <i>Ahol unatkoznak</i> — Pailleron híres vígjátékának címe. A darabot MK jól ismerte; nemegyszer utal rá tréfásan, mint ezúttal is.
117	9	<i>drámabíró bizottság</i> — a Nemzeti Színházhoz benyújtott színművek elbírálását végző bizottság, amely a múlt század második felében évtizedeken át működött. A bizottság a M. Tud. Akadémia és a Nemzeti Színház kiküldött tagjaiból állott.
30—35		»Müller Gyula Nagy Naptára, Szerkesztette Fribejsz István.« — Az 1850-es évek egyik legnépszerűbb naptárkiadványa volt a Fribejsz István szerkesztésében és Müller Gyula könyvkereskedő kiadásában megjelent »Nagy Naptár«. A Bach-korszak idején a tilalmas Kossuth-nóta dallamára énekeltek ezt a megtévesztő szövegű (naptárcím-szövegű) dalt. Mikszáth utóbb (1887-ben) <i>Tavaszi rügyek</i> c. elbeszélésebe is belefoglalta:

Müller Gyula nagy naptára,
Szerkesztette Friebajsz István,
Ezer nyolcszáz ötven négyben.
Emich Gusztáv betűivel.

		Azt is megjegyzi Mikszáth, hogy: » szomorú, monoton hangon dalolták.«
118	11	<i>Greguss Ágost és Wenzel Gusztáv</i> működésének adatait ld. az Életrajzi jegyzetekben. — Itt MK azért említi őket együttesen, mert előadásukat a hallgatóság, illetőleg a közvélemény egyformán szárazaknak és unalmasaknak tartotta.

TÖMEGES KIVÉGZÉS BUDAPESTEN

M. PH, december 9., 339. sz., 4. l. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

A téma »kényes« — mert egy magas katonai méltóságról, illetőleg annak családját is érintő, többé-kevésbé komikus históriáról szól. Érthető, hogy a cikkíró nem kívánta megnevezni magát. De előadásnak hangja, részben nyílt, részben burkolt szatírája, stílusa és egy pár utalása mindenképpen Mikszáthra vall.

Ő az, aki »a múlt hónapban« (novemberben) Szegeden és Horgoson járt (ld. *Szegedi csodák* c., nov. 13-án megjelent cikkét a jelen kötetben!) s ott a gazdag Kárással mint régi ismerősével találkozott... A szerző »novellairónak« vallja magát (119 33), s karcolatát az alcímbe »rajz«-nak nevezi; utal Greguss Ágost kutyahistóriáira (120 : 6) és a budai kutyavásárra (120 : 14), mint ahogy ezt egyéb írásaiban is tette stb. (Ld. a Tárgyi magyarázatokat!)

Az »előkelő« kutyák fölötti fanyar reflexióit olvasva önkéntelenül jut eszünkbe Mikszáthnak egy másfél hónappal azelőtt (okt. 23-án) közölt rokon témájú szatirikus karcolata: *A királyi kutyák* (ld. a jelen kötetben). Ott is név szerint felsorolta a legkiváltságosabb kutya-példányokat, itt is krónikás hűséggel lajstromozza őket. S micsoda maró szatíra nyilvánul meg abban, ahogy »a szép báróné« »valami közönséges katona« kivégzése fölé helyezi a newfoundlandi kutya agyonlövését. »Ez borzasztó!« — mondja (122 : 4—6). A rajz társadalomkritikájához tartozik az utolsó mondat is: a kis ölebecskéknek már nagyon hiányzik a színházakba és hangversenyekre járás — az úrnőjükkel... Külön komikuma a történetnek a zárófejezet. A rettenthetetlen katona (akinek egyébként ez a kutyairtás lesz »az első nagy aktusa, ami sikerülni fog« [!]) — tüstént megszeppen s retirál, midőn felesége a legnagyobb hatalom — a sajtó — várható támadásával ijeszti meg...

A századvég társadalmi, rendőrségi és közegészségi viszonyaira egyaránt jellemző miniatűr-korrajz. Hatását nagyban emeli az előadás drámai jelenetезése és helyenkénti párbeszédes formája.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

118 1 »*Mióta a kutyák is beléptek az adófizetők sorába*...« — Utalás az ebadóra. Az ebadót átfogó módon csak az 1888. évi. 7. t. c. rendezte, de ennek miniszteri indoklásában megtalálhatók az előzmények.

120 19 »*a kutya viszonyban szenvedett.*« — Az író először csak ezzel a körülírással jelzi a kutya vesztettségét; alább (120 28) már meg is mondja azt.

- Lap Sor
- 120 22 »Fehér kutya« című vendégfogadó — Többször rámutattunk már arra, hogy MK-nak mily gazdag névkészlete volt az üzletek és vendéglők cégjelzései terén. »Fehér« és »Fekete kutya« cégtábláival is találkoztunk már.
- 121 4 *asszekurál* — biztosít, bebiztosít (valakit valami ellen).
 5—7 »a történelemíró hidegen megy el az elesett hűsz- és száz-
 ezerek között s figyelemmel csupán a királyok és az ország-
 nagyok dolgát kíséri. « — Ez az élesen bíráló felfogás következetesen érvényesül MK későbbi, történelmi tárgyú elbeszéléseiben és regényeiben.
- 10 *newfoundlandi kutya* — az újfundlandi kutya a legszebb és leghatalmasabb termetű kutya-fajták egyike. Állítólag a nagy uszkrár és a francia mészároskutya keveréke; tehát eredetileg nem Új-Fundlandból való.
- 12—13 »*Andrássy Manó híres Izabella-gyűrűje*« — és annak felirata: *Sic fata voluit* — előfordul MK *Szapáry széke* c. karcolatában is (dec. 6). Magyarozatát ld. annak jegyzeteiben!

KISS JÓZSEF KÖLTEMÉNYEI

- M. I. *PH, december 13., 343. sz., 1—2. l.* (a tárcarovatban). Névjelzés: —*th* —*n*.
- II. a) *Jk 36. köt. = Hi 4. köt. Az én ismerőseim* (Apró jellemrajzok). 1914. 82—86. l.
- b) Ua., sorozatcímlapok és évszámjelzés nélkül. [Címlapkiadás.]

Mikszáth recenzióiról

Amikor Mikszáth egy-egy költőt — pontosabban szólva: egy-egy verseskötényt — bemutat, többé-kevésbé azonos szerkezeti rendet követ. Általánosan jellemzi a költő egyéniségét, felsorolja a neki legjobban tetsző darabokat és szemelvényként mindig közöl egy vagy több strófát.

Kiss József 1881. évi verseskötényének recenzióját szintén e sablon szerint írta. Általánosságban méltatja a költőt, akit országos neve ellenére sem értékelnek kellőleg. (Szóvá is teszi két lap kedvezőtlen kritikáját!)

Rendkívül érdekes látni Mikszáth igyekezetét, amint megpróbálja kijelölni Kiss József helyét kortársai között. A népies balladaformák alkalmazásával Arany János »méltó utódjának« tűnhetik fel — úgymond —, de ugyanakkor hibáztatja, hogy »néhol nagyon is a nyomán igyekszik járni...«

Bizonytalan és helytelen ítéletére vall, hogy két ízben együtt említi »Arany és Gyulai [!] lantját«, de másfelől komoly figyelmet érdemel az a megjegyzése, amely szerint: »Vajda János sokkal nagyobb költő, mintsem a mai generáció méltathatná...«

Az újabb nemzedékből Reviczky Gyula, Bartók Lajos és Ábrányi Kornél együttesében mérlegeli Kiss József tehetségét. A különös összeállítás inkább Mikszáth (és némely kortársai) elfogultságára, mintsem Kiss József költői egyéniségére jellemző. Figyelemre méltó, hogy ebben a kis csoportban közvetlenül Reviczky mellé állítja.

Felsorolja a neki leginkább tetsző (és e kötetben valóban legszebb) verseket, úgymint: »Ágota kisasszony«, »Simon Judit«, »Magány«, »Valahol messze . . . « Ez utóbbit idézi is.

A szövegről

A PH eredeti szövegét közvetítjük.

A Hi-kiadásban (*Az én ismerőseim* c. kötetben) a sajtó alá rendező önkényes módosításai miatt számos szövegrontással találkozunk. Ezeket — szerkesztőségi határozat értelmében — nem részletezzük, de egypárat az olvasó tájékoztatása végett példaképpen kiemelünk. (Zárójelben a Hi hibás szövege:)

Lap	Sor	
	4	ha <i>elkezték</i> (ha kezdtek)
	11	hallották <i>szavaltatni</i> (hallották szavalni)
„	25	Hiszen <i>éppen</i> mellette lakom, (Hiszen mellette lakom,)
124	4	<i>mindazt</i> az ételt egyszerre, (mind az ételt egyszerre,)
	22	nyomdászatunknak válik <i>díszére</i> , (. . . <i>díszévé</i> ,)
„	23	oly fényes köntös, (oly fényes a köntöse,)
125	7	[az első versszak 5. sora]: Fája <i>elsüppedt</i> , (Fája <i>besüppedt</i> ,)
	28	az elbeszélők között mint csúcsponatok, (az elbeszélők közt mind [!] csúcsponatok,)
126	22	Lehet, hogy ez hibájuk (Lehet, hogy ez a hibájuk) stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
123	10—11	Az »Ágota kisasszony«-t egy német művész szavalta — MK itt a bécsi Burgtheater Joseph Lewinsky nevű művészára utal, aki — mint magyar művek népszerűsítője — a Petőfi Társaságnak is tagja volt. E cikk megjelenése után, pár hónap múlva (1882. márc. végén) pesti vendégszereplésekor írónk <i>Timár Zsófi özvegye</i> c. elbeszélését is felolvasta német fordításban. (Ld. Krk 32. köt. 304. és 415. l.)
	23	<i>Császárfürdő</i> — a főváros egyik legrégebb fürdője. A Marczibányi család tulajdona volt. A család utóbb az úgynevezett irgalmasrendnek adta át.
124	6	az <i>Egyetértés kritikája Kiss József költeményeiről</i> — A Csávolszky Lajos szerkesztésében megjelenő Egyetértés c. »politikai és közgazdasági napilap« 1881. dec. 11-i száma (15. évf. 341. sz.) ismerteti e verseskönyvet; az ismertetés névtelen. A Mikszáthtól említett »visszahatás« nemigen

tűnik ki a recenzióból, melynek méltató szavai között alig akad egyetlen bíráló megjegyzés. Íme: »A Petőfi Társaság nagy díszszel kiállítva adta ki az újabb költői nemzedék egyik leghivatottabb tagjának, Kiss Józsefnek költeményeit. Mélyen érzett dalai és a tartalmas, formás balladák bizonyítják, hogy invenció nélkül nem nyúl tollhoz. (Felsorolva a kötet »legbecesebb darabjait«, megjegyzi, hogy:) »Van egypár darab a kötetben, mely alatta marad a többiek általános mértékének, emelkedettségének. Ezek részint alkalmoszerűek, részint a humor csapongó világába kívánkozik általuk a költő. A humor azonban nem tartozik költői adományai közé, inkább az ironia . . . «

- 124 6—16 a *Vasárnapi Ujság kritikája Kiss József költeményeiről* — A Nagy Miklós szerkesztette *Vasárnapi Ujság* is 1881. dec. 11-én ismerteti a kötetet, szintén névtelenül (28. évf. 50. sz. 797. l.). Érdekes látni egynémely olyan közlését, amelyet Mikszáth is átvett, illetőleg amelyre ő is hivatkozik: »Mikor egyik régibb költeményét, „Ágota kisasszony”-t Levinszky németül bemutatta, a közönség s kritika egy része akkor „fedezte fel” Kiss Józsefet. Mi már régebb ismertük s méltányoltuk. De hogy oly nagy zajt üssenek vele s majdnem Arany mellé helyezték: azt sem akkor, sem most nem tartjuk indokoltnak. Egyik napilap [a *Budapesti Hirlap*] kritikusa (—*δ*) azt írja e kötet megjelenéséről, hogy évek óta ilyen becses kötet nem jelent meg, s egyhamar nincs is remény, hogy jelenjék. . . stb. Köszönje Kiss József túlzó magasztalóinak, ha olvasói jó része, túlfeszített várakozását kielégítve nem érezvén, kisebbre becüli, mint különben talán érdemelné. Így is külömb költő, mint a vele egyfűvűségük nagy része; s ha inkább hiszen saját géniuszának, mint túlzó dicsérőinek, az mindenesetre javára fog válni. «

Polemikus megjegyzésére a *Budapesti Hirlap* — *δ* jegyű cikkírója: Rákosi Jenő válaszolt. Erre a *Vasárnapi Ujság* dec. 18-i száma (51. sz. 813. l.) így replikázott: »Hogy Arany Jánossal nem akarja összemérni Kiss Józsefet, vagy amazt ezzel, szép tőle; de akkor kevésbé kelle magasztalni s páratlanoknak hirdetni Kiss József költeményeit, jelesen balladait.

. . Részünkről nem kicsinyeljük Kiss József költői tehetőségét, csak nem tartjuk őt rendkívüli jelenségnek.«

- 12—13 »*Gyulai [verses] kötete most van sajtó alatt*« — Gyulai Pál *Költeményeinek gyűjteményét* díszes kiállításban adta ki a Franklin-Társulat.

MIT VEGYEN MAGUKNAK A PAPA?

M. PH, december 13., 343. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.* Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége és Győry Vilmos barátsága. — A cikk szerzősége

Mikszáthot fiatal kora óta meghitt barátság fűzte lutheránus vallása egyik jeles papjához: a költő és műfordító Győry Vilmoshoz. Barátságuk emlékét levelezésük is őrzi.

Írónknak különváltan élő feleségéhez 1882. nov. 28-án írt leveléből arról értesülünk, hogy az evangélikus nők egyesületében Győry Vilmos olvassa fel az ő egyik elbeszélését. Mikszáthnak ugyanis nem volt erős hangja. Évekig küzdött tuberkulotikus fertőzéssel; olykor a hangos beszédttől is eltiltották (1889); ezért írásait rendszerint másokkal olvastatta fel. Egyik legkedvesebb helyettesítője a felolvasásban éppen Győry Vilmos volt. (Ld. Krk 24. köt. 217. és 313. l.)

1884. febr. 9-én Győry Vilmos tréfás rigmusokban kéri »kedves Kálmán öccsétől« a Kisfaludy Társaság »holnaputáni« ülésére ígért elbeszélésének hozzá való eljuttatását, hogy legyen ideje begyakorolni a felolvasást. (A *becsületbírák előtt* c. elbeszéléséről van szó.) Versét Győry Vilmos e szavakkal zárja: »Míg végsőt lehellek, Kész szolgáló maradok — mint vagyok aki vagyok . . . « (Krk 25. köt. 6. és 183. l.)

E kiszakított részletekkel csupán érzékeltetni kívántuk Mikszáth és Győry Vilmos meleg barátságát. Ez a kapcsolatuk önmagában indokolja a szíveséget, amellyel Mikszáth Győry Vilmosnak gyermekek számára írt s a karácsonyi vásárra megjelent verses meséskönyvét az olvasók figyelmébe ajánlja.

Ámde a baráti reklámmal nemcsak Győry Vilmosnak tett szolgálatot, hanem a Pesti Hirlap tulajdonosainak is, minthogy a szóban levő gyermekkönyv a Légrády Testvérek kiadásában jelent meg.

A reklámszöveg stílusában is könnyen felismerhetjük Mikszáth tollának sajátosságait. »Picinyei«-nek szólítja a gyermekeket, mint ahogy ebben az időtájtban még mindig különváltan élő, de egy év múlva ismét magához fűzött feleségét szintén gyakran illeti ezzel a becéző szóval: »picinyem«, »picinykém«. (Ld. pl. Krk 24. köt. 200., 208. l. stb.)

A gyerekeket csak ijesztgető »csúf Mikulás« és »a csak örömet okozó Jézuska« alakját, valamint az ajándékok vásárlását intéző papa—mama szerepét is láthatjuk pár nap múlva *A gyerekek világa* c. karácsonyi cikkében (Krk 33. köt.).

Több ízben rámutattunk arra, hogy Mikszáth gyermekeknek szánt írásaiba minduntalan bele-belecsúszik egy-két fölösleges, zavaró idegen szó. Ezúttal a »szezón« és a »protekción« szavak.

Cikkében Mikszáth utal arra, hogy: »Irodalmi rovatunkban már volt szó az „Ünnepi ajándék”-ról«, vagyis Győry Vilmos könyvéről. Nos, a Pesti Hirlap előző napi számában (dec. 12., 342. sz. 3. l.) a »Tudomány, Irodalom« c. rovatban a következő reklámszöveggel találkozunk:

»Ünnepi ajándéknak alkalmas két könyv jelent meg a Légrády Testvérek kiadásában. Az egyik *Győry Vilmos* jeles írónktól az „*Ünnepi ajándék*” címet viseli s a kisebb gyerekeknek igen alkalmas; 382 képcskekéhez ugyanannyi kedély- és szívnyemesítő versecskét tartalmaz, melyeket az igazi gyermekies észjárás, melybe Győry pompásan tudta

magát beletalálni, abba az időbe varázsol vissza bennünket, mikor még mi is vesszőparipán lovagoltunk. . . « (A másik könyv: a »Világlátók. Úti kalandok regényes rajzokban, az ifjúság számára. Szerzője Könyves Tóth Kálmán.)

Az »Ünnepi ajándék« ajánlása megismétlődik a Pesti Hírlap dec. 16., 17., 22. és 24-i számában is, 3—3 mutatóba közölt kedves képecskével.

Mikszáth ajánló soraihoz is 6 kép és ugyanannyi szemelvényes versike csatlakozik. (Ld. a jelen kötetben a VII. sz. képmellékletet !)

HÁROM GYŰLÉS ÖSSZEVEVE

M. PH, december 18., 348. sz., 9. l. (= melléklet I. l.) Névjelzés: S—n. Kötetben itt először.

Adalék Mikszáth országgyűlési karcolataihoz

Ez a közismert betűjeggyel (S—n. = Scarron) ellátott, tehát hitelesen Mikszáth-cikk több szempontból érdemel figyelmet.

Legelőször azért, mert az országgyűlés két házának — az alsó- és felsőháznak — üléseivel foglalkozva kétségtelenül tanúsítja, hogy írónk már 1881 folyamán élénk érdeklődéssel kísérte a »t. Ház« eseményeit és a PH hasábjain időnként, egy-egy karcolatban be is számolt azoknak nemely epizódjairól.

A »három gyűlést« a következő sorrendben ismerteti:

1. Kezdi a parlamenten, ahol Péchy Tamás elnököl. A »t. Ház« üléseit egyhangúaknak tartja: jelentések, napirend (»egy kis szószátyárkodás«), interpellációk, miniszteri válaszok az interpellációkra stb. Mindez éppoly sablonos, mint a diákinternátusokban a heti étrend: »Dara, gríz, borsó . . . « stb.

2. A felsőháznak Mailáth György országbíró az elnöke. Ez a fórum is unalmas. A »méltóságos rendek« érdektelenül, »észrevétel nélkül«, gépiesen veszik tudomásul az alsóház határozatait. Csupán az elnöknek van fárasztó munkája: neki számon kell tartania »a legmagasabb névnapokat és születésnapokat« (vagyis a királyi ház tagjainak családi ünnepeit), hogy ezen alkalmakkor tolmácsolja a főrendek gratulációit. Feladata továbbá a nevezetesebb világesemények bejelentése; így legutóbb a bécsi Ringtheater katasztrófájáról kellett megemlékeznie; sőt mi több: segítendő gyűjtést is kezdeményezett a felsőházban — ezzel alaposan lehűtve a »méltóságos urak« felindulását.

3. A harmadik gyűlés: a színészkongresszus. Ennek elnöki székét Ribáry József miniszteri tanácsos tölti be.

Mikszáth mindhárom gyűlés lefolyásáról nem annyira személyes látogatások útján szerzett tudomást; sokkal kényelmesebben: jó-részt újságbeszámolókból merítte értesüléseit.

A »t. Ház« és a felsőház üléséről a PH ugyanezen száma között tudósítást, míg az öt napos színészkongresszus menetéről a PH dec. 14—18-i számai tájékoztatták az olvasókat. Eszerint: a Magyar Színészegyesület dec. 13-án kezdte meg hetedik közgyűlését. A kongresszus részint Ribáry József min. tanácsos- és a központi igazgatótanács elnökének, részint Feleki Miklós alelnöknek elnökletével folyt. Számunkra legérdekesebb a dec. 17-én lezajlott záróülés beszámolója (PH, dec. 18), mert Mikszáth csípős—gúnyos kommentárjai kizárólag ezzel a nappal foglalkoznak. Tanulságos egyebetni Mikszáth karcolatát a PH szóban levő beszámolójával. A párhuzam kedvéért idézzük ennek idevágó szakaszait:

»Ribáry József miniszteri tanácsos megnyitván az ülést, üdvözlí a csekély számmal megjelent tagokat.

Ezután a tagsági ülés jegyzőkönyve némi módosítással hitelesítettik.

Rajkay István indítványozza, hogy a kongresszus küldöttségeleg kérje föl Karácsonyi Guidó grófort, hogy ama 100 000 forintból, melyet a gróf Rezső trónörökös násza alkalmával alapítványképpen jótékony célokra letett, a színészegyesület nyugdíjintézetének is adjon segélyt. [Itt tehát szó sincs a Mikszáth által említett »erénydíjakról«, ez csak az ő tréfája !]

A közgyűlés rosszallását fejezi ki mindazon igazgatók és társulatok irányában, akik magukat nem képviseltették.

Végül a kongresszus az elnöknek, alelnöknek és a napisajtónak köszönetet szavaz, mire az elnök, még egyszer üdvözlőlvén az egybegyűlteket, az ülést bezárja.«

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
128	6	<i>alumneum</i> — itt: alapítványokból fenntartott diáklap.
	7—8	» <i>Dara, grica</i> [= gríz], <i>borsó, kása, bab és krumpli, lencse, pohánka</i> « — Ezt a gúnyverset MK többször is idézi különböző változatokban. Ld. pl. <i>A Garibaldi butélláiban</i> (Krk 28. köt. 24. l.).
129	7—8	<i>Kemény Gábor, »a háznak ezidőszerint egyetlen humoros alakja . . .«</i> — Az egykorú hírlapok és hírlapírók (köztük MK is) sokat gúnyolódtak Kemény Gábor közlekedésügyi miniszter fölött. Jókai Üstökös c. élelappja szerint: Kemény Gábor maga is mindig mosolyog.
	12—13	<i>a felsőpárkányi parasztek petíciója a polgári házasság behozatala ellen</i> — A polgári házasság behozatalával a hazai sajtó és közvélemény már évek óta foglalkozott. (Az 1894-ben hozott törvény 1895. okt. 1-én lépett hatályba.)
	15	» <i>hogy mer mozogni ez a hitvány kor</i> « — MK -nál gyakran megismétlődő frázis a maradi felfogás kigúnyolására. (Ld. <i>A vármegye rókája</i> , Krk 1. köt. 122. l.: »Meg kell a fölfordulni akaró világot állítani ! Hogy mert megmozdulni a semmire-

- Lap Sor
- kellő... « MK ezen elbeszélésének legelső változatában, a *Nibelungok harcában* is (1873., Krk 1. köt. 186. l.): »Meg kell a mozgó földet állítani. Hogy mert megmozdulni a semmirekellő... «
- 129 17 »*Most menjünk a felsőházba a Múzeum-kerten keresztül*... « — Az országgyűlés felsőháza a kiegyezés utáni évtizedekben a M. Nemzeti Múzeum dísztermében tartotta üléseit. Eppen ezért népesült be a Múzeum környéke (a mai Bródy Sándor utca, Pollack Mihály tér, Múzeum utca, Reviczky utca) mágnáspalotákkal.
- 22 »*in hoc signo*... « — ebben a jelben; itt értelemszerűen: ebben a kényelmes felfogásban. (Az eredeti latin szállóige: In hoc signo vinces: ebben a jelben győzni fogsz. Nagy Konstantin görög-római császár nevéhez fűződő legendából szakadt ki.)
- 130 20 »*ezek éppen „apré” vannak a főrendekkel*« — A színészkongresszus az Írók és Művészek Körének Múzeum körüli helyiségeiben ülésezett, a felsőház pedig a Múzeum dísztermében.
- 26 *Szentiván éneke* — végeérhetetlen, hosszú mondóka.
- 35 »*a szűziességnek díjakat osztó Karátsonyi Guidó gróf*« — A Karátsonyi G. gróf által alapított úgynevezett »erénydíjakkal« MK több ízben foglalkozott, méltóképpen kigúnyolva a helybeli plébánosok által méltányolt és ajánlott erények s erényes szűzek díjazását.
- 131 2 a »*már*«[!] *erényes nők* — MK magyarázata szerint: az »öreg, elélemedett színésznők.«

A FUKAR MAGYAROK

M. PH, december 20., 350. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Ismét a sajtó érdekében. — Mikszáth szerzősége

Mikszáth maga nem tudott bánni a pénzzel, de a nemzetgazdaságot, az ország pénzügyi viszonyait érintő kérdésekben mindig helyesen ítélte és bölcs tanácsokkal szolgált. »Bűnös könnyelműséggel« elkövetett pazarlásai miatt kíméletlenül ostorozta a kormányt és a delegációt, másfelől viszont megértőbb s bőkezűbb pénzügyi politikát kívánt minden olyan alkalommal, midőn a nemzet érdekeiről — főleg szociális és kulturális érdekekről — volt szó.

Ebben a szenvedélyes hangú, szép cikkében teljes meggyőződéssel áll ki ismét a porondra a toll munkásai, az újságírók — pontosabban: a Hírlapírói Nyugdíjintézet — támogatása ügyében.

A Hírlapírói Nyugdíjintézet beadvánnyal fordult a parlament pénzügyi bizottságához kétezer forint évi segélyt kérve. Ámde a kérést a pénzügyi bizottság elutasította.

A karcolat egyenként szólaltatja meg a bizottság tagjait, és éppen e tagok bemutatása bizonyítja legjobban, hogy a névtelen szerző nem lehet más, mint Mikszáth. Mert minden egyes alaknál olyan eseményekre, illetőleg mozzanatokra utal, amelyekkel korábban vagy ezekben a hetekben és hónapokban részletesen is foglalkozott.

Szapáry Gyula merev elzárkózása érthető: gróf is, miniszter is — miért támogassa tehát a »miniszter-faló« újságírókat? — »Az egyik őse szántott« — úgymond a cikk írója. — Mikszáth évek óta sokszor hivatkozott a történeti mondára, amely szerint a török basa ekébe fogatta a fogságba esett Szapáry Pétert, míg ki nem váltották.

Busbach Péter képviselőt is nemegyszer kipellengérezte Mikszáth a nyári választások óta.

Helfy Ignácól és Hegedüs Sándortól — maguk is publicisták lévén — mindenki joggal elvárta, hogy az újságírók mellé állnak. De teljesen érthetetlenül ők is elutasító álláspontra helyezkedtek.

Helfyvel kapcsolatban a cikk utal amaz »ismeretes hordárokra«. « Mikszáth olvasói előtt hogyan volnának »ismeretesek«, hiszen annakidején írónk ismételtlen foglalkozott azzal a botrányos ügygel, hogy Tisza Kálmán (mint belügyminiszter) hordáruhába öltöztetett rendőrökkel figyeltette az erdélyi fegyverszállításban való részességgel gyanúsított Helfy-t. (Ld. *Helfy Ignác és a négy »hordár«*, 1877: Krk 53. köt. 144—147. l.)

Néhány Tárgyi magyarázatunk is Mikszáth szerzőségére utal.

A szövegről

Lap	Sor	
131	12 és 132	2 Tisza: Kálmán. E megismétlődő névalakot nem tekinthetjük sajtóhibának. A gúny kedvéért szándékosan formálta át az író — a meg nem nevezett Werbőczyre utalva.
132	18	fogadni olyan újságírókat, (PH sajtóhibával: fogadom, olyan újságírókat,) [Javítottuk !]

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
131	az	alcímben stb. <i>Hírlapírói Nyugdíjintézet</i> — A Magyarországi Hírlapírók Nyugdíjintézetét Visi Imre fáradozása hozta létre 1881-ben; az intézetnek Visi eleinte titkára, majd al-elnöke lett.
13		<i>»lutherani comburantur«</i> — a lutheránusok égettessenek meg. Werbőczy István híres törvénye, az 1526-i rákosi országgyűlés végzése (Corpus Juris, 1526: IV. 4. §): »A lutheránusok az országból mindnyájan kiirtandók és bárhol találtassanak

- is, nemcsak az egyházi, de a világi személyek által is megfogattassanak és megégettessenek.« — Ennek analógiájára ajánlja MK gúnyosan: »*scriptores comburantur*« — meg kell égetni (tűzre kell rakni) az írkat!
- »*Podmaniczky Frigyes . . . elveszi a színházi jegyeket az újságíróktól . . .*« — Ld. részletesebben MK tíz nappal később írt cikkét és ahhoz fűzött jegyzeteinket: *Az intendáns* (a jelen kötetben).
- 132 6 »... *hadd éjjenek bent valamennyien.*« — Utalás a bécsi Ringtheater tűzkatasztrófájára. (Ld. a jelen kötetben *Az országházból* c., dec. 11-i cikket és ahhoz fűzött jegyzeteinket.)
- 30 »*Busbak oszt, — de nem sokszoroz.*« — MK-nál többször is előforduló szójáték.
- „ 32 *kamera obszkura* — sötétkamra.
- 133 3 *invalidus* — rokkant, elaggott ember.
- 11—20 »*Igaz: Helfi állt ki most a platzra* « — MK itt merő gúnyból írja németesen Helfy Ignác nevét — amiért ő (ellenzéki képviselő és Kossuth híve!) Busbachékkal azonos véleményt nyilvánít a magyar újságírók ügyében. A német szavakkal történő gúnyolódás folytatódik a Helfyről szóló egész szakaszban: *fusserol . . . grobiánok* (esetlenek, faragatlanok) . . . és a *torz florint*. — *A hordárok szerepéről* az előbbi cikk jegyzeteiben szoltunk.
- 23 »*neki latinul van minden* « — jelentése: nem érti meg; pontosabban: nem akarja megérteni. (»Görögül van« vagy »latinul van« — Mikszáthnál másutt is gyakran előforduló kitételek.) — A latin nyelvre utalás Hegedüs Sándorral kapcsolatosan rejtett gúnyt is foglal magában, mert Hegedüs Sándor egyik parlamenti felszólalásában (1876) egy cicerói mondást vaskos nyelvtani hibával idézett. (»*Videant consules* . . . « helyett azt mondta: »*Videant consuli* [!] «)

A KARÁCSONYI AJÁNDÉK

M. PH, december 20., 350. sz., 9—10. l. (= melléklet 1—2. l.) Névjelzés: *Scarron*.
Kötetben itt először.

Egy jellemző szerkezeti forma

Ez a cikk is közelebb visz bennünket annak bizonyosságához, hogy Mikszáth országgyűlési karcolatainak kezdeteit — az eddigi irodalmi köztudattal szemben — már 1881 utolsó hónapjaiban kell keresnünk. Mert íme, ez a cikk »*Karcolat a tisztelt házból*« alcímmel

és Mikszáth közismert álnévvel (Scarron álnévvel) 1881. dec. 20-án jelent meg.

Egyetlen jelenet a »tisztelet ház« műhelymunkájából, de ez a jelenet elégséges ahhoz, hogy a parlamenti élet — mint humoros témaanyag — és a karcolatíró Mikszáth humoros szemlélete egyaránt kitűnjék.

A parlament elhatározta Verhovay Gyula kiadatását. Ekkor előállott Komjáthy Béla (Mikszáthnak már Szeged óta meghitt barátja, különösen sajtóügyekben kiváló védőügyvéd) és a kiadatás ellen egy formai kifogást emelt: az esküdszék határozatának, valamint a főügyész átiratának felolvasását követelte. Ámde a kiadatás alapjául szolgáló ezen ügyiratokat a t. Ház illetékes tisztesei sehol sem találják! — A karcolat egyre fokozódó komikuma épp abban áll, hogy a keresgélést mind magasabb tisztviselők veszik át: az előadótól az egyik jegyző, majd pedig a másik jegyző, végül maga a házelnök lapozza át az iratesemót, előlről — hátulról, és türelmetlenül »megint keresztülapozta előlről, azután keresztülapozta hátulról — de bizony nincs közte a kívánt irat!«

A hiábavaló lapozgatásnak szó szerinti ismételtetése, ez a négy-szeres refrén önmagában is kifejezi a mulatságosan kínos jelenet hatását.

A tréfa csattanója sem marad el: a parlamenti iratkezelés rendetlensége miatt a tisztelt honatyák (a »mamelukok«) karácsonyi öröme: egyik ellenzéki képviselőtársuk kiadatása bizonytalan időre elmarad...

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 134 11 *krisztkindli* — karácsonyi ajándék (németül).
12 *egy kapcáskodó furfangos diák* — reminiscencia Garay János »Az obsitos« c. költeményéből; a költemény egyik szereplője a hitetlenkedő »furfangos diák«.
- 135 25 *redakcionális rend* — gúnyos utalás a rendetlen iratkezelésre.
26 *mentelmi bizottság* — az országgyűlési bizottságok egyike. Ha valamely országgyűlési tag ellen bűnvádi eljárást indítottak, a bíróságnak (hatóságnak) az országgyűléstől kellett őt kérnie; az országgyűlés (a Ház) a mentelmi bizottság javaslata alapján határozott az illető képviselő mentelmi jogának (immunitásának) felfüggesztéséről.

AZ INTENDÁNS

M. PH, december 30., 359. sz., Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt előszór.

Mikszáth szerzősége

A névtelen cikket hangja, stílusa és tárgyi utalásai alapján soroljuk Mikszáth írásai közé.

Podmaniczky Frigyes báró Mikszáth szeretettel karikírozott különcei közé tartozott. Tolla gyakran visszatér a ruházódásában és magatartásában egyaránt excentrikus figurához. (Évtizedek múlva a »Magyar Regényírók Képes Kiadása«-ba is beiktatta Podmaniczky egyik regényét. Annak Mikszáth tollából származó bevezetése — tartalmi és tárgyi érintkezéseivel — a jelen cikkhez szintén bizonyító erejű !)

A Nemzeti Színház problémáit, valamint a Nemzeti és a Népszínház közötti súrlódásokat tárgyalva minduntalan felújítja Podmaniczky híres elszólásait, elszórt komikus intézkedéseit stb. De minden alkalommal szívesen elismeri azt is, hogy Podmaniczky — mint a Nemzeti Színház intendánsa — tévedéseiben is mindig jóhiszeműen járt el.

Az előttünk fekvő gúnykép is szervesen beletartozik a Podmaniczkyról készített apró karikatúrák közé. Hasonló módon csipkedte az intendáns bárót a Budapesti Napilapban 1877- és 78-ban közölt *Apróságai*ban is. (Krk 53. köt. 208. l., valamint 54. köt. 42—43. és 45—46. l.)

Az analógiák és a visszatérő motívumok nagy száma miatt az összefüggéseket a Tárgyi magyarázatokban részletezzük.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
136	10	»Látszik, hogy honvéd volt.« — Podmaniczky Frigyes a szabadságharcban huszárcapitány volt.
	11	»Ekkor a volt osztrák katona látszik rajta.« — A szabadságharc bukása után büntetésből közkatonának sorozták be a császári seregbe (a szekeresek, utászok közé). — Erre MK több alkalommal hivatkozik. Pl. Krk 54. köt. 46. l.: »a nemes báró úr mint osztrák fuvvézer lett népszerű a magyarok előtt.«
	20	»a népszínházi dolgokért is ő szenved...« — A Nemzeti Színház és a Népszínház közötti súrlódásokról és a népszínmű hovatarozása körüli sajtópolémiaikról ld. a Krk 61. köt. ben a népszínházi cikkeket és azokhoz fűzött jegyzeteinket. Ugyanott szó van Blaháné jelentős szerepéről és »az operettek lascivításáról« is.
137	9	»Podmaniczky tarka nadrágjai...« — Köztudomású, hogy a különé mánás dandy módjára öltözködött. Az 1878. évi <i>Apróságok</i> egyikében Mikszáth Podmaniczky sárga kabátjai fölött tréfálkozott (Krk 54. köt. 43. l.).
	10—13	Podmaniczky »elejtett mondásai« (különösen a Shakes-

- Lap Sor
- peare-ről szóló) — szintén többször visszatérő motívum MK írásaiban. Ld. pl. Krk 53. köt. 208. l.
- 137 14—16 *Thiers mondása: »Az alkotmányos király csak uralkodik, de nem kormányoz «* — MK-nál szintén ismételtelen előforduló citátum.
- 138 8 *»En [az excentrikus öltözettel] a szász király verseit parodizálom. «* — Ez a gúnyos mondas János szász királyra vonatkozik. (Élt 1801—, uralk. 1854—1873.) Dilettáns költő; verseit kötetben csak 1902-ben adták ki. Dante *»Divina Commediá«*-ját is lefordította németre; ez a fordítása előbb 1839—49-ben, utoljára 1904-ben jelent meg.
- 15—16 *»A lutheránus ember ballábbal szokott a fűrheces kocsira föllépni.«* — A lutheránus Mikszáthnak a lutheránus emberek rovására költött szelíd csúfolkodásai közé tartozik; írásaiban többször előfordul. — *A fűrheces kocsiról* e kötetben a *Reminiszcenciák Deák Ferencről* c. cikkhez fűzött jegyzeteink közt szoltunk.
- 18—139 14 *»a múltkori „szabadjegy-hecc” . . . «* — MK egy tíz nappal korábbi (dec. 20-i) cikkében már említette a sajtójegyek megvonása miatt támadt felzúdulást. (Ld. *A farkas magyarok*, a jelen kötetben.) Ezúttal részletezi az esetet.
- 139 14 *»szilárdan, mint a Sion.«* — Bibliai kifejezés. A Sion-hegy a szilárd hit jelképe.

AZ UTOLSÓ SZÁM

M. PH, december 31., 360. sz., 9. l. (= a Melléklet 1. lapjának tárcarovatában.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

Mikszáth szerzősége

A névtelen cikk szerzőségét a stiláris és tárgyias elemekkel könnyűszerrel bizonyíthatjuk.

Szinte minden szakasza, sőt mondata analógiákat jelez. Íme: *»Az idő szárnyának még egy csattanása«,* továbbá: *»Az emberiség ritkán jegyez elmúló évet rögtön az elmúlása után oda, ahol a boldog éveit tartja fölírva.«* — Önkényes módosításokkal idézett sorok Petőfi *»Búcsú 1844-től«* c. költeményéből. MK-nál már találkoztunk ezekkel az idézetekkel! Pl. *Újév napján* c. *»aproság«*-ban (Budapesti Napilap, 1878. jan. 1., Krk 54. köt. 17. l.)

»No, valaha még a só is sósabb volt!« — MK-nál igen sokszor előforduló szállóige a múlt idők dicséretére. Legelőször *Falunk véneinek edes visszaemlékezése* c. töredékében (1879. Krk 1. köt. 215. és 219. l.).

A relativitások emlegetése is rendkívül jellemző Mikszáth világ-szemléletére (139 : 1—3. és 140 : 4—5); hasonlóképpen karakterisztikus vonás a hónap elseje jelentőségének hangsúlyozása (139 : 7—8), egy-egy csipős megjegyzés az előregedett Akadémiára (139 : 13—14), valamint lapjának egy-egy szellemes tréfával történő reklámozása (itt: a Pesti Hírlap további ajánlása — a zárószakaszokban) stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
140	19	» <i>A muszka cár meggyilkolása</i> . . . « — II. Sándor cárt 1881. márc. 13-án az orosz forradalmárok bombamerénylete ölte meg. (Ezzel az eseménnyel MK már foglalkozott az év folyamán. Ld. Krk 60. köt. 132—133. l. és jegyzeteink uo. 302—303. l.)
	20	» <i>a derék amerikai elnök meggyilkolása</i> — A meggyilkolt amerikai elnök James Abraam Garfield (1831—1881) volt. Gyilkosa C. A. Guiteau. — Figyelmet érdemel, hogy a cár megölését MK mintegy szembeállítja a »derék« amerikai elnök ellen elkövetett aljas merénnyel.
140	21	» <i>A bécsi szerencsétlenség . . .</i> « — A bécsi Ringtheaterben 1881. dec. 8-án, előadás közben tűz ütött ki. A tűzvésznek mintegy kilencszáz halálos áldozata volt. (E katasztrófáról MK több ízben megemlékezett. Ld. a jelen kötetben: 130. és 190. l., valamint Krk 33. köt. 40. l. stb.)

F Ü G G E L É K

AZ ORSZÁGGYŰLÉSI KARCOLATOK KEZDETEI

Ez a kötet a Mikszáth-életrajz szempontjából is jelentős, mert hozzásegít ahhoz, hogy az irodalomtörténetből kiküszöböljünk egy majdnem nyolcvan éves tévedést.

A tévedést maga Mikszáth ültette el 1892-ben, amikor Légrády Károly kérésére *Országgyűlési Karcolataiból* összegyűjtött egy kötetre valót. A kötet bevezetésében — vázolván »A karcolatok történetét«-t — két alkalommal is említi az időközben eltelt *tíz esztendő*, sőt egy helyütt le is rövidíti azt, mondván, hogy »majdnem egy évtized múlt el« a t. Ház-ból címen írt első karcolatai óta.

Mikszáthnak ezt a közlését életrajzírói hiteles ténynek fogadták el. Sikerült is teljesen belezúgítaniök az irodalmi köztudatba, hogy Mikszáth az 1882. év elején kezdte meg országgyűlési karcolatainak írását — egy olyan anekdotikus epizódból kifolyólag, amelyet szóban levő bevezetésében elmond.

Tanulságos látni: hogy a két legismertebb Mikszáth-életrajz íróját hogyan tévesztette meg frónk közlése, hogy téves adataik aztán valósággal beleszívódjanak az irodalomtörténetbe.

Várdai Béla Mikszáth-életrajzában (Bp. 1910., 97. l.) a legteljesebb határozottsággal, sőt napi pontossággal 1882-től számítja »a t. Házból« szülő karcolatok keletkezését. Idézzük szó szerint:

»Mikszáth a Pesti Hírlap hasábjain 1882. január 15-én [!] kezdte meg először névtelenül, majd Scarron álneven, csakhamar oly nagy népszerűsége jutott országgyűlési karcolatai közlését. Címük először *Apróságok a Házból* volt, 1883-tól pedig *A tisztelt házból*. A Pesti Hírlap megindulásától fogva közölt politikai karcolatokat, mégpedig Törs Kálmán (*Csütt*) tollából, de ez megbetegedvén, 1882 elején, [!] Légrády Károly addig unszolta a szabadkozó Mikszáthot, míg végre elment a parlamentbe s az említett számba megírta az ülésről első [!] karcolatát . . . « stb.

Várdai — a »Karcolatok« kötetének előszavától megtévesztve — csak 1882 januárjától lapozgatotta át a Pesti Hírlapot, s így fedezte fel ott a jan. 15-i sz. névtelen cikkét, amelyet elnevezett »első karcolat«-nak.

Mikszáth st. Ház«-beli karcolatainak kezdetét még későbbi időpontra tolta ki *Rubinyi Mózes* (Mikszáth Kálmán élete és művei. Bp. 1917. 30—31. és 116. l.). Nemcsak azzal a súlyos sajtóhibával ejtett ballépéssel, hogy e rovat átvételének évét 1882 helyett 1887-re

[!] tette, gépiesen elismételve a tréfás epizódokat a *Karcolatok* előszavából, hanem könyvének bibliográfiai részében egy másik megtevést adattal is tovább bonyolítva az eligazodás nehézségeit. Mikszáth-bibliográfiájában Rubinyi szintén 1882-re teszi az első országgyűlési karcolatot, éspedig a PH 1882. évi 57. számát (febr. 26) szolgáltatja az első karcolat adatául. Rubinyi tehát mintegy hat héttel későbbi kezdetet jelöl meg, mint Várdai Béla. Teszi ezt azért, mert az 1882. évi korábbi *névtelen* karcolatok után ez a febr. 26-i karcolat jelent meg először *Scarron* álnévvel, MK közismert álnévvel.

Feltárva a Mikszáth-irodalomba belegyökerezett ezen tévedés keletkezésének körülményeit, most már térjünk rá a helyes adatokra, amelyekhez a jelen Krk során végzett kutatásaink vezettek el bennünket, minthogy olyan Mikszáth-életrajzot akarunk írni, amely nem a korábbi életrajzok hibás adatait örökíti tovább, hanem magának az írónak közléseit és vallomásait is kritikával kezeli és nyomról nyomra ellenőrzi a megállapítható tények alapján.

Mindenekelőtt el kell vetnünk azokat az anekdotikus mozzanatokat, amelyek a »t. Ház«-ról szóló karcolatok keletkezésének *időpontjához* kapcsolódnak, mert elsősorban ezek zavarták meg az eddigi irodalomtörténet tisztánlátását.

Lehet, hogy a t. Házzal szembeni korábbi rovatvezetőjének, Törs Kálmánnak közbejött betegsége miatt kérte fel Mikszáthot Légrády Károlyt a rovat folytatására. Lehet, hogy egyik szerkesztőségi barátjának, Antalik Károlynak kíséretében lépett be először a Sándor utcai palotába (amint az Előszóban írja), hogy ott »kéjjel szívja be a levegőt, mely az ország nagyjainak lélegzeteitől lett olyan fűlésté. « — *de kétségtelen, hogy mindezen események az Országgyűlési Karcolatok 1892. évi kötetének megjelenésétől visszafelé számított tizenegyedik, nem pedig tizedik esztendejében történtek. Vagyis nem 1882-ben, hanem 1881-ben.* És akkor sem a Pesti Hírlapnál töltött hosszabb idő múltán, hanem mindjárt az első hónapokban, mindjárt a választások után összeülő »új Ház« legelső ülésnapján. *Napi pontossággal: 1881. szept. 27-én.*

Ha Mikszáth nevezett életrajzírói az 1881. évi PH-beli adatokat is gondolkodva mérlegelik, és a névvel, álnévvel meg névtelenül megjelent cikkeket figyelmesebben áttanulmányozzák s logikai láncolatba fűzik: rájöhetnek volna (már hatvan évvel ezelőtt), hogy a PH-nak az a munkatársa, aki »valamikor 1882 elején« feltűnik az országgyűlési karcolatokkal: azonos kell hogy legyen az 1881. évi választásokról beszámoló munkatárssal, aki ugyanolyan élénk érdeklődéssel, ugyanolyan csipős megjegyzésekkel és ugyanolyan szellemes tollal s minduntalan visszatérő azonos motívumokkal, kifejezésekkel és stílusfordulatokkal dolgozott, s akiről névjelzése alapján biztosan lehetett tudni, hogy nem más, mint Mikszáth Kálmán.

Nos, elsősorban a logikai láncolatnak ez az összefűzése hiányzott a régebbi Mikszáth-életrajzokból, s ennek köszönhetette az írótól világgá bocsátott legenda, hogy majdnem nyolevan éven át szó szerinti valóságnak hitték.

A legenda nem ártott senkinek, de azt méltán sajnálhatja

mindenki, hogy ilyen módon a Mikszáth-bibliográfiákból és ezek nyomán az irodalmi köztudatból nyolcvan éven át kiesett, mostanáig ismeretlen maradt jónéhány Mikszáth-karcolat (1881-ből tizennyolc!), amelyek pedig éppen a legfontosabb szakaszt: a kezdeteket, az első parlamenti lépéseket jelölik.

A Tárgyi magyarázatok közt egytől egyik bizonyítani tudjuk MK szerzőségét. Itt tehát csak e karcolatok jellegzetes formáival és tartalmával foglalkozunk.

Formailag könnyed csevegések; ötletes, szellemes sziporkáikkal mindjárt az első mondatokban megkapják az olvasót és mindvégig lebilincselve tartják érdeklődését.

Valóban könnyű megérteni, hogy ezekkel a karcolatokkal MK csakhamar kedvence lett a PH olvasóinak. *A jó palócokkal* meghódította a közönséget, *A t. Házból* kiragadott jelenetekkel pedig mintegy másfél évtizeden át szórakoztatta és tanította őket.

Új hang, új szemlélet. A korábban »honatyák«-nak és »a nemzet oszlopai«-nak hirdetett figurák görbetükkörbe állított torzképei jelennek meg itt. Mikszáth karikatúrái azonban nincsenek eltúlozva. Első tekintetre felismerhetők modelljei, mert csak egy-két vonásukat torzítja, túlozza, élesebb megvilágításba helyezve szeplőiket, szemölcsöiket, testi és lelki fogyatkozásait.

Mi már, megismerve a fiatal Mikszáthnak majdnem tíz éves publicisztikáját, külön élvezzük azt is, ahogy — szokása szerint — jól bevált, hatásos tréfáit, ötleteit, szójátékait újra meg újra elismétli. Legfőképpen ezekkel árulja el magát a hosszú időn át, hónapokon keresztül még csak betűjeggyel vagy álnévvel sem szignált országgyűlési karcolataiban.

Említett kötetében megörökített Mikszáth egy jelenetet, amely azóta úgy él emlékezetünkben, mint az ő első parlamenti látogatásának képe. Mulatságosan leírja, hogy az elnök valami zöld kalitkában ül, mint egy fűrj, a képviselők jobbról és balról miképpen helyezkednek el stb.

Nos, erre a képre tüstént ráismerünk a kötetünkben közölt szept. 27-i (legelső) karcolat szakaszaiban. Itt is szerepel Péchy Tamás elnök, itt is felbukkannak az említett figurák stb.

Általában az adja e karcolatok legfőbb varázsát, hogy minden meghatottság nélkül, az »ország házatól« való megilletődés nélkül, éppoly közvetlenül és kedélyesen számol be a »honatyák«-ról, mintha csak a szklabonyai kupaktanácsról, a balassagyarmati megyegyűlésről vagy a szegedi municipium »pógárai«-ról, illetőleg a szegedi kir. biztosság tanácsstagjairól szólna.

Mikszáthnak e szemlélet- és ábrázolásmódját azért is kedvelte meg a közönség, mert éppen olyan közel hozta e figurákat az olvasóhoz, mint ahogy elbeszéléseiben szokta. Éppoly közvetlenül ismertet meg bennünket az elnöki székben szundikáló Péchy Tamással, az örökös korelnökkel, Boér Antallal, a Ház fiatal jegyzőivel, a kormány-

párti és az ellenzéki képviselőkkel, a háznaggyal, sőt a portással és a büfé »angyalkáival« is, mint ahogy az egyidejűleg írt *Tót atyafiak-*nak és *Jó palócoknak* a természet és a falu tisztább levegőjében élő alakjaival.

Az ülések tárgysorozatáról, a szőnyegre kerülő kérdésekről, egyszerűen a parlamenti munka tartalmáról éppen csak valamilyen vázlatos tudósítást kapunk. Viszont annál jobban megismerhetjük a fórumon ágáló szónokokat és a padsorok mélyén lapuló örökké hallgató képviselőket.

A t. Házról szóló legelső karcolatok úgy hatnak, mint a júniusi választási cikkek szerves folytatásai. Mikszáth ezúttal is megismétli, hogy egy csomó fiatal képviselő került be a Házba, és elégikus hangon hiányolja a kimaradottak (kibukottak) közül kedvenc alakjait . . .

Eles szeme az új figurák között is megtalálja a szatirikus tolla alá leginkább kívánckozó modelleket.

De hamar észreveszi a képviselői padsorokban egyik kedves jóbarátját is: az erdélyi származású Horváth Gyulát, akivel mint a szegedi kir. biztosság tagjával barátkozott össze. Sok jó témát is kapott tőle, amiket rendre szépen fel is dolgozott. Ez a kedves jóbarát sem mentesült azonban Mikszáth szatírjától. Megérdemelte — MK szerint — a csípős megjegyzéseket, mert hát kormánypárti képviselő volt, Tisza Kálmán »mamelukjainak« egyike

Érdekes látni, hogy *A t. Házból* — mint szállóigévé vált klasszikus cím — hogyan alakult ki.

Mindjárt a legelső karcolatok egyike, a harmadik (szept. 30.) »*A tisztelt Házból*« címen lát napvilágot. Azután Mikszáth új címet alkalmaz, s a sorozat ily címen folyik: *Apróságok a Házból*, majd pedig: *Az országházból*. Ez a cím év végéig állandósult, és csak a következő évben, 1882 elején kristályosodik ki a végleges cím.

Mikszáth mintegy évtizeden át írta a különböző lapokba (Nógrádi Lapok, Budapesti Napilap, Szegedi Napló) igénytelen című, de úgyszólván keret nélküli, korlátlan témakört engedélyező *Apróságait*. Most is ezzel a kedvenc címével kísérletezik eleinte, míg nem rátér a ma már klasszikusnak nevezhető, patinás címre: *A t. Házból*.

*

Mikszáthnak »A t. Ház«-ról szóló legelső karcolatait egy csomóba gyűjtve kötetünk nyújtja először.

Az író műveinek szerves részeként közöljük a tizennyolc *névtelen* darabot is, alábbi jegyzeteinkben egyenként bizonyítva szerzőségüket.

Ezeknek elkülönítése, Függelékbe sorolása a következő megfontolások alapján történt:

1. Egypár kezdeti karcolatról kétségtelenül megállapítható, hogy némely szakaszuk »ollózás«, vagyis az esti lapokban megjelent parlamenti tudósításokból való átvétel. Márpedig az ilyen természetű cikkeket általában Függelékbe tesszük.

2. A világosabb áttekintés kedvéért is célszerűnek látszott e névtelen országgyűlési karcolatokat elkülöníteni a névvel, betűjeggyel, álnévvel szignált hasonló tárgyú karcolatoktól, aminők pl. *Három gyűlés összevéve*, *A karácsonyi ajándék* stb. (amelyek egyébként önmagukban is az 1881. év utolsó negyede óta folyamatos országgyűlési karcolatok Mikszáth-i szerzőségét igazolják !)

3. Az elkülönítés legfőbb célja azonban, hogy megkönnyítsük Mikszáth e névtelen országgyűlési karcolatainak további kritikai elemzését — a netalán fölvetődő kételyek esetén.

A továbbiak során előkerülő — pl. az 1882. évi országgyűlési karcolatokból (Krk 63. és 64. köt.) kiolvasható — bizonyító tételeket szintén könnyebb lesz majd ehhez az élesen elhatárolt fejzelethez kapcsolni.

AZ ELSŐ ÜLÉS

M. PH, szeptember 27., 266. sz. Mell. I. I. (= 9. I.) Műfajjelző alcíme:
Karcolat. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A nyári választások alkalmával Mikszáth végigkísérte — amennyire csak tudta — az egész korteshadjáratot. Hogyne várta volna tehát a »nagy« napot, »az első ülést«, amikor először találkoznak a parlamentben a régi és új arcok . . .

Éppoly természetes, hogy az »új Ház«-ról ő írja meg az első karcolatot (meg a továbbiakat !), mint amily természetellenes volna az, hogy a választási hadjárat lezajlása után — mondjuk: a Pesti Hírlap vezetőinek valamely sértő diktatorikus intézkedése folytán — másnak (pl. Törs Kálmánnak, a korábbi rovatvezetőnek) kellene átadnia a krónikafró tollát.

Aztán meg az is furcsa volna, hogy egyéb címek alatt írhatott képviselőkről szóló s parlamenti tárgyú karcolatokat (pl. *Lázár Mihály*, *A Mindszenti bálvány*, *Bus-bach Péter*, *Szapáry széke*, *Három gyűlés összevéve* !), *A fukar magyarok*) — de *A Tiszelt Ház»-ból*, *Apróságok a Házból* stb. című tárgyakat (és azok szerzőségét !) — másnak kellene átengednie . . .

E logikai képtelenséget a »t. Ház«-ról 1881 őszén megkezdett karcolatok felfogás- és stílusbeli vonásai is megegyezik. Hasonlatai (olyan ez már, mint a hetedik gyerek«; a Háznak és a képviselőknak a Renz-cirkusszal és a clownokkal való egybevetése stb.), jellegzetes játékos okfejtése (» . tehát fölösleges róluk szólni — . . . tehát

lehetetlen róluk szólani), a többi írásaiban és későbbi karcolataiban is mindegyre bemutatott »férfiszepségek« (Hentaller, Fenyvessy) említése, a büfében a »ház angyalkái«-nak szemrevételezése, Szende Béla honvédelmi miniszter nadrágviselése, »a szegény Németh Berci vicei« stb. — mind olyan motívumok, amelyeknek korábbi és későbbi előfordulásaihoz számos példát idézhetünk.

A szövegről

Lap	Sor
146	7 aztán jó viseld magadat! (MK-nál többször is előforduló pongyola szóhasználat. Ezért nem »javítottuk«.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
145	8—10, továbbá 145 24—25 »fiatalok« és »régiek«, »öregek« — V.ö. MK <i>Új és régi arcok</i> c. cikksorozatának címével: Krk 61. köt.
14	<i>Sándor utca</i> — a mai Bródy Sándor utca. Ennek ma is épületben álló 8. sz. épülete volt az Országház, MK »tisztelt Ház«-a.
146	1 »szamárpad« — így hívták régen (s még nem is nagyon régen) a legutolsó padot, vagy oldalt, a fal mellé állított padot, amelybe a rossz, vagy aznap rosszul felelő tanulókat ültették. 5 <i>fumigative</i> — kicsinylőn, fitymálva. 10 A »ház angyalkái« — a büfé felszolgáló személyzete. (Az országgyűlési karcolatokban később is fel-feltűnedeznek.) 30—31 <i>Tisza Kálmán szokatlan gonddal öltözve</i> — MK nemegyszer szóvá teszi a miniszterelnök hanyag öltözködését. 34 <i>ómen</i> — előjel, baljóslatú jel. 35 <i>trónbeszéd</i> — az uralkodónak az országgyűlés megnyitásakor és berekesztésekor a törvényhozás tagjaihoz intézett beszédje; ezen alkalommal az országgyűlés két háza (alsó- és felsőház) együtt jelent meg. 38 <i>sárga-fekete zászló</i> — a császári zászló a Habsburg-ház színeivel.
147	5 »Németh Berci« utóbb ismét bekerült a parlamentbe. 9 »Csak a papok ne volnának olyan túlságban . . . « — MK antiklerikalizmusának újabb jellemző megnyilatkozása.

A PARLAMENTI NYITÁNY

M. PH, szeptember 29., 268. sz. 2—3. l. *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Személyi, illetőleg történelmi analógiák: »Az öreg Boér bácsi« gyakori szerepeltetése; évődés Komjáthy Bélával (akivel MK még Szegedről baráti viszonyban volt), Kecskeméthy Aurél (»Kákay Aranyos« !) és Kemény Zsigmond jókedvű párbajhistóriája stb.

Sajátos felfogás, szemléletmód és hasonlatok: »Mint némely asszony, a „tisztelt ház” is csak pongyolában érdekes. A „tisztelt ház” pongyolája pedig a „mélyen tisztelt folyosó”« (ahonnan MK karcolatainak kötetekre rúgó témáit kölcsönözte !); a főlényes (esőppet sem alattvalói !) nyilatkozat a trónbeszédről; a karácsonyról szóló népies vélekedés (»az a nap, amikor úgy jól lakik az ember . . .« stb.)

Stilusvonások: Ellentétező okfejtés: »Ha Verhovayt lövik le . . . Ha Váradynak van baja . . .« stb. »Ha Sir John Falstaffot valaki le-rajzolja . . .« stb. Igaz, hogy ha másrészt Váradyt rajzolnák le . . .« stb.

Jellegzetes szavak és kifejezések Mikszáth szóhasználatából: gyúanyag; Mundus se expediet (MK-nál tucatszámra előforduló kifejezés, más írónknál viszont fehérholló !); rizsma papiros; a franciás műveltséget osillogtató kifejezés (Au contraire !) stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
147	2	<i>praeludium</i> — előjáték, bevezetés.
148	2	<i>a pólusok</i> — e kifejezés itt Verhovay Gyula és Várady Gábor ellentétes pártállására utal: az előbbi baloldali, az utóbbi jobboldali (kormánypárti).
	3	<i>Sir John Falstaff</i> — Shakespeare egyik színpadi figurája (IV. Henrik és A windsori víg nők c. darabjaiban); kedélyes, kövér alak. — MK itt a szintén kövér Komjáthy Béla hasonmásaként említi.
	3	<i>szekundáns</i> — párbajsegéd.
10		<i>Mundus se expediet</i> — a világ elkormányozza saját magát (valahogy elintéződik minden). — MK-nál nagyon sokszor előforduló kifejezés. Pl. <i>A politika svindlereiben</i> : Krk 54. köt. 204. l.
13—24		(és az előző szakaszok is !) <i>a párbajokról</i> — MK ismételtten foglalkozott a századvégnek ezzel a hol tragikus, hol komikus kimenetelű társadalmi betegséggével. (Ld. pl. Krk 61. köt.)
27		<i>a trónbeszéd</i> — ld. az előző cikk Tárgyi magyarázatai közt!
28		<i>Moloch</i> — emberáldozatokat követelő ókori föníciai istenség.
33		<i>rizsma papiros</i> — ezer ív papiros (nyomdai műszó).
149	3—5	» <i>a karácsony az a nap, amikor úgy jól lakik az ember . . .« stb.</i> — MK-nak a népeletből vett jellegzetes képe. Ld. <i>A kis Lala levele</i> c. elbeszélés bevezető szakaszában is: »Hej, apó, mikor lesz az a nap, hogy én úgy jóllakom, miszerint sem

Lap	Sor	
		feküdni, sem ülni, sem aludni nem fogok tudni...» (Krk 30. köt. 109. l.)
149 :	9	» <i>mévtelen félistenek</i> « — az újságírók, a sajtó munkásai. — MK életének és témakörének egyik fontos területe volt a szerkesztőségi műhely; számos novellája és karcolata szól erről.
	25	» <i>Szabadi-kávéház</i> « — MK eddigi karcolataiban is többször előfordult. (A Budapesti Napilap 1878. jan. 12-i számából megtudjuk, hogy ekkori tulajdonosa: Biringer Károly.)
150	1	» <i>au contraire</i> « — épp ellenkezőleg!
	3	» <i>kapuciner</i> « — feketekávé kevés tejszínnel vagy tejjel.
	12	» <i>gyermekkiállítás</i> « — gúnyos célzás az újonnan választott képviselők nagyszámú fiataljaira.

A »TISZTELT HÁZ«-BÓL

M. PH, szeptember 30., 269. sz. 3—4. l. *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Személyi analógiák: Tisza Kálmán gúnyos díszítőjelzőkkel, itt: »a taktika nagymestere« (MK-nál másutt is többször!); »az öreg Boér«-nak (a ház korelnökének) ismételt szerepeltetése csengettyűjével.

»Közérdekű« párbajhistóriák (ezúttal a Rohonczy-párbaj) és szenvedélyes kártyacsaták (MK maga is kiváló kártyaszakértő!).

A »honatyák« tevékenységének kicsinyítő, komikus ábrázolása: A képviselők csak »csemegézni« jönnek a parlamentbe; »... ma nem a büfében volt a csemege, hanem a folyosókon. « — A trónbeszéd újabb fumigatív említése s még hozzá a karcolat poénjeként: »csekélység«!

Jellemző kifejezések: »bedresszírozott mamelukok«. — »... Mintha a világot akasztaná meg haladásában.« V.ö. »Meg kell a fölfordulni akaró világot állítani. Hogy mert megmozdulni...« (MK: *A vármegye rókája*, Krk 1. köt. 122. l.)

A szövegről

Lap	Sor	
150	14	szállingóztak (PH: szállinkóztak)
„	20	sportsmanoknak (PH: sportmanoknak)
151 :	32	<i>jó</i> volna tudni, (PH: <i>jól</i> volna tudni,)
152 :	24	Herman Ottó (PH: Hermann Ottó)

Tárgyi magyarázat

Lap	Sor	
150	6	a <i>Rohonczy-párbaj</i> — Rohonczy Gedeon és Várady Gábor párbaja. (Az egész cikk erről szól.)
152	24—25	»Herman Ottó . . . nem tudván, miről van szó . . . « — Herman Ottó már fiatalokra óta nagyothalló volt.

AHOL UNATKOZNAK

M. PH, október 2., 271. sz. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A kezdeti »hangvétel« (hogy egy ma oly divatosá vált kifejezéssel éljünk) folytatódik ez újabb beszámolóban is.

A »tisztelt Ház« előbb cirkusznak tűnt fel, most színháznak, amelyben éppen Pailleron találó című vigjáték-újdonságát adják: »Ahol unatkoznak« . . .

Ebbe a színházba, azaz hogy a »tisztelt Ház«-ba szórakozás végett jöttek a fiatal honatyák. Elsősorban »a karzat szépei« érdekelnek őket, de azok ilyenkor, az előszezonban még nem jelentkeznek . . . Legszívesebben vennék az aranyifjak, ha az unalmas, hosszú beszédek tartama alatt Ráczy Pali, a híres cigányprimás muzsikálna . . . A beszédekre különben sem kíváncsiak: azok »úgyis benne lesznek az esti lapokban . . . «

Ismét egy csomó apró epizód, melyeknek analógiáit egy kis türelmi játékkal bárki összekeresgélheti Mikszáth eddig feltárt írásai-ban ! Kivált, ha utalunk az ifjak »Muki« becenevére, továbbá a keleti mesevilágból kölcsönzött képre: »Olyanok, mint a tündérmesék fáinak gyümölcsei: egy óra alatt lesznek a rügyből érettekké . . . «

Rámutatunk továbbá az aranyifjaknak (de az élteőbb honatyáknak is) kedvenc szórakozóhelyére: a »Kék Macska« nevű éjjeli mulatóra, amelyet Mikszáth nem csak itt állít a »kétfejű sas« (Ausztia) mellé; egy korábbi írásában még azt is megjegyezte ezekről, hogy »az összes állatok között« ez a kettő került a magyarságnak (az előbbi az uraknak, az utóbbi: a népnek) legtöbb pénzébe !

Ezek után szinte fölösleges Mikszáth szerzőségének további bizonyítása. Mégis rámutatunk még az újdonsült képviselők drukkját pompás komikummal ábrázoló éjszakai jelenetre, továbbá a cikknek az előbeszédet érzékeltető (Mikszáthra oly jellemző !) stílusára, a pongyola kifejezésekre: »Hja, több nap, mint . . . « »Ma aztán igazán . . . « »Én istenem !« »Az ám . . . « stb.

A szövegről

Lap	Sor
153	12 Fenyvessy (PH: Fenyvesi)
154	5 Mezei (PH: Mezey)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
153	2 A »kozák képviselők« — itteni jelentése: parlamenti vitát, összecsapást kedvelő; »rámenős« képviselők. (A múlt században főleg kártyázókra alkalmazták a »kozák« kifejezést, ezzel a jelentéssel: gyakorlott, nyereszkedő játékos.)
	6 »az a négyszáz és néhány név« — az országgyűlési képviselők számát jelzi.
„	7 <i>non putarem</i> — valami nem sejtett, előre nem látott dolog.
„	8–10 »Kék Macska« — a század végén híres éjszakai mulató volt a Király utcában. Ld. MK <i>A miniszterek zsebe</i> c. elbeszélésében is: Krk 31. köt. 193. l. Harmadfél hónappal e karcolat után (1881. dec.) írt egyik tárcájában (<i>Éji séták és éji alakok</i>) MK ugyanúgy állítja párhuzamba a két csodaállatot: a »Kék Macskát« és a »kétfejű sast«, mint itt; ld. Krk 33. köt. 43. l. »emlős állatok« — meglehetősen vaskos célzás a »Kék Macska« szórakoztató hölgyeire.
11	<i>balek</i> — itt és ekkor nem egészen mai jelentésű; nem annyira mások által könnyen kijátszható (»átejthető«) jámbor alakot jelent, inkább csak járatlant, gyakorlatlant. (Ezt is kártyázókra alkalmazták, a fent megmagyarázott »kozák« ellentétéül.) — Fenyvessy Ferenc valóban »fiatal balek« volt: ekkor csupán huszonhat éves.
22	<i>kompakt betűk</i> — nyomdai műszó: vastag, tömör betűtípus.
29	<i>az igazolások</i> — a mandátumvizsgálat.
30	<i>valentin jegyzőkönyv</i> — Nem találtunk olyan adatot, amelynek alapján hozzátétőleges magyarázatot is adhatnánk.
38	<i>Szidon</i> — kávéház (?) — Közelebbi adataink nincsenek; eddig nem találkoztunk ezzel a névvel.
154	7 »a karzat szépei« — MK országgyűlési karcolataiban sokszor előforduló kifejezés: a belépőjeggyel rendelkező közönség (itt: hölgyközönség) a »t. Ház« karzatán foglalt helyet.
26	<i>Gida</i> — Rohonczy Gedeon.

APRÓSÁGOK AZ ORSZÁG HÁZÁBÓL

M. PH, október 13., 282. sz., 4. l. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A legutóbbi napok kiemelkedő szónokát, Jókait méltatja a cikk. A méltatásból lépten-nyomon kitérnek a Jókait rajongásig szerető Mikszáth hangja. Tüstént megemlíti Jókait szigorú (és erősen elfogult) kritikusát, Gyulait, akivel szemben már 1877 óta testőrként védi mesterét. (Ld. Krk 53. köt. 62—63. l. stb.) Hallunk továbbá egy Jókait-anekdótát is, amellyel Mikszáth későbbi írásában szintén találkozunk.

A falusi paraszt viszonyulása az orvosokhoz (egy népiesen torzított kifejezéssel: »tilógus« = kirurgus, vagyis sebész) hasonlóképpen Mikszáth tollára vall.

A kerületek és képviselőik kapcsolatát említő gúnyos mondat (»a kerület nyakukba akasztja a mandátumot«), az egyik képviselőnek »savószin bajuszú« jelzője (v.ö. a »pakfon hajú« Szapáry Gyula ábrázolásával, a jelen kötet 42. lapján), valamint egy sajátos ötlet (a »semmit úgy mondani, hogy lássék valaminek«) — könnyűszerrel megtalálhatja analógiás társait Mikszáth ez időbeli karcolataiban.

A szövegről

Lap Sor
156 31 *Helfy* (PH: *Helfi*)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor
156 14—15 *A »szerb császár« ... aki Vácon is tulesett* — Miletic Svetozar. (Ld. az Életrajzi jegyzetekben.) A nemzetiségi politikai meghurcolására, bebörtönzésére és egészségének megrendülésére utal. Épp ekkor (1881-ben) telt le öt évi fogsága.
24 *rektifikál* — helyesbít, helyreigazít.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 14., 283. sz., 4. l. *Névjelzés nélkül*.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Ez a cikk a »t. Háza« tárgyalásaiból — a válaszfelirati vitából — kiszakított jeleneteivel kevesebb lehetőséget nyújt az írónak egyéni, sajátos vonásai megmutatására. Mégis Mikszáthot valljuk szerzőjének, előre bocsátva, hogy a cikk részint tollal, részint szerkesztőségi ollóval készült. Érveink a következők:

Bibliai alakokkal és hasonlatokkal (Sámson, Dávid király, Saul stb.) Mikszáth ez időben gyakran élénkítette előadását.

Az 1870-es és 80-as évek fordulóján sűrűn előforduló szójátékaira már ismételen felhívtuk a figyelmet. Ezúttal hármasszójátéka: Harasztí — marasztí — támasztí.

Két képviselő (Csatár Zsigmond és Madarász József) sajátos beszédmódjának kicsúfolása »egyéni szíved« és »enközvéleményed« már előfordult Mikszáth régebbi apróságában. (Madarász Józsefet éppen egy hasonló komikus fráziséért csipkedte meg pár évvel előbb !)

Az »Apróságok« második felében elég sok regisztráló részletet találunk. Köztük egy-egy száraz jogi kifejezés (»signatarius hatalom« = a szerződést aláíró hatalom) és szenvedő igealak (»megengedett«) is előfordul. Ezeket a Mikszáthnál meg nem engedtetett stílári csúnyaságokat azzal magyarázzuk, hogy az »Apróságok«-at írónk nemcsak írta, hanem ollózta is a korábban — ezúttal a délben vagy este — megjelent lapokból. A cikk második, terjedelmesebb felét nagyjából ollózásnak tartjuk.

A szövegről

Lap	Sor	
157	34	Krisztinkovich (PH: Krisztinkovics)
158	1	atillában, (PH: atilában,)
	24	Bedekovich (PH: Bedekovics)
	31	regrutázza (PH: rekrutázza)
159	27	triumfusokat (PH sajtóhibával: triumtusokat [!])

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
158	5	<i>disztinkció</i> — megkülönböztetés.
	5	<i>szuppozitum</i> — föltevés, föltételezés.
	6	»Osszákat halmozott Pelionra, mint hajdan a titánok« — A görög mitológiából kölcsönzött kép. Az ókori monda szerint: a titánok (gigászok) egymásra tornyosítottak három hegyet — Peliont, Oszát és Olimposzt —, hogy Zeust megostromolhassák. — A kép itteni jelentése: a szónok súlyos, nagy problémákkal birkózott (hiába !)
	10—159 : 4	Politáról — ha fenntartással is — türelmes szavakat ír. A horvát politikus e viszonylagos méltánylása figyelmet érdemel. Érdekes, hogy Mikszáth azt emeli ki, amit Polit Bosznia okkupálása ellen mondott. Ez ekkor már az író véleményéhez közel állt.

Mikszáth helyesli Polit szavait, amikor ez látszólagos kormánytöbbségről beszél. Abban persze se Politnak, se Mikszáthnak nem volt igaza, hogy a kormánytöbbség senkit sem képviselt. De a visszaélésekre és a nemzetiségi politiku-

- sok megnyergelésére joggal céloznak, s ezzel érzékeltetnek valamit a szabadelvű párt ellentmondásos helyzetéből.
- 158 : 12 *binokli* — mindkét szemre való szemüveg. (Ma már nem használatos kifejezés; de fennmaradt az egy szemre való szemüveg neve: monokli.)
- 159 10 *habarék* — habarékpartí. A »habarékpartí«: az 1878. márc. 13-án különböző pártok egyesülésével létrejött ellenzéki párt gúnyneve. — Ezt a pártot támadja MK *A politika svindlerei* c. röpiratában (Bp. 1878): Krk 54. köt.
- 33—34 »*Tiszát elpáholyják Bécsben, . . . s ő a maga részéről elpáholyja Poliót és Mileticset*« — Mikszáth jól jellemzi ebben a szakaszban az Osztrák—Magyar Monarchia nemzetiségi elnyomásának rendszerét, az »oszd meg és uralkodj!« politikáját.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 15., 284. sz. 1. Melléklet 1.1. (=9.1.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A válaszfelirati vita témaköre kiterjed az okt. 21-i *Apróságok*-ig. Ebbe a széles és lapos keretbe ágyazódnak be a cikkíró szemelvényekből összeállított és saját reflexióival fűszerezett közlései. Mint az előbbi *Apróság*, úgy ez is részben a déli és esti lapok parlamenti tudósításain alapszik.

De Mikszáth írói egyéniségére és stílussajátságaira ebben a cikkben is föl kell figyelnünk.

Ilyenek elsősorban az előbeszédet tükröző henye szócskák és felkiáltások. (Megjegyezzük, hogy a Szegedi Napló-beli névtelen Mikszáth-cikkek szerzőségének bizonyítása is részben az efféle kifejezéseken alapult. Ld. különösen a Krk 57—59. köteteit!) Az előtünk fekvő cikk ilyenféle kifejezései: »No, például . . . Hát hogy Nini! Huj! . . . Még hogy . . . Hisz . . . De bizony . . .« stb.

Tündérmesék, népmesék és talalós mesék — Jókait kivéve — egyetlen írónknál sem fordulnak elő oly gyakran, mint Mikszáthnál. (Ha mindjárt csak utalások formájában is!) Ezúttal a láncról szóló talalós mesét idézi. — A kapitóliumi ludak (»tollasok«) említése is gyakori nála.

Az okt. 13-i cikkben az egyik képviselőt »savószín bajuszú«-nak titulálta. Most Urváry Lajossal mint »hajnalarcú« férfival ismertet meg.

S vajon nem kell-e önkéntelenül Mikszáthra gondolnunk, amikor a cikkíró kommentárjai közé szinte csak úgy a gallérjánál fogva be-

rántja a magyarfaló Lendl kapitányt, akit ebben az időben Mikszáth novellista és publicista minőségében egyaránt többször is kiszerveztett.

Mikszáth szatirikus egyéniségét s az asszonyokról táplált és sokszor kifejtett véleményét juttatja eszünkbe a poénnek tartogatott zárómondat is — a boszorkányokról

A szövegről

Lap	Sor	
160	11	»kihúzza alólunk a pokrócot a német, mint valami pokrócot.«
— Pongyola fogalmazású szójáték az átvitt értelmű és a valóságos pokróc kifejezésével.
162	26	E' meg bolond beszéd (PH: E még [1] bolond beszéd)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
160	4	»interdum magnus dormitat Homerus.« — időnként Homérosz is nagyokat bóbiskol (vagyis terjengőssé, unalmassá válik). Horatius »Ars poetica«-jából. Az eredeti szöveg: »quandoque bonus dormitat Homerus« — néha a jó Homérosz is szundikál.
	13	Capitolium — az ókori Róma egyik dombja, amelyen a fellegvár és a templomok voltak. A monda szerint a gallusoknak egyik Róma elleni támadásakor az ellenség által felriasztott ludak ébresztették föl gágogásukkal a Capitolium alvó őrségét. — Ezt a mondat mint gimnáziumi olvasmányemléket MK gyakran szokta föleleveníteni. Pl. A brézói ludak c. elbeszélésében is: Krk 33. köt. 93. l.
	18	succrescentia — itt: az új nemzedék; az utánpótlás.
	24—26	»És nem akadt Lendl . . .« stb. — Ld. Lendl százados és a magyar kormánybiztos c. cikkhez írt jegyzeteinket (a jelen kötetben).
	36	Frici báró — Podmaniczky Frigyes báró. A 161. lap 2—3. sorában MK a báró hőrihorgas alakjára utal.
161	15—16	Kossuth Lajos »Irataim az emigrációból« c. munkája (I—III. köt., Bp. 1880—1882) az Athenaeum rt. kiadásában jelent meg.
162	10	Kéglő Gyuri utódai — napi érdekű célzás; magyarázatához nincs adatunk.
„	14	prima intrádára — mindjárt az első próbálkozásra.
163	4	»őt még agyonlőni se sikerül« — utalás Verhovay Gyula legutóbbi, szerencsés kimenetelű párbajára.
	5—32	Mocsáry valóban nagyszabású beszédének ismertetésében Mikszáth annak nemcsak hatását méltatja, hanem mondani-valóját is helyesli több vonatkozásban. A karcolatnak ez a részlete Mikszáth pompás ítélőképességére vall.
	11	Határőrvidék — katonai végvidék; a török kiverése után

I. lap Sor

a XVIII. század elején katonailag szervezett hosszú, keskeny földsáv Magyarország déli határán, amely csak 1882-ben szűnt meg.

163 14 *pótlás* — nyílt parancs; törvényerejű rendelet az abszolutizmus idején.

21 *experimentálás* — kísérletezés, próbálgatás.

22 *vivisekció* — élveboncolás (kísérleti célokból élő állatokon).

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 16., 285. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A korábbi két-három cikkel szemben, amelyek részint ollómányok, — ez a karcolat eleven humorával a személyes élmény közvetlenségéről tanúskodik. A cikkíró látható érdeklődéssel kísérte végig a »tisztelet Ház« újdonsült képviselőinek szűzbeszédeit. Előljáróban még egy humoros jelenetet is rögtönöz annak a lelkiállapotnak bemutatására: hogyan készül és hogyan esik át az új képviselő a szűzbeszédén. (Ez a humoros jelenet mondhatni ikerpárja annak a korábbinak, amelyben a »süldő képviselőknek« mandátumuk igazolása előtti drukkját ecseteli: okt. 2., *Ahol unatkoznak.*)

A cikk felfogása és kritikája teljesen egybevág Mikszáth korábbi és későbbi országgyűlési karcolataival. Már a nyár folyamán, a választások alkalmával dicsérte Mezei Ernő politikai egyéniségét; most az új képviselő »eszmékben és érvekben egyaránt gazdag, tartalmas beszédével« teljesen igazolta az előlegezett bizalmat.

A Móricz »Palyá«-ról, Göndöcs Benedek »szent atyus«-ról és »a nagy-németbirodalmi egységért« buzgó Zay Adolf (»Czáj«) szász képviselőről az itteni vázlatokkal mindenben egyező portrékat és karikatúrákat találunk a további évek karcolataiban is.

Itt sem hiányoznak Mikszáth kedvenc stílusfigurái. Pl. a szójátékok (ezúttal két német szóra: »Kolhkopf« = káposztafej és »Kahlkopf« = kopasz fej, kopasz ember). Egy másik stílusfigura: a betűformákkal való játékos jellemzés: a kövér ember »olyan, mint az O«, a sovány pedig »olyan, mint az I«.

Végül egy anekdotikus mesetörredék az eltört bögre miatt verést szenvedő csizmadiaianasról.

Talán nem túlzott és nem erőltetett motívum-keresés az sem, ha megemlítjük Mikszáth itteni és gyakori hivatkozását — kivált a németséggel kapcsolatosan — a Nibelung-énekre. (Legrégbbi novelláinak egyike: a *Nibelungok harca*, 1873. Krk 1. köt.)

A szövegről

Lap	Sor
165	26 Kari meg olyan, (PH: Kari még olyan,) [MK ékezetlen betűi miatt a PH nyomdászai eleinte sokszor hibásan olvasták kéziratait.]
166	15 ennyit (PH: annyit)
	16 Nibelung-ének (PH: Niebelung-ének) [MK-nál mindig így!]
	24 odáig. (PH: idáig.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
164	7 »a hétfői ülésben elmondja. « — Ez a cikk szombaton jelent meg (okt. 16).
165	6 »Négyszáznegyven képviselő névsora« — Az okt. 2-i karcolatban inég kissé határozatlanul csak »négy száz és néhány nevet« említett.
	7—8 »revuet masiroz« — szemlére felvonul.
	26 »Palya olyan, mint O, Kari meg olyan, mint az I.« — Palya kövér, Kari sovány.
	31 »az Úrasztalához« — jellegzetesen protestáns kifejezés. (MK lutheránus volt!) Alább már (a 34. sorban) »a szent atyus«-nak megfelelően »oltáriszentség«-ről van szó.
	32 Regele papírskatulyája — a szavazóócdulák doboza, ládája. (Regele talán a gyártó cég neve? Nincs adatunk róla.)
166	11 »bakszász« — az erdélyi szászok gúnyneve. (Olyanféle visszavágás, mint a németek részéről emlegetett »Stockungar«.)
	17 Pumpernickel — korpakenyér.
	19 statura — alak, kiállítás.
	28—37 Mezei Ernő dicséretét v.ö. MK Régi és új arcok c. cikksorozatának megfelelő fejezetével: Krk 61. köt.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 18., 287. sz., 1. Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Az okt. 17-i ülést érthető várakozás előzte meg. Mikszáth már a 16-i karcolatban jelezte Irányi Dániel »hétfői« felszólalását.

Irányi beszédeinek hasonlóan meleg hangú méltatására Mikszáth publicisztikája nem egy példát nyújt.

A mértékjelzők (»magyar Cato«), a bibliai képek (Dániel próféta az oroszlánbarlangban), a klasszikus költőinktől kölcsönzött idézetek

(itt egy Berzsenyi-idézet) — jellemző s gyakori stíluselemek Mikszáth 1880 körüli publicisztikájában. Hasonlóképpen reá utaló stíluselem ekkoriban a szójáték. A »rend«-szóhoz a »rendjel« (ordo) képzetét társítja, s a »Pecunia est anima rerum« latin közmondást a kitüntetések hajhászó Posner Károly Lajos személyéhez alakítja. (Ez a pesti nagyiparos örökös rendjel-vadászatával a plecsniket mélyen megvető Mikszáthnak gyakori céltáblája volt!)

Az Irányi Dániel által szóváltott választási visszaélések ama jelenete, amelyben az almási magyar parasztok büszkén visszaadják a báró Wodianertől megvesztegetésükre szétosztogatott pénzeket, szintén megegyezik Mikszáth többször kifejezett erkölcsi felfogásával.

A szövegről

Lap	Sor	
167	7	»felmerülének az ismeretlenség habjaiból« — MK a gúny fokozására előszeretettel használt archaizáló kifejezéseket — ha mindjárt magyartalanul is, mint például itt (»felmerülnek«). Alább (167 : 27) csak szelíd iróniával alkalmazza a <i>vala</i> segédigét.
168	11	stb. Wodianer (PH mindvégig: Wodiáner)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
167	8 és 169	26—28 <i>Kapocsányi Mór</i> személyével kapcsolatosan — az Életrajzi jegyzeteken felül — megjegyezzük itt, hogy írónk később baráti viszonyba került vele. Kapocsányi Mór halálakor (1905. jan. 20) — mint ennek fogarasi képviselő-utóda — e szavakat íratta gyászkoszorújára: »Leghívebb választójának — Mikszáth Kálmán.«
167	11	<i>tres faciunt collegium</i> — hárman alkotnak gyűlést, vagyis: legalább három ember kell ahhoz, hogy érvényes tanácskozás, illetőleg határozat jöjjön létre.
	19	<i>rerum anima</i> — az <i>ordo</i> — tréfásan kifordított szállóige. Eredetileg: <i>pecunia est anima rerum</i> : pénz a lelke a dolgoknak (mindennek). A <i>pecunia</i> szót MK az <i>ordo</i> (kitüntetés, rendjel) szóval helyettesítette, minthogy Posner Károly Lajos pesti nagyiparos élt-halt-könyökölt a rendjelenekért.
	28	»a magyar Cato« — MK-nál gyakori az érték- és mértékjelzők efféle használata. Jelentése: a feddhetetlen magyar államférfi. (Cato: római szenátor volt, aki a közélet tisztaságáért meg nem alkuvó módon küzdött.)
	33	»az erkölcsről, mely ha megvész, Róma ledől s rabijába görbed.« — Berzsenyi Dániel »A magyarokhoz« c. ódájából kölcsönzött részlet. — MK gyakran idézi, hasonlóképpen nem betű

Lap	Sor	
		szerinti pontossággal, hanem mindig önkényesen alakítva mondanivalójához.
168	1	»a régi jó patriarchális erények« — Ez a kifejezés is teljesen MK-ra vall; ekkor — az 1880-as évek elején — még feltűnően vonzódik a széthulló nemesi társadalomhoz. Ld. főleg <i>A dzsentri</i> c. cikkét: Krk 61. köt.
	15	<i>Torna</i> — 1881-ig önálló vármegye volt, Torna székhellyel; két megye egyesítésével lett Abauj-Torna.
„	26	<i>Almás</i> — Torna (Abauj-Torna) megyei község.
170	13—15	»volt ám idő, mikor nem tudtuk . . .« stb. — Kerkápoly Károly pénzügyminiszterségére utal (1870—73); az ország akkori zilált pénzügyi helyzetében az is előfordult, hogy »még a Lánchíd jegykiadó-kasszáiból is elő kellett kutatni a piculákat, sőt félkrajcárosokat is « (Ld. <i>A politika svindlerai</i> , 1878. Krk 54. köt. 162. l.)
	27	Arany Jánosnak »A Jóka ördöge« c. »pórregé«-jében mindjárt a költemény elején szerepel ez a sor.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 19., 288. sz., 1. Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül*.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Ismét egy olyan karcolat, amelyről joggal feltételezhetjük, hogy írója — ha meghallgatta is a parlamenti vitát — nagyrészt az Országgyűlési Értesítő alapján készítette. Feltűnően sok benne a beszédek tartalmi ismertetése. Ezek a részletek alighanem kivonatolt kölcsönzések. De ha az ollózásokhoz fűzött reflexiókat nézzük, azok Mikszáth tollára vallanak. Annál is inkább, mert a karcolat lényegében Jókai válaszfelirati beszédét és az azzal kapcsolatos felszólalásokat tárgyalja. Jókairól szóló összes írásművében ugyanilyen módon különbözteti meg Mikszáth az íróat, a költőt (aki Apollóval együtt »istene a poétáknak« és akinek beszéde »ragyogó és szikrázó az életől« stb.) — a politikustól (aki »minden mértéken felül igazságtalan« és szertelen!).

E karcolatban ismételten találkozunk Apponyi Albert gróf beszédeinek, felszólalásainak dicséretével, amire szintén gyakori analógiák adódnak az Apponyi politikáját sok tekintetben helyeslő Mikszáthnál.

Egy kitűnő Deák-anekdota közbeszövése is Mikszáth előadására vall.

Végül a poén — a »magnum áldomás!« felkiáltással — szintén jól ismert motívum Mikszáth stílus-elemeinek gazdag szertárában.

A szövegről

Lap	Sor
170	3 <i>stb. Helfy</i> (PH: <i>Helfi</i>)
171	22 <i>kvaterkára.</i> (PH: <i>quaterkára.</i>)
173	10 <i>Kerkápoly</i> (PH: <i>Kerkápolyi</i>)
	22 <i>Hofrat</i> (PH: <i>Hofratk</i>)
	23 <i>Jókaiknak arra a vádjára, hogy</i> (PH értelemzavaró kihagyásokkal: <i>Jókai arra a vádra, hogy</i>

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
171	38 <i>norinbergi</i> — <i>nürnbergi.</i>
172	6 <i>Géza bátyó a szélbalon</i> — <i>Lükó Géza.</i>
	22 <i>intranszigiens</i> — <i>hajthatatlan, meg nem alkuvó; engesztelhetetlen.</i>
„	26 <i>imputál</i> — <i>tulajdonít, ráfog.</i>
173	22 <i>k. k. Hofrat</i> — <i>császári és királyi udvari tanácsos.</i>
174	14 <i>alternativa</i> — <i>egyik lehetőség a kettő közül.</i>
	15 <i>jezsuita-módra</i> — <i>nem-őszintén.</i>
	18 <i>municipalisták</i> — <i>a megyék önkormányzatának hívei.</i>
	18 <i>centralisták</i> — <i>a központi igazgatás hívei.</i>
	26 <i>rabulisztikus</i> — <i>csőrő-csavaró, kormőnfont.</i>
	37 <i>»magnum áldomás«</i> — <i>Anonymustól eredő szállóige; eredeti jelentése: áldozat bemutatása; itt: nagy lakoma.</i>

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 21., 290. sz., 1. Melléklet 1—2. l. (= 9—10. l.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Ez a parlamenti karcolat azonos láncszemként kapcsolódik Mikszáthnak a »méltóságos főrendek«-ról és általában a magyar arisztokráciáról írt cikkeihez.

Az arisztokráciának (»Árpád címeres vérei«-nek) gúnyos kezelése, a Magyar Nemzeti Múzeumban ülésező felsőháznak a »bepácolt múmiák és páncélos lovagok« közé sorolása, a magyarul beszélő magyar mágnásoknak »múzeumi ritkaságok« néven említése — mind beletartozik abba a gyűjteménybe, amelyet Mikszáth mágnásportréiból és karikatúráiból lehetne összeállítani — már legelső regénye (1878) óta! (Krk 2. köt.)

Nem részletezzük, — teljesen elegendőnek tartjuk a visszatérő motívumok és sajátosan mikszáthi stíluselemek pusztá említését.

Visszatérő motívumok: a kelepelő zaja mellett édesen alvó molnár; Ferenc József ábrázolása a lojalitás látszatával (itt: »legmagyarabb királyi ajkak«-at mond; másutt »a legalkotmányosabb király«-nak nevezi stb.); a mánások beceneve (Andrássy Gyula itt: »Jula«, másutt »a mi Gyulánk«, »nôtre cher Jules«; gróf Keglevich István: »Stefi«, — egyéb írásaiban gróf Széchenyi Istvánt is ezzel a becenévvel emlegetteti); az apáról fiúra hagyományozott munkák (másutt: a vándorüvegcesek ugyanígy testálják fiaikra egy-egy vidék törött ablakait); a már harminc év óta épülő (és még csak húsz év múlva elkészülő) Bazilika ügye stb.

Jellemző stíluselemek: latin közmondások és idézetek közbeékelése (itt: Vergilius-idézetek); citátumok klasszikusainkból (itt a Bánk bánból); sajátos tájszavak (neszezett), szójáték (»vörös beszéd . . a vörös teremben«) stb.

Nyelvében is elmagyartalanodott arisztokráciánk beszédét Mikszáth mindig kevert, »makaroni«-nyelvükkel szokta jellemezni. Itt zárójelbe tett nemet nyelvű felkiáltások jelzik a méltóságos főrendek mineműségét.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 175 2 »*paullo majora canamus*« — énekeljünk kissé nagyobb dolgokról! (Vergilius 4-ik Eclogájának kezdete.)
 15 *neszezett* — a 9. sorhoz kapcsolódó gúnyos kifejezés.
 17—19 »*a főpapok violaszín tüsszökkel a derekukon*« — szintén gúnyos szóhasználat: papi öv (cingulus) helyett. Hasonlóképpen a »*görögdínnye kobak*«: papi fűveg (birétum) helyett.
- 176 7 *pont* — pont, szempont.
 19 *a hercegprímás* — ekkor (1867-től): Simor János.
 23 *Gewalt!* — itt: botrány!
 23 *der Einfältige!* — az ostoba! (itt: a szamár!)
 37—38 *Der zielt auf die Steuer hin! Hat aber recht, gewissen Massen.* — Az adóra céloz! De igaza van, bizonyos mértékben.
- 177 1—2 *Ist der aber grob!* — micaoda goromba!
 3 *Aber, Stefi!* — de (ugyan!), Pista!
 5 *regále* — itteni jelentése lehet koronajövedelem; de jelenti a nemesi tulajdonnal összekötött haszonbéréket is.
 5 *meint er* — gondolja ő.
 7 *Na freilich, fällt ihm ein!* — Na persze, majd bolond lesz! [t. i. arról is beszélni!]
 8 *Will uns nach Haus schicken.* — haza akar küldeni minket! (szeretné, ha hazamennénk!)
 9—10 *Der Teufel wird ihm akkor fispán!* — Az ördög lesz

Lap Sor

- (legyen) neki akkor főispán ! (MK-nál gyakori tréfás kifakadás; de eddig csak magyarul találkoztunk ezzel a mondással.)
- 177 16 *summa summarum* — mindent összevéve, végeredményben.
20 *oppozíció* — ellenkezés, ellenzéki magatartás.
32 »a bazilika is hogy épül a Lipótvárosban« — a bazilika kb. félszázadon át épült. Építését 1861-ben kezdték meg Hild József tervei szerint. 52 m magas kupolája 1868. jan. 22-én összeomlott. Hild halála után Ybl Miklós folytatta a munkálatokat. A bazilika külső építése 1890-ben készült el, de belsejének kiképzése csak 1905-ben fejeződött be.
- „ 33 *sugárút* — később Andrásy út, ma: Népköztársaság útja.
178 4 *inficiál* — fertőz, megfertőz.
9 »mi az a főlzaporodott terhek sima tengeréhez képest!« — Czákó Zsigmond »Kalmár és tengerész« c. drámája egyik frázisából tréfásan torzítva. (Az eredeti szállóige így hangzik: »De mi ez a tenger sima tükréhez képest !«)
- 10—12 a *Bánk-bán idézet*: »Az országnak nagyobb részét bejártan és mindenütt csak nyomort és elbűsulást találtam.« — Itt Lipthay Béla báró ajkáról halljuk, de MK is többször idézget a Bánk bánból. Pl. *A politika svindllerei* c. röpiratában (1878) hosszabb idézet: Krk 54. köt. 203. l.
- 14 »*Conticure omnes* .« stb. — idézet Vergilius »Aeneis« eposzából. Jelentése: Mindnyájan elhallgattak .

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, október 22., 291. sz., 1. Melléklet 1. l. (=9. l.) *Névjelzés nélkül*.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Két előző (okt. 18. és okt. 21.) *Apróság* szerzőségének megállapítása eldönti ennek a cikknek szerzőségét is. Az okt. 18-i cikk ugyanolyan idegenkedéssel tárgyalja báró Wodianer Albert megválasztásának körülményeit, mint amilyennel (sőt, még erősebb gúnnyal) mondja el a szóban levő cikk a nevezett báró beválasztását a delegációba.

Mikszáth ez időbeli publiká ciójára utaló rokon-témák és visszaterő motívumok: a Göczel—Lend l-ügy szenvedélyes, gúnyos tárgyalása; az ebéd előtti »polgári gyomrok« döntő befolyása az ügyek villámgyors elintézésére; az iskolás (vagy ha úgy tetszik: fiskális-) logikának az a jellemző sémája, ahogyan Görögország és Themisz-toklész hatáskörét levezeti stb.

Jellemző stílusselemek: a gimnáziumi tanulmányokból magával hozott latin citátumok (»delendam censeo«); egy kis franciáság

fitogtatása («non parlons plus!»); szójátékok (Torna megye — torna reszelése, a nagyfejúek elvesztették a fejüket) stb.

De egymagában is döntőnek tartjuk az előadás szívderítő népiességét. Íme, a példák sora: a szakadozott ülés: »rongyos« ülés; »a borsot is megtörik, mégis erős«; »hátrafordították a sarkát«; »Lesz még szőlő lágy kenyérral!«; »a hézagot mi az ördöggel dugja be«; »leesett a nagy kő a kormány szívére!«; »a tisztelt ház az ország szénáját ekként rendben hagyva — mehet istenhírével haza . . . «; »a hadügyminiszter majd elcsinálja . . . « — Mikszáth tősgyökeres népiességének valóságos mintagyűjteménye !

A szövegről

Lap	Sor	
179	22	<i>zakkanás</i> — zökkenés helyett. [MK-nál többször előfordulnak mély-, illetőleg magashangú szavak fölcserélt változatai: pl. csimpszakodik helyett: csimpszekedik stb. De föltehető az is, hogy nehezen olvasható írását helytelenül szedte a nyomdász, és az így keletkezett sajtóhibák az újabb kiadásokban »Mikszáth stílussajátosságai« címen örökletessé váltak.]
„	23	Himalája (PH: <i>Hymalaya</i>)
180	11	stb. Wodianer (PH: Wodiáner)
„	19 és 181	: 9 Odescalchi (PH: Odescalchy)
180	37	büdzsén (PH: budgeten)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
178	11	<i>domestika</i> — alább (179 : 1—4) MK meg is magyarázza.
179	10	<i>delendam censeo</i> — eltörlését javasolom. (Az idős Catónak Karthágó eltörlését, megsemmisítését javalló frázisából.)
„	29	<i>non parlons plus</i> — nem beszélünk többet (erről).
180	25	<i>ad normam</i> — valaminek példájára, mintájára.
	28 és 31	<i>ergo</i> — tehát

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, november 25., 325. sz., 1. Melléklet 1. 1. (= 9. 1.) *Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Október folyamán sűrűn követték egymást a »t. Ház«-ról szóló karcolatok. Ugyanakkor Mikszáth nevével vagy betűjegyével, illetőleg álnevével jelzett cikket vajmi keveset találunk a PH-ban. *Nyilvánvaló, hogy a parlamenti karcolatok tették szerkesztőségi munkái zömét.*

Novemberben és decemberben viszont felszökik a Mikszáth-cikkok száma, s ezzel szemben a névtelen parlamenti karcolatok novemberben kettőre, decemberben pedig négyre apadnak.

Az előttünk fekvő nov. 25-i *Apróságok* részint a delegációval, részint Torna megyének Abaújjal való egyesítésével, továbbá »egy juridikus vitával« foglalkoznak.

A karcolat írójának — bátran megnevezhetjük Mikszáthot! — egy Deák-anekdota elmondásában és egy pokróc-durvaságú »érdekes bécsi levél« bemutatásában telt leginkább kedve.

A Deák-anekdota annyira korjellemző, hogy országszerte szárnyra kelt. (Tóth Béla »Magyar anekdotakincs«-ébe is belekerült.) A bécsi levél pedig számunkra különösen azért figyelemre méltó — és a cikk szerzőségét fokozottan bizonyító erejű — mert egy másik, szintén a Habsburg-birodalomban kelt, hasonlóan pokrócos levelet Mikszáth már 1877-ben is szóvárt. (Ld. 1877. okt. 9-i *Apróságai* közt: Krk 53. köt. 156. l.) — Ha esetleg valaki szokatlanul tartaná Mikszáthnál egy német levél és annak magyar fordítása közlését (tudva az író hiányos nyelvismeretét): talán elég lesz röviden utalnunk arra, hogy a levél egypár másolata csakhamar kézről kézre járhatott, a pontos fordítást pedig a PH szerkesztője vagy munkatársai barátiilag elkészíthették.

Nem tehetjük, hogy ezúttal is rá ne mutassunk Mikszáth stílusának sajátos népiességére, szólásmondásokkal, közmondásokkal megtűzdelt előadására. Íme, egypár példa: »munka után jó a pihenés«; »keresztülurrant volna a házom, mikor . . . az ajtóban megragadja a kabátja végét s azt mondja: „Ohó, szolgám, álljunk meg csak egy szóra; hadd nézzünk a szemedbe, ki fia vagy?“ »Siralmasan helybenhagyták . . . « »majd jön még a vastagabb vége «

S végül a Mikszáthnál már-már elmaradhatatlan szójátékokból is akad egy kis ízelítő: »a szorongatott miniszternek szoros pillanataiban . . . t

A szövegről

Lap	Sor
181	8 <i>végzendenek</i> és a 10. sorban: <i>tartatott</i> — MK stílusában szokatlan régies igealakok; de komikus célzatukkal elfogadhatók.
183	: 22 Gáll (PH: Gál)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
182	7 <i>Galgenfrist</i> — kegyelemből adott rövid halasztás.
„	32 <i>diurnum</i> — napidíj.
183	3 <i>juridikus</i> — a jogszolgáltatásra vonatkozó.
	31 <i>Wollwaren-, Kotzen- und Pferdedecken-Fabrik</i> — gyapjú-áru-, pokróc- és lótakaró-gyár.

APRÓSÁGOK A HÁZBÓL

M. PH, november 27., 327. sz., 1. Melléklet 1. l. (=9. l.) Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Az aránylag rövid karcolat Mikszáth eddigi országgyűlési karcolataitól látszólag kissé távolabbi területen mozog, de mégsem szakad el annak láncolatától.

A törvények szellemét fejtegeti — azzal a jogi tudással, amelynek sokoldalúságáról már meggyőzhetett bennünket Kráhl Vilmos »Mikszáth, a jogász« c. tanulmánykötete. — Egyetlen szava, egyetlen gondolata sem új a jogi irodalom terén, de amiket itt elismétel, abból kiérződik, hogy meggyőződésévé, sajátjává érlelődött axiómák.

A törvényeknek minden állampolgárra egyetemes érvényét hangsúlyozza és a törvényhozók függetlenségének kérdését vizsgálja. Mindjárt az első alkalommal támaszt talál egyik legfőbb politikai eszményénél: Deák Ferencnél. Őt idézi, kivonatolja tehát.

A *Cikkek és Karcolatok* eddigi köteteiben ismételten láthattuk, hogy Mikszáth világpolitikai érdeklődésének egyik gócpontja Franciaország volt. Analóg példákat ezúttal is Franciaországban keres.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
185	6	<i>putere legem, quam ipse tulisti</i> — tartsd meg (szენvedd el) a törvényt, melyet magad hoztál!
	24	<i>Jupiter tonans</i> — a mennydörgő Jupiter.
„	28	<i>dikcionárium</i> — szótár.
186	18	<i>inkompatibilitás</i> — összeférhetetlenség, összeegyeztethetetlenség. (Részletes magyarázatát ld. Krk 54. köt. 371. l.)

A KIRÁLYOK ELLEN

M. PH, december 10., 340. sz. Melléklet 1. l. (= 9. l.) Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Nehogy egyhangúvá váljék a kezére bízott rovat, Mikszáth időnként főcímet is adott az alcímbe szorított »országközi karcolat«-nak. Így járt el az *Ahol unatkoznak* c. cikknél, így ezúttal is.

Egyetlen téma áll a középpontban, könnyű azt főcímmel kiemelni.

A ház »mai« vitájában a menedékjog tárgyalásánál, a Szerbiával kötött szerződésnél mondá Herman, hogy »a népeknek fõnn kell tartaniok a jogot, hogy a zsarnokokat magukról lerázhassák«. Ebbõl a megjegyzésbõl »viharos vita« keletkezett.

A karcolat írja a vihar lefolyásában és »Németh Berci bátyánk«-nak Tisza Kálmán ellenes kíméletlen megjegyzésében kedvére való témát talált. Herman Ottót és Németh Albertet Mikszáth mindig rokonszenves ábrázolásban vetíti elénk.

A francia mondás (Le style c'est l'homme), az utalás Victor Hugóra, még a germanizmusok is (»bólintgatni kezdtek fejeikkel« és »úgy nézett ki«) — közismert stílusvonások az 1880 körüli Mikszáthnál.

De egymagában is döntõ jegynek találjuk ezt a mondatot: »a halál angyala a szárnyát megrebbenti s kicsike játékszereknek apró gyermeksírokat rak össze magának a temetõben. « — E gondolatnak és mondatnak nem egy analógiájával találkozunk, ha végigolvasuk a fiatal Mikszáth gyermekhalált és gyermeksírokat idézõ novelláit és cikkeit.

A szövegrõl

Lap	Sor	
188	12 és 15	Herman (PH e két helyen: Hermann, de elõbbi említéseinél a névalak helyes.)
		31 bólintgatni (PH: bólintgatni)
„	34 stb.	Németh Berci (PH: Német Berci)
189	2	cotillon (PH: kotillon)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
187	2	»a stíl az ember« — Buffon (1707—1788) francia természettudós akadémiai székfoglalójából való híres idézet (»Le style c'est l'homme«).
	11—13	»a halál angyala . kicsike játékszereknek apró gyermeksírokat rak össze magának a temetõben.« — V.ö. MK <i>A szürke asszony</i> c. elbeszélésének (1881. május 1) következõ mondatával: »A halál apró játékszereket ígért a Krisztuskának, ezer apró sírt . . . « (Krk 31. köt. 125. l.)
	23—24	»valóságos belsõ titkos tanácsos« — a Monarchiában magas kitüntetésként adományozott cím: »kegyelmes«, »excellenciás« titullussal járt. — Annál groteszkebb tréfa a szélsõbaloldali Herman Ottóval szemben.
188	20	riposztíroz — visszavág; csattanó választ ad.
189	2	cotillon — francia füzértánc.
	5	a <i>Pilátus-viccre</i> MK még visszatér a következõ karcolatban is !

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

M. PH, december 11., 341. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Ez a karcolat az előző napi cikknek szerves folytatása. A »Németh Berci bátyánk« Tisza Kálmánra tett kíméletlen megjegyzése nyomán támadt vihart eseteli.

A két karcolat összefüggése önmagában jelzi szerzőjük azonosságát. A többrendbeli analógiák (visszatérő motívumok, stíluslemek stb.) részletezése helyett egyetlen mondatát idézzük: »Meg kell a mozgó világot állítani. . . « Ezt a gondolatot — majdnem azonos megfogalmazásban — Mikszáth igen sokszor elismételte már. A szept. 30-i karcolatban is hivatkoztunk első jelentkezésére: »Meg kell a fölfordulni akaró világot állítani. Hogy mert megmozdulni. . . « (MK: *A vármegye rókája*, Krk 1. köt. 122. l.)

A szövegről

Lap	Sor	
189	13 és 191	10 Németh Berci (PH: Német Berci)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
189	15	<i>denique</i> — itt: egyszóval, tehát.
	15	<i>imputarem</i> (non putarem helyett) — valami nem sejtett dolog, váratlan esemény.
190	7	<i>az öt forintok</i> — a képviselők napidíja.
	9	<i>Ellenőr</i> — Tisza Kálmán politikáját támogató napilap, amely 1869-től 1882-ig állott fenn; akkor A Honnal egyesült, s a két lap Nemzet címmel folytatta útját.
	16	<i>Szikszay</i> — kedvelt, divatos vendéglő (tulajdonosa nevérol).
	23—25	<i>a bécsi színházi szerencsétlenség</i> — a Ringtheater 1881. dec. 8-i tűzkatasztrófája, amelynek több mint kilencszáz emberélet esett áldozatul. — MK többször is visszatér erre a szerencsétlenségre. Pl. <i>Éji séták és éji alakok</i> c. tárcájában: Krk 33. köt. 40. l.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

M. PH, december 15., 345. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) *Névjelzés nélkül.*
Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

A karcolat írója az első mondatban gúnyosan említi a »lutheránus papok szónoklási modorát«. — Analógia: az a hasonlóan gúnyos karcolat, amelyben a lutheránus Mikszáth a lutheránus papokat (a Mózes kőtábláit szimbolizáló fehér hajtókaik miatt) orvosságos üvegekhez hasonlítja.

»Tud az mindent és gondolkozik mindnyájuk helyett...« — olvassuk egy másik szakaszban. Ezzel a kényelmes nyilatkozattal is többször találkozunk.

De leghatározottabb »névjegy« a névtelen cikkben: »a jó Patay Pista bácsi szellemét« »Csiky Sanyival« beszélgető verses enyelgés. — Mikszáth Levelezéséből tudjuk, hogy írónk már az 1870-es évek elején sokat évődött »Patay Estány« személye és szereplései fölött. (Ld. pl. Krk 24. köt. 34—36. l. és uo. az I. sz. képmelléklet !)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
191	3 a bécsi katasztrófa — a Ringtheater tűzkatasztrófája. (Ld. az előbbi karcolatot és annak jegyzeteit is !)
„	4 a lajtántúli parlament — az osztrák parlament.
192	6 zsebrák — itt: zsoldos. 9 egy új »Drukk« naptár — a december közepén megjelent cikk már följegyezheti a »jövő évi« naptárak megjelenését.
„	23 konfekt — nyalánkság, csemege.
193	2—3 »a mameluk sereg kivételesen megszavazta ezt a törvényjavaslatot is.« — Mondanunk sem kell, hogy a kivételesen szó csípős gúnyt hangsúlyoz.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL

M. PH, december 16., 346. sz., Melléklet 1. l. (= 9. l.) Névjelzés nélkül. Kötetben itt először.

A szerzőség kérdése

Az 1881. év utolsó névtelen országházi karcolata a PH hasábjain. Az évvégi (szilveszteri) hangulat már előrevetíti derűjét. A karcolat játékos, kedves, enyelgő hangját hallva, aligha tudna bárki is más szerzőre gondolni, mint Mikszáthra.

A rövidke cikk csupa szeszélyes ötlet, hasonlat, játék.

»A két, mennykővekkal dobálódzó úr ma színes lepkéket kergetett« — írja Tisza Kálmánról és az előző napokban őt szenvedélyesen támadó Herman Ottóról.

Ezt a mondatot: a kérvények tárgyalásán túlesni — képes beszéddel (a velencei »Sóhajok hídjá«-ra való célzással) így fejezi ki: »keresztül kellett menni előbb a kérvények hídján.«

Következnek a szerkesztőségi szobából, a »műhelyből« kiragadott, jókedvű, tréfás epizódok. Sokszor láttuk már: Mikszáth kedvelt témái közé tartoztak a szerkesztőségi históriák. Példák — csupán egyetlen kötetből! —: *A Fridényi bankja*, *A kishirdetések*, Krk 33. köt.

Karácsony előtt még három országgyűlési tárgyú karcolatot írt Mikszáth a PH olvasóinak. De minthogy névjelzéssel közölte, ezeket már nem soroltuk a Függelék fejezetébe.

A szövegről

Lap	Sor
193	3 stb. Herman Ottó (PH: Hermann Ottó)

Tárgyi magyarázat

Lap	Sor
194	19—21 <i>A »babonás napok« kirginyolása:</i> »kedden vakáció volt, mert 13-ka [pláne, dec. 13: Luca napja, a boszorkányok napja!] szerencsétlen nap«; »a holnapi nap pedig — a péntek — szinte [= szintén] szerencsétlen nap lévén, a legközelebbi ülés szombaton lesz.« — Országgyűléseink babonás előítéletét már Mikszáth előtt is följegyezték jó humorérzékű publicisták; pl. a <i>Hazánk s a Külföld c. folyóirat</i> 1871. évfolyamában (91. l.) a következő kuriózum olvasható: Országgyűlésünk már többször szombatra halasztott oly ülést, melyben péntekre új tárgyat kellett volna elővenni. A legutóbbi példa erre az 1871-i költségvetési vita. Január 10-én kezdte meg ünnep utáni üléseit a képviselőház és 12-én bevégezte az újoncozási törvényjavaslatot. Január 13-án a költségvetési vitát kellett volna megkezdeni, de mivel akkor péntek és 13-ika volt, csak 14-én fogott hozzá. (Újra-közölte Trócsányi Zoltán »Magyar régiségek és furcsaságok« c. gyűjteményének 5. sorozatában. Bp., év nélkül. 53—54. l.)

ELETRAJZI JEGYZETEK ÉS NÉVMUTATÓ

Névmutatónk lapszámai kizárólag a Mikszáth cikkeiben előforduló személyekre utalnak, beleértve a Függelék szövegét is.
(A Jegyzetek névanyagára nem terjeszkedünk ki.)

Abafi Lajos — *Aigner Lajos* (ld. alább !) írói neve. 51, 52.

Aigner Lajos (1840—1909) — kiadó, könyvkereskedő, irodalomtörténész; könyvesboltja 1868-tól 96-ig működött. 50—52.

Aldsi — ld. *Beöthy Algernon*.

Andrássy Gyula gróf (1823—1890) — a kiegyezéskor miniszterelnök és honvédelmi miniszter. 1871—79: a Monarchia közös külügyminisztere. 1879-ben lemondott és visszavonult a politikai élettől. 13, 23—26, 45, 98, 149, 175, 177.

Andrássy Manó gróf (1821—1891) — A. Gyula testvérbátyja; a kiegyezés után Gömör megye főispánja; 1881-től a rozsnyói kerület országgyűlési képviselője. 116, 121.

Andrássy Tivadar gróf (1857—1905) — A. Gyula elsőszülött fia. Mint huszártiszt részt vett a boszniai okkupációban. 1881-től haláláig a tóketerebesi (Zemplén m.) kerület országgyűlési képviselője. 149.

Antonescu — nemzetiségi képviselő. 147.

Apafi Mihály (1632—1690) — erdélyi fejedelem (1662—1690). 100.

Apponyi Albert gróf (1846—1933) — politikus, a mérsékelt ellenzék egyik vezető tagja. 1872 óta parlamenti képviselő, az 1900-as években kultuszminiszter. — MK rendszerint mint politikai tekintélyt emlegeti. 90, 156, 170, 174.

Arany János — MK egyik költőszíniénye volt. Műveire gyakran hivatkozik és idézget belőlük. 57, 105, 124, 126, 170.

Asbóth János (1845—1911) — író és publicista. 1887—1901: országgyűlési képviselő. »Új Magyarország« c. művében foglalkozott a dzsentri-kérdéssel, amire MK utal. 88.

Ábrányi Kornél, ifj. (1849—1913) — író és hírlapíró. 124.

Ágai Adolf (1836—1916) — író és szerkesztő. Élénk, könnyed tárcanovelláival tűnt fel. Magyarország és a Nagyvilág c. képeslapjába MK is írt elbeszéléseket. Borszem Jankó című, évtizedeken át szerkesztett éleclapját állandó típusfigurái és politikai s társadalmi satírái tették népszerűvé. 55, 56, 90, 108.

Bach, Alexander, báró (1813—1893) — osztrák nacionalista politikus; 1849—59 közt belügyminiszter, a magyarság féktelen ellensége. 110, 182.

Baldácsy Antal báró (1802—1878) — dúsgazdag földbirtokos, kormánypárti politikus, Debrecen országgyűlési képviselője. Politikai

naivsága, hiszékenysége miatt kortársai gyakran megtréfálták. Nyolcezer holdnyi földbirtokát — katolikus létére — protestáns művelődési célokra hagyta. (Erre MK is utal.) 28—30.

Baliczky — pesti férfidivatkereskedő. 100.

Balzac, Honoré de (1799—1850). 73.

Bamberger, Heinrich von (1822—1888) — orvos. 1850: a wüzburgi egyetemen, 1872: a bécsi egyetemen a belgyógyászat tanára. 1899-ben Bécsben szobrot állítottak neki. 156.

Barnum, Phineas Taylor (1810—1891) — amerikai üzér (spekuláns), a reklám és humbug királya. Kiállítások, hangversenyek rendezésével, cirkuszával stb. hatalmas vagyont szerzett. 48—49.

Baross Gábor (1848—1892) — az 1881—84-es ciklusban a Trencsén megyei illavai kerület szabadelvű párti képviselője; 1883 közepétől a közlekedésügyi minisztérium államtitkára, később (1886-tól) miniszter. 135.

Barrili, Antonio Giulio (1836—1908) — olasz regényíró. Karddal és tollal egyaránt küzdött az olasz egységért. Az 1860-as években Garibaldi titkára. Később hírlapíró és képviselő, végül (1894) a génuai egyetemen az irodalomtörténet tanára. Nagyon termékeny és korában népszerű regényíró volt. 104.

Bartók Lajos (1851—1902) — költő, színműíró, szerkesztő. Egy ideig az Ústökös és a Bolond Miska, majd pedig a Bolond Istók c. élelapokat szerkesztette. Mint lírikus a szabadság, a szerelem és a természet dalnoka. — MK baráti köréhez tartozott. 108, 124, 125, 139.

Bedekovich Kálmán (1818—1889) — horvát politikus, miniszter, nagybirtokos. Az unionista párt vezetőjeként jelentős szerepet játszott az 1868-i horvát—magyar kiegyezési törvény megalkotásában. 1868. dec.—1871. febr.: az Andrássy-kormánynak, 1876. febr.—1889. aug.: Tisza Kálmán kabinetjének horvát—szlavón—dalinát minisztere. 158.

Beöthy Algernon (»Aldzsi«) (1839—1900) — két évtizednél hosszabb időn át országgyűlési képviselő. Kedélyes természete és elméssége révén a szabadelvű párt egyik legnépszerűbb tagja volt. 20, 59, 60, 151, 191.

Bercsényi Béla (1844—1901) — színész és író; a Nemzeti Színház tagja; 1878-tól a Színművészeti Akadémiának tanára, később igazgatója. 109.

Bernhardt, Sarah (1844—1923) — híres francia színésznő. 100.

Berzeviczy Albert (1853—1936) — konzervatív kultúrpolitikus, miniszter, esztéta és történetíró. 1881: szabadelvű párti, 1910-től nemzeti munkapárti országgyűlési képviselő. 1903—1905: Tisza István kormányának kultuszminisztere. 1905-től haláláig a M. Tud. Akadémia elnöke. 167, 169, 173, 179, 182.

Biasini Domokos (1856— ?) — jogász, 1881-től Oláhfalu szabadelvű párti képviselője. 146.

Bismarck, Wilhelm, gróf (1852—1901) — B. Ottó herceg második fia (B. Herbert herceg öccse). Hosszabb időn át a birodalmi kancelláriában szolgált. (Itteni említése idején is.) 1889—95-ig Hannover kormányelnöke volt. 7.

Blaha Lujza (Blaháné) (1850—1926) — a magyar színjátszás egyik legnagyobb alakja. Az énekes népszínművek egész sorában aratott páratlan sikert. — MK mindig nagy elismeréssel méltatja játékát. 101, 117, 118, 136—137, 192.

Boda Pál — szihalmi földműves, parasztköltő. A részletes jegyzetekben (220—223. l.) összefoglaltuk életrajzi adatait. 39—42.

Boér Antal (1802—1892) — 1834-től állandóan tagja volt az erdélyi országgyűléseknek mint a liberális párt híve. Tagja az 1848—49-i országgyűlésnek is; Kossuth személyes híve. A szabadságharc leveretése után hat évig fogságot szenvedett. 1872—92-ig szintén mint képviselő működött, előbb a balközépen, majd a szabadelvév pártban, s hat cikluson át volt az alsóház korelnöke. 20, 146, 147, 151, 152.

Bret Harte — Harte, Francis Bret (1839—1902): észak-amerikai író. Főleg a bányászat köréből vett és a helyi színeket híven tükröző elbeszélései tették népszerűvé. 106.

Busbach Péter (1827—?) — ügyvéd, országgyűlési képviselő. A szabadságharcban kezdettől végig részt vett. Az 1850-es években ügyvédi irodát nyitott a fővárosban. 1881-től 92-ig Budapest VI. kerületének, 1892-től a kölesdi kerületnek képviselője, szabadelvév programmal. 109—111, 132—133, 183.

Czirák János gróf (1818—1884) — nagybirtokos, az aulikus konzervatív arisztokratacsoport egyik vezére. 1865-ben a főrendiház alelnöke. 1867-ben aranygyapjas vitéz, majd tárnokmester lett. 176.

Csanády Sándor (1814—1892) — Bihar megyei birtokos. 48-ban mint a bihari nemzetőrök századosa részt vett az erdélyi hadjáratban. 1861 óta — rövid megszakításokkal — tagja volt a képviselőháznak. — A függetlenségi pártról szólva MK mindig gúnyosan emlegeti. 146—147, 152, 163, 174, 179—180.

Csatabáry dr. — herkulesfürdői fürdőorvos. Életrajzi adatait nem ismerjük. 7.

Csatár Zsigmond (1836—?) — mint tanító kezdte pályáját, majd községi jegyző lett; jegyzősége idején jogot végzett és ügyvédi diplomát szerzett. 1875-ben Csongrádon függetlenségi párti programmal képviselővé választották. Két cikluson át képviselte e kerületet. 157.

Csejtey Antal — az 1881—84-es ciklusban a Csongrád megyei tápéi kerület szabadelvév párti képviselője. 153.

Csernátony (Cseh) Lajos (1823—1901) — politikus, publicista. A szabadságharc idején Kossuth titkára. Az emigrációban (1860-ban) csatlakozott Garibaldi seregeihez. 1867-ben hazatért. Előbb Jókai lapjának, A Honnak volt főmunkatársa, majd az Ellenőrt szerkesztette; e lap megszűnte után a Nemzet munkatársa lett. Eleinte a balközéphez tartozott, az 1875-ös fúzió után Tisza Kálmánhoz csatlakozott, s hosszabb ideig képviselő volt. 155.

Csiky Gergely (1842—1891) — drámaíró és műfordító. Társadalmi drámáival a realizmus egyik kiváló képviselője. 97—98, 108.

Csiky Sándor (1805—1892) — ügyvéd, szélsőbaloldali képviselő. 192.

Csokonai Vitéz Mihály (1773--1805). 51, 52.

Dapsy László (1843--1890) — középiskolai tanár, szakíró, Darwin első magyar fordítója. 1870-ben ő indítványozta a Természet-tudományi Társulatban a könyvkiadóvállalatot és kidolgozta annak tervét. 1880-tól haláláig a Magyar Föld c. közgazdasági napilapot szerkesztette. 100.

Daudet, Alphonse (1840--1897) — francia realista elbeszélő és regényíró. 52, 106.

Dayka Gábor (1769--1796) — a felvilágosodás kori szentimentalizmus egyik kiváló lírikusa. 51, 52.

Dárday Sándor (1842--1933) — ügyvéd, jogtudományi író. Számos értekezése és könyve jelent meg. A Jogtudományi Hetilapnak és e lap utódjának, a Jogtudományi Közlönynek több mint ötven évig szerkesztője volt. 1878--91 között országgyűlési képviselő, a szabadelvű párt tagja. 189.

Deák Ferenc (1803--1876) — személyéről és működéséről MK mindenkor elismeréssel szól. Gyakran föleleveníti Deák Ferenc anekdotáit és szellemes mondásait. 8, 52--55, 72--73, 161, 173, 182, 185--186.

Disraeli, Benjamin—Beaconsfield lord (1804--1881): angol államférfi és író. 112.

Dobránszky Péter (1845--1918) — előbb (1869) győri jogakadémiai, majd pedig (1872) műegyetemi tanár. 1881--87-ig a gyergyó-szentmiklósi kerület országgyűlési képviselője. Főleg közgazdasági kérdésekkel foglalkozott. 162, 167.

Dózsa György (1470--1514) — az 1514-i parasztháború vezére, MK-nál általában a forradalmi erők szimbóluma. 189.

Dóry János — országgyűlési képviselő. Életrajzi adatait nem ismerjük. 52--55.

Dugonics András (1740--1818) — kegyesrendi szerzetes, egyetemi tanár, regény- és drámaíró; a XVIII. századi «népies iskola» feje. 51, 52, 72.

Dux Adolf (1822--1881) — író, fordító és publicista. 1847-től 54-ig a Pressburger Zeitung és az Oesterreichische Zeitung munkatársa. Ezután élete végéig a Pester Lloyd főmunkatársa. 1867-ben a Kiszfaludy Társaság tagjává választotta. Íróink és költőink (Katona József, Eötvös József, Jókai, Petőfi, Arany) német fordításával szerzett érdemeket. 105--108.

Edelsheim-Gyulai Lipót báró (1823--1893) — cs. és kir. lovassági tábornok. 79, 121--123.

Eliot, George (tulajdonképp Mary Ann Evans) (1819--1880) — angol írónő, az újabbkori angol irodalom egyik kiválósága. Regényeit finom lélektani elemzés jellemzi. 54.

Endrődi Sándor (1850--1920) — író, költő, műfordító. Előbb nagyváradi tanár, 1892-től képviselőházi naplószerkesztő. 52.

Engelmayer szepesi képviselő. 182.

Eötvös József báró (1813--1871) — írói és közéleti munkásságát MK mindig nagy elismeréssel említi. 8, 105.

Eötvös Károly (1842--1916) — író, hírlapíró. Az 1881--84-es

ciklusban Nagykőrös függetlenségi párti képviselője. Az 1882—83-as tiszacezlári per vádlottjainak védőügyvédje volt. 192.

Erdélyi Marietta (1851—1928) — színművész, énekesnő. Az 1870-es években Lipcsében, Bécsben, a pesti Nemzeti Színházban aratott sikereket. 1878-ban a Kolozsvári Nemzeti Színház tagja; később színházigazgatással is kísérletezett. — MK nem egy cikket írt róla. 7, 65.

Erzsébet magyar királyné (1837—1898) — Miksa József bajor herceg leánya; 1854-ben ment nőül Ferenc Józsefhez. A kiegyezés után gyakran és szívesen időzött Magyarországon: Budán és Gödöllőn. Az uralkodóháznak egyetlen olyan tagja volt, aki valóban meg tudta nyerni a magyar nép szeretetét. Halála tragikus: egy olasz anarchista szíven szúrta Genfben. 30, 48—49, 71—72, 76—78.

Erzsébet román királyné (1843—1916) — Károly (Carol) román király felesége (1869). Carmen Sylva írói néven verseket és elbeszéléseket írt — németül; munkáinak nagy része románul is megjelent; magyar fordításai is vannak. 26.

Farkas József — országgyűlési képviselő. 182.

Feleki Miklósné Munkácsi Flóra (1836—1906) — színésznő, a Nemzeti Színház második nemzedékének tagja. 109.

Fenyvessy Ferenc (1855—1907) — lapszerkesztő, 1881-től a Veszprém megyei ugodi kerület képviselője, először a mérsékelt ellenzék, majd a szabadelvű párt tagja lett. 146, 153.

Ferenc József (élt 1830—1916, uralk. mint osztrák császár 1848-tól, mint magyar király 1867-től). 14—17, 39—40, 42, 45—48, 69—70, 78, 84—85, 149—150.

Ferenczy Ida (1846—1927) — csillagkeresztes hölgy. 1864 óta Erzsébet királyné felolvasónője és bizalmasa. 71.

Feuillet, Octave (1821—1890) — francia író. A főúri társaság világát rajzolta sokszor érzéletes regényeiben. Művei nagy részét magyarra is lefordították. 106.

Fiaák — Pest megye főispánja. 100.

Fischer — a PH rendőrségi tudósítója. 37—38.

Forgách Antal gróf (1819—1885) — a legsötétebb emlékü magyar főurak egyike; az 1881—84-es ciklusban a Nógrád megyei losonci kerület szabadelvű párti képviselője. 96.

Földváry — A szabadságharcban három Földváry-testvér vett részt: Károly, Sándor és Lajos, mindhárman ezredesek. — MK itt bizonyosan a legvitézetre, Károlyra (1809—1883) utal. 115.

Fredro, Aleksander, gróf (1793—1876) — lengyel vígjátékíró. Számos vígjátéka közül MK csak a Törs Kálmántól magyarra fordított darabot említi; ennek eredeti címe: »Pan Jowialski«, a fordításban: »Vidor úr«. 138.

Friebeisz István (1822—1890) — jogot végzett; a szabadságharcban honvéd, később őrnagy. Az 50-es és 60-as években naptár-, könyv- és folyóiratkiadással foglalkozott Pesten; 1869-ben megalapította az első magyar színházi ügynökséget. Legismertebb kiadványa »Müller Gyula Nagy Naptára« (1853—56). 117.

Füzesséry Géza (1831—?) — jogi doktor, ügyvéd, az 1881—

84-es ciklusban a Bereg megyei tiszaháti kerület függetlenségi párti képviselője. 149.

Garfield, James Abraam (1831—1881) — az Egyesült Államok 20. elnöke. Gyilkos merénylet áldozata lett. 140.

Gáll József (1839—1912) — a hétszemélyes tábla, majd a semmitőszék bírója. 1881-ben a rékási kerület szabadelvű párti képviselőjévé választották. 183.

Gelléri Mór (1854—1915) — közgazdasági író; főleg az ipari és kiállítási ügyek körül fejtett ki tevékenységet. 68, 100.

Ghica János, román herceg (1817—1894) — pályafutása igen változatos: Párizsban tanult, Jassyban tanárkodott, 1856—59: Szamosz-sziget fejedelme, később — Károly fejedelem alatt — két ízben miniszterelnök; 1881—89: Románia londoni követe. 24.

Ghyczy Kálmán (1808—1888) — politikus, a kiegyezés utáni magyar közélet egyik vezető alakja. 1874-ben a Bittó-kormány pénzügyminisztere; a Tisza-féle fúzió alkalmával (1875) lemondott e hivataláról, és a képviselőház elnöke lett. — Személyével és működésével MK sokszor foglalkozott publicisztikai dolgozataiban. 111—114.

Gorove István (1819—1881) — tevékenyen részt vett a szabadságharc előtti reformmozgalmakban. 48—49-ben az ügynevezett »békepárt«-hoz tartozott. Az emigrációból hazatérve Deák-párti lett. A kiegyezés után a közgazdasági, majd a közlekedési tárcát kapta meg. 25.

Göczel (Göczl) István — szepességi születésű mérnökkari hadnagy, akit magyar érzelve miatt a közöshadsereg becsületbírósága megfosztott tiszti rangjától. (Ld. részletesebben a *Lendl százados és a magyar kormánybiztos* c. cikk jegyzeteiben: 248—250. l.) 78, 179.

Göndöcs Benedek (1824—1894) — apátplébános Gyulán. 1881—87 között városának pártonkívüli képviselője. Az Orsz. Művészeti Egyesület alapítója. 165.

Grecsák Károly (1854—1924) — ügyvéd. 1881-től Versec mérsékelt ellenzéki programmal megválasztott képviselője. 1891-től 1917-ig magas bírói állásokat töltött be. 1917. aug.—1918. jan.: igazságügyminiszter volt. 146.

Greguss Ágost (1825—1882) — költő, kritikus, esztéta, műfordító, egyetemi tanár. — MK előadásainak elvont fejtegetéseire céloz gúnyosan. 118, 120.

Grünne, Karl Ludwig, gróf (1808—1884) — osztrák tábornok. 1848-ban Ferenc József udvarmestere lett és 1859-ig a császár benső környezetéhez tartozott. Az abszolutisztikus kormányrendszer egyik főoszlopa; kegyelmi ügyekben is kíméletlen volt. 16.

György Aladár (1844—1906) — kultúrpolitikus. Hosszú időn át A Hon munkatársa. 1882-ben az Orsz. Statisztikai Hivatalhoz neveztek ki. Tevékenyen részt vett a közművelődési egyesületek s az emberbaráti intézetek működésében, sokat fáradozott a nőnevelés előmozdításán. 42, 68.

Györy Vilmos (1838—1885) — evang. lelkész, író és műfordító; MK-hoz baráti szálak fűzték. 109, 127—128.

Gyulai Pál (1826—1909) — költő és kritikus, a budapesti egyetem tanára, — MK mindhárom irányú munkásságával foglalkozott és személyét ismételten támadta. 50, 108, 109, 124, 126, 155.

Hampel József (1849—1913) — archeológus, egyetemi tanár. 102.

Haraszti Gyula (1858—1921) — irodalomtörténész, műfordító; előbb a kolozsvári, majd a budapesti egyetem tanára. 52.

Haszlinger — Bp. II. kerületi rendőrbiztos 38.

Hatvani Deutsch család. 65.

Hegedűs Sándor (1847—1906) — politikus, publicista, 1875-től Abrudbánya szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság előadója. Később kereskedelemügyi miniszter is volt. 133.

Helgy Ignác (1830—1896) — író, politikus. A szabadságharc alatt Kossuth irodájában működött. Később részt vett az emigráció mozgalmaiban. 1870-ben hazatért, s képviselővé választották. Midőn Kossuth anyagi gondokkal küzdött, ő bírta rá iratai kiadására és ez iratokat ő rendezte sajtó alá. 133, 156, 170, 172—173.

Hentaller Lajos (1852—1912) — író, hírlapíró és politikus. Évtizedeken át volt az Egyetértés munkatársa; 1889—90: a Budapesti Újság szerkesztője. Függetlenségi programmal került a parlamentbe. 146.

Herman Ottó (1835—1914) — természettudós, etnográfus és politikus. 1872—75: a Magyar Nemzeti Múzeum állattárának tisztviselője. 1875-ben országgyűlési képviselővé választották s azóta 86-ig függetlenségi programmal mint Szeged, Miskolc és Törökszentmiklós követe részt vett a parlament munkájában. 152, 173, 187—188, 190, 193—194.

Hindy Árpád (1843—1898) — hírlapíró. 1864-ben A Hon munkatársa lett, 1878-ban az Ellenőr felelős szerkesztője. 1880—89-ig az Aradi Közlöny, 1891 óta pedig a Kolozsvár c. napilapot szerkesztette. 60—61.

Hohenlohe-Schillingsfürst, Konstantin Viktor, herceg (1828—1896) — az osztrák hadsereg tisztje, 1884-ben lovassági tábornok. 1867 óta Ferenc József főudvarmestere volt. 69.

Horánszky Nándor (1838—1902) — ügyvéd; az 1881—84-es ciklusban Esztergom mérsékelt ellenzéki képviselője. 183.

Horváth Gyula (1843—1897) — publicista és politikus. 1879-ben, a szegedi árvízveszedelem idején értékes munkásságot fejtett ki. 1881-ben az Alföld árvíz-biztosa. Később országgyűlési képviselő. 1891-ben megalapította a Magyar Hírlap c. napilapot pártonkívüli programmal. (Lapjának egy ideig MK is munkatársa volt.) Horváth Gyuláról — kivált szegedi működéséről — írónk nem egy anekdota-szerű történetet örökített meg. 59—62, 78—83.

Horváth Lajos (1824—1911) — jogász. 1872-től Miskolc szabadelvű párti, az 1881—84-es ciklusban párton kívüli képviselője. 194.

Hugo, Victor (1802—1885) — műveit MK jól ismerte és nagyon szerette; sokszor utal rájuk. Az egész francia irodalomból Victor Hugo nagysága és képzeletgazdagsága ragadta meg leginkább. 188.

Huszár Adolf (1843—1885) — szobrász, az Országos Mintarajz-tanoda tanára. Legjelentősebb alkotása Deák Ferenc szobra a Lán-

híd előtti téren. — MK nekrológot is írt Huszár Adolfról (ld. *Az én ismerőseim* c. kötetben, Hi 4. köt.). 72.

Inkey család — magyar bárói és nemesi család, amely Somogy, Zala és Vas megyékben volt birtokos. A család némely tagja Deák Ferenc ismeretségi köréhez tartozott, — ezen a címen említi MK. 53.

Inkey Nándor (1829—1890) — cs. kir. kamarás, magyar bárói rangot nyert, a főrendiház tagja. 177.

Ipacs Ferenc — kunszentmártoni parasztgazda. 79—81.

Irányi Dániel (1822—1892) — 48—49-ben képviselő és kormánybiztos. Az emigrációban értékes munkásságot fejtett ki. A kiegyezés után hazatért, képviselővé választották s a szélsőbal, majd a függetlenségi párt vezére lett. 146, 164, 167—169, 172, 188.

Ivánka Imre (1818—1896) — 1848-ban nemzetőr-parancsnok, később honvédezzredes. 1861-ben képviselőnek választatván, a határozati párthoz csatlakozott s ettől kezdve (1865—92) mint Tisza Kálmán híve minden országgyűlésnek s a delegációnak tagja volt. 20.

Jankovich Miklós — Pest megyei földbirtokos, országgyűlési képviselő. 1879—80-ban a Szegedet újjáépítő királyi biztosság tanácsosa. 189.

Janowszki Vendel 36.

Jekelfalussy Lajos (1828—1899) — Tisza Kálmán bizalmas embere. Mint belügyminisztériumi miniszteri tanácsos szervezte meg a fővárosi rendőrséget és az országos csendőrséget. 6.

Joanovics István — országgyűlési képviselő. 134—135.

Jókai Mór (1825—1904) — MK legfőbb íróeszménye. Csodálata Jókai írásművészete iránt élete végéig megmaradt; de nem hagyta szó nélkül Jókai gyöngeségeit, főleg politikai botlásait. 50, 51, 52, 57, 105, 154—156, 162, 170—174.

Józsa Gyuri (1793—1847) — tiszafüredi földbirtokos, különösegeiről híres nábob; Jókai és Vas Gereben néhány regényalakjának mintája. 44.

József főherceg nádor (1776—1847) — II. Lipót király fia; Magyarországnak 1796-tól ötven éven át nádora; a főváros fejlesztésében érdemeket szerzett. 35—36.

Kapocsányi Mór (1841—1905) — Fogaras megye országgyűlési képviselője. Ifjúkorában Garibaldi legionáriusa; szülőmegyéjébe hazatérve ügyvéd, országgyűlési képviselő, tisztifőügyész, végül alispán. 167, 169.

Karátsonyi Guidó gróf (1817—1885) — nagybirtokos; a grófi cím elnyerése végett több jótékonycélú alapítványt létesített, köztük az úgynevezett *Merénydy*-at. 26—28, 130—131.

Katona József (1791—1830) — *»Bánk bán«* szerzőjét MK aránylag kevésszer említi; olykor azonban idéz egy-egy részletet a drámából. 51, 52, 105.

Kautz Gyula (1829—1909) — nemzetgazdasági író, budapesti egyetemi tanár; 1865—83-ig országgyűlési képviselő. 1892—1900-ig az Osztrák—Magyar Bank főkormányzója. Számos önálló munkája jelent meg. 62.

Kazinczy Ferenc (1759—1831). 51.

Kállay Benjámín (Béni) (1839—1903) — politikus, történétíró. 1875-től országgyűlési képviselő. 1879-től a Monarchia külügyminiszterének helyettese (Haymerle külügyminiszter halála után, Kálnoky Gusztáv kinevezéséig). 1882-től közös pénzügyminiszter és ebben a minőségben az okkupált Bosznia—Hercegovina ügyeinek irányítója. 100.

Kálnoky Gusztáv gróf (1832—1898) — diplomata; 1881. nov. 20—1895: közös külügyminiszter. A Monarchia és Németország kettős szövetségét 1882-ben Olaszország csatlakozásával minisztersege idején bővítették hármas szövetséggé. 100, 191.

Kárász — gazdag szegedi polgár. 119.

Kármán József (1769—1795) — felvilágosodás-kori irodalmunk egyik jelese. 51, 52.

Károly (Carol) román király. Élt 1839—, uralkodott mint fejedelem 1866-tól, mint király 1881-től; meghalt 1914-ben. 25—26.

Károlyi István gróf (1797—1881) — Pest megyei nagybirtokos, a vármegyének hosszú időn át főispánja. A nemzeti törekvéseket, irodalmat, művészetet bőkezűen támogatta. — MK itt a gróf harmadik feleségét: Orczy Mária bárónőt (megh. 1895) említi. 71—72.

Kecskeméthy Aurél (1827—1877) — író, újságíró. »Kákay Aranyos« álnéven írt satirikus karcolataiban a politikai élet visszáságait csipkedte. (Álnévét MK is kölcsönvette: »Kákay Aranyos Nr. 3.«) 148.

Keglevich István gróf (1840—1905) — több ízben volt képviselő; főleg gazdasági téren működött; 1885: az Opera és a Nemzeti Színház intendánsa lett. 176.

Kemény Gábor báró (1830—1888) — politikus. 1878—82-ig földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter. — MK rendszerint mint Tisza Kálmán bizalmasát csipkedte. 22, 129, 130.

Kemény Zsigmond báró (1814—1875) — irodalmi munkássága helyett inkább életének anekdotikus epizódjait szokta emlegetni MK. 148.

Kerkápoly Károly (1824—1891) — Deák-párti politikus, pénzügyminiszter, közgazdász. 173. ;

Keszler József (1846—1927) — esztétikai író, műkritikus. Hosszabb ideig Párizsban élt s onnan küldött irodalmi, színházi és képzőművészeti tárcákat a hazai lapoknak. Hazatérve tanárképzőintézeti tanár s az Ellenőr, majd a Nemzet főmunkatársa. 55, 57.

Kinizsi Pál (? —1494). 95.

Királyi Pál (1821—1892) — publicista; az 1881—84-es ciklusban a főváros belvárosi kerületének mérsékelt ellenzéki képviselője. 115.

Kiss József (1843—1927) — költő, A Hét c. folyóirat alapítója és szerkesztője; lapja a polgári városi irodalom orgánuma lett. 123—126.

Komjáthy Béla (1847—1916) — ügyvéd, politikus. 1875-től 1906-ig — alig egy év kivételével — országgyűlési képviselő függetlenségi párti programmal. Mint ügyvéd különösen politikai sajtóperek terén ért el sikereket. 1879—80-ban a nagy árvíz után létesített szegedi

kir. biztosságnak biztosi tanácsosa és a kisajátítási bizottság elnöke volt. — MK ekkor ismerte meg, s jó barátok lettek. 117, 134—135, 147—148.

Komócsy József (1836—1894) — költő, tanár, szerkesztő. A Petőfi Társaság egyik alapítója és alelnöke. Könnyű ihletű versei jórészt szerelmi és hazafias költemények és népdalfélék. 40, 44, 130.

Konek Sándor (1819—1882) — statisztikus és egyházjogász. Előbb győri, majd pozsonyi jogakadémiai tanár, végül (1854) a pesti egyetemen a statisztika tanára. 62.

Kónyi Manó (1842—1917) — gyorsíró, publicista. 1861 óta az országgyűléseken mint gyorsíró működött; 1865-től 85-ig az országgyűlés gyorsíróirodájának vezetője. Sajtó alá rendezte Deák Ferenc beszédeit hat kötetben (Bp., 1882—98). 185.

Kossuth Lajos — személyét MK mindig tisztelettel említi. Politikai tendenciájú meséivel is hozzájárult a Kossuth emlékéhez fűződő legenda-képződéshez. 17, 21, 46—48, 72, 76, 115, 134, 161.

Kőrösy József (1844—1906) — statisztikus. 1870-től haláláig állott a főváros statisztikai hivatalának élén. Számos szakmunkát írt. 1879-ben a M. Tud. Akadémia tagjává választotta. 62.

Krisztinkovich Ede (1830—1900) — ügyvéd, publicista. Végigküzdötte a szabadságharcot. 1868: Győr vármegye tiszti főügyésze. 1881: a győrszigeti kerület országgyűlési képviselője. 1893: Közvélemény címen Győrött lapot indított. 157.

II. Lajos bajor király (élt 1845—, uralk. 1864—1886) — nagy művészetpártoló, az állami ügyekkel keveset törődött. 1886 elején kitört régóta lappangó őrülsége; ekkor orvosi felügyelet alá rendelték; nemsokára öngyilkos lett: a starnbergi tóba vetette magát. 10—11, 44.

Larisch gróf — Erzsébet királyné rokona. Erzsébet testvér-bátyja, Lajos bajor herceg morgonatikus házasságot kötött Wallersee Henriette bárónővel, és e házasságból született lányukat, Wallersee Mária Lujza bárónőt 1877-ben Larisch-Moenich György gróf vette nőül. 70.

Lánczy Gyula (1850—1911) — történész, egyetemi tanár. 1881—84: országgyűlési képviselő. 1886-tól a kolozsvári, 1891-től a budapesti egyetem tanára. Konzervatív, klerikális, Habsburg-barát szemléletű munkáiban főleg a Rákóczi-kor történelmével foglalkozott. 192.

Lándzsa Imre — Gödöllő környéki gazda (talán csak költött név). 84—85.

Láng Lajos báró (1849—1918) — közigazda és politikus. 1878-tól évtizedeken át képviselő. 1883 óta a budapesti egyetemen a statisztika tanára. 1893-ban megalakította a Közgazdasági Társaságot. 1902—1903: kereskedelemügyi miniszter. 1911-ben bárói címet kapott. Főbb művei: »A társadalmi deficit« (1881), »A közigazdaság elmélete« (1882), »Magyarország statisztikája« (1884). 88, 152, 155, 190.

Lázár Mihály — országgyűlési képviselő. (Életrajzi adatait nem ismerjük.) 20—22.

Lendl Vilmos — os. kir. százados, a közöshadsereg egyik rossz emlékű alakja. Ld. *Lendl százados és a magyar kormánybiztos* c. karcolat jegyzeteit a jelen kötetben. 65, 67, 69—70, 78—83, 146, 160, 179.

Lipthay Béla báró (1827—1928, tehát százegy évet élt) — a ki-
egyezés után országgyűlési képviselő, majd Baranya, 1868—69-ben
Pest vármegye főispánja. 1870 óta több ízben volt az országgyűlés
tagja, előbb Deák-párti, majd (1875-től) ellenzéki programmal.
Később a felsőlház tagja lett. 177—178.

Lonkay Antal (1827—1888) — író, publicista. Az *Idők Tanuja*
és a *Magyar Állam* c. klerikális lapokat szerkesztette. MK sokszor
támadta, gúnyolta. (Ld. különösen *Krk* 53. és 54. köt.) 63.

Lónyay Menyhért gróf (1822—1884) — politikus és publicista.
Az *Andrássy-kabinet* pénzügyminisztere, 1870-ben közös pénzügy-
miniszter 1871. okt. 31-től 1872. dec. 2-ig miniszterelnök. 107.

Lukács Mór (1812—1881) — író és műfordító. Főleg esszéi
figyelmre méltók. Az *Akadémiának* tiszteleti tagja, a *Kisfaludy*
Társaságnak elnöke volt. Mindkét intézetre jelentős alapítványt
hagyott. 105.

Lumnitzer Sándor (1821—1892) — sebész, 1872—92: egyetemi
tanár. 156.

Lükő Géza (1822—1893) — ügyvéd, a szabadságharc idején egyik
szabadcsapat tisztje, 1873—87 között a görgői kerület függetlenségi
párti képviselője. 168—169, 172.

Madarassy Pál (1828—1903) — nemzetgazdasági író, pénzügyi
szakember. A kiegyezéskor a pénzügyminisztériumba került, ahol
1873-ban helyettes államtitkár lett. 42.

Madarász Jenő (1845—?) — az 1875—84 közötti ciklusokban
a szegvári kerület függetlenségi párti képviselője. 163.

Madarász József (1814—1915) — politikus. Az 1848-i országgyű-
lésen a radikális ellenzék egyik főszereplője volt, majd Kossuthhoz
csatlakozott és követte a kormányt Debrecenbe. Kufsteinben fog-
ságot szenvedett. 1865 óta évtizedeken át tagja volt az országgyűlés-
nek mint a függetlenségi eszmék harcosa. Százegy évet élt. 157.

Mailáth György (1818—1883) — kir. tárnokmester, majd ország-
bíró, a kir. Kúria és a főrendiház elnöke. 1883. márc. 29-én rablő-
gyilkosság áldozata lett. 128, 129—130.

Makart, Hans (1840—1884) — osztrák festő, főleg kompozíció-
kat festett. Róla nevezték el a száraz virágokból összeállított *»Makart-
bokrétát«*. 7.

Mária Valéria, osztrák főhercegnő, magyar kir. hercegnő (1868—
1924) — Ferenc József ifjabbik leánya. Budán született, magyar
nevelésben részesült; egyik tantója Rónay Jácint püspök volt. 1890-
ben nőül ment Ferenc Szalvátor főherceghez. — MK rendszerint *»a*
kis főhercegnő«-nek és *»a picike királykisasszony«*-nak szokta nevezni.
10—11, 44, 71.

Melanchton, Philipp (1497—1560) — Luther egyik legbuzgóbb
munkatársa, az ágostai hitvallás szerkesztője. 164.

Mezei Ernő (1851—1932) — publicista. Az *Ellenőr*, a *Baloldal*,
az *Egyetértés* és a *Pesti Hírlap* munkatársa. Publicisztikai működése
feléje irányította Kossuth figyelmét is, kinek ajánlatára 1878-ban
a gyomai kerületben jelöltséget vállalt, de csak a következő ciklus-
ban, 1881-ben választották képviselővé, Miskolcon. 154, 166.

Mikes Kelemen (1690—1761). 51.

Milán Obrenović — szerb fejedelem, majd király. Élt 1845—1901; fejedelem 1868—82; király 1882—89. Ekkor (1889) lemondott a trónról fiának, Sándornak javára. 30.

Miletic Svetozar (1826—1901) — magyarországi szerb politikus. A kiegyezés után tíz évig képviselő. 1876-ban felségsértés vádjával letartóztatták és öt évi fogságra ítélték. A fogságból kikerülve teljesen megtört s visszavonult a politikától. 156, 158—159.

Mocsáry Lajos (1826—1916) — 1874-ben alapító elnöke a függetlenségi pártnak, az 1881—84-es ciklusban Halas képviselője; a nemzetiségi kérdésben tanúsított magatartása miatt 1887-ben kizárták a függetlenségi pártból. 163.

Molnár Aladár (1839—1881) — művelődéspolitikus. Előbb a pesti ref. főiskola bölcészettanára, majd (1867-től) a közoktatásügyi minisztérium hivatalnokja. Tevékeny részt vett az Eötvös-kormány által kezdeményezett munkálatokban. 1872-ben a minisztériumból megválva a nagyvázasonyi kerület képviselője lett. 8—10.

Mondel báró — Ferenc József környezetéhez tartozó tiszt Gödöllőn. 71.

Móricz Károly — országgyűlési képviselő, M. Pál. testvére. 165.

Móricz Pál (1826—1903) — földbirtokos, ügyvéd, országgyűlési képviselő. — MK állandóan mint Tisza Kálmán legfőbb mamelukját említi. 20, 95, 116, 165, 173, 189.

Mudrik — it: Horváth Gyula egyik munkafelügyelője Szentesen (alighanem költött név!) 83.

Musset, Alfred de (1810—1857) — francia költő. 68.

Musztafa-ben-Izmail — tuniszi miniszter. 38—39.

Müller Gyula — a XIX. század derekán működött nyomdász-család tagja. 117.

Nagy György ld. Szathmáry (Nagy) György.

Nagy Mihály — Deák Ferenc hajdani iskolatársa, alighanem Vas megyei földbirtokos. Életrajzi adatait nem ismerjük. 55.

Natalia (MK-nál: Nathalie) szerb királyné. Élt 1859—1941. Kesko (Kecske) Ivanovics Péter orosz ezredes leánya. 1875-ben ment nőül Milán akkori szerb fejedelemhez. 1888-ban elváltak. 30.

Nedeczky Franciska (Ferike) — Deák Ferenc legkedveltebb családtagja; »unokahúgá«-nak szokták nevezni. 53—54.

Nélaton, Auguste (1807—1873) — francia sebész. 1851: a párizsi egyetemen a sebészet tanára. 1866: III. Napoleon császár udvari orvosa lett. 156.

Németh Albert (1820—1887) — ügyvéd, politikus. A kiegyezés után hosszú időn át képviselő; előbb Heves megye, majd pedig (1873) Hódmezővásárhely választotta meg. A szélsőbal híve, Kossuth rajongó tisztelője; több ízben meg is látogatta. — MK gyakran emlegeti a jó humorú, kedélyes »Németh Berci«-t. 188—189, 190, 191.

Odiscalchi Gyula herceg (1828—1895) — részt vett a szabadságharcban. 1860 óta több ízben volt képviselő, majd a főrendiház tagja lett. 180—181.

Ónody Géza (1848—?) — az 1881—84-es ciklusban a hajdúnánási kerület függetlenségi párti, majd antiszemita párti képviselője; a tiszaezslári esetet ő vitte a képviselőház elé. (Ő maga is tiszaezslári születésű volt.) 168.

Osterhuber József — földbirtokos, Deák Ferenc sógora. 54.

Paczolay János (1818—1884) — országgyűlési képviselő. Már a pozsonyi diétán és az 1848—49-i országgyűléseken is részt vett. 1865-től haláláig az ipolysági kerületet képviselte. 96.

Patay István (1808—1878) — végigharcolta a szabadságharcot. A kiegyezés után Debrecen egyik országgyűlési képviselője, s egyike annak a hét tagból álló töredéknek, mely a szélsőbaloldalt megalkította. Az egykorú élclapok és MK is mindig kicsinylőleg, gúnynyilatkozatokkal róla (»Están bácsi«). 192.

Patkó Bandi — híres betyár. 20.

Paulay Ede (1836—1894) — Szigligeti Ede halála után (1878) a Nemzeti Színház igazgatója. Ő vitte színpadra először »Az ember tragédiáját« (1883), de a színrevitel ötletével már 1864-ben találkozunk. 97, 108—109.

Pauler Tivadar (1816—1886) — jogtudós, politikus. 1848-ban és 1852-től harminc éven át egyetemi tanár. Közben, Eötvös József halála után, közoktatásügyi miniszter (1871—72), majd pedig igazságügyminiszter. Fő műve a büntetőtörvénykönyv megalkotása. 97—98, 115, 183.

Paupera — rendőrtisztviselő (»a híres nyomozó«). 94, 96.

Pállik Béla (1845—1908) — festőművész; főleg állatképeit kedvelték. 119.

Pálmai Ilka (1859—1945) — színésznő, hírneves operett-szubrett. 7, 65, 118.

Pázmándy Dénes (1848—1936) — emigrációban nőtt fel, ekkor kialakult francia kapcsolatait mindvégig megtartotta. Előbb az egyesült ellenzék országgyűlési képviselője, majd a függetlenségi párt nacionalista szárnyához csatlakozott. 42, 131.

Petőfi Sándor — Arany Jánossal és Jókaiival együtt — MK legfőbb költőszeménye. 105.

Péchy Jenő (1845—1883) — 1872-től haláláig a Szatmár megyei Mátészalka szabadelvű párti képviselője; a képviselőház jegyzője. 135.

Péchy Tamás (1829—1897) — 1868 óta képviselő; 1875-ben csatlakozott a szabadelvű párthoz s tagja lett a fúziós Wenckheim-, majd 1880-ig a Tisza Kálmán-féle kabinetnek mint közmunka- és közlekedésügyi miniszter. 1880—87-ig a képviselőház elnöke volt. 128, 135, 163, 190, 191.

Podmaniczky Frigyes báró (1824—1907) — író, politikus. 1861—1906 között országgyűlési képviselő. 1875—85 között az Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa volt. 1873—1905: a Fővárosi Köz munkák Tanácsának alelnöke. — MK főleg intendánsi és városépítési működését emlegeti. 108, 109, 132, 136—139, 160.

Poe, Edgar Allan (1809—1849) — amerikai költő és író. Rejtjelmes történetei a fiatal Mikszáthra is hatással voltak. 114.

Polit-Desantich Mihajlo (1833—1920) — publicista és szerb nemzetiségi politikus. 1873-tól az országgyűlés tagja. Széleskörű publicisztikai tevékenységet fejtett ki a szerb nemzetiségi hírlap-irodalom terén. 158—159, 169.

Polónyi Géza (1848—1920) — ügyvéd, politikus. 1881-től függetlenségi párti országgyűlési képviselő. 1906—1907: a koalíciós Wekerle-kormány igazságügyminisztere. 166.

Porubszky — országgyűlési képviselő. 155.

Posner Károly Lajos (1823—1887) — budapesti nagyiparos. — MK és korának többi humoristája is sokat élveledött Posner hiúságán. Posner valósággal hajszolta a kiténtetéseket. 39, 167.

Prielle Kornélia (1826—1906) — a legjelesebb magyar drámai színésznők egyike. 1857-től haláláig a Nemzeti Színház tagja. 109.

Prónay Gábor báró (1856—?) — az 1881—84-es ciklusban a váci kerület függetlenségi párti képviselője. 146.

Prónay József báró (1821—1884) — a mezőkövesdi kerület szabadelvű párti képviselője; 1880-tól belügyi államtitkár. 129.

Pulszky Ágost (1846—1901) — publicista és politikus. 1876: a jogbölcsezet tanára a pesti egyetemen. 1871-től országgyűlési képviselő, előbb Deák-párti programmal, később Tisza Kálmán híve. 77, 118, 183.

Pulszky Ferenc (1814—1897) — politikus, író, régész. A kiegyezés után élénk közéleti és tudományos tevékenységet fejtett ki. 1869-től 94-ig a M. Nemzeti Múzeum igazgatója. 115, 117—118.

Rajkay István színész. (Életrajzi adatait nem ismerjük.) 130—131.

Rácz Pál (1815—1885) — híres cigány primás. Hosszabb ideig a császári hadseregben szolgált. Megválva a katonaságtól zenekart szervezett, mellyel Európa-szerte sok sikert aratott. 154.

Ráth Károly (1821—1897) — Budapest főpolgármestere (1873-tól). — MK nem sok elismeréssel szokta emlegetni. 101.

Ráth Mór (1829—1903) — könyvkereskedő és könyvkiadó, a műgyűjtő és múzeumigazgató R. György testvéröccse. Kiadványait gondos kiállítás és nemes ízlés jellemzi. 112.

Renz — cirkuszigazgató. — Reklámhajhászata miatt MK többször megrója. 48—49, 145.

Reviczky Ádám gróf (1786—1862) — számos főhivatalt viselt. 1826: m. kir. udvari alkancellár és főudvarmester, 1828: főkancellár s Borsod vármegye főispánja. 1836-ban a főkancellárságtól megválva a toscanai udvarnál osztrák követ és meghatalmazott miniszter. 15.

Reviczky Gyula (1855—1889) — költő, író, esszéíró, a századvég egyik legjelentősebb magyar lírikusa. MK baráti köréhez tartozott. 40, 42, 124, 125.

Révai Testvérek — 1869-ben létesült könyvkiadó-cég. 112.

Ribáry József (1825—1901) — miniszteri tanácsos, majd főrendiházi tag. 108, 109, 128, 130—131.

Rohonczy Gedcon (1852—?) — 1879-ben a szegedi árvíz alkalomával helyettes kormánybiztos; az 1881—84-es ciklusban a Torontál

megyei törökbecsei kerület szabadelvű párti képviselője. 117, 150—152, 154.

Rohonczy N. — őrnagy, a király gödöllői kíséretének tagja. 71.

Rónay Jácint (1814—1889) — író, róm. kat. címzetes püspök. A szabadságharc idején táborigaz, az emigrációban Kossuth gyermekeinek latin- és magyartanára. A kiegyezés után Rudolf trónörökös és Mária Valéria főhercegnő tanára, illetőleg nevelője. 71.

Rudnyánszky Gyula (1858—1913) — költő, hírlapíró. MK baráti köréhez tartozott. 68.

Rudolf trónörökös (1858—1889) — Ferenc József egyetlen fia. Rejtélyes körülmények között halt meg erőszakos halállal. 45—48.

Samassa József (1828—1912) — főbornok, egri érsek. 1861-ben pesti egyetemi tanár, 1869-ben országgyűlési képviselő. 1871: szepesi püspök, 1873: egri érsek, 1906: főbornok. Klasszikus műveltségű, erélyes főpap volt. 67.

Sand, George (frói álnév) (1804—1876) — francia romantikus regényíró. 54.

II. Sándor, orosz cár (élt 1818—, uralk. 1855—1881) — Befejzésén a krími háborút, Ázsiában hódított új területeket Oroszországnak. Támogatta a Balkán keresztény népeinek fölkeléseit a török uralom ellen; ez az akciója az 1877—78-i török háborúra vezetett. Bombamerénylet vetett véget életének. 140.

III. Sándor, orosz cár (élt 1845—, uralk. 1881—1894) — II. Sándor fia; uralmát kíméletlen zsarnokság jellemzi. 156.

Sárkány — pesti fényképész. 66.

Sárosi Gyula (1816—1861) — népies irányú költő, a forradalom és szabadságharc szenvedélyes hangú énekes. Műveinek kritikai kiadását Bisztray Gyula rendezte sajtó alá (1951. és 1954). 51, 52.

Schram Ferenc — gödöllői »jäger« (alighanem költött név!) 84—85.

Sennyey Pál báró (1824—1888) — politikus. Egész pályafutása alatt szemben állt a haladó erővel. — MK mindvégig élesen támadta Sennyeyt, híveit és politikáját. 171.

Shakespeare. 137.

Silberstein Adolf (magyar írói álneve: Ötvös Adolf) (1845—1899) — újságíró, kritikus. Sok németországi és hazai lapba írt; 1880-tól haláláig a Pester Lloyd főmunkatársa. 107.

Somogyi Károly (1811—1888) — esztergomi kanonok. 1880-ban az árvíz-sújtotta Szegednek ajándékozta 43 000 kötetes könyvtárát, amely azóta is az ő nevét viseli. 110.

Somogyi N. — öreg rendőrtisztviselő. 93.

Somssich Pál (1811—1888) — politikus és publicista. A kiegyezési törekvésekben élénk szerepet játszott Deák Ferenc mellett. Részt vett a Deák-párt és a balközép fúziójának előkészítésében, de utána eltávolodott a szabadelvű párttól; az 1881—84-es ciklusban a Somogy megyei csurgói kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. 172, 192.

Stael, Germanine, bárónő (1766—1817) — francia író. 54.

Stefánia Klotild Lujza Hermína Mária Sarolta (1864—1945) — II. Lipót belga királynak és Mária Henrietta királynénak leánya,

József nádor unokája, Rudolf trónörökös felesége. — MK itt mint »belga királykisasszonyt« és a magyarok »kisebbik királyasszonyát« említi. (Ez az előlegezett cím azonban nem vált be!) 45—47, 72.

Steigel, Karl — II. Lajos bajor király udvari költője; színműveket írt a király szórakoztatására. 44.

Steinacker Ödön (1839—?) — mérnök, 1875—1884 között a beszercei, majd a brassói kerület szász nemzetiség-párti képviselője. 194.

Stöbl József — szegedi vendéglős. 91.

Szabó Elemér — »mogyoróvári« ügyvéd. 14.

Szalay Imre (1846—1902) — politikus; 1875—1896 között a Somogy megyei lengyeltóti kerület függetlenségi párti képviselője; borászati szakember. 116, 159, 162.

Szana Tamás (1844—1908) — író, műfordító, szerkesztő. 114.

Szapáry Gyula gróf (1832—1905) — politikus. A kiegyezés után Heves vármegye főispánja. 1870-ben közlekedésügyi államtitkár; 1873. márc. től 1875. márc. ig belügyminiszter; 1878—1887: pénzügyminiszter. 42—43, 73, 112—113, 115—116, 131—134.

Szathmári Király Pál — Borsod megyei birtokos. 15.

Szathmáry (Nagy) György (1845—1898) — művelődéspolitikus. Előbb hírlapíró (A Hon, Nemzet, Vasárnapi Ujság, Fővárosi Lapok munkatársa), azután évekig középiskolai tanár; 1881—1890: országgyűlési képviselő. 1890-től haláláig mint kultuszminisztériumi min. tanácsos a népoktatásügyet intézte. 20, 189.

Szász Károly (1829—1905) — költő és műfordító. Ref. lelkész, püspök, országgyűlési képviselő. (Alkalmi költeményei miatt nevezte MK »udvari poétá«-nak.) 44, 108, 109.

Szemere Attila (1859—1905) — író, publicista, Sz. Bertalannak, a debreceni forradalmi kormány miniszterelnökének fia; az emigráció idején Párizsban született. A Pesti Hírlap, a Nemzet és a Magyarország belső munkatársa volt. — A Pesti Hírlap szerkesztőségében Mikszáthtal együtt dolgozott. 55, 57.

Szende Béla (1823—1882) — 48—49-ben vitéz nemzetőr. 1865-től szabadelvű párti képviselő. 1873-tól honvédelmi miniszter. 5, 115, 146.

Szeniczey Ödön — országgyűlési képviselő. 160.

Szentiványi Károly (1802—1877) — politikus, országgyűlési képviselő; Deák Ferenc baráti körének tagja. 55.

Szentmiklósy család (Szent-Miklóssy névalakkal is) — Gömör megyei birtokos nemesfamilia. — MK másutt sem nevezi meg a család szóban levő »ifjú tagját«. 16.

Széchenyi István gróf (1791—1860). 8, 34.

Széll Kálmán (1845—1915) — a századvég és a századforduló egyik vezető politikusa. 1875—78-ig pénzügyminiszter. 1899—1903-ig miniszterelnök. — MK sokszor foglalkozik személyével és működésével. 12, 152.

Szigeti Imre (1831—1902) színművészetünk úttörő gárdájának egyik vezető tagja. Vidéki városokban kezdte pályáját; 1868-ban

a Nemzeti Színház szerződtette. Mint jellemszínész főleg komikus figurákat alakított. 138.

Szilágyi Dezso (1840—1901) — politikus, büntetőjogász, kiváló szónok. 1871-től több ízben képviselő. 1874—89-ig a budapesti egyetemen a politika és a büntetőjog tanára. 1889—1896: igazságügy-miniszter. 77, 167, 170, 182, 192.

Szontagh Pál (»csanádi«, illetőleg »nógrádi«) (1820—1904) — politikus, Tisza Kálmán híve. (Az ő horpácsi kúriáját és birtokát vásárolta meg Mikszáth.) 13, 88.

Szupa György (1812—1884) — gyógyszerész; 1875—78: a fehértemplomi kerület országgyűlési képviselője. 101.

Szupp — gödöllői várkapitány. 69.

Szvorényi József (1816—1892) — ciszterci-rendi áldozópap és tanár, irodalomtörténész. 52.

Tallán (»a nemzeti theatrumból«). 95.

Teleki József gróf (1790—1866) — Erdély kormányzója, a M. Tud. Akadémia első elnöke. — A *Teleki-díj*: száz aranyas drámai jutalom gr. Teleki József 24 000 koronás alapítványából. 27, 115.

Teleki Sándor gróf (1821—1892) — földbirtokos, a szabadságharcban honvédezt; Petőfi barátja, író. 114.

Thaisz Elek (1820—1892) — Budapest rendőrfőkapitánya Tisza Kálmán kormánya idején. — Publicisztikai dolgozataiban MK sokszor emlegeti, csipkedve korszerűtlen rendőrségét. 11—12, 22, 32, 66, 92—94, 95—96.

Thallóczy Lajos (1854—1916) — történész, levéltár-igazgató, akadémikus, a M. Történelmi Társulat elnöke (1913). 101—102.

Theuriet, André (1833—1907) — francia regényíró. Számos műve magyarul is megjelent. 52.

Thiers, Louis Adolphe (1797—1877) — francia államférfi, történész. — MK mint a köztársaság harcosát nagy tisztelettel emlegeti. 53—54, 137.

Tibád Antal (1843—?) — 1867-től 75-ig szülőmegyéjének, Udvarhelynek hivatalnok, 69 óta alispánja. 1875-től több cikluson át a székelyudvarhelyi kerület országgyűlési képviselője; később belügyi államtitkár. 162.

Tissot, Victor (1845—1917) — svájci francia újságíró. 1878 őszén Szegeden is járt, MK kalauzolta. — Tissot kuriózumokra, »pusztai« egzotikumokra figyelt föl elsősorban Magyarországon. Könyve (*Voyage au pays des Tziganes*) sok ferde felfogást terjesztett hazánkról. 18.

Tisza Kálmán (1830—1902) — 1875—1889-ig miniszterelnök. Személyével és működésével MK eddigi egész publicisztikája sokat foglalkozott. (Ld. a Krk 51. kötetétől kezdve.) 6, 20—21, 33, 45, 60, 67, 85, 92, 97, 99, 111, 115, 131—132, 145, 146, 160, 162, 166, 169, 161, 163, 166, 167, 170, 172—174, 177, 178, 182, 188—189, 189—191, 191—193, 193—194.

Tisza Lajos gróf (1833—1898) — Tisza Kálmán testvéröccse. 1879-ben Szeged újjáépítésének királyi biztosa lett. (Ld. különösen a Krk 56—60. köt.) 24, 61, 85—86.

Tisza László (1829—1902) — T. Kálmán bátyja. 1866-tól országgyűlési képviselő. 85, 95.

Tóth János — kunszentmártoni parasztgazda (alighanem költött név!). 82.

Tóth Kálmán (1831—1881) — költő, író. Hazafias és szerelmi költeményeit annak idején nagyon kedvelte a közönség. Bolond Miska c. politikai élelappja (1860) szintén nagy népszerűségnek örvendett. 103.

Törs Kálmán (1843—1892) — jogot végzett, ügyvédi diplomát szerzett, majd az újságírói pályára lépett. Többek közt A Hon, az Egyetértés és a Pesti Hírlap munkatársa volt. 1878-tól haláláig függetlenségi párti programmal országgyűlési képviselő. — MK baráti köréhez tartozott. 138.

Trefort Ágoston (1817—1888) — politikus és publicista. 1872-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter lett s maradt egész haláláig. 5, 115, 162, 173, 190.

Ugron Gábor (1847—1911) — az 1881—84-es ciklusban Kolozsvár képviselője. 116.

Ürvány Lajos (1841—1890) — publicista; 1872 óta országgyűlési képviselő. 1869-től Kemény Zsigmonddal együtt, azután egymaga szerkesztette 1887-ig a Pesti Naplót. Az Írók és Művészek Társaságának elnöke volt. 58—59, 108, 160—162, 190—191.

Vadnai Károly (1832—1902) — író és szerkesztő. 108, 109.

Vajda János (1827—1897) — MK kevésszer nyilatkozott a századvég e kiemelkedő költőegyeniségéről, de mindannyiszor elismerte nagyságát. 50, 57, 126.

Valéria ld. Mária Valéria.

Varga János (1846—1881) — ügyvéd, Arad tiszteletbeli főjegyzője. Számos humorisztikus és egyéb cikke jelent meg a Bolond Miskában, a Fővárosi Lapokban és a Vasárnapi Ujságban. Később Aradra költözött és ott ügyvédi irodát nyitott. Részt vett az Arad és Vidéke c. ellenzéki lap megalapításában. 103—105.

Varga-Máté Imre — kunszentmártoni parasztgazda (talán csak költött név). 82.

Vastagh György, id. (1834—1922) — festőművész; főleg portrékat és a parasztleletből vett jeleneteket festett. 59.

Vay Ábrahám gróf (1789—1855) — mint a reformországgyűlések követe ezeknek egyik kerületi ülésén (1825. nov. 3) Széchenyi után 8 000 forinttal járult az Akadémia megalapításához. 1830-ban Bereg vármegye helyettes főispánja lett és grófi címet kapott; később Máramaros vármegye főispánja volt 1844-ig. 15.

Váradi Antal (1854—1923) — középiskolai tanár, író, újságíró. 108.

Várady Gábor (1820—1906) — politikus; a szabadságharcban mint gerillaparancsnok vett részt. 1861 óta Tisza Kálmán mellett a határozati párt híve, később a balközép elnöke, végül a szabadelvű párt alelnöke. 1892-ben visszavonult a politikától. 147—148, 151.

Verhovay Gyula (1848—1906) — publicista és politikus. 1878—87: Cegléd országgyűlési képviselője. A tisztaeszlári pör után anti-

szemita irányba fordult. 1887-ben visszavonult a közéletől. 91, 116, 122, 134, 136, 147, 152, 162, 188.

Végh Aurél (1850—?) országgyűlési képviselő, a szegedi királyi biztosi tanács tagja. (MK róla írt karcolatát ld. Krk 60. köt. 76—79. 1.) 20.

Visi Imre (1852—1889) — publicista. 1871-ben A Hon munkatársa lett, később a Nemzet felelős szerkesztője. 1884-ben és 87-ben képviselővé választották. 55.

Vükövcics Mihály (1778—1829) — költő, meséíró, irodalom-pártoló. 51, 52.

Vizvári Gyula (1841—1908) — a Nemzeti Színház tagja, egyik legkiválóbb komikusunk. 110.

Vörösmarty Mihály (1800—1855). 105.

Wenzel Gusztáv (1812—1891) — 1850—89 között a pesti egyetemen a magánjogi tanszék tanára. 118.

Wesselényi Miklós báró, íj. (1796—1850) — a reformkori országgyűlési ellenzék egyik vezére. 8.

Wieland Arthur — szepesi képviselő. 182.

Wodianer Béla báró (1831—1896) — közgazdász, politikus. 1853-ban kereskedelmi irodát nyitott s főként magyar termények exportjával foglalkozott. Két nagy malomvállalatot létesített. 1869-től országgyűlési képviselő. 168—169, 180—181.

Zay Adolf (1850—?) — 1875 óta hosszú időn át országgyűlési képviselő; mindannyiszor az erdélyi szász kerületek (Szászsebes, Brassó stb.) választották meg. 1881-ben a mérsékelt ellenzék soraiban foglalt helyet, bár a szász néppárt programját vallotta. 1892-ben már mint a szabadelvű párt tagja szerepelt. 166.

Zichy Jenő gróf (1837—1906) — politikus, Ázsia-kutató, a M. Tud. Akadémia tagja. 1865-től évtizedeken át képviselő (Deák-párti, majd pártonkívüli, azután szabadelvű, végül 1903-tól haláláig ismét pártonkívüli). 146.

Zichy Nándor gróf (1829—1911) — közgazdász és politikus. A kiegyezési tárgyalások aktív részese volt. 1865-től 1880-ig országgyűlési képviselő, azután főrendiházi tag. 177.

Zrínyi Miklós gróf (1620—1664). 51, 52.

A KÉPMELLÉKLETEKRÓL

- I. *Pusztai élet. (A ló kultusz.)* A Pesti Hirlap 1881. aug. 28-i számában.
- II. *Molnár Aladár.* (Vasárnapi Ujság, 1881. aug. 21. sz. 539. l.)
- III. *A királyi udvar Gödöllőn.* Blas Gyula festménye. (Vasárnapi Ujság 1882. okt. 8. sz., 649. l.)
- IV—V. *Tudtára adatik mindenkinek . . .* (A Pesti Hirlap 1881. szept. 25-i számának 17. és 18. lapja.)
- VI. *Varga János.* (Vasárnapi Ujság 1881. nov. 20. sz. 749. l.)
- VII. *Mit vegyen maguknak a papa?* (A Pesti Hirlap 1881. dec. 13-i számának 9. lapja.)
- VIII. *»Az intendáns«: báró Podmaniczky Frigyes.* (Vasárnapi Ujság)

TARTALOM

(Az első szám a szövegre, a második a jegyzetekre utal)

PESTI HIRLAP

1881. augusztus – december

Mehádiai levél	5	197
Molnár Aladár	8	198
A picike királykisasszony	10	199
A malőrös nap	11	200
A hiteles bizonyítvány	13	202
Király-látogatási apróságok	14	203
Pusztai élet (A ló kultusz)	18	205
Lázár Mihály	20	207
A köpönyegek	22	208
A mi Gyulánk	23	209
A rózsaleányok	26	211
Baldácsi regimentje	28	212
A »Gyopáros«	30	214
A legdrágább kő	33	216
Aki a cseh színházat felgyújtotta	35	217
A Pesti Hirlap külön rendőrsége	36	218
Se pénz, se — rendjel	38	220
Boda Pál, a parasztpoéta	39	220
Az ablakadó	42	224
Saját külön poéta	44	224
Népmese Rudolf királyfiról	45	226
Az öreg Barnum	48	227
• A »Nemzeti Könyvtár«	50	229
Reminiszcenciák Deák Ferencről	52	232
• »Küldötteink« a bécsi kongresszuson	55	233
• Az irodalmi kongresszus magyar része	58	235
A mindszei bálvány	59	336
A nemzet szaporodása	62	238
Tudtára adatik mindenkinék	63	239
A királyi udvar Gödöllőn	68	241
Az udvar Gödöllőn	70	242
Deák szobra	72	244
Hervadás	73	245
A királyi kutyák	76	246
Lendl százados és a magyar kormánybiztos	78	247
Akit királynak tartanak	84	253
Szegedi csodák	85	254

Mi a sikk?	88	255
Mire jött rá a rendőrség?	92	257
Jaj az erőseknek!	94	258
• Ki hitte volna Csiky Gergelyről?	97	259
A bot	98	261
A botránykő	100	263
Az irodalom halottjáról (Varga Jánosról)	103	265
• Dux Adolf	105	267
Paulay-bankett	108	269
Bus-bach Péter	109	269
Jó az öreg a háznál	111	270
• A drámaírók hazája	114	272
Szapáry széke	115	272
• Ahol unatkoznak	116	273
Tömeges kivégzés Budapesten	118	275
• Kiss József költeményei	123	276
• Mit vegyen maguknak a papa?	126	278
Három gyűlés összevéve	128	280
• A fukar magyarok	131	282
A karácsonyi ajándék	134	284
Az intendáns	136	285
Az utolsó szám	139	287

F ü g g e l é k

Az első ülés (szept. 27)	145	293
A parlamenti nyitány (szept. 29)	147	294
A »Tisztelt Ház»-ból (szept. 30)	150	296
Ahol unatkoznak (Karcolat a »Tisztelt Ház»-ból) (okt. 2)	152	297
Apróságok az ország házából (okt. 13)	164	298
Apróságok a Házból (okt. 14)	167	299
Apróságok a Házból (okt. 15)	160	301
Apróságok a Házból (okt. 16)	164	303
Apróságok a Házból (okt. 18)	167	304
Apróságok a Házból (okt. 19)	170	306
Apróságok a Házból (okt. 21)	175	307
Apróságok a Házból (okt. 22)	178	309
Apróságok a Házból (nov. 25)	181	310
Apróságok a Házból (nov. 27)	185	312
A királyok ellen (Karcolat az országházból) (dec. 10)	187	312
Az országházból (dec. 11)	189	314
Az országházból (dec. 15)	191	314
Az országházból (dec. 16)	193	315

JEGYZETEK

Rövidítések	196
Tudnivalók	196
A cikkek és karcolatok jegyzetei	197
◦ Az országgyűlési karcolatok kezdetei	289
Jegyzetek az országgyűlési karcolatokhoz	293
Életrajzi jegyzetek és Névmutató	317
A képmelléletekről	336

